

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10204

GEZAMLTE SHRIFTN

Abraham Reisen

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אברהם רייזען

געזאמלמע שריפטן

פארלאג „פרייהייט“

ניו יארק, 1928

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.

270

אחמער כפונד:

אָריסע געמיינדען:

אַרְיָמֶע נַעֲמִינְדֵען.

די ארימע קהלה.

דאָס שטעדטעלע וואַינאַווקע, וואָס בעשמעהט פון פּערצינ
הייזער און פינף און דרייסיג בעלי־בתים, ווייל פינף הייזער
שטעהען לעדיג, וויענט זיך, רוישט און קאַכט, ווי א קליין טייר
כעל ערב־פּסח, ווען דער שניי צוגעהט. עס איז אבער ניט ערב־
פּסח. עס איז א וואָך פאר ראש־השנה, — א וואָך פאר ראש־
השנה, און די קהלה האָט נאָך נישט קיין בעל־תּפּלה...
אין דעם נאָהנטען שטעדטעל יאחנאַווקע, וואָס איז פּיעל
מאָל גרעסער פאר וואַינאַווקע, קען מען אַפּילו זיגן א בעל־
תּפּלה און דאָס רעכטען: מיט אַ האַלן, מיט אַ געזוכע און מיט
דינ'ישע שטיק, ווייל ער אבער מען זאָל איהם גוט בעצאָהלען—
און דאָ איז דאָס אונגליק! דאָס שטעדטעל וואַינאַווקע האָט גע-
פּטר'ט די עטליכע קהל'שע רובל אויף א חזן, וועלכען דער
שוואַרץ־יאָהר האָט היינט גען זומער אַנגעטראָגען, און האָט
געדאווענט א שבת־מברכים מיט זעקס זינגער. צודיק גערערט
איז דאָס ווערטה געווען: צייט וואַינאַווקע איז וואַינאַווקע האָט
זי אזא נגינה ניט געהערט. דער בית־המדרש, וועלכער איז
שוין אלט איבער צוויי הונדערט יאָהר, לויט ווי די אַלטע לייט
דערצעהלען, האָט דעם דאָזיגען חזן מיט זיין קאפּעליע קוים
איבערגעלעבט. די פענסטער האָבען זיך געטרייסעלט, די ווענדר
האָבען זיך געשאַקעלט און פון דער סטעליע אויבען איז גאנצע
שטיקער קאלד געפאלען... פון גרויס התפעלות האָט מען דעם
דאָזיגען חזן מיט זיין קאפּעליע דאָס גאנצע געלד, וואָס קהל
האָט פּערמאָנט, אוועקגעגעבען, איז איצט, א וואָך פאר ראש־
השנה, האָט מען זיך געהאפּט, אז עס איז ניטא א נראַשען פאר

וואָס צו דינגען א בעל־תפלה, און דער עולם האָט זיך איצט פֿערזאמעלט אין בית־מדרש צו בעקלערען אן עצה.

— דאָס איז געווען אן אַקט אין דער וועלט! — האָט גערשריען אריה ליב דער שניידער, וואָס האָלט זיך פאר א שעהנען אידען, ווייל ער האָט א לאנגע באַרד און האָט אַ בחור'ל, וואָס לערנט אין יאחנאַווקער ישיבה.

— שייך אַנ'אַקט! דאָס קען נאָר טרעפֿען ביי אונז! האָלט אונטער חיים דער גלעזער; מען זאָל נעהמען און אוועקגעבען א חזן אין א מיטען יאָהר דאָס גאנצע געלד, וואָס קהל פֿער־מענט!

— עס איז געווען א משוגעת! א ריינע משוגעת! דריקט מיט די פֿלייצעס חנן דער מלמד.

— איהר ווייסט וואָס איד וואָלט גע'פֿסק'נט — נעמט אַן זרח דער שוסטער דאָס בערדעל, און מאכט א מינע פון א רב; — איד וואָלט גע'פֿסק'נט, אז די וואָס האָבען פֿעהרלאַטען דאָ דעם חזן און האָבען איהם בעדונגען, זאָלען איצט דינגען פאר זייער געלד א בעל־תפלה. דאָס איז מיין עצה! האָט ער אויסגעלאָזען מיט גרויס ערנסט, פונקט, ווי עס ווענדט זיך נאָר אַן זיין עצה...

— היינט געה טרעף, ווער האָט איהם בעדונגען? אלע האָבען איהם בעדונגען! צושלאָגט זלמן דער שמיד זרח'ס עצה; אלע האָבען געוואָלט הערען אמאָל אין א נאָווינע א ביסעלע גגינה. עס איז אפשר ניט קיין עולה. אָבער ווען? אז דאָס שטעדטעל איז רייד! א יאחנאַווקע קען זיך פֿערגינען אין מיטען יאָהר אויסגעבען אויף א חזן עטליכע רובל, אבער ניט מיר, קבצנים.

— איז וואָס בלייבט פֿאַרט! הערען זיך צום סוף געשרייען אין בית־מדרש.

— עס איז ניט פֿרעהליך! — ענטפֿערט איינער.

— חייקעל שעפֿס וועט דאוונען מיט'ן שבת־דיגען ניגון.

ווענדט זיך זרח דער שוסמער צום שבת'דיגען בעל-תפלה, חיי-קעל'שעפס, וועלכער האט יא א שטיקעל קול, נאָר ער ווייסט מעהר ניט ווי די שבת'דיגע נגונים פון דאוונען.

— אַזנו, חייקעל — פֿרוב זיך! ווענדען זיך צו איהם אייניגע בעל־יבתיים: זיי זיך מכין!

חייקעל־שעפס ווערט רויט און ענטפערט קוים:

— איך האָב מורא.

— פֿרוב, פֿרוב: ה—מ—לֶך! ווייזט איהם זלמן שמיד

א וועג.

— איי, קענסט דאָך אליין! — רופט זיך אָן חנו מלמד

און העלפט איהם ווייטער:

יו—שב—על—ב—סא

רם ו—ג—שא—א—א!

—אי—אי—אי—אי—אי—אָאָאָ!...

האפט אונטער דער עולם.

און דער בית־מדרש הילכט עטליכע מינוט פון די ימים־

נוראים'דיגע נגונים, וועלכע האָבען בענייטערט דער אסיפת...

— איצטער קענען אלע, און ווי עס וועט קומען ראש־

השנה וועט קיינער ניט קענען, — ווארפט אריין א בעל־הבית

אן השערה.

די השערה נעהמען אלע אָן, און דער עולם בלייבט פער־

טראַכט.

— איהר ווייסט, אידען, אז מיר האָבען קיין בעל תקיעה

אויף ניט! — איז מודיע אין מיטען דרינען דער שמש פון בימה.

דער עולם בלייבט ווי געפלעפט.

— וואָס הייסט: וואו איז נחמן?

עס בעווייזט זיך נחמן, א בלייד, דאָר בחור'ל פון א יאָהר

ציואנצייג, וואָס עסט דאָ מעג און לערנט „פאר זיך“ און שוין

צוויי יאָהר, אז ער בלאָזט שופר אין בית־מדרש בחנם.

— היי־יאָהר וועל איך בלאָזען אין דעם דאָרף סאַסנאָור־

טשינע: דריי קערבלעך גיט מען מיר... דריי קערבלעך... האָט ער
 קוים אויסגעשטאַמעלט מיט שרעק פאר זיין בנדה, וואָס ער
 האָט בונד געווען אין זיין קהלה, וואָס גיט איהם עסען.
 — ע, ביזטו א פארד! — האָט עמיצער אויסגעשריען.
 — א גרויסער שיינעץ! — האָט נאָך עמיצער אונטער-
 געהאַלפּען.

א „דאַרמאיעדניק“! — האָט א דריטער געזידעלט.
 און אויף דעם אַרעמען נחמ'ען האָבען זיך אָנגעהויבען
 שיטען ווערטער און ווערטלעך, אויף עס האָט איהם ווי מיט
 גאַרלען געשטאַכען.
 — איך דארף מאַכען א ווינטערדיגען בגד... איך קען ניט...
 האָט ער זיך געבעטען. — זייט מיר מוחל... ווינטער איז
 קאַלט...

— וואָס וויל מען האָבען טאַקי פון איהם? איז דער עולם
 צוריקגעגאַנגען: ער דארף זיך מאַכען א ווינטערדיגען בגד. ער
 געהט נעביד א הוילער, א נאַקעמער...
 — די מעשה איז דאָך אזוי! — האָט יעדערער פּאַרטאַקעוועט.
 — האָבען מיר הייסט עס, ניט קיין בעל־תפילה און ניט
 קיין בעל־תקיעה?

— מיר האָבען, דאכט זיך, קיין בעל־קריאה אויף ניט! —
 האָט מודיע געווען וויעדער דער שמש פון בימה.
 — וואָס הייסט! — האָט זיך דער עולם דערשראַקען:—
 וואו איז אַלטער פעשעס, וואו איז ער? וואו איז ער?
 — אַלטער פעשעס וועט אויף לייענען אין סאַסנאַווטשי-
 נע, — איז מודיע, ווי א פּערשולדיגטער, דער זעלביגער נחמן—
 ער נעהמט צוויי קערבלעך.

דער עולם דערשרעקט זיך ניט אויף א געלעכטער: אנדערע
 לאָזען אַראָב די קעפּ, ווי זיי וואָלטען געזוכט אַנ'עצה, אנדערע
 וויעדער הויבען אויף די קעפּ צו דער סטעליע און שמעהן
 אזוי פּערטראַכט עטליכע מינוט.

— וואָס איז דאָ פארהאן וואָס צו קלערען? — רופט זיך אַן איינער: מען וועט היינטיגע ימים נוראים דאוונען ביחידות... אויס קהלה!

— א שעהנע מעשה נאָר א קורצע! — לאכט ביטערלעך א צווייטער.

— דאָס דארף מען פערשרייבען אין פנקס.
— אויס וואַינאָוקע!
— זאָלען זיך אלע צוזאמענלענען און דינגען פאר איי גענע געלד, גיט אן עצה חנן מלמד און דערשרעקט זיך גלייך פאר זיינע אייגענע ווערטער.

— ווייז אהער א רובל. נו! שטעלט אויס זלמן שמיר די האנד.

— איך האָב ניט! — פערשעמט זיך חנן. — פארהאן דאָך אָבער בעלי־בתיים, וואָס האָבען....
— ווער האָט?
— קיינער האָט ניט!
— אזוינע ימים־טובים געהען — א קלייניגקייט!
— וואָס־זשע וועט זיין?
— ניט גוט.

אין בית־מדרש רוישט. יעדער זאָגט אן אנדער עצה. נאָר קיין אמת'ע עצה איז ניטאָ.

פלוצים גיט דער אלטער שמש א פאטש איבער'ן בימה און אין בית מדרש ווערט שטיל.

— איך האָב א עצה, שווייגט א זיילע!
— אדרבה, אדרבה! — שרייע אויס אלע אונגעדולדיג.

דער שמש געהמט אין זיך אריין אביסעל מעהר אַטעם יוי געוועהנליך, גיט א שטארקען שמעקט־אָבאָק, ווישט די נאָז פון ביידע זיימען און רעדט ענדליך ארויס:

— די מעשה דערפון איז אזוי, די מעשה: אונזער קהלה איז היינטיגען זומער בעגאנגען א גרויסע נארישקייט, מיר

האָבען זיי עטליכע רובל, וואָס מיר האָבען פּערמאַנאַנט, פּערטאַנאַנץ
 אויף אַ נאַשעריי, מיר האָבען פּערנעסען אונזער אַרעמקייט,
 אונזער שטאַנד און אונז האָט זיך פּערוואַלט הערען אַ חזן. דער
 גוטער יאָהר ווייסט ווער ער איז! אַ דורכפּאַהרער אַ חזן, איז
 ניט קיין גרויסער צדיק. אַנ'עהרליכער חזן זיצט אין דער היים...
 נאָר ווי די מעשה איז — עס איז שוין אַנ'אַבגעטאָנענע זאַך.
 דער סוף פּסוק איז: מיר זיינען געבליבען אַהן אַ בעל תּפּלה
 אויף ימים נוראים, אַהן אַ בעל תּקיעה, און אַהן אַ בעל קורא...
 ממש אַהן נאָר נישט... אויב איהר ווילט זייסען נאָך עפעס —
 איז שוין דער שופּר אויך ניט ווי געהעריג איז... איצט אַלול־
 צייט, עטליכע תקיעות — בלאָזט ער נאָך ווי עס איז: ס'וועט
 אָבער קומען ראש־השנה, מען וועט דארפּען אזוי פּיעל בלאָזען:
 אַ תּרועה, אַ שברים, אַ תקיעה־גדולה, — ער וועט זיך געוויס
 פּערהאַלטען... פּאַר אַ יאָהרען נאָך האָט ער זיך פּערהאַלטען,
 אויב איהר געדענקט? אַיך גערענקט גאַנץ גוט... און נחמן איז
 אַ גוטער בלאָזער (דער עולם קוקט זיך אום אויף נחמ'ען און
 נחמן ווערט רויט...) לכן וואַלט געווען מיין עצה, אז מיר זאָלען
 היי־יאָהר מאַכען בשותפות מיט סאַסנאַווטשינער מנין, דהיינו,
 מיר זאָלען אַלע געהן דאווענען היי יאָהר איז סאַסנאַווטשינע —
 געהן מען מען, סוף הכל דריטהאַלבען וויאַרסט וועג, עס וועט
 זיין אַ שפּאַציער... וועלען מיר אַלע פּערשפּאַרען צו ברעכען
 די קעפּ: וואו נעהמט מען אַ בעל־תּפּלה, אַ בעל־קורא און אַ בעל־
 תּקיעה און טאַק אַ שופּר אויך. ווייל דער שופּר, איך זאָג
 אייך נאָך אַמאָל, דער שופּר וועט זיך ראש־השנה אַבזאָגען...
 קיין „תרועה־שברים“ וועט ער זיכער ניט נעהמען. ער קען שוין
 ניט נעהמען, ער איז שוין אַלט און האָט שוין עטליכע פּגימות...
 פּאַר אונז איז געבליבען נאָר סאַסנאַווטשינע...
 נאָך דעם שמש'ס רעד, האָט דער עולם אָנגעהויבען רוי־
 שען:

— פון שטאַרט אין דאַרף! און נאָך ראש השנה — ניין!

— זאלען זיי, די ישובניקעס, צו אונז קומען!
 — וואָס זיינען זיי געוואָרען פאר יחסנים!
 — אמאָל פלענען די ישובניקעס צו אונז קומען דאוונען.
 — היינט האָבען זיי זיך אויסגעלערנט ער — מאכען זיי
 אין דער היים א מנין...
 — עברי ווי עברי, געלד קענען זיי געוויס צעהלען...
 — וואָס פעהלט זיי? — פון אלעס־גוטען: פולע זאשיקעס
 מיט קארטאָפּעל, מיט קרויט, מיט היהנער, מיט אייער...
 — סמעטענע, פוטער און קעז...
 — מיט אלע צרות אויף זייערע קעפּ!...
 — שששאַ, שילט זיך ניט אידען, עס איז אלול!
 דער עולם האָט זיך פאר דער קללה אין אלול דערשראָקען
 און איז גענאנגען צוריק:
 — ווער שילט זיך, ווער, ווער...
 — קיינער ניט, קיינער ניט...
 — וואָס האָט מען צו זיי?
 — בערקע סאַסנאַווטשינער איז א טייערער איד, ביי איהם
 וועט זיין דאוונען א תענוג: — א שטוב, ווי א פעלד, דריי מאָל
 ווי אונזער בית־מדרש.
 — ערשט הייַזאַהר האָט ער געשריעבען א רייניגקייט.
 — א טייערער איד!
 — און וואָס פעהלט די איבריגע ישובניקעס? גוטע
 מענשען!
 — אודאי!
 — בלייבט עס אזוי, אז מיר געהען הייַזאַהר דאוונען
 אין סאַסנאַווטשינע?
 — קיין אנדער עצה איז ניטאָ.
 — א טייערע זאך, ווי איד בין א איד — אראָב א באַרג
 פון פלייצע!
 — שייך א באַרג!

— מען דארף שיקען אַנפּרעגען, צי ערלויבט ער.
 — א שאַלע, צי ער וועט ערלויבען, ביי איהם וועט זיין
 נאָך א זכּיח!
 — א קלייניגקייט! שמעדרטעלשע אירען קומען דאוונען
 אין דאָרף...
 און די אסיפה האָט זיך געענדיגט בשלום.

און אז די שמעדרטעלשע אירען האָבען דעם ערשטען טאָג
 ראש השנה אין דער פרייה (מעריב האָבען זיי געדאווענט אין
 זייער בית־מדרש) געלאָזען זיך געהן דאוונען אין סאָסנאָוומשינע,
 און האָבען פארבייגעהענדיג א קוק געטהאָן אויף זייער אלטען,
 האַלב איינגעפאלענעם בית־מדרש, ווי ער שמעהט אזוי מיט
 זיינע דונקעלע אויגען פערטרויערט און פער'יתומ'ט, — האָט זיי
 זייערע הערצער געצופט און געקלעמט און שטיל אָהן ווערטער,
 נאָר מיט בליקען האָבען זיי איהם מחילה געבעמען...

די קנעטערין.

שרה איז שוין צעהן יאהר אז עגונה. דער מאן איהרער לייבע דער שניידער, מיט וועלכען זי האָט געלעבט פינף פינסטערער יאהר, ווי זי רופט זיי אָן, איז אויפ'ן זעקסטען יאהר אווקגעפאָהרען אין אמעריקע און איז ווי אין וואסער אריינגעפאלען. שוין צעהן יאהר, אז זי איז זיך אליין מפרנס דערמיט, וואָס זי וואשט גרעט פאר די רייכע שטעדטעלדיגע בעל־הבית'טעס, וואשט די'לען, פליקט גענו, און נאָך אזעלכע ארבייט, די אלע ארבייטען גיט מען איהר פאר רחמנות צו איהר און צו איהר איינציגען בן־יחיד'ל: אזוי זאָגען די בעל־הבית'טעס, פון דעסטוועגען איז זי נאָך פון די רייכע בעל־הבית'טעס רחמנות גיט רייך געוואָרען און אז עס קומט שבת, קומט זי אב מיט א הערינג אנשטאט פלייש און יום־טוב מיט א שטיקעל לֶונג און לעבער.

פסח אָבער מאכט זי, ווי זי דריקט זיך אליין אויס, „ניט צו פערזינדיגען.“ מצה באקט זי אין פאָרריאד, וואו זי איז אלע יאהר א קנעטערין און בעקומט פיער גילדען א טאָג א חוץ „מאכען“, און „מאכען“ „מאכט“ נאָך ביז א רובל. אין פאָרריאד שטעהט זי אב צוויי וואָכען. און א טאָג פאר ערב יום־טוב, ווען דאָס מצה באקען ענדיגט זיך, צעהלט זיך איהר קאָפיטאל ביז 12 רובל, — צוויי רובל איז ביי איהר אוועק אויף עסען: עס איז אפילו א סך געלד, נאָר גאָט ווייסט דעם אמת — אזוי פערענטפערט זי זיך אליין, אז זי האָט ניט געמיינט צו „פרעסען“, זי איז נאָר אויסען געווען א בעסערן ביסען צוליעב דעם, זי זאל קאָנען האַבען כח צו שטעהן ביי'ן „בעסען“ און

אויסהאלטען אזא שווערע פראצע, ווי א קנעטערין האָט.
און אז זי ענדיגט איהר ארבייט, פיהלט זי, ווי הענד און
פיס זיינען ניט איהרע, ווי זי וואָלט זיי געליהען ערגעץ און זיי
זיינען ניט אויף איהר מאַס... זי האָט נאָר איין פערלאַנג —
א וואָרף טהאָז זיך אויף איהר בעטעל און שלאָפען, שלאָפען
שטענדיג, קיינמאָל שוין ניט אויפשטעהן. קיין גרעסערער גליק
איז שוין דאָכט זיך פאר איהר ניטאָ. אזא גליק אבער קען זי
זיך ניט פערגינען. אוועקגעהענדיג מיט צוויי וואָכען צוריק איז
„פאָדריאד“, האָט זי איהר שטיבעל געלאָזען אפילו נישט קיין
אויסגעקעהרטע, חמץ איז אין אלע ווינקעלעך, דער אלטער
קאָסטע, וואו זי דארף די מצה לעגען, איז ניט קיין געוואָר-
שענער, די כלים נישט קיין גע'כשר'טע. ביי איהר איז נאָך ניטאָ
קיין סימן פון פסח, און געלד מיט וואָס צו מאַכען פסח האָט זי
יא, גאָט צו דאנקען. איצט פעהלט איהר נאָר כהן, און שרה
שמועסט זיך איין, אז דער „פאָדריאד“ איז נאָך ניט געענדיגט:
זאל דאָכטען, אז זי דארף נאָך א טאָג שטעהן און קנעטען, פון
בעקען טאָר מען דאָך געוויס ניט אוועקגעהן, הינט וואָס מאַכט
זי זיך נאָריש? און זי פרובט אָנהויבען צוצוקלויבען, מאַכען
פסח'דיג. נאָר עס פאלט ביי איהר פון די הענד. זי האָט קיין
כח ניט איינצובויגען זיך, און זי בלייבט פערצווייפעלט.
— איד וואָלט היימ'קען כאַטש האָבען אין דער היים! —
קלאָגט זי זיך, — ער איז א טייער קינד, שוין 12 יאָהר א בחור.
ער וואָלט מיר געהאַלפען!

איהר היימ'קע איז אבער שוין דריי יאָהר פערקויפט ביי
ועליג דעם שוסטער פאר'ן עסען, און זעליג וועט איהם ניט לאָר-
וען קומען העלפען דער מאמען.
און שרה'ן פאלט נאָר איין דינגען א „מענשען“, צו מאַכען
איז איהר שטיבעל פסח...

לכתחילה פערשעמט זי זיך פאר'ן געדאנק. זי ווערט ממש
רויט. סטייטש. זי אַרעמע עגונה, וואָס איז ביי יעדער בעל-

הבית'מע א דיענסט, וואָס האָט קיין שום „ווערדע“ ביי קיינעם ניט, וואָס אויסער איהר שטיקעלע יחוס, וואָס זי איז אן עגונה און מען האָט דערפאר אויף איהר רחמנות, האָט זי קיין אויס-קוק ניט פון וואנען זי זאל קומען לעבען, — זי וועט נאר ווערען א „פריצטע“ וואו וועט זיינען זיך „מענשען“ צו רוימען, וואשען ביי איהר אויף פסח! עס איז בזיונות פאר לייטען, מען וועט פון איהר חוזק מאכען...

פון דעסטוועגען בעשליעסט זי עס פעסט צו טהאָן. פאר צוויי גילדען וועט איהר האשע די אלמנה אלץ צוואוואשען. זי וועט איהר דערצעהלען די גאנצע מעשה, זי וועט איהר בעמען זי זאל קיין פּעראיבעל ניט האַבען...

זי מאכט זיך א הארץ און געהט ארויס קעגען איבער צו האשע די אלמנה, וועלכע פערנעהמט אויך דיזעלבע שטעל ביי די שטערמעלשע ריכע בעל-הבית'טעם, וואָס זי, שרה, — גוט מאַרגען, האשע, — זאָגט זי קוים ארויס אריינגע-הענדיג צו דער אלמנה אין פינסטערען שטיבעל.

— גוט מאַרגען, גוט יאָהר, א נאסט! — ענטפערט האשע, וועלכע עסט פון א צובראָכענער שיסעלע א מין געקעכץ, וואָס האָט נאָך דערווייל קיין בעזונדער נאָמען ניט.

— זאָסט עפעס ארבייט? — פרעגט שרה, און דאָס הארץ ציטערט איהר.

— ניין. — ענטפערט חשה — איך האָב שוין ביי אלע בעל-הבית'טעם מיינע ארבייט אַבגעטהאָן. קוים, קוים פּערדיענט אויף פסח.

— וואָלסט עפשר וועלען נאָך עפעס פּערדיענען? — פרעגט שרה א דערשראָקענע.

— אה, מיט'ן גרעסטען כבוד! — ענטפערט האשע א דער-פרעהטע — א קלייניגקייט פסח! פיעל מען פּערדיענט — איז וועגניג.

דערהערענדיג אזא מיינונג וועגען פסח, פּערשעמט זיך

שוין שרה אויסצורעדען איהר במשח, און זי ווערט אנט-
שוויגען.

— וואוהין איז דאס? — פרענט האשע.

— וואוהין... וואוהין?... דאס איז צו...

שרה פערליערט זיך און קען נישט אויסרעדען קיין ווארט.

— אוראי צו דעם „חזיר“ צו ביילה ברוך'ס? — וויל

האשע טרעפען.

— נין! — האקט אב שרה, און ניט צו ווי מיט נוואלד:

— איד האב געוואלט זאלסט צו מיר אריינגעהן...

— צו דיר? — פערוואונדערט זיך האשע און שטעלט

אויס די אויגען: לאכסט דאס ניט?

דא בעלידיגט זיך שוין שרה. זי דערמאנהט זיך אן איהרע

12 רובל, וואס זי פערמאגט און רעדט ארויס ווי מיט שטאלק:

— וואס מיינסטו, איד וועל דיר נישט בעצאהלען? איד

וועל דיר בעצאהלען ווי א בעלהבית'טע.

דער שטאלצער טאן געפעלט שוין ניט וויעדער האשען:

א נייע בעלהבית'טע געווארען — טראכט זי — און זי בלאזט

זיך אן.

— נו, איז וואס, דו געהסט אריין? — פרענט שרה ווי

א בעלידיגטע.

— נין, מיט אן אמת? ... וויל האשע ניט גלויבען.

— ס'אר'א נאך דו ביזט! קומט שוין שרה צו זיך: עס

איז מיר גאָר ניט אזוי פּרעהליך אויפ'ן הארצען צו לאַכען פון

דיר און קיין כח האָב איד דערצו אויף ניט, קוים וואָס איד

לעב. צוויי וואַכען אז מען שטעהט אב ביים בעקער ביז צוויי א

זייגער ביי נאכט, איז ניט קיין געלעכטער... איד קען מיט א

נליעד ניט א ריהר טהאָן. וועסט ביי מיר אביסעל א וואָס טהאָן,

איד וועל דיר ניט קרוודען, שרעק זיך נישט.

האשע שמייכלט און דאָך בעשליסט זי צו געהן.

— מילא, זאל זיין פון א קאזאק — אבי צום לעבען.

און האשע קומט צו שרה'ן אין שטיבעל און הויבט אן ארבייטען.

שרה וויל זיך צולעגען, זי קען ממש אויף די פיס ניט אייני-שמעחן, זעהענדיג אבער, ווי האשע נעהמט אליין עלעפען דעם קאסמען און ווערט רויט שלעפענדיג, פערקלעמט איהר דאס הארץ און זי געהט איהר צו העלפען.

— געה. געה!... טרייבט איהר האשע: איך וועל אליין!
נאָר שרה געהט ניט אוועק און מיט די לעצטע כחות העלפט זי איהר ארויסטראָגען דעם קאסמען.

שפעטער א וויילע פערגעסט זיך שרה אָן אלע איהרע וועהר-טאָגען און זי הויבט אָן גלייך ארבייטען מיט האשען. האשען ווערט נמאס אוועקטרייבען איהר, און ביידע ווייבער ארבייטען מיט דעם זעלבען חשק, אויסרעדענדיג איינע פאר די אנדערע די טרויעריגע הערצער.

און זעהענדיג ווי זיי ארבייטען ביידע, וואָלט שווער געווען צו דערקענען ווער איז דאָ די בעלי־הבית'טע און ווער די גער-דינגענטע...

דער שמעק טאכאק.

איז דעם קליינעם שמעדטעל קאניוויקע געפינען זיך פינף גרויסע שוהלען, נאָר די גרעסטע ראַלע שפיעלט דאָרט „דער קליינער בית-המדרש“, ווייל אין איהם דאווענט דער שמעד-טעלשער ערשמער גביר, ר' יעקב סינקעס. שאצען שאצט דאָס שמעדטעל דעם גביר'ס פערמעגען אין צוויי הונדערט טויזענד רובל, נאָר א מאה-אלף האָט ער טאקי געהאט, און פאר קאָ-ניווקע וואָלט גענוג געווען א פיערטעל פון דעם, אום צו שפיע-לען א גבירישע ראַלע. דערפאר דאוונען טאקי „אין קליינעם בית-המדרש“ די שעהנסטע בעלי-בתיים, אויך די שמעדטעלשע כלי-קדש, ווי למשל דער רב, דער שוחט, דער בעל-מאקסע, א פאָר פרושים, וואָס „דיענען“ שוין באלד א יאָהר צעהן אין דער קהלה.

צווישען די אלע שענע אידען האָט דאָ געדאווענט גרונס דער דרדקי מלמד, וועלכער איז דאָ געווען עפעס ווי א פינפטער ראָד צום וואָגען. פון קינד-ווייז אויף א דערשלאָגענער, האָט ער קיין מאָל נישט געהאט דעם מוטה אריינמישען זיך אין א שמועס שבת נאָכ'ן דאוונען, וואו דער ראש-המדברים איז גע-ווען דער „גביר“. ער האָט אפילו ניט געוואנט אנבויגען דעם קאָפ אויף א זייט און צולעגען דעם אויער עפעס הערען. פון ווייטען פלעגט ער נאָר שמעהן און שלינגען יעדעס וואָרט, וואָס געהט ארויס פון גביר'ס מויל. א שפאס וואָס יעקב סינקעס דערצעהלט זיך אָן! דאָ דערצעהלט ער פון גראף צאפסקי, מיט וועלכען ער איז שטארק „געקנעפעלט“ און איז ביי איהם כמעט אלע וואָר, ווי אזוי דער דאָזיגער גראף האלט חשוב א אידען.

נאך דער מעשה געהט ער איבער צום קורס, ווען דער רוסישער רובעל הויבט זיך און ווען ער פאלט; (גרונס קען עס בשום אופן ניט פערשטעהן: ער ווייסט דאכט זיך, אז א רובעל איז אלע מאָל א רובעל! ער וויל עס פרעגען, נאָר ער האָט קיין העזה ניט). ווייטער דערצעהלט ער פון זיין נסיעה קיין קעניגסבערג יענע וואָך, וואוהין ער האָט „אַטפראוועט א טראַנספּאָרט“ געהילף; ווי אזוי ער האָט צוריקפּאַהרענדיג זיך בעקאַנט מיט א פּוילישען גלח, האָט געהאט מיט איהם א ויכוח וועגען אמונת, און ער האָט דעם גלח מנצח געווען... און נאָך אזוינע טויזענט דער מעשיות, וואָס נאָר א גביר קען עס וויסען, א גביר, וואָס פיהרט געשעפטען מיט די גרעסטע שררות און קיין זאך איז פאר איהם ניט צו שווער...

גרונס וואָלט אָבגעגעבען א האַלב לעבען, נאָר אויסרערען אמאָל האַטש א י י ז וואָרט מיט'ן גביר, ער וואָלט זיך מחיה געווען... ער פּרובט עס אבער קיינמאָל נישט: דאָס גבירי־שע געשטאַלט, די הויכע געוויקס, דער גרויסער בויך לאָזט עפעס ניט צו; דאָס קלאָרע, פולע פנים, דער שטרענגער קוק ווארפט אַן אויף גרונס'ן א פחד. ער וואונדערט זיך נאָר אויפ'ן שוחט'ס גבורה, ווי אזוי יענער שטעהט אמאָל גאָר נאָהנט נעבען גביר און ווארפט אריין אין שמועס אויך א ווארט... „מען דארף טאַקי האָבען, טראכט גרונס דאמאָלס, א שוחטישע הארץ צו פּעל'ן דאָס ביי זיך... איך קען דאָס נישט!“..

און גרונס, וועלכער דאווענט שוין באלד פונפּצעהן יאָהר אין „קליינעם בית־המדרש“, האָט נאָך קיינמאָל מיט'ן גביר קיין וואָרט נישט אויסגערעדט. נאָך קיינמאָל די זכיה נישט געהאט און האָט עס אפילו אין זינען נישט. ווען? ווי אזוי? סיידיען ער זאָל ווערען אליין א גביר, נאָר פון וואָס קען ער רייך ווערען? פון די דרדקיי־ונגלעך?

דאָך די לעצטע צייט האָט גרונס אָנגעהויבען צו טראַכט

טען וועגען רעדען עפעס מיט'ן גביר, און נישט נאָר רעדען, נאָר טאקי שטארק א שמועס טהאָן...

ביים רעיון וועגען שמועס, קומט איהם דאָס בלוט גלייך אריין אין פנים, דאָס הארץ — קלאפט ווי ביי א גולן, וואָס געהט הרג'נען א מענשען. א שפאס! ער דארף פיהרען מיט'ן גביר אזא וויכטיגען שמועס! ער וויל בעמען דעם גביר'ס אייניקעל, וואָס הויבט דעם זומער אָן צו לערנען, צו זיך אין חדר אריין. בעמען א אינגעל אין חדר איז ביי גרונם'ן אפילו ניט קיין נייעס: אלע „זמן“ בעט ער אזוי איין צוואנציג תלמידים, און האָט שוין דערויף אן אויסגעארבייטען „נוסח“, נאָר וואָס גלייכט מען? מיט פשוט'ע בעלי-בתים מאכט נישט אויס, ווי אזוי מען רעדט, אבער מיט אזא גביר דארף מען דאָך וויסען וואָס צו רעדען, א י י ז איבריג וואָרט, חלילה, קען אוועק-הרג'נען אין גאנצען...

און פון פורים אָן ביז פסח קומט פאָר ביי גרונם'ן אין הארצען א גרויסע מלחמה. ער וויל ארייננעהמען א גרויסען געדעראל אין פלען, און ווייס נישט אויף וואָס פאר אן אופן און האָט סתם מורא...

נאָר אָט איז שוין פסח! אויב ער וועט די טעג נישט ציך געהן איז שוין פערפאלען, פערשפיעלט דאָס גליק אויף אייביג! און א קלייניקייט וואָס פאר א גליק דאָ וואָלט געווען! דעם גביר'ס אייניקעל לערנט ביי איהם! ... ערשטענס דאָס געלד: ער וואָלט אודאי געצאהלט פונפצעהן קערבלעך, אויב נישט די גאנצע צוואנציג. היינט דאָס צאהלען שמועסט מען דאָך נישט — פאָראויס א צעהנרובעלדיגע! ... היינט דער כבוד אליין, וויפיעל איז ווערטה דער כבוד? ...

און גרונם'ן פערטראַגט דער כח הרמיון ווייט:

— וואו לערנט ר' יעקב'ס אייניקעל, ר' גרונם?

— וואָס הייסט „וואו“? איהר ווייסט נאָר נישט? א שעה נע מעשה? ער לערנט ביי מיר, ביי מיר טאקי! וואָס דען האָט

איהר געמיינט: ער וועט איהם צו אנטאנדערן מלמד אוועקגע-
בען? מעהר וואָלט איהם ניט פעהלען? ...

א גליקליכער שמייכל בעשיינט זיין פינסטערן פנים, נאָר
ער גיט א קוק אויפ'ן נביר און פון גאנצען דמיון ווערט אש!
דאָס בלוט ווערט אין איהם פערקיהלט פאר שרעק: „ווי אזוי
געהט מען צו“? וואו נעמט מען אזוינע געזונדטע פיס, זיי זאָלען
קענען איינשמעהן בשעת מעשה, וואו נעמט מען אזא הארץ,
וואָס זאָל אזוי ניט קלאפען? ...

און אַט איז שוין די „אנדערע טעג“ פסח! היינט מוז ער
צוגעהן, ער מעג אפילו וויסען, אז ער וועט דערפון זיכער שטאר-
בען! ער מאכט אן אָרדנונג מיט זיינע געדאנקען און גרייט זיך
צו, ווי אזוי צו רערען נאָכ'ן דאווענען.

— „גוט יום־טוב“, ר' יעקב! ... מאכט ער א רעפעטיציע —
דאָך בעקלערט ער: עס איז צו פראָסט: „גוט יום־טוב, ר' יעקב!“
אזוי זאָגט מען דאָך אלעמען, היינט וואָס איז דער חילוק? איך
וועל בעסער זאָגען: „א גוטער יום־טוב, ר' יעקב!“ ... עס גע-
פעלט איהם ווייטער נישט: ער געדענקט, שמחת־תורה האָט זיך
לייבע דער שוסטער איינגעשכורט פלעגט ער אזוי שרייען ווע-
מען ער פלעגט נאָר בעגעגענען... ביי איהם בלייבט, אז ער וועט
טאָקי זאָגען „גוט יום־טוב“, נאָך ווייך און שטיי...
— גוט יום־טוב — דעקלאמירט ער... — יא, אזוי וועט
זיין גוט.

ער גרייט זיך ווייטער צו:

— איך האָב געהערט זאָגענדיג, אז אייער אייניקעל, זאָל
זיין אויף לאַנגע יאָהר (דאָס וועט דעם נביר זיכער געפעלען ווע-
רען) הויבט אָן אין א מזל'דיגער שעה היינטיגען זומער צו לער-
נען... איך בין גרוגס דער מלמד... ביי מיר לערנען די שענסטע
בעלי־בתי'שע קינדער... איך בעט אייך, ר' יעקב, (אפשר מורנו
ר' יעקב? — פליהט איהם דורך אין קאָפּ) גיט מיר אייער איי-
ניקעל, צוליבע שכנות — מען דאווענט צוואַמען...

נאָר דאָס לעצטע געפעלט איהם נישט. וואָס פאר א שכן
ביזטו מיט מיר, מלמד איינער — דו דאווענסט געבען טהיר
און איד געבען אַרון קדש..

ער זוכט אן'אנדער נוסח: „צוליעב אלטע בעקאנטשאפט“..
פוי, נאָך ערנער, שפייט ער אויס — „א נייער בעקאנטער“ וועט
ער זאָגען און נאָר אין כעס ווערען.

ענדליך געלינגט איהם צו פערביימען אזוי:

— איד בין א גרויסער „בעל-פועל“, אין א י ו י ן „זמן“
פאָהרט מען ביי מיר אריין אין עברי, טאָקי רעכט אין עברי!
איד האָב דערצו א בעזונדער למוד.

ער קלערט איבער דאָס זעלבע נאָך אמאָל און געפינט, אז
עס איז גוט, נאָר „פאָהרט מען ביי מיר אריין“ איז עפעס
מעשה „בעל-עגלה“...

ער זוכט אן אנדער נוסח:

— אין איין „זמן“ לערן איד אויס עברי על-פי דקדוק.—
דאָס געפעלט איהם שוין אין גאנצען און ער האָפט, אז דער
גביר וועט איהם מיט גאָטס הילף ניט אַבזאָגען.

נאָכ'ן דאוונען לעגט ער זיך איבער און בעשליעסט זיך
פעסט צוצוגעהן. ממהרנפשך — שטאַרקט ער זיך — יאָ — יאָ,
ניט — ניט! אין קאשע וועט ער מיד דאָך נישט אויפגעסען.

די שענע בעלי בתים זאָגען שוין דעם גביר גוט יום-טוב,
מען ווארפט זיך איבער נאָר מיט אייניגע ווערטער, און מען
געהט זיך פענאָנדער. קיין וויכטיגעס האָט די לעצטע טעג ר'
יעקב נישט צו דערצעהלען. עס האָט זיך איבער יום-טוב אויס-
גענומען. און דער גביר האָט שוין בדעה ארויסצוגעהן, ער דארף
נאָר צונויפלעגען דעם טלית.

גרונט רוקט זיך ווי א שאַטען... די פיס ברעכען זיך אונטער
איהם.

— מען דארף נעהמען א שמעק טאבאק ביי דעם שמש,
דאָס וועט מיד אפשר מומהינען, בעשליעסט ער.

— זייט מוחל שמש — ווענדט ער זיך מיט א הארץ־
קלאפעניש צום שמש — גיט א שמעק טאבאק.

דער שמש נעמט ארויס פון'ם כוועם דאָס פּוּשקעלע, גרונם
רוקט אהין אריין די צוויי פינגער, פארשיט אביסעל אויף דער
ערד, נאָך דעם גיט ער א שמארקען שמעק, גיט נאָך זיין גע-
וואהנהייט. און טראכט זיך: „זאָל זיין, רבונו של עולם, צו
רפואה!“ און לאָזט זיך געהן קעגען גביר, ווי שכור...

אַט שמעהט ער שוין נעבען ר' יעקב'ן.

— גוט יום־טוב, ר' יעקב — רעדט ער קוים ארויס.

דער גביר שמעלט אויס פּערוואונדערט אויף גרונם'ן די
אויגען און פרעגט:

— וואָס וועט איהר זאָגען?

„ע, ער לאָזט זיך דאָך רעדען — טרייסט זיך גרונם —
שטייפער, שטייפער! גאָר נישט געשראַקען זיך“, און ער פּאַסט
זיך מוטא ווייטער צו רעדען:

— איך... האָב... א פ ש ש ש ש — צעניסט ער זיך פּלוצים,
פון שמעק טאבאק, די אויגען ווערען איהם פול טרערען, און
פּערשפּריצט דעם גביר'ס ראַק און פנים...

— טפּוּי! וואָס איז דאָס פּאַר א מין מיאוסער איד! —
ווערט ר' יעקב אויפגעבראַכט און מיט עקעל ווייזט ער מיט
דער האַנד — געהט אייך, געהט אייך ווייטער! איד האָב מיט
אייך קיין געשעפטען ניט!... פּוּי... אין פנים ניסט ער... וואס
א לומפ ניט קען. שמש!

דער שמש פליהט אונטער, ווי ניט לעבעדיג.

— ווער איז ער, אַט דער שומא! — פרעגט דער גביר, קר
קענדיג ביז אויפ'ן שמש.

— א מלמד... א דרדקי־מלמד — ענטפערט דער שמש דער-

שראַקען.

— ס'איז א מין שוטה! אין פנים אריון ניסט ער... א מין
פראַצדס!.. פוי!...

— היינט געה צורײַס זיך — האָט גרונם, ארויסגעהענדיג
מיט בזיונות פון דאוונען, גערעדט מיט זיך אליין — קיינמאָל
שמעק איד ניט קיין טאבאק, היינט האָט זיך מיר גאָר פערנגלוסט
א שמעק טהאָן. א נייע רפואה!... אזוי וואָלט דאָס אייניקעל
ביי מיר געוויס געלערנט, געוויס, געוויס! דער שמעק טאבאק
האָט מיך גע'הרג'עט...

דער אלטער משעסלער.

אלט איז שוין לייזער דער משעסלער, געבויגען געהט ער שוין און קענטיג, אז דער שטעקען זיינער, וואס ער האלט אין דער רעכטער האנד, קומט איהם שטארק צורניץ, אהן דעם שטעקען וואלט ער אין בית-מדרש אוראי ניט געגאנגען; מעהר ווי אין בית-מדרש געהט ער נישט — עס איז איהם שווער און אנגהאט ער נישט וואוהין צו געהן; זיינע קינדער זיינען זיך צעפאהרען אין אמעריקא און ער איז עלענד, ווי א שטיין. „די אלטע“ זיינע איז שוין אויך טויט. געשטארבען איז זי מיט דריי יאהר צוריק, ווען ער האט נאך געארבייט, און געארבייט האט לייזער אזוי לאנג, ביז וואנען ער האט שוין ניט געקענט, אזוי לאנג, ביז די האק האט זיך נישט פון זיין האנד ארויסגעגליטשט. דאמאלס האבען איהם די יונגערע משעסליארעס געזאגט:

— צייט שוין ר' לייזער, אויך אברוהען!...

און און שוין צוויי יאהר אז ער רוהט טאקי; אמת איז גאנצען רוהט ער ניט, עס קומט איהם אן זעהר שווער די „הוצאה“ זיינע. דאס עסען איז שוין ווי עס איז: א פאך געבאקטע קארטאפעל און א קאפ פון א הערינג קלעקט איהם אויף א טאג. דאס אומגליק איז נאך דאן, ווען עס קומט איהם אויס צו צאהלען דעם אלטען זלמן די צוויי גילדען דירה-געלד; דא-מאלס ארבייט ער מעשים, קעהרט איבער וועלטען; עס פערשטעהט זיך—נישט מיט די הענד, נאך מיט'ן קאפ; ער זוכט אויף אין מוח פערוואלגערטע בעלי-בתים. וועמען ער האט הייזער געבויט און וועלכע זיינען נאך איהם שולדיג געבליבען. א סך

פון זיי לייקענען איהם; אנדערע זיינען מודה און שווערן, אז זיי האבען ניט; טהייל זיינען ניט מודה און לייקענען ניט, און ווארפען איהם דאך ארויס א פאך גילדען.

נאָר די לעצטע צייט קומט איהם אָן אלץ שווערער און שווערער די צוויי גילדען דירה געלד צו קריגען. ער איז שוין שולדיג דעם אלטען זלמן פיער גילדען פאר צוויי חדשים און עס געהט שוין באלד א דריטער חדש. זלמן וואָלט איהם אפילו געווארט, נאָר ער קען ניט — ער איז אליין ניט דער „בעל־הבית, ער אליין צאָהלט דירה געלד און איהם קומט דאָס אויף זעהר שווער אָן. סך הכל איז זלמן אַן אלטער שניידער, אויף איין אויג שוין בלינד, און מעהר אז לאַטעס לעגען קען ער ניט, און וואָס פערדיענט ער פון א לאַטע, מישטיינט געזאָגט!... לייזער דער משעסלער האָט אויף איהם קיין פאראיבעל ניט ווען ער מאָהנט א מאָל צו שטארק, נאָר גוט איז דאָס איהם ניט, צייט ער לעבט האָט ער קיין ליגען ניט געזאָגט און איצטער, אויף דער עלטער, האָט ער שוין דעם אלטען זלמן גענארט, אז היינט, מאָרגען גיט ער איהם געלד...

און די לעצטע טעג בלייבט לייזער אין בית־מדרש ביז שפעט נאָך מעריב, ער זיצט ביי א ספר אויף עברי־טייטש און ווארט ביז וואנען דער בית־מדרש זיינער שלאָגט 10. דאמאָלס ווייס ער זיכער, אז דער אלטער זלמן שלאָפט שוין און ער געהט אוועק א היים...

דער אלטער זלמן האָט שוין געגעבען לייזער'ן אַנצוהער־רעניש אז ער וועט פערדינגען זיין אָרט א צווייטען, אויב ער וועט איהם די טעג קיין געלד ניט געבען. לייזער איז צוטומעלט געוואָרען. ער האָט א מורמעל געטהאָן: איילט זיך ניט, מיר וועלען זעהן... נאָר טאקי מעהר ניט ווי א מורמעל — דייטליך

זאָגען האָט ער עס ניט געקענט, וואָרום וואָס האָט ער צו זעהן?
 ער האָט שטיף גענומען דעם שמעקען און האָט זיך שטיף ארויס-
 גערקט פון שטיבעל...

דאָס אומגליק איז גרויס געווען! דאָס אומגליק האָט דעם
 אלטען לייזערן צומומעלט; ער איז געגאנגען און מיט שטארע
 בליקען געקוקט אויף דער ערד און אין די זייטען. נאָר אַט פער-
 שווינדט דאָס גרויסע אומגליק, לייזער פערקוקט זיך אויף די היי-
 זער און פערגעסט זיך. די הייזער ווערען איהם ליעב, פיעל פון זיי
 דערמאָהנען איהם אמאָליגע יאָהרען, ווען ער, א הויכער, א גע-
 זונדטער, איז געשטאַנען און געשמאַק געארבייט. „אַט די שטוב“,
 דערמאָנט ער זיך, פערבייגעהענדיג יענקעל דעם שענקערס
 שעחנע הויז — האָב איך צעהן וואָכען געטהאָן! — ער
 האָט גאָנץ עהרליך געצאָהלט — פינף גילדען א טאָג, און פלעגט
 אמאָל געבען אביסעל בראַנפען נאָך דער ארבייט. — עס איז
 נאָך גאָנץ שטארק! א מאָליגע געהילף — אייזען!... אַט די
 שטוב — פערקוקט ער זיך אויף נאָך איינער — האָב איך שוין
 געארבייט ניט פון טאָג — אַנולנאָ! איך האָב זיך דעמאָלט אבר-
 גענארט, עס האָט מעהר נישט אויסגעמאַכט ווי א האַלבער רוד-
 בעל צי פיער גילדען א טאָג — ער קען זיך נישט דערמאָהנען...
 אַט געהט ער פארביי דעם גביר'ס הויז. „א הייזעלע, טראַכט
 ער און קוועלט — „נאָך נאָך ניי!“ — שוין א מעשה, פון א
 יאָהר צוואַנציג — א מאַסע חדרים, דערמאָהנט ער זיך, זיינען
 דאָ! — ביי דעם גביר האָט ער נישט שלעכט פערדיענט: —
 זעקס גילדען א טאָג. ער פערוואונדערט זיך אין געדאַנק: „אזוי
 פיעל?“ „נו, ער איז דאָך פאָרט דער ערשטער גביר אין
 שטאָדט!“ פערענטפערט ער זיך אליין זיין האַרבע קשיא... און
 ער פערקוקט זיך אויף נאָך און נאָך הייזעלעך, וועלכע ער האָט
 אין זיין לאַנגען לעבען געבויט; זיי גיבען איהם אָב גריסען
 און עס ווערט איהם וואַרעם אין זיין אלטער קאַלטער נשמה...
 נאָר אַט וואַקסט פלוצים דאָס אומגליק צוריק ארויס, ער דער-

מאָהנט זיך עפעס שרעקליכעס און זיין אלטער קערפער צי-
טערט...

פערצווייפּעלט איז ער אריין אין בית-מדרש, אכנעדא-
ווענט מנחה, שפעטער — מעריב. דער זייגער שלאָנט שוין
8—9—10. איצטער שלאָפט דער אלטער זלמן, נאָר לייזער האָט
נאָך נישט ברעה צו געהן אהיים. ער זיצט ביי'ן „קב הישר“,
זיינע געדאנקען אָבער זיינען ערגעץ וואו אנדערש. „וואָס טוהט
מען“, אָט די אייזערנע ווערטער קלאַפען איהם אין זיין אלטען
מח. זיי האָבען אבער אזוי לאַנג געקלאַפט, ביז זיי האָבען אויפ-
געבויט אין זיין קאָפּ א גליקליכען פלאַן. דער אלטער שמיכעלט,
ער איז גליקליך: פון היינט אָן וועט ער שוין בלייבען אין בית-
מדרש אויף שטענדיג, צוריק וועט ער שוין נישט געהן צום אל-
טען זלמן! — ער לעגט זיך איבער עטליכע מאָל, טאָמער איז
דאָ פארהאן א שטיקעל חסרון, עפעס א שטערעניש, נאָר ער
געפינט ניט. ער ווערט בעגייסטערט: געוויס, געוויס — בע-
שליעסט ער זיך פעסט — פון היינט אָן בלייב איך אין בית-
מדרש. אראָב אזא יאָד! א קלייניגקייט — אלע חדש צוויי
גילדען... „צוויי גילדען!“ רעדט ער ארויס שוין ניט אין גע-
דאנק, נאָר מיט ווערטער, און איהם דאכט זיך, אז פון זיינע
פלייצעס איז עפעס אראָב געפאלען און איהם איז גרינג גע-
וואָרען...

א פיצעלע משא בלייבט איהם דאָך — דער חוב! אכ-
צאהלען מוז מען! נאָר ווי אזוי? ער זיפצט...

* * *

דער בית-מדרש זייגער האָט געשלאָגען צוועלף. דער אל-
טער לייזער זיצט ביי'ן טיש און דרעמעלט און איהם חלום'ט
זיך, אז דער אלטער זלמן זיצט נעבען איהם און שטשאַבעט,
און נאָך יעדען שטאָד איז בנך, ניט ער איהם מיט'ן נאָרעל א
שטאָד אין די אויגען.

— ר' זלמן, שטעכט זיך ניט — בעט ער זיך — איך וועל
 אייך די פיער גילדען אבצאהאלען, מאַרנען הויב איך אָן צו אר-
 בייטען ביי יענקעל דעם שענקערס הויז, ער צאהלט פינף גיל-
 דען א טאָג... זלמן וויל עס ניט הערען און שטעכט איהם מיט'ן
 נאָדעל אין די אויגען און אין אלע גליעדער. און אָט דערפיהלמ
 ער אז ער שטורכעט איהם.

נאָר דאָס שטורכען איז שוין געוועזען אויפ'ן וואָהר. דאָס
 האָט געשטורכעט דער אונטער-שמש, וואָס איז נעבען איהם
 געשטאַנען און בייז געברומט:

— זייט מוחל, דאָ איז מיין אָרט! איך דארף זיך לעגען.
 לייזער האָט אָנגעהויבען רייבען די אויגען. דערזעהנדיג אַנ-
 שטאַט דעם אלטען זלמן'ען — דעם אונטער-שמש איז ער צו
 זיך געקומען. ער האָט זיך דערמאָהנט אָן זיין פלאַן, אז ער
 בלייבט פון היינט אָן אין בית-מדרש, נאָר דער אונטער-שמש
 האָט איהם טרוקען איבערגעגעבען, אז דאָ איז ניט קיין הקדש;
 די גבאים האָבען פערזאָגט, אז מען זאָל קיינעם ניט לאָזען
 געכטיגען, עס איז גענוג די ישיבה בחורים, וואָס שלאָפען דאָ.
 אויס...

און געהענדיג צוריק צו דעם אלטען זלמן, האָט שוין ליי-
 זער נישט געקוקט אויף די הייזער, וועלכע ער האָט געבויט;
 עס איז געווען זעהר א פינסטערע נאכט און אין די אויגען
 איז איהם נאָך פינסטערער געווען. זעהר פאמעליך איז ער גע-
 גאנגען, נאָך פאמעליכער ווי ער האָט געקאָנט: עס איז איהם
 ליעבער געווען צו שלעפען זיך אין דער פינסטערער נאכט איי-
 דער צו קומען צו דעם אלטען זלמן'ען, צו זיין „מאָהנער"... און
 וואָס וועט זיין דער סוף? ...

דער אלטער זלמן וועט איהם ווארטען נאָך א פאָר טעג,
 אבער ניט מעהר... אויפ'ן נאָס וועט איהם אויסקומען צו לעגען
 זיך... אויפ'ן נאָס!

— אוי! — האָט ער אַ קרעכץ געמאָן ביי דעם רעיון.

און איצטער האט ער זיך דערמאָהנט, וואָס זיין „אלטע“
 האָט איהם אמאָל, אמאָל געזאָגט: „לייזער, אלע בויען זיך, לאָר
 מיר זיך אויף פּערזאָרנען מיט א שטיבעלע“. „מען קען ניט —
 האָט ער איהר געענטפּערט, — פאר מין ארבייט פאר זיך,
 וועט מיר קיינער נישט בעצאָהלען“.

ער האָט איהר אפילו גוט געענטפּערט, זי האָט דערויף ניט
 געהאט וואָס ווייטער צו רעדען: דאָך דערמאָהנענדיג זיך, אז
 אַט באלד־באלד האָט ער זיך ניט וואו אהינצוטהאָן, ווערט ער
 אויף זיך אין כּעס און זידעלט און שילט זיך אליין:
 — אלטער נאָר! הייזער האַסטו געבויט און אויפ'ן גאַס
 וועסט דו שטארבען....

ווען עכט חיים מלמד א בויגעל ?

צוויי פרנסות האָט חיים געהאט: ער האָט געקנעלט און בייגעל געבאקט, און א וואונדערליכע זאך! — ער איז געווען א אַרעמאן און האָט געזוכט א דריטע פרנסה, נאָר צו קיין דריטער פרנה האָט ער שוין ניט געטויגט; א קול האָט ער אפילו געהאט א הייזעריגליכען און האָט געקלונגען זעהר הארציג און צובראָכען, און ימים־נוראים וואָלט ער געקאָנט דאוונען פאר'ן עמוד און כאפען דערפאר עטליכע רובל, — האָט ער אבער, ניט פאר קיין אידען געדאכט, געהאט א קורצען אַטהעם: רעדענדיג אפילו פלעגט ער זיך מוזען נאָך יעדען וואָרט אברוהען און האַפּען דעם אַטהעם. עס פערשטעהט זיך, אז מיט אַזאַ „פעהלער“ קען מען ניט האָבען קיין העזה צו שטעלען זיך ימים־נוראים פאר'ן עמוד, ביי אזעלכע לאַנגע שמונה עשרה'ס, וואָס מען דארף איבער'חזר'ן וואָרט און וואָרט פאר'ן עולם. דעם עולם געהט כלל ניט אָן, צי חיים האָט א לאַנגען אַטהעם, צי א קורצען און ער פערלאַנגט פאר די עטליכע רובל, אז דער ש"ץ זאָל פּאַהרען ווייטער און ווייטער, ניט אַבשטעלען זיך אויף א רגע... חזנות איז ניט מלמדות — א מלמד קען אפילו קיין לונגען ניט האַפּען בען, מאכט אויך ניט אויס: מיט קליינע אינגלעך לערנען דארף מען קיין גבורה ניט האָבען, אָבער שטעלען זיך פאר א צבור, איז געוויס ניט קיין קלייניגקייט — דאָ דארף מען האָבען א האַלז, א האַרץ און טאקי אַן אַטהעם...

קיין לייכטערע פרנסות, צו וואָס חיים וואָלט יא געטויגט. איז איז שטעדטעל ניט געווען. צו א קראַם פאר זיין ווייב האָט חיים קיין „קאפיטאַל“ ניט געהאט. דער האַלבער פּוּד מעהל,

בון וועלכען חיים פלעגט אויסבאקען אלע טאָג בייגעל פאר דאָס
שטערטעל, פלעגט איהם אויך שווער אַנקומען, און דעריבער
האָט זיך ווים געמוזט בענגונגען נאָר מיט די צוויי פרנסות
גון לעבען טאקי אין גרויס נויט...

די בייגעל פלעגט חיים באקען: ווינטער־צייט פאר טאָג און
זומער — ווי די זונן פלעגט אויפגעהן. זיין ווייב, עלקע, פלעגט
דאָס טייג פערקנעמען, די עלטערע טאָכטער, ביילה, פלעגט וועל־
נערן און מאכען קיילעכדיג, דאָס יונגערע מיידעל, גרונה, פלעגט
עס ווארפען אין א הייסען טאָפּ וואסער, און פון טאָפּ פלעגט
שוין חיים בכבודו ובעצמו אליין ארויסנעהמען און זעצען אין
אוווען. ווי מען זעהט דאָ, האָט חיים גענומען פאר זיך די
שווערסטע מלאכה, נישט קוקענדיג, וואָס ער איז דער שוואכסט
טער געווען פון די איבעריגע. דער טעם דערפון איז א פשוטער:
ערשטענס איז דאָס זעצען אין אויווען אַנשטענדיגער, ווי קנעך
טען דאָס טייג, און דאָס איז ניט אזא ביוון פאר א אידען א
תלמיד חכם, ווי חיים איז: זעצען איז א מאנסבילשע ארבייט.
פסח אין "פאָדריאד" פון מצות זיינען אלע זעצער מאנסביל.
אמת, עס טרעפען זיך אמאָל ווייבער אויך זעצערנס, נאָר דאָס
איז א זאך, וואָס געהט ארויס פון כלל, ווי למשל, אלע דאָק
טוירים זיינען מאנסבילען, פון דעסטוועגען טרעפט אמאָל א
„יודענע" אויך א דאָקטאָרקע... צווייטענס, האָט חיים גענומען
די ארבייט פון זעצען צוליעב דער ווארעמקייט. חיים איז געווען
א איד אָהן א טראָפען בלוט און איהם איז שטענדיג קאלט גע־
ווען. עס פלעגט טרעפען אמאָל, אין די גרויסע היצען פלעגט
חיים קענען א זאג טהאָז צו די תלמידים: — מאכט צו קינדער־
לעך די טהיר, מיר איז עפעס מאָדנע קאלט...

אָט די ווארעמקייט, איז חיים'ן ניט נאָר ווינטער, אפילו
זומער אויך ליעב געווען, און ער פלעגט מיט גרויס תענוג שטעהן
בין אויווען, וואו דאָס פייער האָט אזוי פריינדליך, אין מורה

זייט פון אויווען, געפלאקערט און בעלויכטען די ציילען בייגעל, וואס היים פלעגט בריה'ש אויסזעצן אויפ'ן „פאר“.

חיים איז געווען א בייגעל-בעקער, פלעגט אויסכאקען אלע טאג ביו צוויי הונדערט גראשענע בייגעל און פון דעסטוועגען האָט ער אליין מיט דעם ווייב און קינדער, זעהר זעלטען א בייגעל פערזוכט, און חיים פלעגט זעהר אָפט זיך ווינשען זיין א נגיד און עסען „אז אמת'ן ריינעם בייגעל“... „אז אמת'ער ריינער בייגעל“ האָט ביי חיים'ן געהייסען יענער בייגעל, וועלכען מען פערקויפט די בעלי הבתים פונ'ם שטעדטעל פאר א גראַשען; וואָס געהט ארויס פון אויווען ריין, טרוקען, און גלאַנצט, ווי מיט א רויטליכער פארב. אזא בייגעל הייסט פערברוינט און ער איז טאקי זעהר געשמאק — ער צעשיט זיך ממש אין מויל; וועמען גאָט העלפט אויפעסען אזעלכע 5—6 בייגעל, קען ווערען געזונד ווי א מויער... אזעלכע געראַטענע בייגעל האָט חיים מיט זיינע בני בית זיך ניט פערגונגען צו עסען. צו א שעה נעם תכלית וואָלטען זיי געקומען, ווען יעדער פון זיי וואָלט אלע טאָג אויפגעגעסען אזעלכע עטליכע גראַשענע בייגעל! ... דאָס זעכציגדרובעלדיגע קנעלונג פאר'ן זמן, וואָס חיים האָט אין שטעדטעל, וואָלט אויך ניט געטראַגען, אפילו אז אלע בעלי-בתים זאלען איינצאהלען, — בפרט אז א גוטע העלפט שכר-למוד ווערט פערפאלען...

עסען פלעגט חיים, זיין ווייב און קינדער נאָר פון אזא סאָרט בייגעל, מיט וועלכען עס פלעגט טרעפען א סבה: אז ער פלעגט צוגעברענגט ווערען א ביסעל, אָדער אין אש זיך איינרייב טען, אָדער אויף דר'ער פון דער לאַפעטע אראַכפאלען און דערפון פערלירען זיין געהעריגע צורה. אזוינע מיני בייגעל פלעגט אבער טרעפען זעהר זעלטען, ווייל חיים האָט זיך שטארק געהיט, אז קיין סבות זאלען זיך ניט טרעפען. צייטענווייז נאָר,

ווען חיים'ס יצר הרע פלעגט זיך שטארק צופלאקערן נאך א שטיקעל בייגעל, פלעגט ער גאט בעמען, אז עס זאל זיך טרעפען עפעס א סבה, און ניט פערלאזענדיג זיך אין גאנצען אויף גאט, פלעגט ער „ברויכען“ אייגענע מיטלען, אז א פאך בייגעל זאלען ניט ארויס גאנצע פון אויווען. לאזען זיי בעצם ידו פערברענגט ווערען, אזא העזה האט חיים ניט געקענט האבן בען: אליין קאליע מאכען — זאל דער אויבערשטער אויסהייט טען, דאס איז א גרויסע טפשות און א חטא... נאך אַבנארען זיך אליין און דאס ווייב און די בייגעל אפילו, דערויף האט חיים יא א העזה געהאט, און אין אזעלכע מינוטען, ווען דער יצר הרע — פן א בייגעל פלעגט זיך אויף איהם מתגבר זיין, פלעגט ער זיך כלומר'שט פערטראכטען, וואו צו נעמען מארגען געלד אויף האַלץ, נישט קוקען דערווייל אין אויווען, זיך פלוצים א חאפ טהאָן צום אויווען מיט א געשריי:

א — אי — אי — אי!...

— וואָס איז דאָרטען? — פּרעגט דאָס ווייב דערשטאקען.
 — אי—אי—אי! — שרייט אלץ חיים און הויבט אָן אַרויסנעמען געשווינד די בייגעל, צווישען וועלכע א פאך גע-
 פינען זיך אין גאנצען צוגעסמאליעט...
 דאָס ווייב און די צוויי טעכטער בעטראכטען די פאך ביי-
 געל און זיפצען:

— ווער וועט זיי שוין איצטער קויפּען?

— א משוגענער סידען... זאָגט חיים כלומר'שט פער-
 טרויערט און אין הארצען איז ער שטארק, שטארק צופרייע-
 דען: ער וועט היינט עסען א בייגעל... ער ווארט נאָר, אז עלקע
 זאל וועגען דעם דערמאָהנען. ער וויל ניט ארויסטרעמען דער
 ערשטער — עס פאסט פאר איהם ניט, א איד טאָר קיין „זולל
 וסובא“ ניט זיין...

און עלקע קוקט, קוקט אויף די פאך בייגעל און זאָגט ענר-

ליך ארויס:

— מען וועט שוין, ברודף השם, אליין מוזען אויפעמען—
 וואָס זאָל מען טהאָן? גע'פטר'ט א קאָפּיקע...
 און נאָכ'ן דאוונען וואשט זיך חיים מיט מעהר „פאר'אד“,
 ווי שטענדיג, זאגט שאו ידיכם מיט א נגון און מאכט המוציא
 אויף א גאנצען בייגעל, האַטש א פערברענטען.
 און יענער טאָג איז ביי חיים'ען אַ מין יום-טוב. און ווען ער
 וואַלט זיך ניט געשעמט, וואַלט ער יענעם טאָג מיט די תלמידים
 נאָר ביז מיטאָג געלערנט, ווי למשל ראש חדש, ווען זיין עלקע
 קאכט א „בעסערן ווארמעס“...

דער אורח.

זעליג דער מולער, צי ער האָט ארבייט, צי ניט, געהט שטענדיג פערשמירט אין לעהם און ניט נאָר די בנדים, אויב מען קען זיי אזוי אָנרופען, נאָר אויך דאָס גאנצע פנים איז ביי איהם דערין אויסגעשמירט. און אז מען קוקט זיך אין איהם איין, דאכט זיך, אז ער איז אין גאנצען א לעהמענער.

זעליג האָט ווינטער קיין ארבייט ניט, זעלמען ווען ער קריגט א שטיקעל ארבייט ביים בעקער, איז דאָס אויך נאָר אויף אַ האלבע שעה, און דאָך איז ער ווינטער אזוי אויסגעשמירט ווי זומער, ווען ער האָט פיעל ארבייט. עפעס דאכט זיך, אז דער לעהם איז אויף איהם פערטריקענט געוואָרען און עס איז שוין נאָר קיין סגולה ניטאָ איהם אראָפצואוואשען.

זעליגען קען יעדער דערקאָנען פאר א האַלב וויאַרסט. זיין גאנצער הילוף, זיין איינגעבויגענע פלייצע, פון די מולטערס לעהם, וואָס ער האָט אין זיין לעבען איבערגעטראָגען, שידען איהם אָפּ פון אלע אנדערע אידען אין שטעדטעל און ער ווארפט זיך שטענדיג אין די אויגען. אין א גרויס געלויף אין גאס, ביי יעדער רעדעל, אפילו אין בית־המדרש, ווען א בעריהמטער מגיד „זאָגט“ און די אָנזיכטיגסטע בעלי־בתים פערלירען זיך צווישען גרויסען עולם, זעהט מען נאָר איין זעליגען, און יעדערער, אויב ער טראָגט נאָר א שטיקעל רעכטען בנד, היט זיך פון זעליגען ער זאָל הילף זיין בנד אין לעהם ניט פערשמירען.

נאָך פורים, אז דער עולם הויבט זיך אָן צו קאלכען, קען מען זעליגען סידען פערביימען מיט דעם צווייטען קאלכער היים „האָזש“, וועלכער איז אין איין הויך מיט זעליגען. זעליג'ס

קליידער בערעקען זיך דאן אין גאנצען אין וויסע קייקעלעך און די היטעל, וואס האט אין מיטען א ריס איז דורכאויס פער-קאלכט, אזוי אז דער ריס זעהט זיך ניט און מען קען דעריבער מיינען, אז זעליג דער מולער טראגט א גאנץ היטעל.

און וואס א טאג נעהנטער צו פסח, ווערט זעליג אלץ וויי-סער און ווייסער, און אנהויב ניסן אז די לבנה איז נאך ניטאָ און די פינסטערניש אין שטעדטעל איז זעהר גרויס, בעגעגענר דיג זעליגען, דערפרעהט מען זיך ממש: פאר דער שיין פון זיין ווייסקייט קען מען זעהן ווי דורכצוקריכען די בלאַטע, וואָס שפיעלט זיך אין שטעדטעל אנהויב ניסן פונאָנדער, אז מען קען אין דער פינסטער דערטרונקען ווערען.

און פון פורים ביז ניסן ווארפט זיך זעליג יעדערן אין די אויגען. ער איז דער איינציגער, וואָס צייכענט זיך אויס מיט זיין אויסזעהן, און ווען אין שטעדטעל, למשל, קיין מאָדע, אָדער געסער געזאָגט, קיין „מנהג“ ניט געווען דאָס קאלכען זיך, און אזאָ אַבגעווייסטער ווי זעליג וואָלט אהין אריינגעפאלען, וואָלט מען נאָך איהם געוויס נאָכגעלאָפען, ווי מען לויפט נאָך נאָך בעריל דעם משוגענעם, אזוי אבער קוקט מען אויף זעליגס אויס-זעהן, ווי אויף א געוועהנליכע זאך. יעדער שטעדטעלדיגער איד, אפילו א אינגעל, פערשטעהט ווי באַלד זעליג איז א מולער און א קאלכער מוז ער אזוי אויסזעהן, ווי דען אנדערש? ...

פערשוואונדען פון דער סצענע ווערט זעליג ערב פסח. ניטאָ זעליגען! און ווען מען וואָלט איהם ווי נויטיג געדארפט האָבען, וואָלט מען איהם בשום אופן ניט געפונען, ווייל אויף דער אר-בייט נעהמט מען איהם שמענדיג פון גאס; וואו זעליג וואָהנט ווייסען נאָר יחידי סגולה, א פאָר שכנים, און דער שמש פון בית-מדרש.

נאָר זעליג האָט זיין ארבייט אַבגעטהאָן ביז ערב-פסח און קיינער דארף איהם ניט און ערב פסח מאכט זיך זעליג פסח'דיג, און פסח'דיג מאכען זיך דארף ביי זעליגען געדויערן זעהר

לאנג. ניט אזוי גרינג איז אראָבֿוואַשען אזוי פיעל לעהם און אזוי פיעל קאלף פון פנים, פון דעם גאנצען גוף. נאָר זעליג רייז ניגט זיך, ער געהט אין באָד און וואַשט זיך דאָרט זעהר לאַנג, האַטש עס איז זעהר ענג. קומענדיג פון באָד רייניגט ער אויס זיינע שטיוועל, אַנווייקענדיג פריהער זיי גוט אין וואַסער. שפע־ מער אביסעל הויבט ער אָן זיך איבערטהאַן. פארטיג ווערט ער קוים, ווען מען געהט שוין דאוונען און דאָס ווייב זיינס, די ביינאכטיגע מלכה, טרייבט איהם: „געה שוין, זעליג, אין שוהל, ביזט שוין ריין“.

נאָר זעליגען גלויבט זיך עפעס ניט. איהם דאכט זיך, אז דער שפיץ נאָז איז אין קאלף, אז הינטען איז דער גאנצער יום־טובֿ'דיגער סדרות אין ווייסע פלעקען, האַטש ער האָט אין סוד־דוט קיינמאָל ניט געארבייט, און ער זעהט זיך נאָך אמאָל ארום, ביז ער איבערצייגט זיך, אז ער זעהט שוין אויס ווי א „מענש“. אין בית־מדרש קומט ער צו דער מנחה'דיגער שמונה־עשרה, און ער זעצט זיך אוועק אויפ'ן באַנק הינטער דער בימה. דאָס איז די איינציגע באַנק, וואָס איז א קהל'שע און וואו „שטערט“ זיינען ניט קיין פערדונגענע.

די עטליכע אידען, וואָס דאוונען ביי דער באַנק, קוקען אויף איהם, קוקען און ווילען עפעס פרעגען. זעליג קוקט אויף זיי אויך. ער דערקענט זיי יעדערן, ער האַט כמעט ביי יעדערן די שטוב געקאלכט...

ער וויל זיי עפעס זאָגען, נאָר ער האַלט זיך איין, ניט האַר בענדיג אייגענטליך וואָס.

— שלום־עליכם! פון וואנען איז א איד? ...

ביים דריטען „שלום־עליכם“ קומט שוין זעליג צו זיך און מיט א געלעכטער'ל נעהמט ער זיי ארויס פון טעות.

— איהר דערקענט מיך ניט? שטעלט ער אָן זיינע אויגען.

— ניין, הערט ער אז ענטפער, און כאַלד א פראגע: „ווער

זענט איהר דען?“

— א געלעכטער, כ'לעבעז... איך האב דאך ביי אייך די
שטוב געקאלכט... זעליג דער מולער...

— טפו, מיינע שונאים! — שפייט דער ערשטער אויס
נאך דער ערקלערונג. — וואס עס קענען זיך טרעפען געשיכטען!
איך האב געמיינט, אז דאס איז ווער ווייסט ווער, ערשט זעליג
דער מולער נאך.

און די אידען ביי דער באנק שמועסען וועגען זייער טעות,
ניט קוקענדיג שוין מעהר אויף איהם. זעליגען פערדריסט וואס
ער האט אט די נארישע בעל-גאוה'דיגע בעלי-בתים אויסגע-
זאגט זיין יחוס.

— א קריינק זיי אין די ביינער, טראכט ער אין הארצען.
ניעחתי וואלטען די „יאלדען“ געמיינט, אז איך בין טאקי ווער
ווייסט ווער!
נאך יעדעס יאהר קען זעליג זיך ניט איינהאלטען און זאגט
אויס זיין יחוס...

בולקעס.

ביי פריידע, שלמה דעם שניידערס איז מען אפילו ברויט אויף געווען זשעדנע, נאָר אזוי ווי דאָס ברויט האָט זי אליין געבאקען און באקען האָט זי ניט געקענט און עס איז שטענדיג ארויס גאָדער טייג גאָדער פערברענט און דאָס עצם מעהל איז געווען שוואַרץ און זאמדיג, האָבען זיך די זעקס קינדער, וואָס זי האָט פערמאָגט, פאר ברויט ניט געשלאָגען. א בולבע איז געווען שוין א זאך וואָס עס איז כדאי צו מאַכען סקאַנדאַל. און אויך ניט פאר אַלע מינים בולבעס. אויב די בולבע איז געווען פון א העכערן מין, וואָס הייסט סלאַנקע און איז געווען געשילט און מיט זאָלץ געקאָכט, האָט זי זוכה געווען אז מען זאָל פאר איהם מקריב זיין עטליכע „קניפ“, גראפען און דאָס גלייכען, טאַמער איז אבער די בולבע געווען פון דעם נידריגען מין, וואָס האָט געהייסען „מאסקווי-קע“, א מין וואסערדיגע, פאר אזא פרי האָט מען זיך נאָר אונ-טערגעשאַלטען און אויך ניט זעהר הויך.

סקאַנדאַלען זינגען ערשט פאַרגעקומען פרייטאָג פריה ביי די בולקעס.

שטעלט זיך פאַר, אז פריידע שלמה'ס האָט געבאקען אויף שבת פיער פונט ווייצענס, האָט זי פון די פיער פונט מעהל קורם כל געמוזט האָבען דריי חלות אויף קידוש און די איבריגע אויף בולקעס אויף פרייטאָג. וואָלט טאקי פריידע אויסען געווען די בולקעס נאָר אויף פרייטאָג אליין, וואָלט נאָך געווען ווי-עס-איז, דען די פיער פונט מעהל פלעגען אייגענטליך אויסער די דריי חלות, נאָך אַרויסגעבען פון זיך אַכט-ניין בולקעס, אז מען זאָל זיי דארפען קויפען ביי דער בעקעריז, וואָלמען זיי

געקאסט צו זעקסערלעד. איז אבער פריידע שלמה'ס א גרויסע פערזאָרגערין, באקען באקט זי די בולקעס כלומר'שט אויף פריי טאג, און מיינען מיינט זי אויפ'ן מיטען דער-וואָך... און טאקי אויף דעם קומענדיגען שבת א קונעל מאכען. פריידע שלמה'ס זאָגט, אז א קונעל פון אן אלטער אָנגעווייקטער בולקע איז פאר מלכים צו געבען — אזא מאכל איז דאָס, א שאַד נאָר וואָס די בולקע דערלעבט ניט אלט צו ווערען. ביז דיענסטאג קען זי די פערבליעבענע עשירות בשום אופן ניט איינהיטען און פון אונ-טער די הענד גנב'עט מען זיי ארויס און מען פרעסט זיי אויף — פרעסען זאלען זיי די ווערים! וואָרים פריידע האָט דען — ווי זי קלאָגט זיך — קינדער? שדים האָט זי, פרעסער, זויפער! און „ער“, שלמה אליין, איז דען בעסער? ער איז אויך א גוטער טרפה'נער האלז. זי האָט איהם דען וועניג מאָל געכאפט נאָך פאר'ן דאוונען — אזא שניידערק — קייענדיג בולקע. באַקאָס זאָל איהם ארויס!...

נאָר דאָס איז אבער אלץ געזאָגט כנוגע די בולקעס, וואָס בלייבען אויפ'ן מיטען-וואָך. פרייטאָג אבער איז זי אליין ניט קיין שטייע-מאמע און ניט יעדען קינד, לויט די יאָהרען, צו שטיקלעד בולקע צום מילכיגען קרופניק, וואָס זי קאָכט טאקי לכבוד פרייטאָג. איהם, דעם שפייזער, ניט זי א גאנצע בולקע, נאָר וואָס קלעקט פאר איהם א בולקע? ווי א פערד א צוקער-לעקעד, אזוי זאָגט פריידע, נאָכדעם ווי ער שלינגט זי איין ביי די ערשטע פאָר לעפעל קרופניק און בעט נאָך א שטיקעל. עס פערשטעהט זיך, אז דאָס בעטען איז נאָר אויס געוואָהנהייט. פריידע ענטפערט איהם אפילו ניט, אזוי צוקאָכט איז זי. סטייטש! א מענש זאָל זיך קיינמאָל ניט אָנעסען! ניט אזוי גיך אבער ווערט זי מוסכם מיט די קינדער, איבערהויפט מיט די קלענערע. מען רייסט זי פון אלע זייטען: מאַמעלע, נאָך א שטיקעל; מאַמעלע, נאָך איין ביס, און נאָר דאָס יונגסטע זעקס-יעהריגע גאָלדעלע וואָס קען נאָך קיין קוף ניט זאָגען, שפרייט

זיך אויס אויף דער ערד, פערווארמט דאָס קעפעל און שרייט
אין איינע קולות :

— נאָך בולטע !

און פריידע ענטפערט איהם צום גראם :

— נאָך א סטולטע וועל איך דיר געבען. דאָס הייסט, נאָך
א מכה, און דאָס קינד וויל אבער פאָרט נאָך א בולטע —
הויבט זיך די שטוב.

א טאג פאר פסח באקט פריידע אויף דעם ערב־פסח־דיגען
אנבייסען די זעלבע פיער פונט ווייצענס; קיין חלות אויף שבת
דארף זי שוין אָבער ניט. עס געהען ארויס א בולקעס 12—13.
זי בעהאלט עס ביו מאַרגען פריה און גיט קיינעם ניט אַ ביסען.
אין דער פריה. ערב פסח, וועקט זי די קינדער:

— שטעהט אויף ממזרים, די בולקעס עסען, באלד פער-
ברענט מען חמץ און מען וועט ניט טאָרען עסען.

די קינדער אבער, אלע פעהאַרעוועטע פון דעם נעכטיגען
שייערן און כשר'ן אויף פסח, שטעהען ניט אזוי שנעל אויף
און פריידע מוז נאָך אויסשיטען איהר נאנצען רעפערטואר
קללות.

ענדליך זיינען שוין די אויפגעשטאַנען. שלמה קומט שוין
פון בית־המדרש, וואו עס איז אן ערב־פסח־דיגער סיום געווען
און ער האָט גענומען דאָרט אביסעל בראַנפּען מיט פערבייסען.
פריידע טרייבט :

— נו, גיכער, לאַמיר שוין אַנבייסען די בולקעס מיט די
מיַלך; באלד דארף מען דאָך חמץ פערברענען.

— מיר ווילט זיך גאר ניט עסען... כ'לעבען — וויצעלט זיך
שלמה, האַלב־שכור־לעד... כ'האַב גענומען אַ ביסעל בראַנפּען..

— מיר ווילט זיך נאָך אויך ניט עסען, אויף נאמנות ! —
קלאַגט זיך דאָס עלטערע מיידעל, קוקענדיג אויף דער מוטער
מיט די בולקעס.

— איך וויל נאָך אויך ניט... זאָגט אַ קינד.

קורץ, עם ווייזט זיך ארויס, אז קיינער וויל אויף צו-להכעיס
ניט עסען. פריידעס אויפרעגונג איז ניט משער צו זיין.

— איהר פרעסט, צי ניט? — ברענט זי און כעס'ט, —
ווארום איך וועל אייך מיט געוואלט אריינשטאָפֿען.

שלמה געהט זיך וואשען, נאָך איהם די קינדער.
מען שטעלט זיך אלע ארום דער מולטער בולקעס, פריידע
גיסט אָן יעדען צו גאנצע גלאַז מילך און סטארעט זיך פרייגד-
ליך צו זיין: זי דארף יעצט זייער טובה.
— עסט, קינדערלעך.

הערענדיג אזא ווייבקיט פון דער מאמען, ווערען די קינד-
דער געריהרט און עסען מיט געוואלט א ביסען נאָך א ביסען.
אבער אז די מילך איז געענדיגט בלייבט נאָך אין מולטער זעקס
בולקעס.

פריידע קוקט אויף זיי פערצווייפעלט.

— משומדים, עסט! זאל איך ארויס ווארפען זעקס בול-
קעס? פרעסט!

— כ'לעבען עם געהט ניט מעהר... בעט זיך שלמה — איך
וואלט דיר אוראי צוליעב געטהאָן...

— נו, און איהר? — ווענדט זי זיך צו די קינדער.
די בעסערע, מעהר געהאַרכזאמע קינדער, וואָס ווילען צו-
לעב טהאָן דער מאמען, געהמען נאָך צו ביסען, די ערגערע אָבער
האלטען אין איין טענה'ן:
— עם געהט ניט! ...

עס העלפט ניט פריידעס ניט דאָס געטען מיט גוטען, ניט
דאָס שילטען: און א פערצווייפעלטע מוז זי א פיער בולקעס
ארויפטראגען אויפ'ן בוידעם, וואו עם ערווארט זיי פערשימ-
לונג און פערדארונג...

און זי שילט פול מיט ערביטערונג:

— זאל פון אייך ווערען וואָס פון די בולקעס וועט איבער
זיסטוב ווערען...

נאָר אין האַרץ ניסט זי ערשט אויס א זייגער עלף, ווען די בולקעס זיינען שוין אויפ'ן בוידעם, דער חמץ פערברענט און קיין מצה טאָר מען ניט און עס איז א שאָר צו עסען — און אַט ערשט דאָן איז זיך מישב א קינד און מורמעלט ארויס :
—עס ווילט זיך עסען...

און באַלד ווייזט זיך ארויס, אז אלע ווילען עסען...
דאָ פעהלען שוין פריידע'ן קללות אויס, און זי מוז קיהל לען איהר האַרץ מיט א קלאַפ, און זי רייצט זיך :
— אויפ'ן בוידעם ליגען פיער בולקעס...

און די קינדער הויבען אָן שטארק חרטה וואָבען אויף זייערע זינד, וואָס זיי האָבען אין דער פרייה ניט געגעסען, נאָר די תשובה איז שוין שפעט. און שלמה אליין, וועלכער האָט זיך שוין אויך גוט אויסגעהונגערט, געהט ארום א האַלבער א פסח-דיגער און מורמעלט :

— היינט זיי א חכם און טרעף, אז עס וועט זיך באַלד וועלען עסען...

און א הונגערדיגער ווארט ער אויפ'ן סדר, וועלכער וועט נאָך ערשט העטרווען זיין...

און א הונגערדיגער נעהמט ער אויף זיך, בלי נדר, אז אי-בער א יאָהר וועט ער אויפעסען אלע בולקעס, איבער א יאָהר וועט ער פאר'ן בוידעם ניט לאָזען קיין ביסען.

איבער א יאָהר איז אבער וויערער די זעלבע מעשה. האָט שוין פריידע אמאָל געפרובט באקען נאָר דריי פונט, איז אויך געבליעבען א דריי בולקעס. ניט אנדערש ווי אימיצער האָט פערשאַלטען, ניט אנדערש!...

א דראמא איבער 5 קארטאפעלס.

— וואָס מען קען שוין די קארטאָפּעל אָבוייען? — האָט פּריידע געפרעגט מיט א שטארק ערנסטען פנים, קוקענדיג צום טיש, וואו איהר מאן, שלמה דער שניידער האָט גענעהט מיט צוויי פּועל'ים.

שלמה האָט נאָך אפילו קיין צייט ניט געהאט צו לאָזען די ארבייט, ער האָט נאָך געדארפט איין ארבעל ענדיגען און צו שניידען א פּאַר הויזען פאר די פּועל'ים, נאָר דערהערענדיג דאָס וואָרט קארטאָפּעל, האָט זיך ביי איהם דער „יצר הרע“ אזוי צופלאַמט, אז ער האָט גלייך אויסגערוּפּען:

— וואָס פרענסט דו, נאָרישע אידענע? אודאי אָבוייען! קארטאָפּעל, אז עס ווערט פּערטיג, זייט מען עס אָב, וואָס דען לאָזען איבערקאָכען זיך?...

— אלץ ווייס ער! — האָט פּריידע זיך געקרימט.
— וואָס עפּים גוטע קארטאָפּעל? זיי צופאַלען? — האָט שלמה געפרעגט, ניט בעמערקענדיג פּריידעס קרימעריי...
— וועסט עסען, וועסט דו וויסען! — האָט פּריידע בייז געענטפּערט.

— נו, חברה! נעמט צו פון טיש, לאָז מען שוין עסען אָנבײסען! — האָט שלמה געקאָמאָנדעוועט מיט אַ לוסטיג פּייער'ל אין די אויגען.

די „חברה“ וואָס איז בעשטאַנען פון צוויי דאַרע בחורים-לעך, האָבען פלינק אוועקגעוואָרפען די ארבייט, פונקט ווי זיי וואָלטען עס מעהר צוריק קיינמאָל ניט בעדארפט געהען, האָבען אוועקגעשטעלט דעם פּרעס אונטער'ן טיש און זיינען שוין גע-

ווען גרייט מיט זייערע הונגעריגע מיילער איינשלינגען דאָס, וואָס די „גוטע“ בעל־הבית'טע זייערע, פריידע, וועט זיי דער־לאנגען.

נאָר ביי פריידע'ן איז עס נאָך קענטיג, ניט אין גאנצען פערטיג געווען, זי האָט זיך נאָך געפאָרעט מיט גרויס פערטראַג־גענקייט אין אויווען, פונקט ווי דאָרטען וואָלט זי היהנער גע־בראַטען.

אז פריידע האָט שוין מיט גאָט'ס הילף די קארטאָפּעל פון אויווען ארויסגענומען און אוועקגעשטעלט דאָס טעפעל אויפ'ן פריפעטשיק, האָבען די צוויי פועלים פרייער אָבגעאַטהעמט; שלמה אליין, אַלס בעל־הבית איז מיט ברייטקייט צוגעגאנגען צום פריפעטשיק, און אידער פריידע האָט נאָך גענומען אבזייען, האָט ער א האפ געטהאָן פון טעפעל מיט די הענד א צוגעברענטע קארטאָפּעל; די קארטאָפּעל איז אבער זעהר הייס געווען, שלמה האָט זי ניט געקענט איינהאַלטען, און זי איז ארויסגעפאלען פון זיינע הענד אויף דר'ערד.

די צוויי פועלים, וועלכע האָבען צום אָנהויב איהם שטאַרק מקנא געווען און ניט פערגונען, וואָס ער געהט צו צום טעפעל געהמען א קארטאָפּעל, האָבען זיך ווי מיט נקמה צולאכט אויף דער שרעקליכער סיבה.

און פריידע האָט אויפגעעפענט איהר מויל און האָט אָנגעהויבען צו שרייען:

— א קארטאָפּעל גע'פטר'ט! טריפה האלז! איינהאַלטען קען זיך דאָס ניט, אזוי ווי איד וואָלט עס געטראָגען פערקויפען. שלמה'ן האָבען פריידעס קולות קיינמאָל ניט געארט. בפרט ווען עס געהט אין א קארטאָפּעל, און ווען זי האָט שוין די קארטאָפּעל געזייעט, האָט ער זיך מכין געווען וויעדער א האפ טהאָן פון טעפעל א קארטאָפּעל. נאָר פריידע בעמערקענדיג עס (אויף האָט פריידע שוין געקאָנט איהם!) האָט מיט א ווילדען כעס א געשריי געטהאָן:

— דו לאַזט מיר פרעסער, אבזייען די קארטאָפּעל, צי ניט, וואָרום איך שיט אויס באלד דעם טעפעל קארטאָפּעל אויף דר'ערד.

שלמה האָט מורא געהאט צוליעב איין קארטאָפּעל פּער-שפּיעלען די נאנצע, און קוקענדיג מיט אפּעטיט אויפ'ן טעפעל, איז ער זיך גענאנגען וואשען.

— איהר האָט, א פנים, מורא פאר הייסע — האָט ביי'ם וואשען זיך איינער פון די פּועלים, בערציק, געפרובט מאכען א שמועס וועגען דער אראַכנעפאלענער קארטאָפּעל.

שלמה האָט איהם נאָר נישט געענטפּערט, נאָר מיט א שאַרפּקייט אויף איהם א קוק געטהאָן. דער פּועל האָט חרטה געהאט וואָס ער האָט דעם „בעל הבית אויפגערייצט פאר'ן „אַני בייסען“ און האָט אין האַרצען א נדר גענומען קיין זיימיגע זאך כען מיט'ן בעל הבית קיינמאָל ניט רעדען. „האפט איהם דער רוח, הענגט ער זיך אויף!“...

דער „עולם“ האָט זיך געזעצט צום טיש, פריידע האָט פריי-הער דערלאנגט דאָס ברויט, נאָך דעם האָט זי צוגעטראָגען א פאָר זויערע אוגערקעס מיט ראָסעל.

— גוט! גוט! — האָט שלמה געלויבט, קארטאָפּעל האָט ליעב א זויערן אוגערעק, דאָס ליגט אזוי אין דער טבע... גוט— גוט!

באלד האָט פריידע אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש א גרויסע לעדיגע שיסעל. דאָס איז געווען א מיין דריטער קלונג, אז קארטאָפּעל געהט! און ווירקליך האָט אין א רגע ארום פריידע צוגעטראָגען דאָס טעפעל און האָט מיט גרויס בריה'שקייט איבערגעקעהרט און אָנגעהויבען שיטען אין שיסעל אריין. שלמה האָט געקוקט ווי די קארטאָפּעל האָבען פרעהליך איינע נאָך דער אנדערער געיאגט זיך און געפלויען מיט שמחה און ער האָט העכסט צופריעדען אויסגערופען:

— גוט — גוט! א הוואט! נאָר דאכט זיך אז וועניגלעך

א ביסעל! — האָט ער צום סוף געמאכט א בעמערקונג, זע-
הענדיג, אז די שיסעל איז ניט פול.

— עס וועט דיר זיין גענוג צו לעבען! — האָט פריידע
מיט רוגזא געענטפערט.

שלמה האָט די ערשטע קארטאָפּעל גענומען, נאָך איהם
האָבען גענומען די צוויי בלייכע דארע פּועלים, הערציק און
בערציק, און די סעודה האָט זיך פּרעהליך אָנגעהויבען. ביי דער
צווייטער קארטאָפּעל איז שלמה אריין אין זיין ראָלע און האָט
פּערקאשערט אביסעל די היטעל, ווי זי וואָלט איהם געשטערט
צו שליונגען. און די צוויי דארע בלייכע פּועלים האָבען ווילד גע-
נלאָצט די אויגען: די קארטאָפּעל איז פאר זיי צו הייס גע-
ווען; ווארטען, וויעדער, זיי זאָלען זיך אביסעל אַבקהילען האָבען
זיי מורא געהאט, אז ר' שלמה זאָל זיי מיאוס ניט אַבטהאָן, און
זיי האָבען געשלונגען הייסע שטיקער...

אז שלמה האָט געהאלטען שוין ביי דער זעקסטער קאר-
טאָפּעל, האָט זיך די טהויר געעפענט, און עס איז אריין אין
שטוב חיענע די שוסטערקע, וואָס האָט געוואהנט געגענאיבער
און האָט זיך געהאלטען מיט פריידע אין קרובה'שאפט. שלמה
אליין, צווישען אונז זאָל עס בלייבען, האָט אפילו אויך ניט גע-
שטאַמט פון גרויסען יחוס, פון דעסטוועגען האָט ער זיך מיט דער
שוסטערין אביסעל געשעמט, וועניגסטענס ניט צופריעדען גע-
ווען מיט איהר און פלעגט זי ניט ליידען.

— וואו איז פריידע? — האָט חיענע געפרעגט קוקענדיג

צום טיש, וואו די חברה האָט „גערביען“ די סעודה.

— איך ווייס וואו! — האָט שלמה טרוקען ארויסגע-

ברוכט — מסתמא אין קיך!

— איך בין דאָ חיענע! — האָט זיך געהערט פריידעס

קול פון קיך.

פריידע איז ארויס פון קיך.

— מען דאַרף אַנקאַרמענען אַזא „צעקער“, אַזא „פּלויכע“!

האָט זי זיך געקלאָנגט פאר חיענען, רק מען פאַרעט זיך, ברוד
השם!

— דו האָסט היינט גאָר געקאַכט אויף אַנבייסען קארטאָר
פעל — האָט חיענע געפרעגט, קוקענדיג מיט הונגעריגע אויגען
צום טיש.

— יא, קארטאָפעל, — האָט פריידע געענטפערט ווי מיט
א זיפץ, — איד האָב אפילו קיין צייט ניט צו עסען. נעהם, חיענע,
א קארטאָפעל, האָט זי ענדליך צוגעלעגט, ווי מיט א האַלבען
מויל.

שלמה האָט מיט כעס א הוסט געטהאָן, און די צוויי פועלים
זיינען בלייבער געוואָרען.

— מען דארף טאקי פערזוכען א קארטאָפעל — האָט חיענע
זיך פרום פערקנייטשט צוגעהענדיג צום טיש נעהנטער.

שלמה האָט זיך נערווען א הויב געטהאָן פון באַנק און זיך
צוריק אראַבגעלאָזען, ניט וויסענדיג וואָס צו טהאָן פאר כעס.
— טייערע קארטאָפעל! — האָט חיענע געלויבט, עסענ-
דיג די קארטאָפעל מיט גרויס אַפעטיט.

„זאָל איהר באַקאָם ארויס!“ — האָט שלמה אין האַרצען
געשאַלטען.

— גאָר גומע קארטאָפעל, וואָו האָסטו דאָס געקויפט? —
האָט חיענע אלץ געלויבט און גענומען נאָך איינע.

שלמה האָט א ציטער געטהאָן. ווען ער וואַלט זיך ניט גע-
שעמט, וואַלט ער א האַפ געטהאָן די שיסעל צו זיך און ניט
געלאָזט, נאָר ער איז אזוי שטארק ניט געווען און ער האָט נאָר
זעהר כעס'דיג געהוסט.

— וואוילע קארטאָפעל, עס צוגעהט אין מויל! — האָט
חיענע אלץ געלויבט און האָט גענומען א דריטע קארטאָפעל.

— „א רוח אין איהר טאַמען אריין, וואָס איז דאָס פאר א
העהה!“ — האָט שלמה שטיל געקאַכט. „דעם מוח וועל איד
איהר פלעמען!“

— מארגען, אם ירצה השם, דארף מען אויף קאכען קאד-
 מאפעל — איך האב שוין לאנג ניט געקאכט.
 — אז מען האט ניט, קאכט מען ניט, עסט מען ניט —
 האט שלמה געברומט אהן צוזאמענהאנג, נאך פאר ווילדען חשק
 צו שטעכען דער ארעמער קצבנ'טע, דער מיאוסער שוסמערקע,
 וואס פרעסט אויף זיינע קארטאפעל.
 — ניין, ניט דאס, איך האב ניט קיין צייט צו שוילען —
 האט חיענע, ניט פערשטעהענדיג שלמה'ס כעס געענטפערט
 און האט גענומען נאך א קארטאפעל.
 — „שלעכט!“ האט שלמה געטראכט און א ווארף גע-
 טהאז א פערצווייפעלטען בליק צו די צוויי פועלים, ווי ער וואלט
 זיי געזאגט: חברה וואס שווייגט איהר, ראטעוועט! שוין פיער
 קארטאפעל! — די פועלים האבען אבער נאך נישט פערשטא-
 כען און חיענע האט גענומען א פינפטע קארטאפעל.
 . . .
 — דו!!! — האט שלמה ווילד אויסגעברומט, אז חיענע
 איז ארויס, — דו!!! וואס האסטו איהר געבעטען עסען
 קארטאפעל, הא? „בעל צדקה!“
 — איך ווייס, — האט פריידע, ווי פערשולדיגט געענט-
 פערט, מען קען דאך ניט זיין קיין „חזיר“ — א מענש געהט
 אריין, בעט מען עסען, זי דארף דאך אבער אויף קיין חזיר ניט
 זיין, זי דארף דאך האבען איהר אייגענע איידעלקייט און ניט
 עסען.
 — דייןע א קרובה וועט האבען איידעלקייט! — האט
 שלמה געברומט.
 — דייןע קרובים זיינען טאקי זעהר איידעל! לייבטשי
 דיין טייערער פעטער, אז ער קומט א מאל שבת פרעסט ער אויף
 אלץ...
 — שווייג! — האט שלמה זיך צעקאכט. דערוועהנדיג
 שיין באלד די דעק פון שיסעל און דערמאהנענדיג זיך, אז נוש

די שוסטערין וואָלט ניט אריין וואָלט נאָך מיט פינף קארטאָד
 פעל מעהר געווען — אויף זיין חלק צוויי און אפשר דריי...
 — איך האָב מורא פאר דיר טאָקי! — האָט פריידע זיך
 ניט אונטערגעגעבן.

בערציק און הערציק האָבען גענומען נאָך צו קארטאָפעל.
 די שיסעל איז נאָך לעדיגער געוואָרען, און שלמה'ן האָט
 זיך נאָך געוואָלט, אזוי שטארק געוואָלט שלינגען זיי, שלינגען
 אהן א סוף, און די פינף קארטאָפעל, וואָס חיענע, די מיאוסע
 שוסטערין, האָט אויפגעפרעסען האָבען איהם רוהען ניט געלאָזט,
 און ער האָט וויעדער א ברום געטהאָן:

— דו שווייגסט! ...? איך פלעט דיר דעם מח.
 — איך לאָך פון דיר! — האָט פריידע זיך ניט געוואָלט
 אונטערגעגעבן.

די שיסעל איז לעדיג געוואָרען, אויף שלמה'ן איז אָנגעד
 פאלען א ווילדער כעס: די פינף קארטאָפעל האָבען איהם באמת
 געפעהלט און זי לאַכט נאָך פון איהם. — זי, וואָס זי האָט אזא
 פרעסערין פאר א קרובה. ער האָט פאר כעס ניט געקענט רעדען.
 ער האָט נאָר געזוכט עפעס אויפ'ן טיש, דאָס האַרץ איז
 געווען איבער פול מיט רציחה. פריידע האָט בעמערקט זיין
 רציחה, און עס האָט איהר אויך שרעקליך פערברענט: זי האָט
 אפילו איין קארטאָפעל ניט פערזוכט, זי האָט קיין צייט ניט
 געהאט, און ער האָט זיך אָנגעפרעסען ווי א פויער און ער שרייט
 גוֹד און זי האָט א געשריי געטהאָן:

— גוֹד דו, פרעסער, שכור!
 — וואו איז די שער? די שער? די שער?! — האָט
 שלמה פאר רציחה געשריען. איך וועל איהר פלעטען דעם מת.
 און די שטוב האָט זיך געהויבען אין דער לופטען..

דער קראנקער פינגער.

ביי זעליגען, א בלאסער אכצעהניעהריגער פועל, וועלכער ארבייט שוין ביי לייווער דעם שניידער צוויי יאהר און בעקומט שכירות פופציג רובל א יאהר מיט קעסט, האָט „אָנגעריסען..“ א פינגער און אקוראט יענער פינגער, אָהן וועלכען די נאָרעל קען ניט אויסקומען, מוז איהם נויטיג האָבען. ער רייסען האָט זעליג קיין יום־טוב דערפון ניט געמאכט. ער האָט אפילו גע־וואוסט, אז דעם יום־טוב פון פינגער־רייסעניש, וועט ער מוזען פייער'ן, עס העלפט ניט קיין חכמות: ער האָט אבער געמאכט עטליכע טעג „נדהה“, אבגעלעגט אויף מאָרגען, איבער־מאָרגען און ווייטער אויף מאָרגען. דעם לעצטען פריה־מאָרגען איז ער אָבער אויפגעשטאַנען מיט א פינגער, וואָס האָט געהאט דעם אויסזעהן פון א גלאָז און מיט א שטעכעניש, וואָס איז אזש אין די שפיץ פינגער פון די פיס פערנאַנגען. אז ער האָט גע־דארפט אַנטהאַן דאָס רעקעל און דער קראנקער פינגער האָט זיך פערטשעפעט אין די צוריסענע אונטערשלאַג פון ארבעל, האָט ער זיך שמערצליך פערקרימט און געגעבען א קרעכץ ווי אין דער היים פאר דער מאמען:

— אי!

דאָ אבער, ביי'ן שניידער, האָט עס קיינער נישט געהערט און זעליג האָט זיך ניט געקענט קיין עצה נעבען, וואָס צו טהאָן, ווי אזוי מעלדעט מען עס פאר'ן בעל־הבית און פאר דער בעל־הבית'טע. מען דארף האָבען דערצו א כח פון א... ער ווייס אלליין נישט וואָס פאר א כח — ער ווייס נאָר, אז ער וועט עס ניט קענען מעלדען.

און זעליג בעשליסט זיך שווייגען, זיצען אן'אנגעטהונגע-
נער און שווייגען אין געהאקטע וואונדען: זאל זיין וואס עס
וועט זיין, וועט אויסקומען צו דערצעהלען וועט ער דערצעהלען.
די צוויי איבריגע פועלים האבען זיך שוין אָנגעטהאָן און
האַבען זיך געזעצט צו דער ארבייט. זעליג האָט אויף זיי גע-
קוקט מיט קנאה. אַט זיינען זיי גליקליכע מענשען, זיי האָבען
געזונדע מיטעלסטע פינגער און וועלען זיך זעצען ביז אָנבייסען
און געהען, און נאָכדעם וועלען זיי זיך „איינרייבען“ די גוטע
קארטאָפּעל מיט די אונגערקעס, מיט דעם טייערן מילכיגען קרופ-
ניק פּערזופּען און זיך ווייטער זעצען געהען, ביז מיטאָג; שען און
פּיין. וואָס וועט זיין מיט איהם? ...

— וואו איז דאָס זעליג ערגיץ? — קיינעלעט זיך א קול
פון לייזער'ן, וועלכער שמעהט בי'ן גרויסען טיש און צייכענט
אז א סוררוט מיט קרייד, וואו די קנעפּ איינצונעהען.
— איך בין דאָ... שטאמעלט זעליג, שמעהענדיג אין וויי-
קעל. ווייסט ניט וואָס צו ענדיגען און בלייבט אַנשוויגען.
לייזער ווערט נשתומם פון ענטפער, ניט א קוק אין זעליג'ס
ווינקעל און וויצעלט זיך:

— ביזט דאָ? ישר כוהן! ווילסט זיך דורכגעהן אפשר א
ביסעל שפּאַצירען? אין דער פּריה שאדט עס נישט. עס וועט
זיך עסען געשמאקער...

— א פינגער רייסט... מאכט זעליג א טריט געהנטער צום
טיש, און שטרעקט אויס דעם קראַנקען פינגער, מיט א מינע פון
א גנב ווען ער איז זיך מודה, אז ער האָט גע'גנב'עט.
— וואָס? דערהערט ניט, אָדער מאכט זיך לייזער ניט
הערענדיג — וואָסער ציעג?

— א פינגער אָנגעריסען, ווי א גלאָז! ווערט שוין זעליג
דרייסטער און האָט א העזה אונטערצורוקען דעם ג'ע ערנעם
פינגער גלייך דעם בעל הבית אין די אויגען אריין און שמייכלעלט,
ווי גערערט: נא, האָב פון מיר נחת! ...

— ביזט א חכם! — שרייט אויס לייזער קוקענדיג מיט א דאָקטאָרישען בליק אויפ'ן פינגער — האָסט געפונען א צייט ווען א יום־טוב צו מאכען.

— וואָס קען איך העלפען? — פערענטפערט זיך זעליג און שמייכלעט דאכט זיך מיט א טרעהר — דאָס איז דאָך ניט מיט א כיון...

— ניט מיט א כיון, יאָ מיט א כיון, חקר'נט זיך לייזער ביזליך — די ארבעל וואָס דו האָסט צו מאכען, וועלען אבער דערפון ניט ווערען פארטיג.

„נוט אָבגעשפיעלט“! — „דאנקען גאָט“! — טראכט זעליג נאָך דעם בעל הבית'ס ווערטער און וואָלט שוין זיין גאָר צופריעדען, ווען ער וואָלט געהאט אזא ווינקעל וואו צו בעהאלטען זיך, אז קיינער זאָל איהם ניט זעהן, ער זאָל זיך קענען זיצען שטילערהייד און צוהערען זיך צום וועהטאָג און פאמעלעך קרעכצען: אי — אי...

אזא אַרט איז אבער ניטאָ, סיידען אין קיך; אין קיך קאָכט אבער ציפע אָנבייסען און זי איז ביים קאָכען זעהר ביז און וועט איהם געוויס ניט לאָזען רוהיג...

ער שטעהט אין מיטען שטוב און ווייסט זיך ניט צו וואָס צו כאפען.

— אוי, עס נעמט! עס נעמט! פרוכט ער ארויסרופען ביי לייזער'ן מיטלייד צו איהם, אויסשטרעקענדיג אין דער הויך דעם פינגער.

די צוויי פועלים גיבען אויף איהם א קוק, ווי גערעדט: ברודער! וואָס קענען מיר דיר העלפען? ... ווייסט דאָך...

נאָר זעליגען איז זייער בליק ניט וויכטיג; איהם איז גוילטיג פון דעם בעליהבית א וואָרט... לייזער אבער שווייגט.

— ער מוז זיין אין כעס! שרעקט זיך זעליג און פרוכט פערנרינגערן לייזער'ס כעס מיט א קרעכץ. עס טהוט טאקי וועה, עס שנייאט ווי מיט מעסער.

— אי, ווי עס רייסט!
 — נו, ברודער! — ווענדעט זיך לייזער צו איהם, קיין
 קינפעטאריז ביזט דו נאך ניט, קיין סכנות שטעקט ניט, סיידען
 פאר מיין קעשענע. קרעכצען געה אין בעט...
 זעהר ניט גוט, דער בעל הבית איז אין כעס טאקי... קרעכ-
 צען דארף מען ניט. וואו דען טהוט מען זיך אהין?
 זעליגען פאלט גאר איין צו זאגען דעם בעל-הבית, אז מאָר-
 גען וועט דער פינגער זיכער בעסער ווערען.
 — מאָרגען וועל איך מסתמא קענען געהען... שטאמעלט
 ער ארויס.

— איך בין גליקליך! — ענטפערט לייזער איראָניש.
 — ע, דאָס איז שוין אן עולה — טראכט זעליג — איך
 קוק ניט וואָס דער פינגער שטעכט מיר ווי מיט נאָדלען און
 וויל זיך סטארען מאָרגען געהען און דו — גאר נישט. ביזט א
 שלעכטער...

און זעליג בעשליסט, אז ער וועט גאָר ניט בעשטעהן אן
 איהם. וואָס שרעקט ער זיך אזוי? א ניס, אז עס רייסט אן
 ביי א שניידער-יונג א פינגער, מען געהט אזוי פיעל! א קליי-
 נגקייט! א פינגער איז דאָך ניט פון אייזען, רייסט ער אן א
 מאָל, איז וואָס איז דאָס פאר אן אונגליק! עס איז א העזה
 צו זיין אין כעס! זעליג ווערט שטארק ברוגז: לא די וואָס דער
 בעל הבית טרייסט איהם ניט, קרימט ער זיך נאָך. וואָס
 קרימסטו זיך?

און זעליג פראָטעסטירט שטארק אין הארצען קעגען בעל-
 הבית און רוקט זיך אָב מיט האַלב זיכערע טריט צום בעט,
 וואו ער זעצט זיך אוועק, קוקט אויפ'ן פינגער, בלאָזט אויף
 איהם און פּערגינט זיך ארויסלאָזען א קרעכצעלע און איז זיך
 גאָר מחיה... מורא האַבען וועל איך, וואָס? טראכט ער ביי
 זיך דרייסט און נעמט זיך קרעכצען אָפטער און העכער, און ער
 פיהלט, אז ער איז גאָר ניט אזא ציטעריגער, ווי מען מיינט...

נישקשה, אז ער דארף און ער וויל קאן ער קרעכצען... ער
לאכט זיך פון איהם אויס!...

אין א פאר שעה ארום איז ציפע אריין פון קיך אין שטוב
און א פערשוויצמע מיט אונטערגעקאשערמע עקען פון טיכעל
אויף די אויערן, מיט אראבגעלאָזענע הענד און מיט א שטרענ-
גען פנים, האָט זי אָבגעגעבען א ראפארט:

— דער אַנבייסען איז שוין פארטיג! מען דארף גרייטען
צום טיש.

זעליג, וועלכער פלעגט אלע טאג דעם ראפארט אָבווארטען
מיט גרויס אונגעדולד און אויסהערען ניט אַהן פרייד, האָט
איצט דערפיהלט זיך ווי פערלאָרען, ער האָט אראָבגע-
לאָזט די בליקען צום פינגער, ווי ער וואָלט איהם אן עצה גע-
פרעגט :

— קען איד געהן צום טיש עסען? גענעהט האָב איד
היינט ניט... ווי זאָנסטו — עס פאסט?

דער פינגער האָט אבער נאָך שטרענגער געקוקט. גלייך א
שטארקען שטאָד געטהאָן און גאָר נישט געענטפערט.
זעליג האָט געזעהן, ווי ציפע שפרייט אויס איבער'ן האל-
בען טיש א טישטוד, לעגט אוועק א לאבען ברויט מיט א מער-
סער און זי לאָזט זיך געהן צוריק אין קיך. וויעדער זעהט ער,
ווי די צוויי פועלים איידער זיי געהען זיך וואשען, ברעכען אב
צו ביסען ברויט ער לחשבון און קייען מיט אפעטיט. דער שינד
גער שמעכט איהם וואָס א רגע מעהר, ער איז אן אמת'ער חולח.
דער קאפ אפילו טהוט איהם אויך וועה, און דאָך, ווי צו לחכעים
ווילט זיך איהם היינט מעהר עסען ווי אלע טאָג, און גאָט ווייסט,
צי וועט ער האָבען כח איינזיצען אזוי אויפ'ן בעט און ניט געהן
עסען...

צוצוגעהן אבער צום טיש דארף מען האָבען אויך א כח.
ווארוזשע נעהמט מען איהם? מה דאָך אז ער געהט אויף אין
דער פריה א פאָר הויזען און פערדינט זיכערע 2—3 גילדען.

זעצט ער זיך עסען ווי אז אַרעם בחור און עסט אלע מאָל וועגן גער וויפיעל ער וויל, ווייל איהם דאכט זיך אלץ, אז לייזער קוקט איהם אין מויל אריין און רעכענט זיך צי לוינט איהם צו האלטען אזא עסער, א פשיטא שוין היינט וואָס ער האָט גאָר נישט פערדיענט...

און די פראגע „עסען צי ניט“ פילט אָן זעליג'ס מח און ער פערגעסט אויף א וויילע דעם וועהמאָג.

אַט זיצט שוין לייזער ביים טיש, ביי די זיימען — די צוויי פועלים. זיי קוקען צום קיד-טהיר, פון וואנען ציפע דארף עפעס אריינטראָגען. עס געדויערט עפעס צו פיעל. לייזער ווערט בייז און גיעט א ברום:

— וואָס פאַרקעסטו זיך דאַרטען? דייענע שעהנע מאכלים!
זעליג דערשרעקט זיך פאר'ן בעל-הבית'ס שלעכטען הומאָר. צור געהן צום טיש איז איצטער א סכנה. ער זעהט ווי די פועלים, וואָס האָבען געזונדטע פינגער און האָבען עהרליך דעם גאנצען פריהמאָרגען געארבייט, ציטערן אויך ווי א פיש אין וואסער. קייען די שטיקלעך ברויט און קענען דוכט זיך ניט אראַבשלינגען. און זעליג בעט גאָט, אז מען זאָל גאָר ביים טיש פערגע-סען, אז עס עקזיסטירט דאָ ערגיץ אין שטוב, אויפ'ן בעט ערגיץ, נאָך א פועל, וואָס מען רופט איהם זעליג... זאָל מען איהם לאָזען זייען רוחיג, זאָל ער ניט דארפען בעגעגענען זיך מיט לייזער'ס בליקען...

נאָר עס געראַט ניט. אז ציפע טראָגט אריין די גרויסע שיסעל מיט קארטאָפּעל און די מעלער מיט די זויערע אונגער-קעס, ווערט לייזער ווי וויכער, ער זאָגט מבינות אויף די קארטאָפּעל און עסט מיט גרויס אפעטיט. זעליג ווארט אויף עפעס און דאָס הארץ ווארפט זיך ווי ער וואָלט ערווארטען דעם בע-שלום וועגען זיין ווייטערדיגען לעבען.

— וואו איז דאָס ערניץ זעליג? — פרעגט פֿלוצים ציפע, וועלכע זיצט שוין אויך ביים טיש.

זעליג רעכענט ניט פאר איבריג צו געבען אן ענטפער דורך א קרעכץ, און זאָל מען שוין דאָרט ביים טיש ערקלערען וואָס מיט איהם איז... ער שטרענגט אָן די אויערן.
— זעליג איז א חולה! הערט ער לייזער'ס איראָנישען טאָן.

— זעליג! — רופט ווידער לייזער.
— הא! — רעדט זעליג שוואַך ארויס, און ווארט אויף א איינלאָדונג צום טיש...
— פון דעסטוועגען געה צום טיש! — רופט לייזער פון יוצא וועגען.

„פון דעסטוועגען“ — וואָס עפעס פון דעסטוועגען“ — קריטיקירט ער אין געדאַנק דעם בעל הבית'ס טאָן, און ער איז זיך נוקם און שווייגט, האַטש ער ווייס, אז די נקמה איז א גער פעהרליכע. יעדע מינוט, יעדער רגע ווערט אין שייסעל וועיג גער.

— וואָס? א פינגער רייסט איהם מסתמא? — פרעגט ציפע קאלט, ווי איהר געהט די גאַנצע מעשה ניט אָן.

— וואָס דען? — ענטפערט נאָך קעלטער לייזער — ווער מען זאָל רייסען א פינגער אז ניט איהם? — זעליג, געה צום טיש... זעליג ניט א קלער אהין און אהער, אהער און אהין, און ווי ער וואַלט אויף זיך אליין קיין דעה ניט האַבען, געהט ער צו צום טיש, זעצט זיך אויף דעם שפיץ בענקעל און ער הויבט גיט אויף די אויגען.

— לעג איהם אריין אין טעלער'ל א פאָר קארטאָפּעל, — ווענדעט זיך לייזער צו ציפען. ציפע רוקט איהם אונטער א טעלער'ל מיט עטליכע קארטאָפּעלס און זעליג מאכט זיך הארץ

און עסט אויף איינע. ער וויל נעהמען א שטיקעל ברויט. נאָר קיין אָנגעשניטענע אויפ'ן טיש איז ניטאָ. יעדער האלט נעבען זיך א שטיקעל, און ער אליין זאָל נעמען צו זיך דעם לאבען און מ'בשניידען האָט ער היינט ניט קיין העזת, און ער עסט אָהן ברויט.

— ווייז, ווייז דעם פינגער! — רייסט איבער אין מיטען ציפע. זעליג לאָזט דאָס עסען, און חאפט זיך מיט אימפעט ווייזען דעם קראנקען פינגער, זאָל זי טאקי זעהן. זאָל זי ניט מיינען...

— א פינגער ווי א בארג! — זאָגט ציפע און קעהרט גלייך אָב דעם קאָפּ. ער וועט צורייבען א וואָך, אויב ניט מעהר.

לייזער גיעט א קרומען בליק אין זעליג'ס ווינקעל. זעליג ווערט צוטומעלט, און פאר צוטומלונג נעהמט ער נאָך א קארט טאפעל, נאָר אראַבשלינגען קען ער בשום אופן ניט, ער ווארגט זיך מיט איהר. די אויגען ווערען אָנגעלאפען מיט בלוט, אין די שלויפען האקט און דער פינגער קעהרט ממש וועלטען. ער שטעכט און רייסט און בריהט...

זעליג דערשלינגט ווי עס איז די קארטאפעל און א קרעכץ געבענדיג הויבט ער זיך אויף און נעהט אוועק צום בעט, און בעשליסט, אז ביז וואנען דער פינגער וועט זיך ניט אויסהייר לען וועט ער צום טיש, עסען אפילו, ניט צוגעהן.

צוקומענדיג צום ווינקעל בעט, ווארט ער דאָך, אז מען וועט איהם איינלאדען צום קרופניק, און עס קען זיין, אז ער וואָלט אפשר געבראָכען דאָס וואָרט און גענאנגען... ציפע איז זעהר א שלעכטע בעליהבית'טע, קרופניקעס, אָבער, א מכה איהר, קאכט זי זעהר גוטע, צום קרופניק אָבער לאדעט מען שוין איהם ניט און זעליג האָט חרטה, וואָס מיט די פאָר קארטאָפּעל

האָט ער זיך נאָר מיאוס געמאכט, און ער זאָגט זיך אליין
מוסר :

— פרעסער! אז מען נעהט ניט, עסט מען ניט, ליעגט מען

אין געהאקטע וואונדען...

און דער פינגער שווייגט אויך ניט. ער הויבט אָן וואָס אַ
מינוט שארפער און שאַרפער צו שניידען. אָבער זעליג שטאַרקט
זיך: ער קרעכצט ניט. ער בעשליסט אפילו זיך זעצען צו
דער ארבייט און זאָל געשעהן מיט'ן פינגער וואָס עס זאָל געד
שעהן: ער מעג איהם אפילו פערליערען: צו אלדי שווארץ יאָהר
מיט'ן פינגער, מיט דער גאנצער האנד!...

דעם מאמענ'ס שטיוועל.

אלע ווייסען, אז שטיוועל „מאכט מען“ און א הויז בוט מען. חיים, אז ארימער טאמע פון 5 קינדער מיט א צוגאב א ווייב, איז קיין משוגענער ניט געווען, פון דעסטוועגען פלעגט ער שטענדיג זאגען: מען דארף בויען א פאָר שטיוועל, אָדער: איד האָב, גאָט צו דאנקען, אויפגעבויט א פאָר שטיוועל... און זאָגען פלעגט ער דאָס ניט אין א ווייץ — חיים'ען איז ניט געלעגען אין קאָפּ זיך צו וויצלען, — נאָר אין ערנסט. דערפון קאָן מען שוין פערשטעהן, ווי ווייט חיים'ען איז שווער אָנגעקומען צו מאכען זיך א פאָר שטיוועל. און נישט אָפט, פערשטעהט זיך, איז חיים אין שטאַנד צו בויען זיך שטיוועל: אין משך פון צוואנציג יאָהר נאָך זיין חתונה, האָט ער זיך סך הכל געבויט דריי פאָר שטיי-וועל. עס איז לייכט אויסרעכנען, אויף ווי פיעל יאָהר עס מאכט אויס א פאָר שטיוועל און צו בעגרייפען, ווי פיעל לאַטעס א פאָר שטיוועל האָט מיט דער צייט בעקומען...

חיים פלעגט זאָגען, אז ווען עס זאָל זיך ווענדען נור אָן איהם אליין, וואָלט ער געטראַגען א פאָר שטיוועל בי'ן טויט אַרײַן: ווארום ער ווייסט, ווי אזוי מען דארף זיך בעגעהן מיט א פאָר שטיוועל: ער פערשטעהט ווען די פאָר שטיוועל זיינען דאַרשטיג, און ווילען א טרונק, נאַטירליך ניט קיין וואסער. נאָר „דזיעגיק“, וואָס ער פלעגט קויפען פאר דער לעצטער קאַפיקע — און ווי אזוי זיי אבצוהימען פאר איין אונגליק, ווי א פלאַצונג פון דעם לעדער, א רים א. ד. ג. איז אבער איין אונגליק, אז מיט די שטיוועל, וואָס געהערען איהם אליין על פי דין און על פי יושר, און מען רופט זיי טאקי אין שטוב: „דעם טאַמענע

שטיוועל", בענוצט זיך דאך דאס גאנצע הויזגעזינד, איבערהויפט הערבסט און ווינטער צייט, און דאס איז פאר די שטיוועל גע- ווען, ווי חיים פלעגט זיך ביזן אויסדריקען „אן אמת'ע הריגה" — מען קוילעט זיי ממש אוועק פאר דער צייט! אָט, למשל, די יעצר טיגע פאָר שטיוועל, וואָס ער האָט ערשט סך הכל מיט 5 יאָהר צוריק געבויט, האָבען שוין דריי לאַטעס און וואַלמען, עס זאָל נאָר זיין גערוים אין קעשענע און פרעהליך אויפ'ן האַרץ, גע- דארפט נויטיג ווי דאָס לעבען, א פיערטע לאַטקעלע.

מילא, אז דאָס ווייב, וואָס האָט נעבעך זעהר צעריסענע שיד, טהוט זיי אָן אין דער פריה, ווען חיים שלאָפט נאָך און געהט אין זיי נאָך וואַסער, איז א האַלבע צרה: ערשטענס איז זי אן „עלטערער מענש" מיט שכל, און ווייס, ווי אזוי מען בע- געהט זיך מיט א שטיוועל (האַטש, אייגענטליך, איז דאָס א מאַנסבילשע זאד...), צווייטענס האָט זי טאקי קיין עין הרע אויך א גרויסען פוס, פונקט ווי זיינער, און דאריבער שאדט איהר טריט ניט אזוי שטארק. די זעלביגע זאך איז מיט די עלטערע קינדער, וואָס האָבען אויך נעבעך אלע צעריסענע שיד, וואָס נעצען און קוויטשען, ווי מען שטעלט זיי נאָך ארויס אויף דער בלאַטיגער גאס. און זיי, וואָס געהען זומער-צייט ארום באַר- פיס, האָבען אויך, קיין עין הרע ניט, גרויסע פיס און פון זי- ערס א טריט קען אויך אזוי שטארק א שטיוועל נישט ליידען. דאָס אונגליק איז נאָר מיט לייבעלען, מיט'ן 12 יעהריגען מר זיניקעל, וואָס האָט לחלוטין קיין שיד ניט און האָט, בערך א קליין פיסעל, און אָט זיין פיסעל איז שוין א הריגה פאר'ן שטיוועל....

חיים, וואָלט איהם אפילו ניט געלאָזט זיי אָנטהאָן: איז חדר געהט ער שוין דעם לעצטען ווינטער סיי ווי סיי ניט. ער אליין לערנט מיט איהם א שטיקעל חומש. ארויסגעהן אויפ'ן הויף, קען ער אין די „חאָדאקעס*"), וואָס זיינען ספעציעל גע- מאכט געוואָרען צו פערשאַנעווען די איינציגע פאָר שטיוועל

און יענע שיד פון שטוב, וואָס זיינען שוין לאַנג אפילו, דאָך
אמאָל ניי געווען... ווילט זיך איהם אבער ארויסגעהן אין מאַרק
אריין, ווען מען וויל גראַד שיקען איין עלטערן נאָך א האַלבען
הערינג, למשל:

— ווילסט געהן אין מאַרק אריין — זאָגט איהם חיים
כלומרשט ביין, וואָרום אין אמת'ן האָט ער איהם ליעב —
געה אין די „האַדאָקעס“.

— אין די האַדאָקעס! — פערקרימט זיך לייבעל וויינענ-
דיג, — עס איז דאָך קאַלט.

— קאַלט? טאָ זיך אין שטוב! — ענטפערט חיים.

— אין שטוב, אין שטוב! — וויינט לייבעל — א גאַנצען

טאָג אין שטוב?

— מיַא, גיעב איהם שוין די שטיוועל! — מישט זיך

אריין די מאמע, — זאָל דאָס קינד זיך אביסעל דורכלופטערן.
ער ווערט דאָך נעביך פארזעסען.

— ביזט א בעל צדקה! — בייזערט זיך חיים און הויבט

אָן, פון דעסטוועגען, אראַכצושלעפען די שטיוועל, פריהער פון
לינקען, דערנאָך פון רעכטען פוס, ווי עס שמעהט ערניץ אין א

ספר (חיים איז א איר וואָס קען לערנען!)

— נא! — זאָגט ער ארויס, ווענדענדיג זיך צו לייבעלען

מיט א טאָג, אין וועלכען עס הערט זיך: געהם מיין נשמה!

לייבעל, וואָס פערשמעהט ניט, ווי גרויס דער קרבן איז,

וואָרפט שנעל פון זיך אראַב די האַדאָקעס מיט א שטראַהלענדיג

געזיכט הייבט ער אָן ארויפציהען דעם רעכטען שטיוועל אויף

דעם לינקען פוס...

דערזעהנדיג אזא ווילדען טעות, ווערט חיים ווירקליך ביין

און, אַחו א וואָרט צו רעדען, געהמט ער צוריק די שטיוועל.

— פאר וואָס? — פרגעט לייבעל מיט א געקלעמט הער-

צעל. אויסשמעלענדיג אויפ'ן מאמען די פערטרערטע און גען.

— דערפאר, וואָס דו ביזט א גוי. ווי טהוט מען אָן שטי-

וועל? דעם רעכטען אויפ'ן לינקען פוס? ! צעקרימען ווילסטו זיי? !

לייבעל בלייבט שמעהן, ווי א פערשולדיגטער, און א וואָרט פערטיידיגונג, און אין דער אמת'ן — מיט וואָס קען ער זיך פערטיידיגען געגען אזא עולה, ווי ער האָט געטהאָן? אָנטהאָן דעם רעכטען שטיוועל אויף דעם לינקען פוס! ... מישט זיך אבער ווידער אריין די מאמע (א, די מאמע, די מאמע, לאנג לעבען זאל זי! ...) און זאָגט:

— פון וואנען זאל ער, נעביד, וויסען, ווי מען טהוט אָן א פאָר שטיוועל? דו האָסט א סף פאָר שטיוועל איהם געמאכט (געבויט" ווילט זיך חיים'ען פערבעסערן. נאָר ער בלייבט ביים וועלען). די „האַראַקעס" וואָס ער טראָגט, זיינען איינפיר סיגע.

ביי אזא מין גערעכטיגע פערטיידיגונג ווערט שוין לייבעל שטאַלץ און טרייבט שוין אפילו איבער די מאָס. ער ניצט, ווענדערדיג זיך צום טאַטען, א געשריי:

— גיעב מיר די שטיוועל! די שטיוועל גיעב אהער! ... איצט דערפיהלט זיך חיים שולדיג! האָט קיין מוט ניט צו אַנשרייבען אויף לייבעלען, וואָס איז עובר אויף „כבוד אב" און ער גיעהט איהם צוריק די שטיוועל, און לייבעלע מוהט זיי שוין אָן ווי געהעריג איז.

— אָט אזוי! לויבט חייב.

אז ער קוקט זיך אבער צו, ווי אזוי לייבעלע מאכט דעם ערשטען טריט, קען ער זיך ניט איינהאלטען און גיעט איהם א רוף צוריק:

— ווי אזוי געהסטו? קרים ניט די אַבצאסען. געה ווי א מענש!

נאָר לייבעל הערט שוין נישט! ער האָט שוין האסטיג גע-עפענט די טהיר און ער „שוועבט" שוין, אין די גרויסע שטי-וועל, איבער דער בלאַטיגער נאָס און איהם דאכט זיך, אי פאָר

שמחה האט ער בעקומען פליגעל.

א קלייניגקייט: ער, לייבעלע, א שנעק פון 12 יאהר, נעהט
איז טאטענס שטיוועל, אין אזוינע נרויסע! ...

און פאר גליק, שפרינגט ער אונטער, האטש ער ווייס, אז
פאר די שטיוועל איז עס ווי דער טאטע זאגט: „איז אמת'ע
הריגה“ ...

די אידענע מיט'ן באַב.

דער גרויסער טאָפּ באַב, וואָס הייקע די אלמנות, אַ הויכע דאַרע אידענע מיט גוטע שוואַרצע אויגען, וואָס מען זעהט זיי קום ארויס פון אונטער'ן טיעף אראָבגעלאָזטען קאַפּטיכעל— דער גרויסער טאָפּ באַב, וואָס זי קאַכט צום פערקויפּען, איז אין די גאסען, וואו זי געהט אום, זעהר אַ גאַנגבארע סחורה; מען רייסט זיי פון די הענדר, ערשטענס איז באַב ביליג — אַ קאַפּיקע אַ מעסטעל; און צווייטענס קויפט זי זעהר גוטען באַב און קאַכט איהם אויס זעהר ווייך. ווער עס קויפט ביי איהר איין מאָל, וועט שוין אַ צווייטען מאָל זי זוכען. אזא נאַמען האָט איהר באַב! זי זאָל זיין בעזאָנדערס שטאַלץ אויף איהר סחורה, קען מען ניט זאָגען: משמיינס געזאָגט, דער נאַנצער יחוס פון באַב! אז „ער“ האָט געלעבט און האָט געקנעלט מיט אַלף־בית קינדער, איז איהר געווען אביסעל בעסער! האָבען איהר אַ זעכציג קינדער גערופען „רביצין“. אורדאי איז „רביצין“ שעהנער, ווי באַב־אידענע... וואָס זאָל מען אבער טהאָן? דאַרף „ער“ קריגען די סוכאַטע און אוועקשטאַרבען! מסתמא האָט גאָט אזוי געוואָלט.

אַבער מאַנכע מינוטען פון גדולה גיעט איהר אויך דער מסתּר פון באַב, און ניט נאָר גדולה, נאָר אפילו שמחה און נחת.

ווי געזאָגט, האָט זי איהר באַב זעהר לייכט פערקויפט אין די אַרעמע גאסען. ארומגעהן אין די הייזער מיט'ן באַב האָט זי ניט געברויכט; נאָר איז איין הויף פלעגט זי מיט אַ בעזונדער דער שמחה און גדולה אריינגעהן מיט איהר סחורה. אבער ניט אוליעב פּריוו, נאָר צוליבע נאָר עפעס אנדערס...

אריינגעהענדיג אין דעם גרויסען תלמוד-תורה-הויף, וואס איז ארומגעצוימט מיט א הויכען לאנגען פארקאז, האט זי דער-פיהלט, אז איהר לעבען איז נאך ניט אזוי פינסטער, ווי זיי מיינט, אז זי לעבט און ברענגט נוצען מיט איהר לעבען.

אין דעם דאזיגען גרויסען הויף, צווישען די פיעלע אבנער-ריסענע ארעמע תלמוד-תורה אינגלעך, געפינט זיך איינער, אויך אז אבגעריסענער ווי אלע איבעריגע, און א יתום — דאס איז איהר בערעלע; איהר טהייערער קדיש.

— בערעל! די מאמע מיט'ן באב איז געקומען! הערט זי, אריינגעהענדיג אין הויף, ווי קינדערשע שטימען רופען.

איהר הארץ הויבט אן קלאפען פאר פרייד, איהרע אויגען אונטער'ן קאפטיבעל שיינען.

— בערעלע! — רופט זי מיט נחת.

און עס בעווייזט זיך א בלאס אינגעלע, מיט צוויי שוואר-צע אויגעלעך און מיט א צודראפעט שפיץ געזעלע, ער לויפט צו צו דער מוטער און לאזט פערשעמט אראב די אויגען.

— בערעלע! האסט שוין געלערנט? — פרעגט זי מיט ליעבשאפט.

— שוין צוויי מאָל! — ענטפערט פאר בערעלען א צוויי-טער מיט א פנים פון א רעכמען קונדט, און לאזט נט אראב די אויגען פון טאפ מיט באב, וואס איז איבערנעדעקט מיט א גישט זעהר קלאָר, פון פארע דורכגעפויכמען מיטשטובעל.

— און ווער ביזטו? — פרעגט חיקע מיט א גוטמוטיגען שמייבעל, קוקענדיג דא אויף איהם, דא אויף איהר בערעלען.

— אייער בערעלעס א חבר! — שיסט אויס דער קונדט'ס מיט נצחון, און קוקט אויפ'ן טאפ מיט באב.

— ער שלאָגט דײַך נײַט, בערעל — האָ? — פרעגט זי
בעזאָרגט.

— נײַן מאמע! — ענטפערט בערעלע פערשעמט.
— אײַך נעהם זײַך פאר אײַהם שטענדיג אָן! — שרײַט דער
קונדס אויס מיט הײַץ — נײַט אמת, וואָס? זאָג בערעל!
בערעל שווייגט, נאָר אין זײַן שעמעדיגען שמײַכעל שטעקט
א בעשטעטיגונג.

— נו, ווײַלסט אביסעל באָב? — פרעגט זי דעם קונדס'ל.
דער קונדס דערפרעהט זײַך און פערשעמט זײַך צוזאמען.
— אומזיסט ווײַל אײַך נײַט... אײַך ווײַל קויפען...
— האָסט דען געלד? — שמײַכעלט נוטהעריציג די אלמנה.
— באָרגען... אײַך וועל אײַך מאָרגען אָבגעבען, אויף
נאמנות!

— נו, אײַך באָרג דיר, ביזט אוראײ אן עהרליך אינגעל! —
ענטפערט חײַקע געריהרט און שיט אײַהם א פול מעסטעל באָב
אין די בײַדע אויסגעשטעלטע, דארע און קױטיגע הענדטלעך
אריין.

— א דאנק... זאָגט ער ארויס ווי צוטומעלט פאר גליק.
כאלד אבער חאפט ער זײַך, אז מען דאנקט נאָר פאר א מתנה,
ער אָבער נעהמט דאָך בלוין אויף „באָרג“, פערריכט ער זײַך:
— מאָרגען בעצאָהל אײַך אײַך!

חײַקען מיט'ן טאָפּ רינגלען דערווײַל ארום די אלע אינג-
לעך, וואָס האָבען שוין אבגעלערנט דעם פריהמאָרגענדיגען
„שיעור“. ווער עס קויפט פאר באָאר, ווער אויף באָרג און ווער
גס בעטעלט מיט שטומע יתומדיגע בליקען.

חײַקע שטעלט אלע צופרידען, און אז זי געהט אוועק
זאנצט דער גאנצער תלמוד-תורה-הויף פאר פרייד.

און דער אבגלאנץ פון דער פרייד בלייבט ביי חייקען אויף
 א גאנצען טאָג. פאר נאכט קומט בערעל אהיים, און זי פרעגט
 איהם:

— נו, בערעלע, היינט האט דיר קיינער ניט געשלאָגען?
 — די אינגלעך ניט, נאָר דער רבי... — ענטפערט בערעל
 אומעמיג. דערצו האט שוין חייקע קיין מיטעל ניט. געלד
 פאר'ן רבי'ן האט זי ניט און באַב עסט ער ניט — עס שאדט
 איהם צום געזונד.

די מרידה ביי אקדמות.

„שלשה ימי הגבלה“ איז דאָס געשעהן, ווען אויף אונזערע הערצער איז געווען פרעהליך, ווען מיר האָבען שוין געפיהלט די האַלבע פרייהייט, וואָס מיר וועלען געניסען די דריי טעג, לערנענדיג נאָר צו האַלבע טעג און די גאנצע פרייהייט וואָס מיר וועלען געניסען אין די פיער טעג: ערב שבועות, צוויי טעג שבועות און „אסרו חג“...

עה, פרייהייט, פרייהייט! אזוי שרייט זיך מיר אצונד נישט-ווילענדיג אויס און איד דערמאן זיך אָן דער מרידה, וואָס מיר, חדר-אינגלעד, האָבען, דערשמעקענדיג די פרייהייט, גע-מאכט ביי אונזער רבי'ן אין חדר און, וואָס ער האָט איינגע-שטילט, ווי דער שטייגער איז, מיט שמיץ...

א בייזער, א שטרענגער איז אונזער רבי, ר' משה חיים ברוד'ס, געווען און א גרויסער למדן, דער ערשטער למדן אין שטאָרט. גרויסע אידען מיט בערד האָבען פאר איהם אבשיי גע-האט, און מיר, חדר-אינגלעד, האָבען מורא געהאט. עס איז גע-ווען גענוג, אז ער זאָל זאָגען, דאכט זיך, גאָר שטיל: „נעהמט די גמרות“, אז אונזערע הערצער זאָלען זיך אָנהויבען ווארפען פאר שרעק.

יא, א גרויסער למדן איז ער געווען. מיר האָבען עס גע-פיהלט, לערנענדיג ביי איהם מסכת בבא קמא, און דערהויפט דעם פרק „מרוכה“. אין „מרוכה“ האָט ער געוויזען גרויסע קונ-צען. ער פלעגט אויף איין ריש-לקיש'ן אבשטעהן גאנצע שעה'ן, אויף די תנאים א גאנצען נאָכמיטאג צייט און פלעגט זעהן זיי אלעמען אויסגלייכען, אבשלאָגען אלע קשיות, נישט דערלאזען

צו גרויסע מחלוקות, און וואו עס פלעגט האלטען שמאל, פלעגט ער רופען צו הילף דעם תוספות, דעם „מהר"ם שיף", דעם „נחל יהושע", דעם „באר יצחק", און נאך און נאך, ביז ער פלעגט ארויס ווי א העלד, א בעזיגער און פלעגט א ווילע אברוהען, גלעמענדיג דאָס שפיציגע בערדילך...

און מיר, חדר-אינגלעך, האָבען געמיינט, אז גרעסער פאר אונזער רבי'ן אין לומדות איז נאָר אין דער גאנצער וועלט נישטאָ און אונזער מורא פאר איהם איז פון טאָג צו טאָג גע-וואקסען.

אגב פלעגט ער נאָך אונזער מורא פערשטארקען מיט א קלאַפּ, א שטיץ און אנדערע מיטלען פון א הערשער...

עס פערשטעהט זיך, אז קעגען קלעפּ פלעגען מיר שטארק, שטארק פראַטעסטירען... מיט וואס פאר א העזה שלאָגט ער אונז, 12—13 יעהריגע אינגלעך! א שאַד נאָר, וואָס פראַטעסט-טירען פלעגען מיר אלע אונטער די אויגען, געהענדיג מיט צור-קלאַפטע זייטען, צופאַטשטע באַקען א היים; אין די אויגען דעם רבי'ן האָבען מיר קיינמאָל די העזה און דעם שכל ניט געהאַט צו פראַטעסטירען. און עס איז טאק שווער געווען; געה פראַטעסט-טיר קעגען ר' משה חיים ברוד'ס, אזא למדן! עס האָט טאקי קיין פנים, חוזק וואָלט מען פון אונז געמאַכט.

דאָרף זיך אבער טרעפען צום גליק אָדער צום אונגליק א מעשה, אז מיין טאַטע, וואָס האָט פאר מיר געצאָהלט 20 קערבליך א זמן — און געצאָהלט גוט, אלע חודש 4 קערבליך — אז מיין טאַטען פערוועלט זיך אז דער רבי זאָל מיט אונז שלשת ימי הגבלה לערנען אקדמות און רות...

און איד קום צו געהן אין דער פריה אין חדר און זאָג ארויס מיין טאַטענס בעפעחל:

— רבי, דער טאַטע האָט געהייסען, איהר זאָלט מיט אונז לערנען אקדמות און רות...

— אקדמות נאָר... — האָט דער רבי זיך ווי אַ קרים גע-
טהאָן, — וואָס דארפֿט איהר אקדמות? ...

— דער טאַטע האָט געהייסען... האָב איך זיך געהאלטען
ביי מיינס, וויסענדיג, אז מײן טאַטע איז ביים רבי'ן אַ גוטער
בעל הבית.

— נו, מילא, אז דער טאַטע וויל אקדמות, זאָל זיין אקדמות,
מהיבא תיתי — האָט ער אונצופריעדען ארויסגעברומט און
דער רבי האָט געשיקט די תלמידים, וואָס וואָהנען נאָהנט פון
הדר, ברענגען שבועות'דיגע מחזורים.

עס איז געוואָרען לעבעדיג, די אינגלעך האָבען זיך מיט
געפילדער ארויסגעריסען פון טיש און ארויסגעכאפט זיך אויפ'ן
גאס, פון וואנען עס האָט זיך געהערט דער פרעהליכער אויס-
געשריי: אקדמות! ...

— אקדמות! — האָט דער רבי געברומט, ווי דאָס וואָרט
„אקדמות וואָלט איהם עפעס גערייצט...“

באלד האָבען די פיער אינגלעך געבראכט די שבועות'דיגע
מחזורים, דער רבי האָט די מחזורים בעטראכט מיט קרומע
בליקען און זיך גענומען אויסקלויבען אַ מחזור פאר זיך...
ער האָט געקליעבען עטליכע מינוט און האָט עפעס געזוכט.

נאָר דאָס, וואָס ער האָט געזוכט האָט ער נישט געפונען, ווייל
זוי עס האָט זיך שפעטער ארויסגעוויזען, האָט געביד אונזער רבי,
דער לַמֶּדוּ, געזוכט אַ מחזור מיט „עברייטייטשט“... מיט אַ כּעס
האָט ער גענומען דאָס מחזור וואָס יאָשקע־חיקעלס האָט גע-
בראכט מיט די פירשים „מטה לוי“, „בית לוי“ און „מעשה
אורג“ — דאכט זיך גענוג פירשים, נאָר דער רבי האָט געבענגט
נאָך אַ פיערטען, ווייבערישען פירוש — נאָך אַ ביסעלע „עברי
טייטש“... ער וואָלט נאָר גענעזען געוואָרען... עס פערשטעהט
זיך, אז דאָס האָב איך ערשט שפעטער מיט די איבעריגע
תלמידים פערשטאנען...

— נו, נעהמט, געפינט אקדמות! — האָט ער מיט
אונגעוועהנליכען כעס א קאמאנדעווע געטהאָן.
איך ווייס נישט, צי דערפאר וואָס מיר האָבען זיך געפיהלט
שוין האַלב פרייע אינגלעך, צי האָבען מיר זיך געשטויסען, אז
דער רבי אונזערער, דער לַמְדוּן, האָט מורא פאר אקדמות'ס מאָד-
נעם תרגום — אזוי צי אזוי — די מורא איז עפעס פון אונז אין
גאנצען אראָב און מיר האָבען זיך פאר שמחה צעזונגען:
אקדמות מילין ושריות שותא
אולא שקילנא הרמן ורשותא.
דערביי האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט און געווארט, אז דער
רבי זאָל אונז „טייטשען“. דער רבי אבער האָט זיך אריינגעקוקט
מיט דאָס גאנצע בערדיל אין „מטה לוי“ און האָט געזוכט עפעס
דארטען, געזוכט מיט שרעקליכע ווילדע בליקען...
— נו, רבי... — האָב איך זיך אָבגעשטעלט — פער-
טייטשט אונז...
— זאָגט, קינדערלעך, ווייטער... זאָגט... — האָט דער
רבי פון אונטער „מטה לוי“ ווייך ארויסגערעדט...
דאָס ערשטע מאָל האָבען מיר דעהערט פון אונזער בייזען
רבי'ן דאָס וואָרט „קינדערלעך“, דאָס ערשטע מאָל האָט זיין
קויל אזוי ווייך געקלונגען.
דאָס האָט אבער נישט געווירקט, מיר האָבען אלע ווי אין
געדאנק „יד אחת“ געמאכט נישט ריהרען זיך פון אָרט, וואו ער
יעט אונז נישט איבערטייטשען יעדעס וואָרט בעזונדער.
— נו, רבי! — האָט שוין נאָך א תלמיד געמאָהנט א ביי-
סעל מיט עזות — פערטייטשט!...
דער רבי האָט ארויסגענומען דאָס בערדיל מיט די אוי-
גען פון „מטה לוי“ און האָט קוים ארויסגערעדט:
— אקדמות — איידער איך הויב אָן, מילין — ווערטער,
ושריות-שותא... נו, זאָגט, קינדערלעך, ווייטער... האָט זיך דער
רבי געבעטען און האָט געווישט דעם שטערען...

מיר האבען אויסגעשאסען א געלעכטער, פאר וואָס מיר
וואַלטען אין אן אנדער צייט בעקומען א שעהן ביסעל פעטש און
האַבען גענומען ווייטער זינגען:

נייל אלו רקיעי קני כל חורשתא.

— רקיעי — די הימלען! — האָט דער רבי אונז דאָס
וואָרט פערטייטשט און געמריבען ווייטער:

— זאָגט, קינדערלעך, זאָגט, דער טאָג שמעהט נישט,
מיר דארפען נאָך לערנען רות אויף, היינט איז דאָך בלוז אַ
האַלבער טאָג... נאָך מיטאָג פריי!...

דאָס וואָרט „פריי“ האָט דער רבי געדריקט,
ווי ער וואַלט אונז וועלען דערמיט אונטערקויפען, אז
מיר זאָלען ניט בעטען „פערטייטשען“. פון איין זייט
האָט ער געווירקט, פון דער צווייטער זייט האָט ער דערמיט
נאָך ערגער געמאכט, ווייל פרעהליך ווערענדיג פון דאָס וואָרט
„פריי“ האָט זיך אונז פערוואַלט לוסטיג מאַכען איבער אונזער
בייזער רבי'ן און יעדער תלמיד פלעגט אלע וויילע אן אנדער
וואָרט פרעגען:

— וואָס טייטש כלול גפי?

— וואָס טייטש באדישתא?...

— וואָס טייטש מרשותא?...

און נאָך יעדער פראגע פלעגט זיך גלייך הערען א שאַס
פון מויל — א הילכיג געלעכטער...

און דער רבי, דער בייזער רבי, האָט מוטעהלאָז געווישט
דעם קאלטען שווייס פון שמערן, צוויי ווערטער פלעגט ער אב-
טיישען, צעהן דורכלאָזען און פלעגט זיך בעטען אליין:

— זאָגט קינדערלעך, זאָגט! באלד דארפט איהר שוין
געהן פריי, און איהר האָט נאָך קיין רות נישט געלערנט...

און מיר זאָגען ווייטער און שמעלען זיך אב ביי שווערע
ווערטער, און שלעפען דעם רבי'ן פון „מטה לוי“, אוו ער זוכט
„ראטונאָק“ און קען נישט געפינען...

ענדליך, אז מיר האלטען שוין אריינגעפאָהרען אין האַלב „אקדמות“ פאלט דער רבי אויף א פלאץ (קיין נאר איז ער נישט געווען) און רופט זיך אַז מיט זיין שטענדיגער שטרענגער שטימע:

— נו, גענוג! דאָס וועלען מיר „קאַנטשען“ מאַרגען: איצט נעהמט געפינט רות...

ווי פון הימעל אראָבגעפאלען פיהל איך זיך נאָך דער נזירה. ס'טייטש נישט ענדיגען אזא פרעהליכעם שפיעל? ... און איך בונטעווע מיין חבר מיט'ן פוס:

— מען דארף קאַנטשען!..

און מיין חבר איז אויך קיין נאר נישט און בונטעוועט א צווייטען, און דער צווייטער איז אויך קיין נאר נישט און בונטעוועט א דריטען, ביז אונזער גאנצער חדר צובונטעוועט זיך און אלע שרייען ווי אין איין קול:

— קאַנטשען אקדמות! !

— קאַנטשען אקדמות! !

— קאַנטשען אקדמות! !

אונזער בייזער רבי, דערזעהנדיג אזא מיאוסע מעשה פון זיינע ביזזעריגע שטייע, געהאָרזאמע חדר אינגלעך, האָט זיך אין גאנצען פערלאָרען. זיינע אויגען האָבען זיך מיט בלוט אָנגע-נאַסען, די באַקען זיינען ווי איינגעפאלענער געוואָרען און ער האָט זיך אין גאַנצען געטרייסעלט, נישט וויסענדיג וואָס צו טהון. ווי איינצושטימען די מרידה און ער האָט קיים געקענט זשיפען:

— רות, זאָג איך אייך! ... רות! ...!

— אקדמות! אקדמות! האָבען מיר זיך געהאַלטען פעסט...

. . . . .

דער סוף פון דער מעשה איז פאר אונז מרויעריג געווען. דער רבי, ווי א צווייטער האָזן, איז ארויסגעלאָפּען פון חדר און

אין א האלבע שעה ארום איז ער געקומען מיט דריי בעלי בתים—
דריי טאטעס — און האָט גערעדט:

— דאָס ערשטע מאָל טרעפט מיר אזא מעשה! דאָס ערש-
טע מאָל!...

— אזוי גאָר קינדער, איהר שלאָגט א רבי'ן? ... — האָט
איין בעל הבית רוהיג זיך אָבגערופען — פיין! פיין! פיין!
נישטאָ וואָס צו רעדען!...

דער רבי האָט זיי קענטיג דעם אמת נישט דערצעהלט און
כדי צו פערגרעסערען אונזער שטראף האָט ער אויסגעטראַכט
אויף אונז א בלבוף, אז מיר האָבען איהם געשלאָגען.

— נו, וועט איהר, הייסט דאָס, מיר העלפען? — האָט
דער רבי זיך געווענדט צו די בעלי-בתים...

— שייך העלפען — האָבען די בעלי בתים, ווי אין איין
קול געענטפערט — מען דארף זיי „קאטעווען“, אז בלוט זאל
שפּריצען...

קיין בלוט האָט אפילו נישט געשפּריצט, מען האָט אונז
מיט רחמים געגעבען נאָר צו צעהן שמיץ — די בזיונות אבער
האָבען אונז וועה געטהאָן, שטארק וועה געטהאָן! אזוי, אז די
פאָר פרייע יום-טוב טעג איז אונז נישט איינגעוואַנגען און מיר
האָבען גענומען אויף זיך דאָס צווייטע מאָל מאַכען די רעוואָליר-
ציע מיט מעהר שכל...

אויפ'ן בוידעם.

איינע פון די ערהאבענע זאכען, צו וואָס לייזער'ל אַ זעקס־יעהריג אינגעלע, האָט געשטרעבט, איז געווען דער בוידעם פון דעם איינשטאַקיגען שטיבעל, וואו זיין טאטע־מאַמע האָבען געוואָהנט. ווי א פּאָעט ציהט צו די וואַלקענס, צו די שטערן, צו דער לבנה, אזוי האָט לייזער'לען געצויגען צום בוידעם. אבער פונקט ווי די וואַלקענס, שטערן, לבנה זיינען צו הויך און אונגעגלייך צו דערנרייכען פאַר דעם פּאָעט, אזוי איז צו הויך געווען און נישט דערנרייכבאַר פאַר לייזער'לען דער בוידעם.

און געצויגען צום בוידעם האָבען לייזער'לען א סך זאכען. דאָרט אויפ'ן בוידעם, ווייסט לייזער'ל, געפינען זיך די פּסח'דיג גע כּוסות, צווישען וועלכע עס געפינט זיך זיין כּוס, א בלויער מיט בלומען... וויעדער געפינט זיך דאָרטען א סך אַלטע בנדים מיט א סך קנעפלעך, וועלכע וואַלטען איהם זעהר גוט צונויץ געקומען, ווען ער זאַל זיי אויסרייסען. ער וואַלט באַלד אַנ'עושר, א „מיליאָנער“ פון קנעפלעך געוואָרען און אלע חברים פון דער נאָם וואַלטען פאַר איהם דרף אַרץ געהאַט... אויסער כּוסות און קנעפלעך, ווייסט לייזער'ל זיכער, אז דאָס צובראַכענע וועגעלע לינט אויך אויפ'ן בוידעם. ער האָט אליין געזעהן, ווי מען האָט עס אַמאָל אַרויפגעטראָגען און פון דאַמאָלט אָן האָט זיך זיין בענקשאפט צום בוידעם פּערגרעסערט. היינט וויפיעל זאכען ליגען דאָרט, וואָס ער ווייסט נישט! און דאָס טאַקי אליין פּערגרעסערט זיין שטרעבען צום בוידעם. ווער ווייסט וואָס פאַר א בילד עס וואַלט זיך פאַר איהם ענטפּלעקט, ווען ער

וואָלט נאָך אַריבערגעטראָמען די שוועל פון דעם בוידעם....
מיט שטרעבען צום בוידעם אליין איז לייזער'ל נישט
אַבעקומען.

נישט איין מאָל פלעגט ער זיך מוט היגען, קוקענדיג אויף
דעם האַלב־צובראַכענעם הויכען לייטער און זיך נעהמען טאקע
קריכען; נאָר אוועקשטעלענדיג זיך אויף דער ערשטער טרעפּ
פלעגט זיך דער לייטער נעהמען שאַקלען און אַ דערשראַקענער
פלעגט ער אַראָבפליהען, אַבלעגענדיג זיין נסיעה אויף אַ צווייט
טען מאָל, אז ער וועט גרעסער ווערען, און וועט ניט אוי מורא
האַבען. — — — — —

איינמאָל, איז אַ שענעם העלען מיטען טאַג האָט לייזער'ל
דערהערט ווי די מאמע רופט איהם :

— לייזער'ל, ניכער!

ער האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן נעבען זיך די
טאַטע־מאמען, דערשראַקען און בלייבן.

— וואוהין? — האָט לייזער'ל אויף דערשראַקען גע-
פרענט.

— אויפ'ן בוידעם, מיין קינד.

„אויפ'ן בוידעם!“ האָט איהם אַבעקלונגען אין קאָפּ, עס
קען נישט זיין! און ער האָט וויעדער, שוין אין נאנג, איבערגע-
פרענט :

— וואוהין?

— קום מיין קינד, קום — אויפ'ן בוידעם.

ניין, ער האָט טאקי קיין טעות נישט געהאט. מען געהמט
איהם טאקי אויפ'ן בוידעם. אַט שטופט איהם דער טאַטע אונט
טער אויפ'ן לייטער... אַט איז ער שוין טאקי אויפ'ן בוידעם,
דערלעבט!

אַבער וואָס זאָל דאָס בעדייטען? אַפּשר אזא יום־טובּ. יאָ,
געוויס אזא יום־טובּ. עס איז טאקי אַ מאַדנער יום־טובּ, אַבער

פארט א יום־טוב; און לייזער'ל דערמאָהנט זיך אַז נאָך מאַדנע יום־טובים, ווען דער טאַטע עסט א בייגעל מיט אַש, ווען מען שאַקעלט א לולב, ווען מען בעט אויס די שוהל מיט היי, ווען מען געהט צום טייך און נאָך אזוינע יום־טובים.

„יא, דאָס איז געוויס אזא יום־טוב“, בעשליסט ער פעסט און עס געפעלט איהם.

און נאָך מעהר זיכערער ווערט ער אין דעם יום־טוב, אז ער וויל עפעס זאָגען און דער טאַטע מאכט איהם צו דאָס מויל און שעפטשעט איהם צו:

— שטילער, מען טאָר נישט רעדען.

ווי באלד אז מען טאָר נישט, איז דאָס געוויס א יום־טוב. יום־טוב טאָר מען טאקי א סך זאכען נישט טהאָן...

באלד דערהערט ער פון דרויסען קולות...

— אוי מאמע, מען שרייט! — זאגט ער און וויל צוגעהן צום פענסטעריל א קוק טהאָן.

נאָר די מאמע און דער טאַטע שלעפען איהם צוריק און לאַז זען איהם נישט געהן, אוועקלעגענדיג איהם נעבען זיך.

עפעס א מאַדנער יום־טוב, ווערט לייזער'ל נישט צופרי־דען און קוקט מיט רונזא אויפ'ן בוידעם, וועלכער האָט ביי איהם פערלאָרען זיין גאנצען חו, און עס ווילט זיך איהם אראַב, אראַב...

נאָר אויף דער נאם הערען זיך שרעקליכע קולות, יאָמעריי ען ווי פון טויענדרער לויות...

דער קליין רעדלער'ל.

דער חשק צו רעדלען האט זיך ביי יאסלען דערוועקט זעהר פריה. אז ער איז אלט געווען זעקס יאהר, פלעגט ער שוין געהן מיט דער מאמען אין „פאָדריארד“, ווען מען האט געבאקט זייערע מצה און מען האט איהם געמוזט געבען האַטש איין מצה אב-רעדלען, עס פערשטעהט זיך, אז די דאָזיגע מצה איז געווען א צוריסענע. א גע'פטר'טע, עס האַבען זיך פון איהר ממש שטיק-לעך, פאסען געשלעפט, אויסער דעם האַט זי אין אויווען שטאַרק געבלעזעלט און דער זעצער, אזוי אויך א גרויסער כעסן האַט זיך צושריען: „גולנים, וועמען לאַזט מען דאָס צום בלעך“... אָבער א „טאַלאַנט“ האַט שוין אפילו דאמאָלט דער „סטאַרשי“ רעדלער אין איהם דערקענט.

— דער יאט וועט ווען עס איז זיין א זעלמענער רעדלער, האַט ער זיך געווענדעט מיט אן אווטאָריטעטען-טאָן צו זיין העלפער.

און דער „פאַמאַשטישניק“, וועלכען עס האַט אפילו ניט אזוי שטאַרק געשמעקט צו האַבען א קינפטיגען קאַנקורענט, האַט גאָבער אויס אכטונג און מורא פאר'ן „סטאַרשי“ מודה געווען: — יא, עס ווייזט אויס...

נאָר די מאמע יאסעל'ס וואָס איז דערביי געשטאַנען, האַט איהם אָנגעשלעפט פון בלעך און מיט גרינגישעצונג געזאָגט: — זאָל ער בעסער קענען לערנען, ווי רעדלען... דאָס האַט שוין אי דעם „סטאַרשי“, אי דעם „פאַמאַש-טישניק“ פערדראָסען, און דערפאר האַבען זיי בשום אופן ניט געגעבען יאסעל'ען נאָך א מצה אַברע-לען...

אָבער צערייצענדיג זיך בלויז מיט דער איין מצה, איז יאָסעלע שוין ניט אָבגעטרעטען פון בלעך און אז ער האָט אליין שוין ניט זוכה געווען צו רעדלען, האָט ער האָטש געהאלטען אין האַנד א רעדעל מיט א קאטשעלקע און געאיבט זיך אויפ'ן בלעך אליין. פון צייט צו צייט פלעגט איהם אויך געלינגען א פיהר צו טהאָן מיט'ן רעדעל איבער אן אָבגערעדעלטער מצה, אויף וואָס דער „סטאַרשי“ פלעגט איהם גוט־מוטהיג בעמערקען.

— מע טאָר ניט, אינגעלע...

ער איז אזוי גוט צו יאָסעלע'ן געווען, ווען זייער מצה האָט זיך געבאקט, מיט א בעל הבית'ס א קינר קען מען ניט איינ־רייסען... אז די מצות האָבען זיך אבער אָבגעבאקט, און די מאמע איז אוועק א היים, נאָר יאָסעלע, ניט קעגענדיג זיך שיידען פון בלעך, איז געבליבען, האָט זיך שוין דער „סטאַרשי“ מיט איהם אנדערש בענאננען. די רעדעל מיט דער קאטשעלקע האָט ער ביי איהם גלייך צונענומען און שפעטער א וויילע האָט ער איהם אפילו געטריבען פון בלעך:

— געה אינגעלע, אהיים. געה געזונדטערחיים...

און נאָך שפעטער, אז יאָסעלע פלעגט זיך וויעדער צורוקען און קוקען מיט דאָרשטיגע בליקען אויפ'ן רעדעל, האָט איהם שוין דער „סטאַרשי“ מיט'ן האַנד אָבגעטריבען:

— אז דו וועסט ניט געהן מיט נוטען, וועסט דו קריגען

ארויסגעוואָרפען.

און יאָסעלע איז א פערשעמטער ארויס מיט אן אַראָבגעלאָך־

זענעם קעפעל פון פאָדריאָד.

יאָסעלע איז אבער ניט אַראָבגעפאלען ביי זיך. די נאָס, וואו זיין טאָטע־מאמע האָבען געוואָהנט, האָט פערמעגט נאָך פאָד־ריאָדען. און אויף מאָרגען נאָך האַלבען טאָג, ווען ער איז פריי געוואָרען פון חדר, איז ער שוין געשטאנען אין א צווייטען פאָדריאָד. דאָרטען איז געווען א רעדלעך אן עלטערער איד, וואָס האָט זיך גע'נט מיט דער ווייב, ווייל ער האָט קיין

קינדער ניט געהאט, און ער האָט יאָסעלען צוגענומען, ווי א טאטע.

— איד זעה, אינגעלע, — האָט ער זיך צו יאָסעלען מיט ליעבשאפט געווענדעט — אז דו ווילסט „קענען“... און אז מען וויל „קען“ מען... מובטחני, אז דו וועסט זיין א רעדלעך ביי אירען.

און יאָסעלע איז שוין פון דעם דאָזיגען אידען און פון דער בלעך ניט אָבגעטראָטען און ער האָט טאקע געכאפט פון צייט צו צייט א רעדעל אין האַנד און געפיהרט איבער די מצות, וועל-כע דער איד פלעגט נאָך דעם אליין איבעררעדלען און זאָגען דערביי:

— מען דארף, זוהנינקע, שטייפער צורדיקען... שטיי-פער... אָבער דו וועסט קענען... איד זעה, אז דו וועסט קענען. מובטחני שתהיה רעדלעך בישראל...

וואָלט שוין יאָסעלע א גליקליכער געווען, דארף זיך אָבער אין אלע זיינע גליקען אריינמישען דער טאטע און וועלען צו שטערען זיי. אַזא טאטען האָט ער שוין. דאכט זיך, וואָס קען עס אַרען דעם טאטען, אז זיין בחור'על וויל ווערען א מענש; וויל זיך עפעס אויסלערנען א מלאכה... ניין! יאָסעלעס טאטע, כאָ-פענדיג זיך, אז יאָסעלע ווערט פערפאלען גאנצע שעה'ן, הויבט איהם אָן צו זוכען און „פאקט“ איהם, א דאנק פערשיעדענע מסירות פון יונגערע און עלטערע ברודער און שוועסטער, וואָס פערציגען ניט יאָסעלען דעם נחת...

— א דו, שייגעץ! — שרייט דער טאטע, ווען יאָסעלע'ן ברענגט אַן עלטערער ברודער אָדער די מאמע אהיים פון פאָך-ריאד, וואו ער האָט ניט נאָר די רעדעל, נאָר אויך די נשמה גע-לאָזען — א, די יורקע! וואָס טהוסטו דאָרטען אין פאָדריאד צווישען אזוי פיעל נקבות... א שעהנער שטאָט פון א בחור! וועסט דאָך בטל בששים ווערען... שייגעץ דו... דיין פוס זאָל דאָרט פעהר ניט זיין... די הויט וועל איד דיך אַראָבשינדען...

און יאָסעלע האָט נעבאָד געמוזט אַבוואַרטען א טאָג און
 ניט אַרײַנגעהן אין פּאָדריאָד; אַבער אויף איבערמאַרגען איז ער
 שוין וויעדער געווען, געשטאַנען נעבען בלעך מיט א רעדלעך
 און קאַטשעלעך אין האַנד און מיט גרויס פּערגניגען אויסנע-
 הערט די נביאות פון דעם אידען, דעם רעדלעך:
 — מובטחני, יונגעלע, אז דו וועסט זיין א רעדלעך ביי
 אידען...

— אַט דאָס איז טאַקי א גוטער איד, — טראַכט דאַמאָלס
 יאָסעלע — אַט ער וואָלט געווען א גוטער טאַטע... האָט ער
 דוקא קיין קינדער ניט.
 און יאָסעלען האָט זיך געדאַכט, אז גאָט פיהרט ניט ווי
 מען דאַרף די וועלט...

א סך רדיפות און פּערפּאָלגונגען, א סך מסירות האָט יאָ-
 סעלע איבערגעטראָגען אין א גאַנצע רייהע פון יאָהרען אין דער
 צייט פון די פּאָדריאָדען. אַבער דער „טאַלאַנט“ זיינער האָט זיך
 פאַר קיין זאך ניט אָבגעשראַקען. צו צוועלף יאָהר איז שוין יאָ-
 סעלע אנערקענט געוואָרען פון אלע רעדלעך אין די פּאָדריאָדען.
 זיי האָבען געזאָגט, אז ער וואַקסט א רעדלעך איינער אין דער
 וועלט און ווען ער וואָלט געהאַט א ביסעל מעהר כחות, וואָלט
 מען איהם שוין געקענט אַנטרויען א בלעך...

די דאָזיגע קלאַנגען זיינען דערגאַנגען צו דעם טאַמענס
 אויערן. דער טאַטע, וואָס האָט אזוי פיעל געשטערט יאָסעלען צו
 ענטוויקלען זיין רעדלערישען טאַלאַנט, האָט ענדליך געמוזט, ווי-
 לענדיג ניט ווילענדיג, א מורמעל טהאָן:
 — וואָס מען קען, שאַדט נישט...

און יאָסעלע האָט שוין פון יענעם טאָג אַן פּראַנק און פּריי-
 בעזוכט אלע פּאָדריאָדען אין גאַס און האָט זיך פּערפּאָלעקאַמט
 אין זיין אַרכײַט. די עלטערע רעדלעך האָבען איהם מיט גרויס

רעספעקט אויפגענומען און פלעגען איהם די בעסטע רעדעל
אונטערטראגען.

— נא, אט האסט דו די דאזיגע רעדעל — האט זיך צו
איהם איינמאל געווענדט א רעדלער — און בייט מיר איבער אויף
א שעה...

בין אהער פלעגט מען יאסעלען נאך געבען א רעדעל
אויף העלפען. לאזען איהם אליין מיט'ן „פאמאטשניק" האט
מען נאך ניט געוואגט. פון דער דאזיגער נייער פארלעגונג אין
יאסעלע אפיציעל אנערקענט געווארען אלס א רעדלער, אויף
וועלכען מען קאן זיך פערלאזען. שטאלץ און גליקליך האט ער
זיך געפיהלט שטעהענדיג אויף דעם סטארשי'ס ארט ביים בלעד
און אין די אויערן האבען איהם געקלונגען דעם עלטערן אידענס
ווערטער פון אמאל:

— מובטחני, אז דו וועסט זיין א רעדלער ביי אידען...

* * *

אין א ווינטער ארום אין יאסעלע בעל מצוה געווארען.
— זאלסט וויסען! האט איהם דער טאטע געזאגט, אז
פון היינט אן ווערסט דו שוין א איד, דארפסט זעהן פיהרען
שטאט... עס קען זיין, אז דו וועסט אפשר דארפען פארהרען אויף
זומער לערנען אין דער פרעמד... שווערע צייטען.. קיין פרנסה
נישטא... עס געהט א פסת.. אוי—אוי—אוי, פון די זאכען
ווייסט דו נאך גאָר נישט...

די דאזיגע ווערטער האבען יאסעלען א גאנצען ווינטער
געענגערט אין קאפ. עפעס האט זיי דער טאטע ארויסגעזאגט,
ניט ווי זיין שטייגער: מיט א בייזקייט, דאכט זיך, אבער מיט
א געבראכענקייט, מיט א געבעט. יאסעלע האט עס דערפיהלט
און ער האט גענומען אויף זיך פון היינט אן ניט נאך מורא הא-
בען, נאך אויף האלט האבען דעם טאטען... און טאקי העלפען
איהם.

מיט דער גרעסטער אונגעדולד האָט ער געוואָרט אויף נאָך
פּוּרִים, ווען די פּאַדריאָדען וועלען אָנהויבען צו באַקען מצות. ער
זעט זיך פּערדינגען פאַר אַ „פּאַמאַטשניק“ און דאָס געלך וועט
ער אָבעכען דעם טאַמען... אין גאַנצען דעם טאַמען. וועט איהם
דער טאַמע קויפּען אַ היטעל, ווי רעכט; ווען ניט, וועט ער זיך
געגעהן מיט דער אַלטער...

— טאַמע! — האָט זיך יאָסעלע נאָך פּוּרִים געווענדעט
צום טאַמען — איך וויל היינטיגען פאַר פּסח רעדלען מצה פאַר
געלך... וועסט לאָזען?...

דער טאַמע האָט פּערקנייטשט דעם שטערן, אָנגענומען
מיט בירדע הענד די באָרד, געברומט עפעס אונטער'ן נאָז און
אַבערופּען זיך:

— וואָס איז שייך — צי איך וועל לאָזען... אוראי איז דאָס
ניט אזוי שעה... עס איז ניט קיין שטאַט... שמעהן צווישען
זויער ביז 12 אַ זייגער ביי נאַכט... איך רעד שוין נישט, וואָס
"אַס איז שווער... נאָר אויב דו ווילסט, וואָלט צוניץ געקומען.
וואָלט זיך געמאַכט אַ גאַרניטורעל..."

די מאמע האָט אָנפאַנגס ניט געוואָלט הערען: — פון איהם
זעט דאָך אַ תּל ווערען, — האָט זי גע'טענה'ט — וועה איז
זיך...

יאָסעלע האָט זיך אבער איינגעשפּאַרט, געזאָגט אז רעד-
לען איז זעהר גרינג... „אַלץ וואָס אויף רעדער“ — האָט ער
זקלערט מיט שכל: „איז גרינג... עס געהט אַליין.“
און יאָסעלע האָט זיך פּערדונגען פאַר אַ רעדלעך אין דער
זווייטער גאַס. אזוי האָט דער טאַמע געפּאַדערט.
— זאַלען דאָס מיינע אויגען ניט זעהן!

אַ וואָך נאָך פּוּרִים איז שוין יאָסעלע געשטאַנען ביי יענקיל
ה'ס איז פּאַדריאָד אַהן אַ רעקעל, נאָר אין אַרבע כּנפות מיט

פערקאשערטע ארבעל אויף די הענד און האַט גערעדעלט א
 מצה נאָך א מצה. פון דעם שטאַלץ און גליק, וואָס ער האַט
 איבערגעלעבט אין די פריהערדיגע יאָהרען ביים רעדלען, אין
 שוין מעהר קיין שפור ניט געבליעבען. איצט האַט פערנומען דעם
 אַרט דער געדאנק, אז די צעהנרובעלדיגע, וואָס ער וועט פער-
 ריענען, וועט ער אוועקגעבען אין גאנצען דעם טאַטען.
 און דאָס האַט איהם געגעבען כחות צו שטעהן ביו 12
 א זייגער ביי נאכט און רעדלען א מצה נאָך א מצה...

מיינע ערשטע האנאָראַרען.

(פון אַ שריפטשטעלער'ס עראינערונגען)

מיינ ערשטער האַנאָראַר איז געווען ניט בעזונדערס גרויס:
א צווייער פאר א ליעד.

דערפאר אָבער איז דער צווייער געווען זיכער: וואָרים ניט
פון א רעדאקציע האָב איך דעם צווייער בעקומען, נאָר פון מיינ
באָבען...

מיינ באָבע האָט געצאָהלט עהרליך! איהר קאַנט אוראי
מיינען, אז מיינ באָבע איז געווען א רעדאקטאָרין פון א איר-
שער צייטונג. וועט איהר אַ טעות האָבען. מיינ באָבע, א פשוט'ע
קרעמערין, האָט מיט ליטעראַטור קיין מנע ומשא ניט געהאט
(דערפאר איז זי טאקי געווען א וואוילע אידענע!), זי איז
סתם געווען א ליעבהאָבערין פון גראמען און זי איז געווען די
איינציגע, וואָס האָט אנערקענט מיינ טאַלאַנט אין יענער צייט.
איך בין דעמאָלט אלט געווען א יאָהר צעהן-עלף...

מיינ טאַטע האָט ניט געטאָרט וויסען, אז איך שרייב;
ערשטענס איז ער דעמאָלט געווען געגען זשאַרגאָן און צוויי-
טענס האָט ער בעסער געהייסען לערנען!

— ליעדער! — האָט ער געזאָגט — זאָלען שרייבען גרע-
סערע מענשען פאר דיר, עלטערע אידען...

דאָס האָט ער געמיינט טאקי זיך אליין... מיינ טאַטע פלעגט
ליעב האָבען אמאָל בין-השמשות צו מאכען א ליעדעל, און ווער
ווייסט, אפשר טאקי זיערפאר האָט ער מיר פערבאָטען צו שרייב
בעזן: קיין „פראַפּעסיע“ האָט קיין קאָנקורענץ ניט ליעב.
מיילא, ער לאָזט ניט, לאָזט ער ניט... נתפעל פון אוועלכע
זאכען ווערט מען ניט. און אז דער טאַטע לאָזט ניט געהן אין

וואָלד, געה איד דען ניט? און אז ער לאָזט ניט, למשל, ווינטער קראצען די פערפרוירענע שויב, קראץ איד דען ניט? ... מען קריגט שוין אנ'עצה...

קריך איד ארויף ווינטער אין אָבענד אויפ'ן אויווען (דאָס ערלויבט ער יאָ! ...) און גיס מיט גראַמען...

וואָס טהוט מען אבער — מען מוז דאָך זיי עמיצען ווייז זען: עס איז דאָך אונמעגליך שטיקען זיך אליין מיט'ן ליעד. עד היום גלויב איד ניט די פערריסענע פאָעטען, וואָס זאָגען כלומר'שט, אז זיי זינגען ווי דער פויגעל, נאָר פאר זיך אליין און דער עולם געהט זיי ניט אָן! שקר וכזב! א מענש איז ניט קיין פויגעל, און אז א מענש מאכט א ליעד, מוז ער האָבען, דער מענש הייסט עס, נאָך א מענשען מיט צוויי אויערן, וואָס זאָלען זיין ליעד אויסהערען.

וועמען זושע קאָן איד פאַרלעזען מיין ליעד? דעם טאַטען, ווי געזאָגט, איז אן אונמעגליכע זאך; די מאמע איז א פערטראַג גענע אידענע, האָטש זעהר א גוטע; די עלטערע שוועסטער האָט יאָ א שטיקעל ידיעה אין אזוינע זאַכען, זי זינגט אליין דאָס ליעד „פון אזיע נאָך יעווראָפע בין איד אין אן אכסניא פערקראַג בען“ און זינגט נאָר ניט שלעכט; בין איד אבער מיט דער שוועסטער טער שטענדיג ברונז, דאָ צוקריעגט מען זיך פאר א צונאַמען, וואָס איד גיב איהר, דאָ פאר א מסירה'לע און אמאָל טאַקי פאר א גרעסערע „המוציא“ חלה.

בלייבט מיר פאָרט די באַבע. מיין באַבע איז אפילו שוין אן אלטע אידענע. אָבער זעהר א וועלטליכע. און דער עיקר — זי האָט פרנסה! שטענדיג איז זי אויפגערוימט. זי האָט א גרוי סען רימענעם בייטעל מיט אלערליי מטבעות ארומגעבונדען פעסט ארום איהר קליינעם גוף, און צוליעב דעם דאָזיגען בייטעל יועהט פון דער באַבען א זיסע וואַרעמקייט... ווער רעדט, אז די באַבע לענט אריין איהר דאַרע אַדערדיגע האַנד אין דעם רימענע נעם בייטעל, דאכט זיך אייד, אז באלד, באלד נעהמט זי ארויס

עפעס א גרויסע ישועה פון דאָרט און עס וועט ווערען אלעמען
ליכטיג אין די אויגען...

טראָג איך יעדעס נייע ליעד דער באַבען, נאַטירליך אין
אַבענד, ווען זי קומט פון קראָם. וואוינען וואוינט די באַבע די
צווייטע שטוב פון אונז אין א קאמערל ביי איהר עלטערן זון,
א גרויסער למוֹד, אבער זעהר א בייזער איד...

געה איך אריין אין קאמערל, די באַבע זיצט ביים טישעלע
און שטריקט א זאַס. דער זיידע כלומר'שט א בייזער, אַבער
באמת זעהר א גוטער, זיצט אויף דעם אויוועלע, וואָס איז ספּע-
ציעל צוגעבויט געוואָרען פאר איהם צום גרויסען אויווען, און
לערנט עפעס אין א ספר.

איך שטעה נעבען דער באַבען און וואג ניט צו זאָגען איהר
פון מיין ליעד, ביז זי וועט מיך אליין ניט פרעגען.

ענדליך פרעגט זי גוטמוטהיג:

— נו, וואָס שווייגסטו? זאָג עפעס!

מיט א הארצקלאַפּעניש נעהם איך ארויס פון קעשענע דאָס
שטיקעל פאַפיער, פערשריבען דורך און דורך מיט גראמען און
האַלט עס אזוי א וויילע, ביז איך קריג מוטא און זאָג:

— א ליעד געמאכט... איינער אליין...

— נאנץ פיין! — לויבט די באַבע נאָך אידער וואָס

ווען — אדרבא לאַמיד הערען...

פון דער באַבעס גוטען טאָן בעקום איך שטארק מוטא

און הויב אָן לעזען...

פאר א גראַשען געלט

ענדיגט זיך די וועלט...

די באַבע איז שוין צופריעדען, די ערשטע צוויי ציילען גע-
פעלען איהר שטארק, זי קאָן זיך ניט איינהאַלטען און ווענדט
זיך צום אויוועלע, וואו דער זיידע זיצט, ווי ניט איהם מיינט
מען.

— דו הערסט, מאַשע — מאַשע, דו הערסט, וואָס זאָגסטו
 אויף זיין קעפעלע?
 נאָר דער זיידע איז ניט צופריעדען, ער האלט דערפון ניט
 און ברומט ארויס:
 — ער וואַלט בעסער געלערנט גוט, איידער אזוינע נאָריש-
 קייטען...

פון דער דאָזיגער מיינונג ווער איך שטארק אראַבגעפאלען
 און אלע מיינע גראמען פערליערען אויגענבליקליך: זייער גאנצען
 ווערט: „אין דער אמת'ן“ — בליצט מיר דורך אין קאָפּ —
 „וואָס מאַך איך זיך נאָריש“. די באַבע אָבער מוטשהינט מיך און
 זאָגט:

— אַט הער דעם אלטען, וואָס ער רעדט... ס'איז זעהר
 שעה: וואָס מען קען איז גוט...

און זי גיט מיר אַ קאָפּיקע, זאָגענדיג, אז איך וועל איהר
 ברענגען אַ ניי ליעד, בעקום איך ווידער אַ קאָפּיקע.
 נאָטירליך, הייסט זי מיר פון דעם געלד מאַכען אַ תכלית, איך
 זאָל זאמלען, הייסט עס...

איך וואַלט אודאי מיין באַכען געפאָלגט, איך ווייס, אז
 מען היט די קאָפּיקע איז אז וואויל און גוט, נאָר זאמלען קאָן איך
 ניט, ס'איז איבער מיינע כחות. אויף מאַרגען ווערט די קאָפּיקע
 פערשווענדט און איך זוך שוין אַ נייע מעמא פאר אַ ליעד, איך
 מוז ווידער האַכען די קאָפּיקע.

אַ קאָפּיקע איז אַ מטבע! מאַך איך נאָך און נאָך אַ ליעד-
 דעל און נאָך אַ ליעדעל — דריי ליעדער מיט אַמאָל. איך ווער
 אליין נתפעל פון מיין פרוכטבארקייט. איך מאַך אַ חשבון, אז
 איך זאָל אין פערלויף פון אַ יאהר מאַכען דריי ליעדלעך אַ טאָג
 קאָן איך נתעשר ווערען. אויסערדעם, זיינען דאָך די ליעדלעך
 און און פאר זיך אויף עפעס ווערט... אמת דער טאָמע האַלט
 ניט פון זיי, וויל אפילו ניט, איך זאָל זיי שרייבען. דער זיידע

ברומט אויף אונצופריעדען, נאָר ווער דארף זיי אלע, אז איך האָב די באַבען, וועלכע צאָהלט במזומנים פאר יעדעס ליעד?

איך בין אַ גליקליכער, פּערזאָרגמער מענש.

געהט אבער אב אַ צוויי וואַכען און עס געהט ניט ארויס קיין איין ליעד. איך ווער שטארק פּערצווייפעלט. גאָט מיינער, ברום איך פאר וועהטאָג, ניט שוין־זשע וועל איך שוין מעהר קיין ליעדער נישט מאכען, וואָס טויג דאן מיין לעבען?

און וואָס מעהר פּערצווייפעלט איך בין, אלץ ערגער געהט ביי מיר דאָס מאכען אַ ניי ליעד. איך האָב אפילו פון דעם אליין, וואָס עס מאכט זיך ניט קיין ליעדער, אַ ליעד געוואָלט מאכען און דערויף האָב אַך שוין אפילו געהאט צוויי גראַמען: איהר מענט אייך, ברידער, לאַכען.

איך קאָן איין ליעד ניט מאכען...

נאָר איך האָב אזא שרעקליכען סוד מורא געהאט צו ענט־דעקען. צו וואָס זאָל מען וויסען פון מיין אונגליק? וואָרום האַטש אין שטוב האָט מען פון מיינע ליעדער ניט געהאלטען, פלעגט דאָך די מאמע מיך רופען „דער ברתן“ און דאָס האָט מיך שטארק געפּרעהט.

פּערנאנגען דריי וואַכען אהן אַ ליעד, פּרעגט מיך די באַבע:

— נו, פאר וואָס ברענגסטו ניט קיין ליעדער? ...

איך ווער רויט פאר שאַנד, איך פיהל, אז איך פּערליער דעם נאנצען אַנזעהן ביי דער באַבען. איך געהם זיך פּעסס, איך מוז מאכען אַ ליעד.

אויף מאַרגען קלער איך אַ נאנצען טאָג. איך פיהל, אז דער קאַפּ ווערט מיר צושפּרונגען: עס געהט נאָרנישט ארויס. אַ ליעד אבער מוז איך דאָך דער באַבען ברענגען, ווען ניט בין איך פּערלאָרען. איך האָב שוין לאַנג קיין קאַפּיקע אין די אויגען ניט געזעהן...

און פּלוצלונג פאלט מיר איין אַ ווילדע אידעע.

איך געהם אַ ביכעלע מיט ליעדער, וואָס געפינט זיך ביי

אונז, קלויב אויס פון דאָרט דאָס שעהנסטע ליעד, שרייב איבער
און טראָג צו מיין באַבען.

דאָס האַרץ קלאַפט, ווער ווייסט, צי וועט מען מיך ניט
כאַפּען.

איך לעז איהם דורך פאר מיין באַבען. מיין קול ציטערט
און דער גאַנצער אינהאַלט פון ליעד געהט ארויס געפּעלדיג.

מיין באַבע הערט אויס, צוגענעצט זיך און זאָגט:

— דאָס ליעד געפּעלט מיר עפעס ניט, ביזט, זעהנעניג,
קאַליע געוואָרען...

איך ווער שטאַרק פּערשעמט: וואָס הייסט? א געדרוקטע
ליעד... פאר וואָס זאל איך לידען פאר יענעם ליעד און איך
שים ארויס קיין סך ניט קלערענדיג:

— דאָס ליעד איז נאָר ניט מיינס.

די באַבע קוקט מיך אָן פּערוואונדערט און בייזערט זיך:

— וואָס הייסט ניט דיינס? וואָס פּלוידערסטו... געה,
געה ביזט א נאַריש אינגעל...

אַז מען קאָן אַ ליעד אויף ננב'ענען, דאָס קאָן מיין באַבע
ניט פּערשטעהן. איך וויל עס איהר ניט ערקלערען. איך בעשלים,

אַז עס איז בעסער זיין אַ נאַר איידער ננב'ענען ליעדער. איך געה
אַרויס פון דער באַבען אַהן האַנאַראַר, אַהן כבוד און געהס אויף

זיך קיין ליעדער קיינמאַל, קיינמאַל ניט צו ננב'ענען...

און גאָט האָט מיר שטענדיג געהאַלפּען!...

דער נימנאזיסם.

דער ערשטער, וואס האט אוועקגעשיקט זיין אינגעל אין נימנאזיע, איז געווען אברהם אליה.

אברהם אליה איז געווען א איד א משכיל. עס איז ווענען איהם אין שטעדטעל ארומגעגאנגען, געדענק איד, א לעגענדע, אז בחור-ווייז האט ער זיך געהאלטען ביי'ם שמד'ן: אזוי ווייט איז ער, הייסט עס, אוועק אין חקירה... ווי אזוי ער איז פון שמד ניצול געווארען — האט די לעגענדע ניט געוואוסט. עס איז אבער געווען אין דער לעגענדע א וואריאנט, אז פון שמד האט איהם אבגערעדט חנה ביילע, זיין איצטיגע ווייב, וואס איז געווען מיידעל-ווייז א גרויסע פארשוין און א חכמה און מיט וועלכער ער לעבט עד היום זעהר גליקליך.

אלענפאלס האט מען איהם א סך זאכען מוחל געווען, סיי די צורקורצע קאפאטע, וואס ער האט געטראגען אין מיטען וואך, סיי דאס גלויב-ראש צו הויז. אדרבא, מען איז געווען צו פריעדען, וואס האט שבת געהט ער דאוונען — אמת, ניט אין שוחל, אבער אין א „מנין“ איז אויף די תפילה אָנגענומען, בפרט, אז אין מנין, וואו אברהם אליה האט געדאווענט, איז צו געגאנגען עכט-אידיש-לעך און מען פלעגט אפילו נישט דורכלאַ-זען די פיוט אין פרשה שקלים און פרשה זכר... אמאָל פלעגט ער אפילו דאוונען שחרית פאר'ן עמוד, און זיין עברי איז געווען וואס צו הערען: ווערטער ווי פערעל. איינס נאָר האט די דאוונער פון מנין אביסעל געשטערמט: א למד פלעגט ער ארויסזאָגען צו ווייך. נאָר א משכיל פון מנין האט ערקלערט, אז דאָס קומט פון די פיעל דייטשע ביכער, וואס אברהם אליה לייענט... און

דער קליינער עולם פון מנין איז מיט דער צייט אויך מיט'ן וויי-
בען למד שלום געווארען.

אין מנין פלעגט אברהם אליה שטענדיג קומען מיט זיין
עלטערען אינגעל, וואָס פלעגט שטענדיג זיצען נעבען איהם מיט
א סדור'ל אין האַנד, און פאמעליך דאוונען. וועגען אינגעל האָט
מען דערצעהלט, אז ער קען אלע גראמאטיקעכט אויסווייניג און
דוקא אָהן לעהרערס. דאָס אלץ האָט איהם דער טאטע אויסגע-
לערנט, און די דאוונער האָבען געהאט פאר'ן אינגעל, שלמה'קע,
פונקט דעמזעלבען דרד-אריץ, ווי פאר'ן טאטען אליין.

צווישען די דאוונער פון מנין איז אויך געווען מין טאטע,
וואָס האָט לייעב געהאט צו שמועסען, ווי ווייט עס האָט זיך
געלאָזט, מיט אברהם אליה'ן, וועלכער איז קיין איבעריג, „בע-
דערמער“ נישט געווען. דאָך האָט ער אויף מין טאטען, און
א שטיקעל משכיל, געלעגט דרד-אריץ, און זיי פלעגען אמאָל צו-
יאמען ארויסנעהן פון מנין און דער איבעריגער עולם פלעגט
נאָכגעהען פון הינטען און האַרכען, פון וואָס ריידען צוויי „קע-
נער“...

איך פלעג דאן כאַפען א שמועס מיט שלמה'קען.

— דו געהסט נאָר ניט אין חדר?

— ניין... — האָט ער קורץ געענטפערט.

— לערנסט מיט'ן טאטען?..

— אלץ מיט'ן טאטען..

— און רוסיש לערענסטו זיך אויך ביים טאטען?

— אפילו דייטש אויך.

— דייטש אויך? ! — האָב איך זיך פער'תרוש'ט און בין

שטארק געוואָרען אראַבגעפאלען ביי זיך אין די אויגען, וואָס
איך קען נאָר אזוי וועניג, און האָב ניט געוואַנט מיט שלמה'קען
ווייטער צו רעדען.

שלמה'קע אָבער איז געווען ביי זיך פראַסט, און איינמאָל

האָט ער מיר אַנגעזאָגט :

— ווייסט, נאך יום־טוב פאָהר איד קיין מינסק, אין גימ' נאָזיע...
 — אין גימנאָזיע! ... — האָב איד אויפגעשטעלט אויף
 איהם די אויגען און באלד צו זיך געקומען און געפרעגט:
 — און אום שבת וועסטו שרייבען?
 שלמה'קע האָט א שמייכל געטהאָן און גארנישט געענט־
 פערט.

איד בין אוועק א פערשעמטער און פול מיט קנאה. אויף
 מיין טאַטען האָב איד געקוקט מיט פערדרוס און גרינגשעצין.
 אויף מיר א טאַטע! אָט אז מען האָט פאר א טאַטען אזא, ווי
 אברהם אליה, קאָן מען קומען צו א תכלית! ... און איד וואָס?
 אז שלמה'קע וועט אמאָל קומען צופאָהרען, וועט ער שוין אפילו
 ניט וועלען רעדען מיט מיר.

און איד האָב גענומען אויף מיר צו לערנען זיך רוסיש,
 געקויפט גאנצע זעקס בויגען פאַפיר, געמאכט דערפון א העפט
 פון אכט און פערציג זייטען, יעדעס זייטעל האָב איד אָבגעצוימט
 מיט א לאַנגען שטריק און אויף איין זייט פערשריבען אלע שווע־
 רע רוסישע ווערטער. אויף דער צווייטער זייט דעם „טייטש־
 וואָרט“ און פלעג נאָכאנאנד חזר'ן: באָד — גאַט, ניעבאָ —
 דער חימעל, זוויאָזדי — די שטערען, פטיצא — א פויגעל...
 אויף אזא אופן האָב איד געהאַפט אויסלערנען זיך „פאָל־
 קאָם“ די רוסישע שפראך, און טאַמער קומט שלמה'קע צו־גאַסט,
 זאָל איד האָטש ניט זיין קיין שטומער און קאָנען מיט איהם
 אויסרעדען א פאָר ווערטער....

איינמאָל אין א זומערדיגען שבת קום איד אריין מיט'ן טאָ־
 טען אין מנין, ערשט איד זעה נעבען אברהם אליה'ן זיצט איין
 נער מיט א בעקאנט פנים, אין א היטעל מיט א קאָקארדע, אין א
 בלאָזען מונדיר מיט מעשענע קנעפ, אויסגעזעצט אין א לאַנגער

רייה; האלט א סדור'ל אין האנד און קוקט דא אויפ'ן באלקען,
 דא אויפ'ן עמוד און דער גאנצער עולם אויף איהם...
 אַנפאַנגס בין איך מבולבל געוואָרען, נאָר אין אַ ווילע
 אַרום האָב איך מיך געכאַפּט, אַז אַט דאָס איז דאָך טאַקע
 שלמה'קע אַברהם אליה'ם, וואָס געהט איצט אין מינסקער גימ
 נאַזיע און איז אויף זומער געקומען אַהיים.

שטעה איך אזוי און קוק אויף איהם און שלינג איהם שיער
 ניט איין מיט מיינע בליקען, און איך פיהל, אז דאָס איז זעהר
 ניט איידעל צו קוקען אזוי נאַכאַנאַנד אויף אַ מענשען, ער מעג
 אפילו זיין אַ גימנאַזיסט... בפרט, אז איך האָב אין דעם זאָהר
 אויך עפעס אויפגעטהאָן: האָב אין מיין העפט שוין פערשריבען
 דריי הונדערט זיעבען און פערציג רוסישע ווערטער און קען אלע
 טייטש-ווערטער, און אין דייטש איז אַ סברא, אז איך קען שוין
 באלד דעם גאַנצען אַרבעציע... מיט איין וואָרט — שטאַרק
 נתפעל ווערען דארף איך ניט.. און איך בעשלים — אינגאַנצען
 מבטל זיין איהם, מיט זיין היטעל, מיט זיינע קנעפ און קוקען
 בעסער אין פענסטער אריין... אבער אויספיהרען דאָס איז ניט
 אזוי לייכט. איך וועל קוקען אויף איהם אזוי, אז ער זאָל ניט
 בעמערקען... איז אבער מעשה-שטן, ווי נאָר איך גיב אַ הויב די
 אויגען צו איהם, טרעף איך זיך גלייך מיט זיינע בליקען.

בעטראכט איך מיך, אז אין פלוג זיינען מיר דאָך אלטע
 בעקאַנטע, פאַרוואָס זאָל איך טאַקע ניט קוקען אויף איהם
 אַפען? צו חזרת הש"ץ, איך זאָל ניט זיין קיין טרום, קאַן איך
 אפילו צוגעהן צו איהם און געבען איהם די האַנד און זאַגען:
 „זראווסוואויטע“ — און זאָל ער ניט מיינען, אז איך בין שוין
 גאָר אַ גאַרנישט! ...!

אַ לייכטע זאך איז דאָס, נאָר אַט-אַט האַלט שוין דער חזן
 ביי „שים שלום“ און איך בין נאָך אלץ זיך מכין צו צוגעהן.
 מילא, איך וועל דאָס אַבלעגען צו קריאת-התורה. דעמאָלט
 יועט זיין בעסער. נאָר אַט האַלט מען שוין באלד ביי מפטיר, און

איד האָב נאָך מיין פלאַן נישט אויסגעפיהרט. איד האַלט אלץ אין איין חזר'ן „זדראַוסטוואוימע“. און דאָ הער איד, ווי מען רופט אויס: יעמוד החתן ר' שלמה ב"ר אברהם אליה מפטיר... מפטיר אין א גוי'אישען היטעל, אין מעשענע קנעפ... פער-הרוש איד מיד, און דאָך טהוט עס מיר הנאָה: ווי באַלד און מפטיר — איז ער דאָך פאַרט געהנטער צו מיר...

אמת, ביי די ברכות האָט ער זיך אביסעל אויסגעגליטשט, א פאַר ווערטער האָט ער דורכגעלאָזט, אבער בכלל איז דער ניגון געווען אויסגעהאלטען. און ביי מיר בלייבט, גלייך ווי ער ענדיגט מפטיר — צוגעהן צו איהם און געבען איהם שלום-עליכם. עס איז פאַרט לייכטער, איידער אויסצורעדען „זדראַוסטוואוימע“. ווער ווייסט, צי וועל איד עס נאָך שאַרף ארויס-רעדען? איד קאָן נאָך מעשה'שטן ארויסרעדען מיט א „זשע“, ווי עס טרעפט ביי מיר אָפט, און דעמאָלט וועט ער האָבען וואָס צו לאַכען.

אַז ער האָט געענדיגט דעם מפטיר, האָב איד שוין געמאכט א טריט פאראויס. נאָר דאָ האָבען מיר געשטערט עמליכע איר-דען פון עולם, וועלכע האָבען זיך אַ לאָז געגעבען איהם אב-געבען „שלום-עליכם“.

— פאַר מיר — האָב איד בעטראַכט — פאסט ניט צור-זאמען מיט די פראַסטע אירען...

און איד האָב אבגעלעגט אויף נאָכ'ן דאוונען.. און נאָכ'ן דאוונען האָט מיר גאָט געגעבען מוטה, איד בין צוגעגאנגען צו איהם, אויסגעשטרעקט די האַנד און געבלי-בען שטעהן אַהן א וואַרט.

ער האָט צוריק דערלאנגט מיר די האַנד און געשמייכלעט. — איהר זענט אַ גימנאַזיסט...— האָב איד אויסגעשאַסען פון גרויס פערלעגענהייט...

— יא, א גימנאַזיסט... — האָט ער גוטהערציג געשמי-כלעט... — און דו? וואָס מאַכסטו?

— איד — איד קען שוין אויך גוט רוסיש, מיר פעהלען
 נאָר אביסעל ווערטער...
 — נו, מיר וועלען זיך זעהען... — האָט ער אויסגעשטרעקט
 מיר די האַנד און איז אוועק מיט'ן טאַטען...
 מיין טאַטע איז צו מיר גלייך צוגעגאנגען און מיט א צו-
 פריעדענער מינע זיך געווענדעט צו מיר:
 — וואָס האָסטו גערעדט מיט שלמה'קען ?
 — עט, האָב איד געענטפערט ווי א גרויסער — גערעדט
 וועגען רוסיש... ער האָט ביי מיר געפרעגט א טייטש-וואָרט.
 — נו, האָסטו געוואוסט ?
 — יאָ ! — האָב איד שטאַלץ געענטפערט...
 דער טאַטע האָט צופריעדען א גלעט געטהאָן דאָס בער-
 דעל, א הוסט געטהאָן און זיך אָנגערופען :
 — עס שאַדט נישט, אז דו זאלסט מיט איהם זיין אויפ-
 געטראָגען... קאָנסט עפעס נאשען פון איהם, א שטיקעל גרא-
 מאטיקע, א שטיקעל חשבון, דאָס, יענעס...
 און דעם גאנצען שבת האָט דער טאַטע אויף מיר געקוקט
 מיט דרד-אָרץ: גערעדט מיט'ן גימנאָזיסט !...

א אידיש הארץ.

נאך אינגעלווייז האט בעריל געוואוסט דעם חשבון פון זיינע אידען: צוועלף מיליאן! אזוי פלעגט ער זעהן שווארץ אויף ווייס אין דעם לוח. אין איין לוח איז אפילו אמאל געווען נישט מעהר, ווי אכט מיליאן מיט עפעס, נאך בעריל האט אין דעם ראזיגען לוח ניט געגלויבט. פערקעהרט, ער איז געווען זיכער, אז עס איז נאך דא מעהר ווי צוועלף מיליאן, ווארום, ווי אזוי קאן מען דאס אינגאנצען איבערזעהלען! אט איז די שוועס־טערל, דינה'לע, שוין דריי יאהר אלט און זי איז נאך ניט פער־שריעבען — הערט ער אפט ווי די מאמע דערמאנט דעם טאָט־מען. און וויפיעל אזוינע דינה'לעך זיינען נאך דא אויף דער וועלט. נאך ס'א דאגה! צוועלף מיליאן קלעקט איהם אויך. וויפיעל איז דער שיעור! אמת, גאט האט די אידען געבענשט זיי זאלען זיין, ווי די זאמד ביי'ן ברעג ים, נאך דאס איז נאך א משל, אין תנ"ך זיינען דא א סך משלים.

און אט די צוועלף מיליאן אידען האט בעריל דאס אינגעל ליעב מיט'ן גאנצען הארצען. עס פערדריסט איהם נאך, וואס זיי זיינען ניט אויף איין ארט. אט ווען ער זאל האבען אלע צוועלף מיליאן אידען אויף איין ארט, וואלט געווען א גוטע זאך; נאך בעריל טרייסט זיך מיט דעם געדאנק, אז גאט האט אליין גע־זאגט, אז ער וועט זיי צושפריימען אין דער גאנצער וועלט, און דעדנאכדעם וועט ער זיי אויפקלויבען אלע צוזאמען. עס איז שוין אפילו צו לאנג, אז ער האט זיי פערשפרייט, שוין צייט אויפצוקלויבען, נאך ווי באלד, אז צושפרייט האט ער זיי, וועט ער זיי אמאל אויפקלויבען אויך. קיין ליגנער, ווייס בעריל, איז

נאט נישט. והא ראייה, ער האָט געזאָגט, אז אידען וועלען זיין אין גלות און זיי זיינען טאקי אין גלות. זעהט מען דאָ, אז עפעס איז ער יאָ מקיים...

און צוריק רעדענדיג האָט בעריל גענוג אידען אויף איין אָרט אויף. „ברוסיא, אין רוסלאַנד, לעזט ער אין לוח פינף מיליאָן!“ ער צעהלט איבער די נולן, צי האָט ער קיין טעות ניט. און עס איז ריכטיג: זעקס נולען מיט אַ 5! פערמאָנט ער, הייסט עס, אין רוסלאַנד אליין פינף מיליאָן! אויף איין אָרט! מיט אזוי פיעל אידען קאָז ער שוין אויף עפעס מאכען אַ תכלית. רוסלאַנד איז אפילו אויף אַ גלות, פארהאן אַ סך גזרות אויף איר דען, פון דעסטוועגען גאר שלעכט איז ניט. אירישע קינדער גע-הען אין חדרים, האַבען אייגענע בתי־מדרשים, רבנים, מען לאָזט קינדער מל זיין, חופה שטעלען. ניט צו פערזינדיגען. אין רוים, אין יון, איז ערגער געווען, ווייס בעריל אַ ביסעל פון גמרא און אַ ביסעל פון „דברי ימי עולם“ אין וועלכען ער קוקט אַמאָל אריין, בשעת דער טאַטע איז ניטאָ אין דער היים. אי, וואָס דאָ ניט לאַנג איז ארויס אַ גזחה, אז אידען טאַרען קיין שענקען ניט האַלטען, איז ניט אזאַ בייז: וועלען זיי האַלטען קראַמען, טרויסט זיך בעריל. פון אַ קראַם קאָז מען אויף האַבען פרנסה. אָדער זיי וועלען האַנדלען מיט תבואה. אבי אידען זיין לאָזט מען... און דאָס איז ביי דעם דרייצעהן־פיערצעהן־יעהריגען בערלען דער עיקר.

שפעטער, אז בעריל ווערט עלטער און הויבט אָן צו ליענען ביכלעך, ווערט ער אויף חליקה ניט אויס איר! ביי איהם בייט זיך נאָר דער קוק אויף קלייניגקייטען. מיט די צוועלף מיליאָן אידען איז ער אויף איצטער שטאַלץ. נאָר וואָס דען? די אידען פון אויסלאַנד שפיעלען שוין ביי איהם אויף אַ גרויסע ראָליע. מענדעלסאָן איז אַ גרויסער פילאָזאָף און אַ איד, האָט וכוחים מיט טרויסע גלחים און איז זיי מנצח... נאָכדעם דערוויסט ער זיך, אז דער גרויסער משורר היינע איז געווען אַ איד. פון היינען

האָט ער אפילו עגמת־נפש: ער האָט זיך גע'שמד'ט — אן עולָה, אַ גרויסע עולָה! נאָר ער ליענט וועגען איהם שוואַרץ אויף ווייס, אז ער איז געשטאַרבען א איד און פאר'ן טויט האָט ער אויסגעשריען: שמע ישראל! און בעריל גלויבט און איז מוחל. און אויב פון היינע האָט ער אביסעל עגמת־נפש, ווייס ער אָבער, אז מעערבער, דער גרעסטער קאַמפּאָזיטאָר אין דער וועלט, איז געשטאַרבען א איד און ליענט אויפ'ן אידישען בית־עולם...

היינט די ראַטשילדען, ביי וועמען קיסרים לייגען געלד! און אזויגע אידען! איין ראַטשילד, ווייס בעריל, זיצט יום ולילה און לערנט. און האָטש בעריל איז שוין א שטיקעל משכיל און האַלט, אז אויסער גמרא איז פארהאן נאָך עפעס חכמות אויף דער וועלט, פון דעסטוועגען איז ער שטאַרק צופריעדען, וואָס עס איז דאָ אַ ראַטשילד, וואָס זיצט און לערנט. פאר'ן כלל ישראל איז דאָס געזונטער... וואָרום בעריל פיהלט, אז מען האָט צו פיעל געלד איז זעהר אַ שווערע זאַך צו בלייבען ביי אידיש־קייט...

און אויסער די דאָזיגע אידען, ווייס בעריל פון נאָך א סך גרויסע מענשען—אידען! צייטענווייז האָט ער א טעות און רעד בענט אריין בעריהמטע קריסטען אין אידישען צעמיל. אזוי, למשל, האָט ער אַ לאנגע צייט געהאַלטען לעסינג'ען פאר א איד און האָט זיך אפילו געוואָטען אין צוויי פעטש: סמייטש, האָט ער גע'מענה'ט: א פ ר י ם ל ע ס י נ ג! ... א פ ר י ם! עס פערשטעהט זיך, אז דעם געוועט האָט ער פערשפיעלט, ד. ה. ער האָט בעקומען צוויי פעטש, נאָר פון דעסטוועגען איז ער געדווען צופריעדען, וואָס אזא גרויסער מענש, ווי לעסינג איז, האָט אַ אידישען נאָמען. צוליבע דעם אידישען נאָמען האָט ער אויך אמאָל זיך טועה געווען און האָט געהאַלטען פראנקלין דעם אמע־ריקאנער פאר א אידען. ב נ י מ י ז פ ר א נ ק ל י ז! אמת, געוואָטען האָט ער זיך שוין ניט. ער האָט זיך נאָר אזוי געשפארט.

אויף עריסאָן האָט ער אויך געווארפען אן אויג. אזא קאָפּ! אזא גרויסער ערפינדער און די פאמיליע איז א אידישע. עס האָט איהם אבער ניט גענאלטען! איז וואָס? ווערט ער אויך ניט נתפעל! ער האָט גענוג אידען, גרויסע לייט!

שפעטער האָט בעריל נחת פון דר. הערצל. נאָך א אידוי-שען קיסר האָט בעריל שטענדיג געבענקט, און ניט איין מאָל פלעגט ער בלעטערן אין תנ"ך פון ראשונים ביז מלכים. „וימת—וימלך“... א סך מלכים זיינען ביי אידען געווען! היינט איינער ניטאָ! און דר. הערצל איז ביי בערלען געווען פערדעכענט, אויב ניט פאר א קיסר, וועניגסטענס פאר א שופט. וישפוט את ישראל און ער האָט געמשפט די אידען. זאל דאכטען, אז ער לעבט אין דער צייט פון די שופטים.. און בעריל האָט זיך איינגעשריבען אין ציוניסטען...

אבער אויסער כבוד, וויל בעריל אויך פאר אידען א תכלית. אויף אידען האָבען זיך אָנגעהויבען שיטען פאַנראָמען, מען שלאָגט, מען הרג'עט. פון די צוועלף מיליאָן הויבט איהם אן עפעס צו פעהלען. אין קישינעוו — 45, דעם צווייטען מאָל — נאָך מעהר, דערנאָכדעם געהען 136 שטערט און שטערטלעך, און אומערדם הרונים! און עס איז נאָך דעם שונא וועניג... בעריל געהערט שוין צו א פארטיי, וואָס זוכט פאר אידען אן אָרט. מען לעגט איהם פאַר ערד אין אזיען, אויסטראליען... בעריל איז זיך מיטש, וואו איז בעסערע ערד, וואו זיינען בעסערע תנאים, וואו וועט דאָס אידישע פאָלק, זיינע צוועלף מיליאָן, פון וועלכע עס פעהלט שוין אביסעל, געפינען א שוץ, עס זאל בלייב בען גאַנץ.

און קיין צייט צו קלערען איז ניטאָ... און בעריל איז פער-צווייפּעלט און זיין הארץ בלוטיגט...

— וואָס טהוט מען מיט אידען? — ברעכט בעריל מיט די הענד און זאָרגט ווי א טאַטע, ווען זיין פאמיליע איז אין א סכנה.

די נאשערין.

דער אַנבייסען איז ביי שיינדלען געווען נישט קיין זעטיגער.
אָפּקאַכען אַ טעפּעל קאַרטאַפּעל, האָט זי קיין צייט נישט גע-
האַט, זי איז געווען פּערנומען מיט די וועש וואָס זי האָט נעכטען
געוואָשען. און אין דערפּריה געדאַרפּט אויסהענגען צו טריקען
נען. זי האָט אפּילו דעם אויווען נישט געהייצט און אויף מיטאג
נישט געקאַכט קיין ביסעל געקעכטס. אז עס איז געקומען א
זייגער איינס, האָט חיים, דער מאַן, וואָס איז כלומר'שט א
הענדלער, א זאָג געטהאַן נישט גאַנץ דרייסט :

— דו ווייסט, שיינדעל... מיר ציהט עפעס אין האַרצען...
— שוין? אזוי גיך! — האָט זיך שיינדעל אָנגעכאַפּט —
ווי לאַנג, דוכט זיך, האָט מען אַנבייסען גענעסען, איד ווייס נישט
צי עס איז פאַרהאַן פיער שעה...

— וואָס רעדסטו, נאַרעלע, עס וועט זיין געזונטע פיער
שעה, אויב נישט טאַקי די גאַנצע פינפט האַלבען... — האָט
חיים זיך געסטאַרעט צו ריידען וואָס ווייכער און האָט גענומען
רעכענען אין דער שטיל, טאַמער איז נאָך טאַקי קיין פיער שעה
נישטאַ, זאָל זי האַטש נישט הערען.

— אַנבייסען האָכען מיר גענעסען פ א ר צעהן, איצ-
טער איז נ א ד איינס... היינט דאָרט איז געווען פ א ר
צ ע ה ן און איצט איז נאָך א י י נ ס...

דער חשבון האָט איהם אויפגעמונטערט און ער האָט שוין
כמעט ווי מיט העזה ארויסגערעדט :

— ס'איז שוין דאָ שעהנע פיער שעה, טאַקי באלד די
פינפט האַלבען...

— און אז צעהן שעה, וואָס זאָל אײַך דיר געבען? זאָל
אײַך אזוי וויסען פון ביז... — האָט שײַנדעל בעזאָרגט גע-
רעדט — אין שטוב איז אַ חוץ ברויט גאָר נישטאָ... אײַך ווע-
ט שערע וועל אײַך עפעס קאָכען.
— אפשר אַ הערינגעל... — האָט חיים ווי דערשראָקען
פאַרנעלעגט.

— נאָך אַ נײַעס, — האָט זיך שײַנדעל געקרימט — וואָס
איז היינט פאַר אַ מינו „קאָזאָטשינע“! הערינג איז איצט פּלאַם
פּיער, אכט גראַשען אַ הערינג, אַ ברעקיל...
— נו, פונדעסטוועגען איז אַ הערינג אויף מיטאָג נישט
שלעכט... שיק נאָך אַ הערינג — האָט חיים, קענען זײַן נאָטור,
זיך געהאַלטען פעסט אַז זײַן אידעע.

— אײַך ווײַל אײַך עסען! — האָט די עלטערע, זעכצעהן-
יעהריגע טאַכטער זיך אָנגערופען פון אַ ווינקעל, וואו זי איז
געזעסען און שטיל געארבייט.

— און אײַך „שטאַרב“ אײַך עסען! — האָט זיך אָנגע-
רופען די צוועלפּיעהריגע גרונע, וואָס איז געזעסען בײַז פּענס-
טער און די גאַנצע צײַט געקוקט צום גאַס.

— אַ הונגער איז אויף זײ אָנגעפאַלען! — איז שײַנדעל
אין כּעס געוואָרען — פאַר וואָס ווײַלט זיך מיין נאָך נישט
עסען, דאַכט זיך, אײַך בין אײַך אזא מענש, ווי איהר.

— דו עסט טאַקײ גאָר נישט... — האָט חיים ווײַך גע-
רעדט — בײַט טאַקײ אַ שוטה... נארעלע, די וועלט איז אײַך אַ
וועלט.

— פון וואַנען, פּערדיענער מײַנער, זאָל אײַך דאָס אַלץ
געמען? — האָט זי פּערדריסליך געפרעגט. — וואָס אײַך רײַם
נישט אָפּ פון זיך, דאָס האָב אײַך נישט.

— גאָט וועט העלפען, נישקשה, — האָט חיים גענומען
טרייסטען. שיק נאָך אַ הערינגעל, שיק! — איז ער אַלץ ווײַטער
מעהר מוטיג געוואָרען.

— נו, געה, גרונע, אין קרעמיל און נעהם א הערינג... —
האָט זיך שיינדעל, נאָך אַ ישוב־הדעת, געווענדט צו דער אינ-
גערער טאָכטער. וועסט „איהר“ זאָגען, אז מיט נעכטיגען פּער-
פּער וועט זיין אינאיינעם 27 גראַשען.

דאָס מיידעל איז מיט שמחה ארויסגעלאָפּען פּון שטוב...
— נאָר אַ גוטען! — האָט שיינדעל איהר נאָכגעשריען.
— מיט רויגען! — האָט אויף חיים פּון זיין זייט צוגע-
שריען.

נאָר דאָס איז געווען ווי אַ קול אין דער מדבר. די שליח'טע
איז שוין מיט איהר שליחות ווייט געווען...

באלד איז גרונע געקומען צו לויפען פּערפלאַטערט און פּער-
סאָפּעט, אבער אַ פּרעהליכע, מיט אַ הערינג, איינגעוויקעלט נאָר
איז דער מיט אין אַ שטיקעל פּאַפּיער.

— ווייז, ווייז, — האָט שיינדעל אונגעדולדיג ארויסגענו-
מען איהם פּון איהר האַנד און בעטראַכטענדיג איהם פּון אלע
זייטען, האָט זי זיך פּערקרימט און געזאָגט:

— אַ הערינג — אַ ברעט'ל... אז מען שיקט אַ „גלאָמפּ“.
— ווייז נאָר, — איז שוין אויף חיים בכבודו ובעצמו צו-
געגאנגען צום הערינג... אבער שיינדעל, אָהן אַ בעזונדער סבה
און אַן אויפגערעגטע, האָט איהם אוועקגעטריבען:

— געה, געה וועסט שוין זעהן פּאַרטיגערהייד... — דאָך
האָט חיים שוין בעוויזען דעם הערינג אַנצוקוקען און האָט מיט
סלינע אין מויל, וואָס די מראה אַליין פּון הערינג האָט ביי
איהם ארויסגערופען, גוטהערציג געזאָגט:

— ניין, מיר דאכט, אז דאָס הערינג'ל איז דוקא נישט
קיין שלעכטער... אַ פעטינקער הערינג...

— אַט אזוי ווי דו ביזט פעט! — האָט שיינדעל געמור-
מעלט, האַטש אין האַרצען איז זי אַליין געווען צופּריעדען פּון
הערינג.

באלד זיינען אריינגעלאפען די דריי קלענערע קינדער פון
הויף, וואו זיי האָבען געשפּיעלט, און האָבען זיך פּרעהליך צו-
זונגען:

— א הערינג! א הערינג!

— מיר א שטיקעל

— מיר דעם עק!

— מיר דעם „קאַפּ“...

— זעהט אביסעל, ווי זיי זיינען בעפאלען, ווי די קאַזא-
קען — האָט שיינדעל זיי אָבגעשמופט — לאָזט מיר איהם פרי-
הער „מאכען“.

— דו וואָלסט איהם געמאכט מיט א „ציבעלע“ — האָט
חיים פּאַרגעלעגט.

— עס דארף ביי מיר זיין ערגעץ א ציבעלע — האָט שיינ-
דעל געענטפערט, און האָט גענומען זוכען אויף דער גראטקע,
וואו זי געדענקט אויף זיכער, די ציבעלע איז נאָך נעכטען אין
דער פריה געלעגען.

די ציבעלע איז אבער, ווי אין דר'ערד אריין!

— וואו איז די ציבעלע? — האָט זיך שיינדעל געווענדט
צו דער עלטערער טאכטער.

— איד ווייס נישט — איד האָב נישט געזעהן.

— די ד זאָל איד נישט זעהן! — האָט זיך שיינדעל
צעקאַכט— קיין זאך זעהט זי נישט... גרונע, אפשר ווייסט דו?—
האָט זי זיך געווענדעט צו גרונען.

די קליינע גרונע האָט אַנשטאַט צו ענטפערן, זיך שטארק
פונאַנדער געלאכט, נאָר אין געלעכטער האָט זיך געהערט פער-
צווייפלונג און טרערען...

— אַי, זי לאכט! זי לאכט! זי האָט אויפגעגעסען! —
האָט זי דער געלעכטער ארויסגעגעבען.

— א ליגען! — האָט זי, רויט ווערענדיג, זיך געליקענט.

— זי האָט אויפגעגעסען! — האָט די עלטערע טאָכטער
 גע'מסר'ט — מען דערקענט אָן איהר פנים.
 — זאָג, וואו איז די ציבעלע? — האָט די מאמע אויסגע-
 שטעלט פערבלומיגע אויגען...
 — איד האָב נעכטען אויפגעגעסען מיט ברויט, — האָט
 גרונע א דערשראָקענע זיד פערענטפערט.
 — זאָל אויף דיר קומען א טוידט! — איז אויף איהר
 שיינדעל ארויפגעפאלען מיט די דארע פויסטען. — משמדת'מע,
 ווי נאשט מען דאָס אויף איינע אליין א גאנצע ציבעלע? !
 — דאָס איז אן אקט איז דער וועלט און איז ווערט, אז
 מען זאָל זי אויף שטיקער צושניידען — אזא נאשערין! — האָט
 חיים פון זיין זייט צוגעלעגט.
 און באלד, אלס פאָטער און ערציהער, האָט ער ארויסגעגע-
 בען א פסק:
 — מען זאָל איהר קיין ברעקיל הערינג נישט געבען.
 דעם פסק האָט ער אויף בעגרינדעט:
 — נישקשה, מיט א ציבעלע קען מען זיין זאט אָהן הע-
 רינג.
 און האָטש חיים האָט נישט אזא דעה אין שטוב, דאָך איז
 דער פסק דין ערפילט געוואָרען — עס האָט נישט געהאלפּען דער
 נאשערקעס געוויין.
 — אין רחמים בדיון! — האָט חיים זיד געשטארקט דאָס
 האַרץ, ווען איהרע טרערען האָבען אויף איהם אָנגעהויבען
 שטארק צו ווירקען און דער הערינג איז שוין געווען אויפגעגע-
 סען...

מיין באַבעס גליק.

(א שמועס)

מיין באַבע איז געווען א שוואכע אידענע, א קליין־געוויקסיגע, און גאָר צו דער עלטער האָט זי אויסגעוויזען נידריגער פון איהר רע פינף־יעהריגע אייניקלעך, און פון דעסטוועגען איז זי שטענדיג געזונד געווען און האָט אויסגעלעבט איהרע יאָהרען — הלואי אויף אונז אלעמען געזאָגט געוואָרען — צו 90 יאָהר איז זי געשטאַרבען, און געשטאַרבען שעהן מיט לשון און מיט ודוי און האָט נאָך גענוג זכרון געהאט צו געדענקען איהרע אלע חפצים, וואָס זי האָט אָבגעזאָגט די טעכטער, און דעם האָר־באַנד — דער אלטער זאָגערין פון גרויסען בית־מדרש, וואו מיין באַבע האָט געדאווענט.

וואָס מיינט איהר, אמאָליגער כח איז טאַקי קיין שפּאס ניט! און איהר וועט גלויבען, עס פלעגט זיך מאַכען צייטען, ווען איך פלעג בעוואונדערען מיין באַבעס כח, — איבערהויפט אין די גרויסע תעניתים, אין די זומערדיגע טעג.

מיין באַבע איז געווען אויף אלץ א בריה, וואָס איהר ווילט האָט זי געקענט! מילא פון „לאַקשען מאַכען“ וויל איד שוין ניט שמועסען. דערמיט האָט זי געקלונגען אין גאנץ שטערמעל, און אז איינער פלעגט וועלען אויסדריקען א זאך, וואָס עס איז דין, פלעגט ער געבען א משל: דין ווי שולקעס לאַקשען (מיין באַבע האָט געהייסען שולקע). אבער בעסער פאר אלעם האָט זי געקענט פאסטען תעניתים, דעריין מעג מען זאָגען איז זי געווען א מושלמת. ביי מיין באַבען האָט געהאט א תענית א ווערט ווי א שפּיי. — ביי מיר א תענית, פלעגט זי זיך בעריהמען פאַר איהרע אלטע חבר'טעס, און פאר די אייגענע קינדער —

ביי מיר א תענית איז א געלעכטער, דער רבונז של עולם זאל
איהם נאָר אָננעהמען צו גוטען!

מיילא פון די „געבאָטענע“ תעניתים שמועסט מען דאָך
גישט: אַ שענהע מעשה, די באַבע מיינע זאל נישט פאסטען א
תשעה באב צו אפילו א צום גדליה! און אז טויזענד רבנים
וואָלטען איהר זאָגען: שולקע, דו ביסט אלט און שוואַך, מיר זיי
נען מתיר: ביים אָן, וואָלט זי ניט געהערט, אפילו דער פעטער
ר' הלל, א גרויסער למדן, וואָס פון איהם האָט די משפחה שטארק
געהאלטען, אז ער וואָלט איהר מתיר זיין, וואָלט זי אויך נישט
געפאָלגט; שמועסען שמועס איך דאָ פון סתם תעניתים, ווי
למשל א כה"ב, עשרת ימי תשובה, געהויבענער מאָנטאָג און דאָך
נערשטאָג, אויסער דעם ווען א קינד אָדער א אייניקעל צו אן
אור אייניקעל פלעגט חלילה קראַנק ווערען און נישט האָבענדיג
קיין אמונה אין דער רפואה פון דאָקטאר, וואָס פאָהרט אום
שבת, פלעגט זי געבען איהרע אייגענע מיטלען: א תענית בשעת
מעשה און אז דער אויבערשטער וועט געבען דאָס קינד וועט
געזונד ווערען, זאָגט זי צו בליינד דעם רבונז של עולם פינף
תעניתים!.. און מיין באַבע פלעגט האַלטען וואָרט און פינקטליך
אלע תעניתים אַבפאסטען, און מיר דאכט זיך, אז זי האָט שוין
געהאט אזוי פיעל נאמנות ביים רבונז של עולם, אז ווען זי זאל,
למשל זאָגען: רבונז של עולם! לייב מיר א פינף-און-צוואַנציגער,
איך וועל דיר אבגעבען מיט תעניתים, וואָלט ער איהר אויך
געטרויט...

ריידענדיג דאָ אזוי וועגען מיין באַבעס תעניתים, זאָלען
איהר ביישטעהן, האָב איך זיך דערמאנט אָן דאָס גליק, וואָס
אויף האָט אמאָל געטראָפען מיט א תענית נאָר אין א מיטען
מיטוואָך; א געוועהנליכער מיטוואָך, נישט קיין גזרה איז חלילה
געווען צו הערען, נישט קיין הונגער צייט, אפילו איהר אייניקעל
נחום, דער שוואַכיקער געבעד, איז אויך נישט שוואַכער גע-
וואָרען, און דאך האָט זי דעם מיטוואָך אַבגעפאסט לויט איהר

מנהג ביי אלע תעניתים און צו מנחה אפילו „עננו“ געזאגט.

די מעשה איז אזוי געווען :

אז זי איז אמאָל אריין צו איהר עלטערע טאכטער, האָט זי בעמערקט ווי דער אכט יעהר־יגער אינגעלע, איהר אייניקעל, איז געקומען פון חדר מיט פערפרוירענע פינגער, עס איז געווען ווינטער. זי האָט זיך צושריען אויף דער טאכטער, וואָס זי לאָזט איהם אָהן הענטשיקלעך געהן אין חדר, האָט אויף איהר גע־זאָגט, אז זי איז נישט קיין מאמע, נאָר א שטייער־מאמע, נאָך ערגער, און האָט צוגעזאָגט, פערשטעהט זיך, בליינדער, איהם אויסצושטריקען א פאָר הענטשיקלעך פון גוטען וואָל, וואָס זי האָט אליין אויסגעשפינט. נאָר א גאנצע וואָך האָט זיך איהר אלץ קיין לעדיגע צייט נישט געמאכט. דיענסטאג ביי נאכט, אז זי איז וויעדער געקומען געוואָהר ווערען די טאכטער האָט איהר שוין דער אייניקעל דערמאנט:

— נו, באַבע, וואו איז אייערע הענטשיקלעך ?

— אם ירצה השם מאַרגען, מאַרגען! — האָט זי איהם

פערזיכערט.

אויף מאַרגען, מיטוואָך, איז זי אויפגעשטאנען, אפֿ־געדאווענט, אבגעזאָגט אלע תחינות פון „קרבן מנחה“ (מיין באַ־בעס קרבן מנחה איז נאָך איצטער אויף ווערט א גילדען צעהן ווער עס דארף נישט, איהר געפינט דאָרט פון פייגעל־מילך!) און האָט זיך נאָך דעם גלייך גענומען צו די הענטשיקלעך. זי האָט אזוי פלייסג געשטריקט עטליכע שעה ביז וואנען איין הענטשקעלע איז פארטיג געוואָרען און זי האָט שוין געוואָלט אויפשטעהן און נעמען עפעס אַנבייסען, און דאָס אנדערע הענטשקעלע שפעטער ענדיגען, נאָר זי האָט זיך בערעכענעט, אז דאָס עסען וועט נישט ענטלויפען און איין מאָל פאר אלע מאָל — בעסער איצטער! און האָט וויעדער פלייסג אַפגעארבייט א פאָר שעה ביז דאָס צווייטע איז אויף פארטיג געוואָרען.

— נו, דאנקען נאָט, פארטיג! — האָט זי געזאָגט צו זיך
אליין — איצטער דארף מען עפעס עסען.

זי האָט אַ קוק געטהאָן אויף דעם אלטען וואַנט־זייגער און
האָט דערזעהן אז עס איז שוין באַלד צוויי. אַ גליקליכער געד-
דאָנק איז איהר דורכ'ן קאַפּ דורכגעפּלויגען, און זי האָט לייעב
געשמייבעלט...

— נאָך צוויי שעה אין גאַנצען! — האָט זי זיך מיישב
געווען — דער טאַג איז איצט אַ ברעקעל! — מען דארף שוין
גאָר פּאַסטען! ... עס וועט נישט וואוּ הין קומען, זאָל זיך וואָל-
גערען אַ תּענית...

נאָך מעריב, נאָכדעם ווי זי האָט אָנגעביסען, איז זי גלייך
אוועקגעגאַנגען צו דער עלטערער טאַכטער, איבערגעבען דעם
איניקעל די מתנה — די הענטשיקלעך, און האָט דאָרט אלעמען
דערצעהלט פון איהר היינטיגען גליק — אריינגעכאַפּט אַ תּענית
גאָר נישט געריכטערהייט. דערביי האָט איהר פנים געשטראַהלט,
ממש די שכינה האָט אויף איהר גערוהט...

די הייזער.

יעדער בעל-הבית אין שטערטיל, וואָס האָט געהאט עטלי-
כע רובל, — האָט געזוכט געשעפט, אָבער לייזער אליה איז גע-
ווען אז אנדער מין איד — ער האָט געהאלטען פון הייזער.

— היינטיגע געשעפטען זיינען אלע אין דר'ערד! — פלעגט
לייזער אליה זאָגען, ברלות קאָן מען ווערען, און הייזער איז אלע
מאָל געלד. טאָמער א שרפה, בין איד נישט קיין שומה ווי אַנ-
דערע און פערזיכער, קאָסט עטליכע רובל!

און לייזער אליה האָט זיך געהאלטען שטענדיג אין בויען.
דער הויף זיינער איז געווען א גרויסער, און דער גאנצער
הויף איז געווען אָנגעבויט מיט שטיבלעך. זיעבען שטיבלעך
אויפ'ן הויף, אויסער די שטוב צום גאס, האָט לייזער אליה
פערמאָנט. גערופען די שטיבלעך האָט ער אויף הייזער.

— מיינע הייזער! — פלעגט ער אָפט רעדען וועגען זיי
מיט גרויס גרלות.

ער אליין האָט געוואוינט אין דעם קלענסטען שטיבעל
אויפ'ן הויף, האָטש ער איז געווען א מטופל מיט קינדער. ער
האָט אבער ניט געקאָנט פערנעהמען קיין אנדער דירה.

— די דירות איז מיין מרויט! — פלעגט ער זאָגען, ווען
איינער פלעגט איהם מאכען דעם פאָרוואורף, וואָס ער, א בעל-
הבית פון הייזער, וואוינט אליין אין אזא ענגשאפט.

און שכנים האָט ער געהאט א סך. אין יעדען שטיבעל א
געזינדעל, אזוי אז דער הויף זיינער איז געווען א גאנץ פּרעהלי-
כער.

— נאָר אויפ'ן גרויס־שטאָדטיגען אופן! — פלעגט זאָגען אַ מאָל אַז אנדערער, וואָס האָט געוואוסט וואָס אַ גרויסע שטאָדט בעטייט. און לייזער אליה פלעגט דאמאָלס מיט גדלות ענטפערן:

— ווען איך זאָל מיינע הייזער אריבערטראָגען איז אַ שטאָדט, וואָלט איך שוין מיט אייך ניט גערעדט!

אבער שטארק זאָרגען, וואָס זיינע הייזער געפינען זיך אין אַ קליין־שטעטעל, פלעגט ער ניט. מיט שכנים, נאָט צו דאָנ־קען, האָט ער קיין זאָרג ניט. מאַכט חתונה אַ בעל־הבית אַ טאָכ־טער, קומט איהם צו אַ שכן, און חתונות מאַכט מען אין שטעט־טעל ניט זעלמען.

צום גליק גיט לייזער אליה אויס זיינע קינדער אלץ אין פרעמדע שטעט, אזוי אַז אויסער איין דירה פאר זיך אליין דארף ער ניט האָבען און קאָן אלע פערדינגען פרעמדע, ביי וועל מען ער נעהמט דירה־געלד.

— און וואָס מיינט איהר — זאָגט ער אמאָל, — זאָל זיך מיין עלטערער טאָכטער, למשל, מאַכען אַ שידוך דאָ היע און זאָל זי דארפֿען האָבען אַ דירה, וועל איך איהר דען אָבגעבען אַ שטיבעל? חלילה! עטליכע רובעל קאָן איך איהר געבען אבער אַ שטיבעל — ניין! דאָס איז מיין ברויט.

און זיין ברויט האָט לייזער אליה געהיט. אלע אין דער פֿאָה פלעגט ער, נאָך פאר'ן דאוונען, ארויסגעהן אויפ'ן הויף, אַרומקוקען די וועג, די פריזבעס, די קוימענס, די נאניקלעך, און טאָמער חלילה בעט זיך אַ שטיקעל רעמאָנטעל, פלעגט ער ניט זשאַלעווען צו לאָזען זיך קאָסטען עטליכע גילדען און גלייך פער־ריכטען.

דערהויפּט האָט ער אַכטונג געגעבען אויף די אויווענס. אלע טאָג פלעגט יער פרעגען ביי די בעל־הבית'מעס:

— נו, ווי קאָכט אייער אויווען?

און בעקומענדיג אַ מאָל אַז ענטפער מיט אַ האַלבען מויל,

פלעגט ער גלייך אריינגעהן, הייסען עפענען דאָס ברעטיל פון אויווען, אריינרוקען דעם קאַפּ אינוועניג, און אויב ער פלעגט נאָר געפינען די קלענסטע פּנימה אין „פּאָד“, צי ערגיץ אנדערש וואו, פלעגט שוין אין א שעה ארום שטעהן ביי דעם דאָזיגען אויווען א איד מיט א פארטוד, א מולער הייסט עס—און פלעגט שוין שמירען וואו מען דארף.

און לייווער אליה אין געווען זיכער, אז דערפאר וועט ער שכנים שטענדיג האָבען.

און ער ווייס, צי וואָלט טאקי לייווער אליה געדארפט ווען עס איז זאָרגען וועגען שכנים, ווען ניט די פּערשאַלטענע אַמע-ריקא.

פון אמעריקא ווייס מען שוין אין שטערטעל לאַנג. נאָר ווער פלעגט אמאָל פּאָהרען? א צולאָזענער שניידער, וואָס האָט פיינד געהאט דאָס ווייב און פלעגט וועלען דאָרטען לעבען מיט א טייטשקע. א רעכטער מענש וועט דען פּערשאַלאַגען דעם קאַפּ אזוי ווייט?

לייווער אליה פלעגט אלע מאָל פּיחלען, ווי דאָס האַרץ וואָלט איהם געזאָגט, אז פון אמעריקא וועט קיין גוטס איהם ניט ארויס-קומען, און וואו עס האָט נאָר געפּאסט, פלעגט ער עס זידלען מיט די שטארקסטע ווערטער.

— זאָגט מיר איד בעט אייד, — פלעגט ער טענה'ן אָפּט פאר זיינע שכנים, — וועלכער רעכטער מענש לאָזט זיך דאָס אוועק אין אזא העק ווי אמעריקע איז, וואו עס איז אפילו ניטאָ ווי מען זאָגט, קיין קיסר, אלץ מעג מען דאָרטען, יעדערער טהוט וואָס ער וויל, עס איז ניטאָ קיין מורא פאר אן עלטערן — גלאַט א הפּקרוועלט! און דערצו מוז מען ווערען נאָר א בעל-מלאכה, ווען ניט פּנר'ט מען ווי א הונד פאר הונגער...

די שכנים פלעגען איהם אלע ווי איינער געבען גערעכט. נאָר לייווער אליה'ן איז דאָס געווען ווי וועניג, איהם האָט זיך עפעס געוואָלט ארויסנעחמען א כתב, אז קיין אמעריקא זאל

קיינער פון זיי ניט פאָהרען. עס פערשטעהט זיך, אז אזוי ווייט איז ער ניט גענאנגען. נאָר אמאָל פלעגט ער א זאָג טהאָן.

— זאָל יענער ברעכען רוק און לענד ווער עס קלערט נאָר צופאָהרען אהין!

און ניט בעקומענדיג דערויף קיין הסכמה פון די שכנים, פלעגט ער ווי צורייצטער ווערען און צוגעבען:

— אז איך וואָלט זיין א רב, וואָלט איך אויף אמעריקא געמאכט א חרם, עלעהיי ווי אויף יענקעל טרייפנאקס פלייש...

קיין חרם האָט אבער דער רב ניט געמאכט און אין איין ליכטיגען פריהמאָרגען בשעת לייזער אליה האָט אבגעשטעלט א יונגע שכנה און געפרעגט: „ווי קאכט דער אויווען?“ האָט זי א שמייעל געטהאָן און געענטפערט.

— דער אויווען קאכט נישקשה, נאָר איך וועל זיך אם ירצה השם אין גיכען ארויסציהען צו מיין טאטען, ווייל „מיינעם“ האָט זיך פערוואָלט קיין אמעריקא...

די שכנה איז געווען א קליינע, א בלאסע און א שוואכע. בשעת זי האָט גערעדט, האָט זי, דאכט זיך, אין די הענד נאָר נישט געהאלטען, ווייל זיי זיינען ביי איהר געלעגען צונויפגע- לעגט רוהיג אויפ'ן ברוסט, נאָר לייזער אליה וואָלט שווערען. אז דאָס ווייבעל האָלט א דובינע און קלאפט איהם אין קאפ, און ווי א צוטומעלטער איז ער אריין אין זיין שטיבעל.

— וואָס ביזטו אזוי צוטראַגען, לייזער אליה? — האָט איהם דאָס ווייב א פרעג געטהאָן:

— באלד בלייבט פוסטעווען א דירה! — האָט ער מיט רוגזא געענטפערט, פונקט ווי דאָס ווייב, און ניט קאָלומבוס, וואָלט ענטדעקט אמעריקא.

— וואָס איז?

— יענקעלען האָט זיך פערוואָלט אמעריקא און זי ציהט זיך אריין צום טאטען.

— נו, מילא... — האָט דאָס ווייב געמרייסט — וועסט קריגען און אנדער שכן.

ליווער אליה'ן אבער איז ניט געגאנגען אין שכן, איהם איז געגאנגען אין אמעריקא...

— דו וועסט זעהן — האָט ער זיך פלוצים, ניט קאָנענדיג זיך איינהאלטען, ארויסגעחאפט — דו וועסט זעהן, אז דאָס אמעריקא וועט אונז אין דר'ערד לעגען...

— מיינע שונאים זאלען ליגען אין דר'ערד! וואָס הייסט?

— אז דו ביזט א אידענע, א בהמה! — האָט זיך ליווער אליה געקאכט — היינט וואָס זאל איד מיט דיר ריידען. דו ווייסט דען וואָס אמעריקא איז? דאָס איז דאָך א קליפה... עס ציהט! דו מיינסט, איד ווייס ניט. א זאָרע איז דאָס, מען נעהמט זיך אָן איינע פון די אנדערע... היינט פאָהרט איינער אוועק און מאָרגען דער אנדערער שכן און איבערמאָרגען דער דריטער און נאָכדעם וועסטו גריזשען די קלעצער פון די הייזער. פערשטעהסט, די קלעצער... וואָרים קיין דיר-היזעלד וועסטו ניט האָבען.

געזאָגט דאָס אלץ האָט ער לכתחלה נאָר פון צורייצטקייט. ער האָט ניט געגלויבט, אז די זאך האלט טאקי אזוי שמאָל, נאָר ארויסזאָגענדיג דאָס אלץ און ניט בעקומענדיג קיין אַבשלאָנגונג פון דעם ווייב, האָט ער זיך אליין דערשראָקען פאר זיינע ביזע נביאות און ער האָט זיך כלומר'שט פערכאפט.

— קיין גרויסע יסורים האָב איד ניט... איד וועל קריגען שכנים... אָט זוכט בערעם איידעם א דירה! ער געהט אראָב באלד פון קעסט... איד מייז גלאט, אז אמעריקא — איינגע-בראָכען זאל זי ווערען.

— הלאוי רבונו של עולם! — האָט דאָס ווייב פרום צו-

געוואונשען, האַטש הרג'ע זי, וואָלט זי ניט געוואוסט וואָס האָט זי צו אמעריקא.

דער שכן איז אוועקגעפאָהרען. דאָס ווייבעל האָט זיך אריינגעקליעבען צו איהר טאטען, און דאָס שטיבעל האָט גע- פוסטעוועט...

די ליידיגקייט פון שטיבעל ביי טאג און זיינע פינסטערע שויבען ביי נאכט האָבען לייזער אליה'ן געשראָקען מיט אַ ביי- זער אומגליקליכער נביאות... און ער פלעגט דעם קאָפּ אַבקה- רען פון איהם.

אַבער אויף די איבריגע שטיבלעך האָט ער שוין אויף אויפ- געהערט צו קוקען מיט אזא מיין בעזאָרגטקייט ווי אַ מאָל. זעל- טען ווען ער האָט געפרעגט ביי אַ בעל-הבית'טע: „ווי קאָכט דער אויווען?“ עפעס האָט ער געקוקט אויף אלע שכנים ווי אויף ניט היענע, ווי אויף געסט, וואָס וועלען היינט-מאָרגען אוועק- פאָהרען.

און קיין טעות האָט לייזער אליה ניט געהאט. דאָס שטעד- טעל האָט אָנגעהויבען וואָס ווייטער צו פאָהרען אלץ מעהר נאָך אמעריקא... אויפ'ן הויף האָבען זיך וואָס ווייטער מעהרער דירות אויסגעליידיגט און ביי נאכט פלעגען צעהנדליגער פינסטערע שויבען פון די ליידיגע שטיבלעך איהם שרעקען, ווי אויגען פון אַ מלך המות.

— נו, וואָס וועט איצטער זיין? — האָט ער אַ זאָג געטהאָן אמאָל צום ווייב, אז ער איז געבליבען מיט איין שכן אויפ'ן הויף...

— אפשר וואָלטען מיר אויך געפאָהרען... — האָט דאָס ווייב כלומרשט געלאַכט...

— וואָס לאַכסטו, וואָס? — האָט לייזער אליה ווי אַן אַבל געענטפערט — איך וואָלט דער ערשטער געפאָהרען. נאָר מיט וואָס, אז דאָס גאַנצע געלך ליגט אין די הייזער... און קוין

פען וועט זיי קיינער ניט... מען שמועסט, אז דאס גאנצע
שטעטעל צופאָהרט זיך.
און לייזער אליה האָט זיך פערטראַכט, אראָבגעלאָזען דעם
קאַפּ און האָט געצופט פון באַרד גראַהע האָר איינע נאָך די אנ-
דערע... איינע נאָך די אנדערע...

די רעוואלוציע אין קליינעם בית־מדרש.

אין קליינעם בית־מדרש פלעגט מען שבת אבדאווענען שפע־טער ווי אין די איבריגע דריי בתי מדרשים, האַטש דאָרטען האָט ניט דער רב געדאווענט און ניט קיין חזן געזונגען. געדאָ־ווענט האָבען אין קליינעם בית־מדרש אויף גיט קיין פרומערע אידען ווי אין די אנדערע דריי בתי מדרשים. אדרבא, דוקא אין קליינעם בית־מדרש האָבען געדאווענט אויף די פּאָר משכילים פון שטעדטעל, אויף וועלכע מען האָט אונטערנעמור־מעלט, אז זיי זיינען אביסעל ניט פרום און בחור־ווייז זיינען זיי נאָר געווען ווייט פון אידישקייט; די איבעריגע דאווענער זיינען געווען אידען פון א גאנץ יאָהר, אמת ניט קיין בעלי מלאכות— אין קליינעם בית־מדרש האָבען קיין בעלי מלאכות ניט גע־דאווענט, — נאָר אידען קרעמער און תבואה־הענדלער, א פּאָר מלמדים, אויך מעהר פון די היינטיגע, וואָס האָבען שוין גע־וואוסט פון דקדוק און פון „שפה חיה“ און איינער האָט געהאט א חדר נאָר אויפ'ן נייעם שטייגער — מיט בענק. און דאָר, ווי געזאָגט, פלעגט מען דוקא פון קליינעם בית־מדרש שבת ארויסגעהן מיט א שעה אנדערהאלבען שפעטער ווי פון די אי־בעריגע שולען, אפילו שפעטער ווי פון דער חסידישער שטיבעל, וואו עס האָבען געדאווענט די ליבאוויטשער, נישט קוקענר־ג, וואָס צווישען די דאווענער פון קליינעם בית־מדרש איז א חסיד אפילו אויף קיין רפואה ניט געווען.

די אורזאכע איז געווען נאָר אן איינפאכע: אין קליינעם בית־מדרש האָט געדאווענט דער נביר פון שטעדטעל — חיים מאיר טשאַרניאק. וועגען זיין פערמעגען איז געווען חלוקידעות,

מאנכע האָבען גערדונגען, אז ער פערמאָנט צוויי הונדערט טויז-
זענר, מאנכע הונדערט טויזענר קערבלעך; די פאָר משכילים, וואָס
זיינען געווען אפיקורסיש געשטימט, האָבען איהם אראָבגענו-
מען זעהר א גרויסע סומע און האָבען איהם נאָר איבערגעלאָזט
א 50 טויזענר קערבלעך. נאָטירליך פלעגט מען ניט דערלאָזען
אזא'ן עולם און ענדליך פלעגען אפילו די פאָר משכילים מאכען
א פשרה און דערלעגען איהם נאָך א 25 טויזענר און זאָל דער
עולם ניט ביין זיין.

דערפאר איז אבער ביי קיינעם קיין חלוקי דעות ניט געווען
וועגען ווארטען אויפ'ן גביר מיט'ן דאוונען, דערפון האָט מען
אפילו נאָר ניט גערעדט. זאָל זיין אפילו, אז די משכילים זיי-
נען גערעכט, אז ער פערמאָנט מעהר ניט ווי 50 טויזענר — נו
און 50 טויזענר וואלגערען זיך דען אין גאס? ווארטען מוז מען
אויף איהם סיי ווי סיי. ס'וואָלט נאָר קיינעם ניט איינגעפאלען,
אפילו אין א שפאס, א זאָג טהאָן, זאָל מען דאוונען אָהן איהם.
אין דער פראגע זיינען די דאוונער פון קליינעם בית-מדרש גע-
ווען אייניג. ס'האָט זיך אפילו אמאָל געפונען איינער, חנן דער
תבאווה הענדלער, אן עזות פנים. וואָס האָט געזאָגט, אז ביז
ברוך שאמר קען מען דאוונען אָהן איהם, נאָר דער עולם האָט
דאָס אָנגענומען פאר א האלבען שפאס און קיינער האָט אפילו
ניט געפונען פאר נויטיג צו שפארען זיך אויף ניין. די זאך פער-
שטעהט זיך ממילא, און ביז ברוך שאמר קען מען דעם גביר
לאָזען אליין? מען וועט איהם דען צווינגען צו נאָכיאָגען דעם
חזן, וועלכער וועט האלטען ווייטער? וואָס הייסט! עס איז שוין,
אמת, געווען אמאָל גענוג העזר ווען מען האָט, נאָכרעם, ווי דער
זייגער האָט געשלאָגען 10 און דער גביר איז אלץ ניט געקור-
מען. געשיקט דעם שמש צו איהם אהיים פרעגען: וואָס איז די
מעשה? מען איז דאָך ניט מעהר ווי א מענש — א גביר קען
דאָך אויך חלילה וחס קראנק ווערען.. בפרט, אז דער גביר האָט
טאקי געהאט א שטיקעל פעהלער: ס'האָט געהייסען: די דיקע

דער, דאָס הייסט ער איז געווען צו דיק... דער גביר איז אבער
דערפאר ביזן געווארען און האָט געזאָגט, אז ער בעט נאָר ניט
מען זאָל אויף איהם ווארטען... ער איז מוחל דעם כבוד...

דעמאָלט האָט דער שמש געכאפט א פסק פון די בעלי

בתים:

— עם האָט ניט געפאסט טאקי צו געהן טרייבען איהם,

עס איז ניט קיין דרד־ארץ פאר א גביר..

און אז דער גביר איז דעמאָלט געקומען ערשט איז א האל-

בער שעה ארום, איז צוגעגאנגען צו איהם טאקי חנן דער תבואה
הענדלער, וואָס האָט געהאט א נאָמען פאר אן עזות־פנים און
האָט מיט א זיסען שמייכל, וואָס האָט זיך צוגאָסען איבער זיין
גאנצען דארען פנים ביז אראָב באָרד, אויסגעשטאמעלט:

— פון אונזערטוועגען, ר' חיים מאיר, וואָלטען מיר נאָך

געווארט... וואָס איז שייך!... און ר' חיים מאיר האָט האלב
אָנגעבלאָזען און האלב גומהערציג געענטפערט:

— רופען מיך דארף מען ניט... אויב ס'איז שווער צו

ווארטען — טאָ זאָל מען דאוונען אָהן מיר.. איד פאָזוואָליע...

נאָטירליך, איז געווארען באלד א מהומה: דער גביר איז

ברוגז. עס זיינען צו איהם צוגעגאנגען די שעהנערע בעלי־בתים,
די פאָר משכילים, דער מלמד וואָס לערנט אויפ'ן היינטיגען
שטייגער מיט'ן „שפה חיה“ און מיט די „ביינק“, און יעדער האָט
ארויסגעזאָגט זיין מיינונג, וואָס דער הויפט געדאנק איז בע-
שטאנען אין דעם, אז פון זייער זייט וואָלטען זיי נאָך געווארט
און געווארט, נאָר אלץ צוליעב'ן שמש...

— און דער שמש — נאָר וואו שמש, ווען שמש? ס'איז

געשטאנען ביי דער בימה א מת ניט קיין שמש — א קלייניג-

קייט — איינגעריסען מיט'ן גביר!...

קומט אַן פּלוצלונג אין שטעדטעל א נײַעס, אז מען האָט

געוואָרפֿען אַ באַמבע אויף פֿלעווען... אין מיטען וואָך נאַטירליך איז מען פֿערוואַגט אין פֿרנסה, לאַזט מען די נייעס בעשפּרעכען די ווייבער און די בחורים/לעד: זיי האַבען צייט! שבת אבער קעהרט זיך דער קליינער בית־מדרש, איבערהויפּט די פּאָר משכילים. זיי דרינגען אז איצט וועט ווערען פֿריי...

דערהערט דאָס וואַרט פֿריי, פֿרעגט דער שמש, וואָס הייסט פֿריי, מען וועט דען מעגען האַלטען שענקען, אָדער וואַהנען אין דערפֿער? לאַכט זיך פּאנאַנדער איין משכיל און זאָגט, אז פֿריי הייסט אַהן אַ קיסר, און חנו דער עזות פֿנים ערקלעהרט די פֿרייהייט אויף זיין שטייגער און זאָגט אַרויס זיין השַערה אז פֿריי הייסט, אז מען וועט אויפהערען וואַרטען אויפֿן גביר מיט'ן דאוונען...

געזאָגט געוואַרען איז עס נאַטירליך אין אַ שפּאס, נאָר עפעס איצט איז דער שפּאס געפֿעלען געוואַרען און דער שמש האָט זיך אָנגערופֿען :

— איך זאָג אייך, ברידער, אז דאָס וואַלט געווען די גרעס־טע ישועה...

און האַטש דאָס איז פון שמש געווען די ערשטע אַרויסטרע־טונג קעגען גביר, האָט ער זיך נאָר ניט געשראַקען, אַדרבא ער האָט באלד אַ שמעק טאַבאק געגעבען און געזאָגט וויעדער: — ער זיצט שוין מיר אַט־אַדאָאָ!...

דעם אנדערען שבת, האָט מען שוין גערעדט וועגען דער גרויסער דעמאָנסטראַציע וואָס איז געווען, ווי בעלי העגלות דערצעהלען, אין דער גובערניע...

— מען זאָגט, אז דער חיל בונטעוועט זיך אויך — האָט איין משכיל פון די פּאָר מיטגעטהיילט...

נאָר באלד איז אָנגעקומען דער גביר.

— עפעס פֿריה זענט איהר היינט געקומען, ר' חיים מאיר? — האָט חנו דער עזות־פֿנים אַ פֿרעג געטהאָן, — ערשט ניין אזויגער...

— עס שלאפט זיך עפעס ניט... — האָט דער גביר, ווי ברוגזליך, אבער גענוג פֿיין געענטפערט — בין פֿריה אויפֿ-געשטאנען...

— וואָס זאָגט איהר, וואָס עס טהוט זיך אזוינס אין רוס-לאַנד? עס קעהרט די וועלט! — האָט חנן געוואָלט הערען דעם גביר'ס מיינונג.

דער גביר האָט מיט שטאַלץ אַ הוסט געטהאָן און געענט-פערט:

— וואָס זאָל איד זאָגען? — ליראקעס, יונגאטשעס, זיי ווילען איבערמאכען אַ וועלט...

דאָ האָט שוין דער שמש זיך אריינגעמישט און, אמת, אַ ביסעל מיט האַרץ-קלאַפּעניש, אבער דאָך גענוג קלאָר אַרויסגע-רעדט:

— מען זאָגט, עס זאָל ווערען פֿריי...

דער גביר האָט איהם קרום אָנגעקוקט און גאָר נישט גע-ענטפערט...

מעהר רעש האָט אָנגעמאכט אין בית-מדרש דער אויפֿשטאַנד אויף „פּאַטיאַמקין'ס שיה“.

— מען זאָגט, אז מען גיט קאַנסטיטוציע... — האָט איינער אַ זאָג געטהאָן.

— וואָס הייסט מען גיט? — האָט דער מלמד, וואָס לע-רענט אויפֿ'ן נייעם שטייגער געענטפערט — מען נעהמט אַליין. — שוין דריי פיערטעל אויף 9! — האָט חנן דער תבואה הענדלער פֿלוצלונג אויסגערופּען, — לאָז מען זיך שטעלען דאוּר-נען אַהן איהם.. ווי פיעל איז דער שיעור צו וואַרטען אויף איהם?

— ווי איד בין א איד, ער איז גערעכט.

— קאַנסטיטוציע איז קאַנסטיטוציע! — האָט איינער פון די משכילים אויסגערופען.

— פרייהייט איז פרייהייט! — האָט אַ צווייטער משכיל אונטערנעהאלטען.

און חנו דער תבואה הענדלער האָט זיך געשטעלט ביי'ן עמוד און אויסגעזונגען די ברכות פון פאַרענט און דער עולם האָט מיט אַ בעהאלטענער שמחה, געמישט מיט נקמה־געפיהל, הויך נאָך יעדער ברכה געענטפערט:

— אמן!

דער ארעסטירטער קרעמער.

1.

פאר וואס מען האט איהם ארעסטירט, האט היים בשום אופן ניט פערשטאנען. אָנהערענדיג זיך א סך מעשיות פון בלבלים, האט איהם, אז ער האט דערזעהען אין האלבער נאכט א פולע שטוב מיט פאליציי, א קלאפ געטהאן גלייך אין קאפ: א בלבל! נאך, אז ער איז עטוואס געקומען צו זיך, און האט זיך דערמאנט, אז היינטיגע צייטען געהמט מען צו נאך פאר מאָדנע חטאים. האט ער גענומען זוכען אין קאפ, וועלכען חטא פון די נייע איז ער בעגאנגען. א גאנצען טאָג זיצט ער אין טאכאקד קראם און מישט זיך ניט אין קיין זאך. אפשר האט ער זיך געפֿעלט אויסגערעדט אנטקעגען דער מלוכה? ער ווייס אבער זיכער, אז ניט; אז ער האלט נאָר פאר דער מלוכה. פערקעהרט, ער האט די „היינטיגע“ פיינט ווי א איר חזיר. אפשר איז ער ביי'ם מנין, וואו ער דאווענט, צו „הנותן תשועה“ ניט אויפגעשטאנען? ער ווייס אבער זיכער, אז ביי איהם קען דאס ניט מרעפען. עהרער דער בעל תפלה הויבט נאָך אז ארויסצווינגען דעם „הנותן“, שטעהט ער שוין גלייך אויף. אמת, אין מנין דאווענען נאָר אויך גענע מענשען. נאָר וואס דארף ער זיצען, אז ער קען שטעהן, בפרט אז יעדער מלך האט א שד... היינט פאר וואָס? וואָס וויל מען פון איהם.

ער האט זיך גענומען פערשטאנען פאר'ן זשאַנדארמסקען אפיצער; געוויינט, געבעטען זיך. „איד האָב א ווייב, האט ער גע'טענה'ט... איד טהו נאָר נישט... איד בין א קרעמער...“ אויך האט ער אליין געהאלפֿען מאכען דעם „אביסק“ און זעהר ווייך און ערעל דערקלערט וואָס עס בעדייט דאָס לאנג בעשריעבען-ביי-

כעל מיט ציפער און אותיות! „דאָס איז חובות, וואָשע וויסאַקאָ בלאַגאַראַדיע, חובות!“ ... „א ביכעל מיט חובות — ווייטער גאָר נישט.“ און אז דער אָפיציער האָט ארויסגענומען א פאַפיראַס צו פעררויכערען, האָט ער גענומען זוכען א שוועבעלע, אויף גיך אָנגעצונדען און איהם אונטערגעטראָגען. און דער גאָד זיך איינ-געבייגט... עס האָט אבער גאָר נישט געהאַלפּען.

— עס קען זיי, עס איז א טעות! — האָט דער אָפיציער ענדליך איהם ערקלערט, אבער ארעסטירען דיך מוז איד... —

2.

די נאכט האָט ער איבערגענעכטיגט אין צירקעל. פאר איהם אין די אויגען האָט מען געבראכט עפעס אַ גנב, וועלכען אַ דיקער גאַראַדאָוואַי מיט ווייסע אויגען און סאַרע וואַנסען האָט מיט אכזריות געשלאָגען. חיים האָט דאָס צוגעקוקט און וועלענדיג זיך אונטער'חנפה'גען דער גאַראַדאָוואַי, האָט ער גע-זאָגט:

— גוט אזוי! ווייטער וועט ער ניט גנבה'נען.
 — און דו ווער ביזט? — האָט זיך צו איהם דער גאַראַדאָ-וואַי אַ לאַז געטהאָן, מיט אַן אויפגעהויבענער האנט.
 — ניין. ניין! — אין חיים אכגעשפרונגען, — איד זיך על פי טעות... על פי טעות...
 — איד וועל דיר ווייזען על פי טעות! — האָט דער גאַראַדאָוואַי איהם געדראָהט, — מיט זיך ניט.
 חיים האָט זיך בעהאַלטען אין אַ ווינקעל און האָט גע-נומען זוכען מיטלען, ווי אזוי אויסגעלייזט צו ווערען פון די גו'שע הענט.
 אין דער פריה האַבען איהם צוויי גאַראַדאָווייעס געפיהרט אין טורמע.

אויפ'ן וועג האָט ער געפרובט מאַכען מיט זיי א שמועס.
 ער האָט געוואוסט, אז העלפּען וועט דאָס ניט, נאָר גלאַט געהן
 און שווייגען פּאסט ניט. זיי קענען נאָך מיינען, אז ער איז טאקי
 א פערביסענער יוגנט... און ער האָט ביי איינעם פון זיי א פרעג
 יעמטאָן, צי ער איז א געבאָרענער א היענער...
 — געה, געה, ניט גערעדט! — האַבען זיך ביידע גאָראָ-
 דאוועס אויף איהם ארויפגעוואָרפען - - מיר קענען אייך!...
 „נאָר קאליע געמאכט!“ — האָט ער זיך געמוסר'ט אין
 געדאַנק, און האָט בעשלאָסען, אז רעדען איז נאָר ערגער.

3.

אריינגעפיהרט און איבערנעלאָזען האָט מען איהם אין א
 קאַמער, וואו עס זיינען געזעסען א גאַנצע חברה.
 יעדער האָט זיך צו איהם געווענדט מיט א פראַגע, נאָר
 חיים האָט ניט אויסהערענדיג גלייך אַבגעהאַקט:
 — דאָס איז על פי טעות... מען וועט מיר גלייך ארויס-
 לאָזען. איך בין ניט פון אייערע...
 אויסרעדענדיג דאָס, אַלס סגולה, אזוי ווי א שפרוך פאַר
 מזיקים, האָט ער אַבגעזוכט א ווינקעל און זיך אוועקגעזעצט.
 די פּאַליטישע האַבען אויף איהם געקוקט און געשמייכעלט.
 שפעטער אבער איז איהם נמאס געוואָרען זיצענדיג און צו
 איינעם, וואָס האָט איהם אויסגעוויזען מעהר „געזעצט“ ווי
 די איבריגע, האָט ער זיך געווענדט מיט א שאלה: ווי איז דער
 דין, אז „מען איז דאָך ניט מעהר ווי א מענש“!...
 יענער האָט איהם מיט א שמייכעל דערקלערט דעם דין.
 חיים האָט בעדאַנקט און איז ווייטער שטום געוואָרען.
 עס איז אבער איהם זעהר אומעטיג געוואָרען און פאַר
 לייגנדיקע האָט ער זיך גענומען צוהערען צו די שמועסען.

די שמועסען זיינען איהם געווען פרעמד. אבער פערצינד-טערעסירט האָבען זיי איהם מיט זייער נייקייט און דרייסט-קייט. איבערהויפט איז איהם געפעלען ווי אזוי איינער אן אכ-צעהניעהריגער בחור האָט דערצעהלט ווי ער האָט זיך געהאלטען ביי'ן אַביסק.

— אויף קיין פראגע ניט געענטפערט.

— און איהר האָט קיין מורא ניט געהאט ? — האָט זיך חיים ארויסגעכאפט מיט א פראגע, ערשטוינט פון דעם בחור'ס גבורה.

דער בחור האָט א שמייכל געטהאן און געענטפערט: אזוי-גע ווי איהר האָבען מורא...

חיים האָט זיך פערשעמט. ער האָט זיך דערמאנט, ווי אזוי ער האָט געוויינט פאר'ן אפיציער, ווי אזוי ער האָט גע'הנפה'ט דעם נארדאָוואַי אין ציריכעל, און האָט אויסגעזעהן ביי זיך אין די אויגען אזוי קליין, אזוי געפאלען.

— וואָס מיינט איהר — האָט ער זיך גענומען פערענט-פערן — א ווייב, צוויי קינדער... א קראָם...

דער יונגער בחור האָט זיך פון איהם מיט עקעל אַבגע-קעהרט.

ער איז אין אזא לאגע אַבגעזעסען עטליכע טעג. אין די עטליכע טעג האָט ער א סך ערפאהרען. די מורא פון דער ערש-טער צייט איז אַביסעל ביי איהם קלענער געוואָרען, איהם האָט יאָר געקרענקט, וואָס די חברה לייט ווייכען פון איהם.

— מען מוז זעהן מיט זיי אָנהויבען לעבען גוט ! — האָט ער בעשלאָסען. און האָט דעם בעשלוס געכשר'ט מיט א פסוק: עם חסיד תתחסד.

— וואָס מיינט איהר, ברודער, — האָט ער זיך צו די פאָ-ליטישע געווענדט, — אז איך זיך חלילה פאר א גנבה...

— פאר וואָס דען ? — האָט דער בחור'ל, וואָס האָט דער-

צעהלט ווי אזוי ער האט זיך ביי'ן אביסק געהאלטען, פארשענד
געפרענט.

— נישקשה, מען האט ביי מיר גענוג געפונען, — האט זיך
חיים בעריהמט.

— וואס האט מען ביי אייך געפונען? — האבען אלע
פון קאמער זיך נאָהענט צוגערוקט צו איהם.

— איהר ווילט וויסען — וואס? ... ער האט זיך פעהאקט.
ניט וויסענדיג וואס אזוינס צו זאגען...

— ברידער, ער איז א שפיאן! — האט איינער דעם צוויי-
טען איינגערוימט אין אויער.

— אָבער א גרויסער שוטה! — האט א דריטער שוין הויך
געמאָלדען.

און פון דעם שמועס אָן איז חיים וויעדער געבליבען אליין,
ניט וויסענדיג ווי אזוי זיך צו האַלטען סיי מיט די „חברים“ און
סיי מיט נאמשאַלסטווע....

א פסח'דיגער טאמע.

יעדער בעל הבית פון שטערמעל האָט זיך געוואונשען צו האָבען אזא „שטעלע“ ווי מענדיל טאמארקין. ערשטענס איז דאָס א בכבוד'יגע שטעלע: א „שאפער“ אין א וואלד, צווייטענס, איז זיין בעל הבית ניט קיין אנדערער ווי דער גרויסער בערע ראפאפארט — א איד, וואָס פערמאָגט איבער א מיליאָן, ס'הייסט, מען קען דען וויסען וויפיעל אזא גביר פערמאָגט? אז די בעלי בתים פון דעם שטערמעל זיינען בעזונדערס גוט אויפגעלעגנט, ווי למשל אין א יום טוב, קאָנען זיי זיך פערגיגען און דערלעגען א הם נאָך א מיליאָן. אָט ממש איינס-צוויי, און בערע ראפאפארט פערמעגט שוין צוויי מיליאָן. און עס טרעפט אז אן עקשן א בעל הבית שטעלט זיך איין און וויל נישט אַן דערש, אז בערע ראפאפארט זאָל פערמעגען דריי מיליאָן.

— איהר וועט ביי מיר נישט אוועקנעהמען! — טענה'ט איינגעשפארט דער עקשן — איד ווייס פון א זיכערען אָרט, אז בערע ראפאפארט פערמאָגט איבער דריי מיליאָן.

נאָר ניט אין דער עשירות פון בערע ראפאפארט בעשטעהט דאָס גליק צו זיין ביי איהם א מענש. בערע סוטינער, למשל, פערמאָגט ארום זיבעדזאכט מיליאָן און אפשר מיט א סמוי טשיק, און האנדעלט אויך מיט וועלדער און פון דעסטוועגען איז ביי'ן דאָזיגען בערע סוטינער צו דיענען דוקא ניט קיין גרויסער יחוס. א מענש האלט זיך ביי איהם ניט מעהר ווי א האלב יאָהר, ער איז יעדען אידען חושד אין גנבה... און די שכירות וואָס ער צאָהלט איז אויך נאָר ניט מעשה-גביר...

בערע ראפאפארט אבער איז א איד א בן-תורה און בעהאנ-

דעלט זיינע מענשען ווי חברים. אזוי דערצעהלט מען וועגען איהם. וואָס איז שייך צו די שכירות צאָהלט ער יעדען איינעם לויט די עהרליכקייט און לויט די קינדער וואָס דער „מענש“ פֿער-מאַנט. אויף יעדע נייעבאַרענע קינד איז בערע ראפּאפּאַרט מוסוף א פּאַאַר רובעל די וואַך, און אז העם „מענשען“ קומט אויס חתונה צו מאכען א טאַכטער, גיט בערע ראפּאפּאַרט דעם נדן... אזא קבלה האָט ער שוין פון זיין טאַטען וואָלף ראפּאַ-פּאַרט, און וואָלף ראפּאַפּאַרט שטאַמט פון דעם גרויסען צדיק ר' משה ראפּאפּאַרט...

פון אזוינע שמועסט מען גיט...

און נאָך בעסער פון אלע זיינע מענשען בעהאַנדעלט ער טאקי מענדיל טאַמאַרקין'ען. ערשטענס, איז מענדיל א טרויסער בעל חשבון, עס איז א סברא, אז ער קען אזש ביז אריבער תּשבורת... דערצו איז ער בעהאַווענט אין „חכמת המדינה“. מיט'ן אויג מעסט ער אויס וויפיעל „טפחים“ א בוים האָלט די דיק און וויפיעל די הויף. דערצו איז א סברא, אז מענדיל טאַ-מאַרקין איז ראפּאַפּאַרט'ס א שטיקעל קרוב... אויף זיכער ווייס מען גיט, נאָך שמועסען שמועסט מען יאָ...

אַנגעקומען צו ראפּאַפּאַרט'ן אין וואַלד איז טאַמאַרקין א יאָהר נאָך דער חתונה. נאָכדעם ווי זיין ווייב זעלדע איז אויפֿ-געשטאַנען פון ערשטען קינפעט מיט דעם ערשטען קינד — א מיידעלע... גאַנץ שמעדטעל איז דאַמאָלס גענאַנגען האָדאַראָם: א קלייניגקייט — אזא שטעלע...

זעלדע אליין איז אפילו די ערשטע צייט גיט געווען בעד זאַנדערס צופריעדען, דען אויסער וואָס מענדיל איז א געראָ-טענער, איז ער טאקי א פארשוין א מאן. זיינע אויגען שווארץ ווי די נאכט, די האָר פון פעד און זיין פנים קלאָר און קייר לעכדיג... אויף די ליפען ליגט שטענדיג א גוטער, זיסער שמיכעלע... עס איז איהר געווען שווער צו שידען זיך מיט איהם...

אבער מענדיל האָט איהר געשריעבען די ערשטע צייט אזוי-
נע שעהנע בריוולעך, אז עס איז שוין כראי געווען צו ליידען פון
דער צושיידונג... מיט'ן מויל וואָלט ער אזוינס איהר קיינמאָל
ניט געזאָגט... אין יעדען בריעף האָט ער איהר געטרייסט, אז
אויף פסח קומט ער צופאָהרען. ער וואָלט געקומען פריהער, אויף
אז אנדער יום טוב, אבער דער סוחר ראפאפאָרט לאָזט איהם ניט
אָב... ער איז זיין רעכטע האנד געוואָרען...

מיט דער גרעסטער אונגעדולד האָט די יונגע זעלדע גע-
ווארט אויף דעם ערשטען יום-טוב.

ענדליך איז געקומען פסח און מיט דעם יום טוב — איהר
מאן מענדיל...

נאָכ'ן ערשטען שלום-עליכם (צוקושען זיך האָט מען נישט
געקאָנט, ווייל אַ שכנה איז גראד געווען אין הויז), האָט זעלדע
אביסעל שעמעוודיג — וואָס האָט איהר אבער צוגעגעבען מעהר
חן — אָנגענומען מענדלין פאר'ן האנד, איהם צוגעפיהרט צום
וויגעלע וואָס איז געשטאַנען אין ווינקעל פון שלאָף צימער און
איהם אָנגעוויזען אויפ'ן יאהריגען קינד, וואָס איז געלעגען און
זיך געשפיעלט מיט די קליינע, צונויפגעלעגטע פויסטעלאך.

מענדיל האָט עס אָנגעקוקט מיט אַ ליעבען שמויכעלעך, גע-
נומען עס אויף די הענד און לאכענדיג געזאָגט:

— איך דעיקען עס נאָר ניט... אוועקפאָהרענדיג איז עס
געווען אלט אין גאנצען אַ מאָנאט... ווי רופט מען זי... איך האָב
שוין פערגעסען...

— גיטעלעך הייסט זי... — האָט די מוטער מיט שטראה-
לענדע אויגען געענטפערט...

— אד, יא, גיטעלעך... נאָך דיין באַבע'ן, דאכט זיך...
— יא, — האָט זעלדע מיט גרויס חן צוגעגעבען.

דער יום טוב איז אוועק אין איילעניש. מענדיל, וועלכער
איז געווען אַ גאנץ גרויסער בעל משפחה, איז אַ גאנץ יום טוב
געווען פערנומען מיט געהן צוריאסט און אויפגעהמען געסט...

זעלדען האָט עס זעהר פּערדראַסען, אבער זי האָט ניט געהאט
 קיין העזה איהם אַבצוהאַלטען, און אזוי איז מענדיל געווען א
 גאנץ יום טוב מעהר פאר ליימען ווי פאר איהר און פאר'ן
 קינד...

מוצא־יום־טוב האָט זיך שוין מענדיל געפּאַקט אין וועג...
 זעלדען איז געשטאַנען מיט אַראַבגעלאָזטע הענד און גע־
 זיפּצט.

— שוין פּאַהרסטו אוועק? ...

— יא, מיין גאָלד... דער סוחר האָט מיר אָנגעזאָגט אז גלייך
 גאָד יום טוב זאָל איד צוריק קומען אין וואַלד. עס איז דאָ אַ סך,
 אַ סך ארבייט...

איז עטליכע מאָנאַט ארום איז זעלדען טראַגענדיג געוואָר־
 רען...

די שכנות פון גאס האָבען געקוקט אויף איהר און האָבען
 געשמייבעלט...

— דער מאן איז נישטאָ און זי, פונדעסטוועגען...

— וואָס הייסט — האָט בעמערקט א צווייטע שכנה — ער

איז דאָד יום טוב געווען אין דער היים, געהערט א ביסעל? ...
 זעלדען האָט געוואוסט, אז מען רעדט וועגען איהר ניט קיין
 שלעכטס, אז מענדיל איז יום טוב געווען אין דער היים האָט דאָד
 דאָס גאַנצע שטעדיג געוואוסט, פונדעסטוועגען איז איהר „די
 לאַגע“ געווען ווי אונבעקוועם, און זי האָט זיך געשעהמט צו
 ווייזען אין גאס...

געהאַפּט האָט זי אבער, אז ווען זי וועט געלעגען ווערען,
 וועט ער קומען. עס וועט אפילו אויסקומען פאר יום טוב, אבער
 ער וועט מוזען קומען... און טאַמער א ברית? ...

צום שלים־מזל אבער איז דאָס צווייטע קינד אויך געבאָר־
 רען געוואָרען א מיידעל... זעלדען האָט איהם געלאָזט טעלעג־
 ראפירען...

ער האָט געענטפערט צוריק מיט א טעלעגראמע, אז ער

ווינטט איהר א מזל־טוב און ער האָט איהר ארויסגעשיקט געלד.

און נאָכדעם האָט ער איהר געשריעבען אַ לאַנגען און אַ הייסען סריעפּ, און געטרייסט איהר, אז אויף פּסח קומט ער צופאַהרען.

קומענדיג אויף יום טוב האָט מענדיל שוין געטראָפּען צוויי קינדער.. דאָס ערשטע, ניטעלעקע, איז שוין אַרומגעגאַנגען. אז ער האָט זי אַבער דאָס ערשטע מאָל גענומען אויף די הענד, האָט זיך דאָס קינד דערשראָקען פאַר זיין שוואַרצען באַרד און גרויסע שוואַרצע אויגען... זי האָט אַרויסגעלאָזט אַ שרעקליכען געוויין און מענדיל האָט זי געמוזט אַבלאָזען צוריק מיט אַ זיפּי... זיפּי...

דאָס צווייטע קינד איז שוין געווען אַלט ביי פינף וואָכען... זעלדע האָט מענדילען פּערזיכערט, אַז עס לאַכט שוין. מענדיל האָט אַבער נישט געוואָלט גלויבען. ער האָט געוואָלט עס זעהן מיט זיינע אויגעןען אויגען. זעלדע האָט דאָס קינד געקיצעלט, געשמוטשערט צו איהר אויפ'ן קינדערשען לשון: אומזיסט אַבער, דאָס פינף־וואָכעדיגע מיידעלע איז געווען שטרענג ערנסט און קיין שום שמייכעל האָט זיך ניט בעוויזען אויף איהרע ליי־פעלדע...

— זי וועט שוין שמייכלען... — האָט מענדיל זעלדען גע־טרייסט...

— ניין, — האָט זעלדען באַנג געטהאַן — עס איז אַ פּערדראַסיגע זאך. אַט דאָ ניט לאַנג האָט זי ביי מיר געשמיי־כעלט... איצטער דוקא ניט...

— נו, קיין ביזן נישט — האָט מענדיל זי ווידער בערוהיגט, — איך גלויב דיר...

און ער איז באַלד אַרויס אין צווייטען צימער. אזוי האָבען זיך געצויגען יאָהרען. מענדיל, אַ דאַנק זיין וויכטיגע שטעלע, וואָס ער האָט פּערטראָמען אין וואַלד ביים

סוחר ראפאפארט, האָט מעהר ווי איינמאָל אין יאָהר אַ היים נישט געקענט קומען, אויסער דאָס איינציגע מאָל ווען זעלדע האָט געבאָרען אַ אינגעלע, נאָכדעם ווי זי האָט שוין געבאָרען פיער מיידעלעך...

דאמאָלס איז ער געקומען בלוז צום ברית און האָט זיך שטארק משמח געווען און איז אבער באַלד צוריק אוועקגעפאָהרען.

די איבריגע קינדער זיינען ביי איהר אבער אלץ מיידלעך געבאָרען געוואָרען... און צו די מיידעלס געבורט פלעגט מענדיל יוצא זיין מיט אַ „מזל־טוב“ דורך אַ טעלעגראמע...

אויף אזא אופן איז אין פערלויף פון צוואנציג יאָהר מענדיל געוועזען אַ טאטע פון דרייצעהן קינדער...

בעקומענדיג אַן הוספה פון סוחר פאר יעדע נייגעבאָרענע קינד, איז מענדיל'ס געהאלט געוואקסען אין די חונדערטער... — אויב אזוי — האָבען די אַרימע בעלי בתים געשמועסט צווישען זיך — איז שוין כדאי צו קינדלען... אַ קלייניגקייט, און גאָר פאר יעדען קינד בעצאָהלט מען...

זעלדע איז אבער נישט געווען בעזאָנדערס צופריעדען... מענדיל קאָן גאָר נישט די קינדער... ער איז אַ יום־טוב'דיגער מאן און אַ פסח'דיגער טאטע... קומט צו פאָהרען אויף יום טוב, און צוקושענדיג זיך פריהער מיט איהר, נאָכדעם מיט די קינדער, וואָס דאָס עלטסטע איז שוין ביי ניינצעהן יאָהר, הויבט ער זיך אַן צו טומלען אין די נעמען...

— נו, וואָס מאכסטו, באַסקעלע? — פּרעגט ער דאָס 12־יעהריגע מיידעלע.

דאָס מיידעלע לאָזט אַראָב די אויגעלאָך און שווייגט.

— פארוואָס־זשע שווייגסטו, באַסקעלע? — נעהמט ער זי אַן פאר'ן בעקעלע.

— איך בין נישט באַסקע — ענטפערט דאָס קינד נאָך מעהר פערשעמט.

— ווער-זשע דען ביזטו? — פרענט ער צוטומעלט.
 — איד בין טעמע... טעמע רופט מען מיד...
 — אה, יא, איד האב מיד טאקע טועה געוועזן... — פער-
 ענטפערט זיך מענדיל — אזוי, ביזטו טעמעלע, הייסט עס...
 ווארזשע איז באסקעלע?
 עס לויפט צו א צווייטע מיידעלע, אינגער מיט א יאהר,
 און פאלט צו צום טאטענס קניע.
 — איד בין באסקעלע... מיד רופט מען באסקעלע...
 — יא, יא, איד דערמאהן זיך...
 זעלדע שטעהט דערביי און ווישט זיך די אויגען:
 — א טאטע, שטיינס געזאגט, ווייס נישט אפילו ווי אזוי
 מען רופט זיינע קינדער...
 מענדיל ווערט געריהרט, נעהמט זי אן גוטמוטיג פאר'ן
 האנד און ענטפערט:
 — וואס-זשע קען מען מאכען, מיין זעלדעלע... אבי דיין
 נאמען ווייס איד.
 און דער יום-טוב'דיגער מאן צוקושט זיך מיט זיין ווייב.
 די קינדער קוקען אן די סצענע פערוואונדערט:
 — א פרעמדער איד קושט זייער מאמע...
 און זיי צולויפען זיך פערשעמט אין די ווינקלעך...

גבירה'שע מצח.

די ווירטהין איז אריין צורדערטערהייט אין „פאָדריאָד“
און האָט אָנגעזאָגט :

— נאָך דעם געבעק וועט באַקען פייגע חנה!
דער עולם „וועלגערינ'ס“ זיינען געבליבען ווי צוגעשמירט
צו די ברעטער און האָבען פאר איבערראשונג א וואָרט נישט
געקאָנט אויסריידען. נאָר איין רעדלער האָט געהאט דאָס מוט
איבערצופרעגען:

— פייגע חנה?!

— יא, פייגע חנה! אין א פאָר שעה ארום וועט זי דאָ

זיין!

— אָט, וועט זיין א „מתנה“! האָט ענדליך איין וועלגע-
רין, גרונע די מלמד'קע, אויסגערופען, ווענדענדיג זיך מיט א
פרעהליך שיינענדיג פנים צו די איבעריגע וועלגערינס.

— יא, יא! — האָבען פיעלע בעשטעטיגט. — א שפאָס

אזא גבירטע!

און אין „פאָדריאָד“ האָט אָנגעהויבען צו רודערן. יעדער
האָט פריהער פאָרגעזאָגט פיעל די גבירה פייגע חנה וועט „צו-
טהיילען“.

— און איד זאָג אייד, — האָט בעריל דעם שניידערס ווייב
געזאָגט, — אז זי וועט ניט געבען מעהר פאר אנדערע בעל-בתים,
מען קען זי, אז זי איז ניט קיין גרויסע געבערין.

— אז פריידע זאָגט איז פעהאן וואָס צו הערען, האָט
גרונע די מלמד'קע ניט געוואָלט איינשטימען — קיין געבערין איז

זי טאקי ניט, אבער פאָרט אזא גבירה, ווי וועט איהר אַנשטעהן
צו געבען די וועלגעריןס ווייניגער ווי דריי רובל.

— ממה נפשך, אז מיר וועלען לעבען וועלען מיר עסען, —

האַט דער רעדלער, א יונגבלאס בחור'ל, זיך געוויצעלט.

דער זעצער, וועלכער האָט די נאנצע צייט פון דעם טור
מעל ביי'ן אויווען ערנסט געארבייט, גלייך ווי צו איהם וואָלט
די נאנצע זאך ניט שייך געווען, האָט ענדליך זיך ניט איינגע-
האַלטען, ער האָט זיך געווענדעט צו די וועלגער, האַלטענדיג
אין האַנד א פאָר טרוקענע מצות:

— פרעהט זיך, פרעהט זיך! — האָט ער גערעדט מיט א

טאָן, אין וועלכען עס האָט געקלונגען איראַניע און פעסימיוס —

פרעהט זיך, קינדער! איהר וועט דאנקען גאָט, אז איהר וועט
ארויס לעבעדיג פון איהרע הענד; זי וועט אייך פערמוטשען!
דאָ וועט זי זאגען, די מצות זיינען צו גרויס, דאָ — צו גראָב,
שיטער גערעדעלט, פערברענט...

ער איז אין כעס געוואָרען און האָט זיך אַבגעהאַקט, ווי
ער וואָלט ש ו י ו ערקונדיגט זיך, אז אזוי וועט טאקי זיין,
און צוגעהענדיג צום בלעך און ארויפכאפענדיג אויפ'ן „זעץ-
שטעקען“ א פאָר מצות, האָט ער ווייטער געזאָגט:

— איך קען זיי! ... כאפט זיי דער רוח. איך האָב זיי

פיינד די רייכע...

ביי'ן לעצטען וואָרט „רייכע“ האָט ער מיט כונה אויסגע-

שפייט, ווי א פרומער איד צו „עלינו“.

דעם זעצער'ס בייזער טאָן און די גיפטיגע ווערטער האַבען
זעהר ניט גוט געווירקט אויף אלע ארבייטער אין „פאָרריאר“.
דאָס קליין אינגעלע, „דער שיטער“, וועלכער איז געשטאַנען
ביים זאק מעהל אויסגעשמירט ווי א רוח, האָט אויסגעשטעלט
דערשראָקען זיינע שוואַרצע אויגעלעך און עס האָט זיך געדאַכט,
אז ער בעט זיך ביי'ן זעצער:

— שרעק מיך נישט, איך האָב מורא! ...

נאָר איין גרונע די מלמד'קע האָט זיך געהאלטען ביי איהר'ס, אז „זי“ וועט איבערלאָזען א שעהנע מתנה.

זי האָט שוין צוגעגרייט, ווי צו רעדען מיט דער גבירה, ווען יענע וועט צו איהר צוגעהן און וועט הייסען זי זאָל דינער וועלגערען:

— געזונדערהייט זאָלט איהר עסען — וועט זי איהר זאָגען, איד וועלגעך דאָך אזוי דין, אזוי דין...
ווינשעווען, קלערט זי, וועט זי אזוי:

— הלואי זאָלט איהר איבער א יאָהר דערלעבען און „לשנה הבאה בירושלים“...— זאָל די גבירה זעהן, אז א וועל- גערין, ווייס אויך ווי צו ווינשעווען אויפ'ן גרויסען שטייגער... זי וועלגערט און שמייכלט, ווי זי וואָלט א גוטען חלום גע- זעהן... דאָס הארץ ציטערט היימליך... דאָס הארץ ערווארטעט גרויסע פאנטאסטישע גליקען: פייגע חנה... א גבירה... דריי רובל... אפשר פינף... אויף איהר חלק א גילדען צוויי... זי וועט קויפען א האלב זידען טיכעל לכבוד פסח!...

דער קלומעק וואָס פאר דער גבירה'ס איז שוין געענדיגט, באַלד וועט מען ברענגען דער גבירה'ס מעהל.
עס איז דריי דער זייגער בייטאָג. אין דער צייט ווארפט מען אָן דעם אויווען אויף דאָס ניי מיט האַלץ, דאָס הייצען געדויערט אנדערהאלבען שעה און דאמאָלס געהען די וועלגע- רינס און די איבעריגע ארבייטער פון פּאָדריאד אהיים עסען, און עס בלייבט נאָך צייט אביסעל אַבצורוהען זיך, כדי מען זאָל קענען ווייטער ארבייטען ביז שפעט אין דער נאכט, איצט אבער, ריכטענדיג זיך אויף דער גבירה'ס מצה, מאכט מען דאָס עסען בקיצור און מען קומט גלייך אין פּאָדריאד צוגרייטען זיך צו דער גבירה'ס מצה.
די בעל-הבית'טע פון „פּאָדריאד“ גיט ארויס א שטרענ-

גען בעפעהל, אז מען זאל „גוט-גוט“ (די ווערטער „גוט-גוט“ דריקט זי צו) אבשאבען די ברעטער, די קאטשעלקעס, מען זאל גוט צו וואשען די הענד, ריינע פארטיכער אַנטהאַן און מען זאל ניט ריידען קיין גראַבע רעד בשעת פייגע חנה וועט דאָ זיין און מען זאל קיין ליעדעליך ניט זינגען...

— עם עקט זיך גאר די וועלט! — שפייט אויס דער זע-צער, האַטש אלע מאַל פראַטעסטירט ער אליין, אז מען זינגט ליעדער ביי'ן וועלגערען.

— אודאי ניט, — האַפט זיך ארויס גרונע די מלמד'קע, ווי אַנגעצונדען, — „ער“ מיינט, אז חנה פייגע איז אזוי ווי אז אנדערע, אבי ווער...

— און דו, — ווענדעט זיך די בעל-הבית'מע צום רעד-לער, ניט ענטפערענדיג דעם זעצער, — זאַלסט ניט מאַכען קיין „מחזקות“ מיט ציפקעלע דער וועלגערין, בשעת זי דערלאַנגט דיר צום בלעך א מצה.

— שא, וואָס ווילט איהר פון מיר! — שרייט אויס ציפקעלע, א יונג-מידעל מיט פערנאָנדערגעוואַרפענע שוואַרצע האַר איבער די פלייצעס — שוין גאר צו מיר זיך צונעטשע-פעט!

די בעל-הבית'מע, ווי עם ווייזט אויס, דערשרעקט זיך ניט פאר ציפקעלעס שרייען, זי ווענדט זיך גלייך צו איהר און מוסר'ט איהר:

— עם וואָלט ניט שאַדען, נישקשה, אז דו וואָלסט די האַר פערפלעכטען צו דער גבירה'ס מצה, דער רעדלער וועט דיך אזוי אויף האַלד האַבען...

דערויף וויל שוין דער רעדלער עפעס ענטפערען, נאָר די בעל-הבית'מע לאָזט זיך איילענדיג צום טהיר, ביי'ן טהיר אָבער דערמאָנט זי זיך עפעס, זי קעהרט זיך אום צוריק, געהט צו צום אויווען, קריכט אריין מיט א האַלבען קאַפ אהין און

ארויסנעהמענדיג דעם קאפ צוריק פרעגט זי דעם זעצער צו-
טראגענערהייט :

— זאגט מיר ר' חיים, טרוקענע העלצלעך האט איהר
גענוג? ...

— איך האָב, איך האָב ! — רעדט ארויס דער זעצער, ווי
מיט גדלות און מיט כעס צוזאמען.

— זעהט-זשע ! — מאכט איהם די ווירטהיז מיט'ן פינגער,
און געהט איילענדיג ארויס. ווייזט אויס, אז זי האט נאָר
פיעל ארבייט, וואָס זיינען שייך צו דער גבירה'ס מצה.

און דער „פאָדריאָד“ העכט זיך אין דער לופטען: מען
שאַכט די ברעטער, די קאטשעלעקעס; דער רעדלער „שטעלט אָן“
דאָס זיידענע רעדעל, ער קוקט צי האָט זי נישט קיין פּגימה, די
מצות זאָלען זיך ניט רייסען. גרונע די מלמד'קע לויפט אום
פערשמייט און זוכט א בעסערע קאטשעלעקע, עס זאָל זיך בעסער
וועלגערען, זי בעמערקט ביי פריידע דעם שניידערס אונטער'ן
אַרעם אזא קאטשעלעקע, וועלכע זי דארף; זי חנפה'ט זיך צו איהר
און לעגט פאָר מאכען א חלוקה, נאָר יענע דאנקט איהר זעהר
פאר דער טובה און וויל ניט הערען. דער זעצער קעהרט מיט א
פערפלאמט-פנים דעם אויווען, ער האָט מורא עס זאָל ניט זיין
צו הייס, ער איז אין כעס און ווערט עס געהט פערביי טרייבט
ער מיט קולות:

— שטעהט מיר ניט אויפ'ן וועג — צום טייוועל געהט
מיט „איהר“ אין איינעם...

נאָר אַט טראַגט אריין דער טרעגער דעם נייעם קלומעק
מעהל — דער גביר'טעס מעהל... עס ווערען אלע שטיף; אויפ'ן
טרעגער קוקט מען מיט דרף ארץ, מען לאָזט איהם ברייט דעם
וועג און עס איז איהם פערשפאָרט צו שרייען, ווי ביי אנדערע
קלומעקעס: היט זיך, לאָזט !... אפילו אויפ'ן זאק מעהל קוקט
מען מיט דרף ארץ. גרונע די מלמד'קע געהט צו און וויל מאכען

אויפ'ן פינגער א „פראבע טייגעל“ צי קלעפט זיך דאס מעהל
ניט, נאָר דאָס „שיטעריל“ טרייבט זי.

— געהט, געהט! — שרייט ער מיט גאווה, עס איז ניט
אייער דאגה, עס איז דער גביר'טעס מעהל...

דער קליינער שימער פיהלט שוין, ווי א גרויסער, וואָס א
גביר'טע בעדייט. זיין קליין קעפעלע, שמעהענדיג ביי'ן זאָק מעהל,
ארבייט שוין, פיעל וועט איהם די גבירה איבערלאָזען. פאר
איהם איז דאָס איבערלאָזען מעהר וויכטיג ווי פאר אַנ'אנדער
ארבייטער איז פאָדריאד, ווייל קיין שכירות נעחמט ער ניט,
זיינע שכירות איז נאָר „דאָס מאכען“. —

— נו, פון מיינטוועגען מעג זי שוין קומען! — שרייט
פלוצים פּרעהליד אויס גרונע די מלמד'קע. זי האָט געפונען א
קאטשעלעקע ווי זי האָט געוואָלט, פונקט ווי פאר דער גבירה'ס
מצה.

— ווען וועט זי שוין טאקע קומען? — פּרעגען אלע אונ-
געדולדיג: אלע זיינען שוין פערטיג.

— זי האָט זיך אוראי גאָר פּרעגעסען! — ברומט דער
זעצער אין כעס.

— שא, זי געהט! — זאָגט אַן ציפקע די וועלגערין, וועל-
כע האָט געקוקט אין פענסטער.
— וואָס רעדסטו?

— הא, הא, הא — צעלאכט זיך באַלד ציפקעלע, — אב-
גענארט!

— הצופה! — זידעלט גרונע די מלמד'קע — דאָס בלוט
איז מיר איינגעפאלען:

— גרונע, וואָס האָט איהר זיך דערשראָקען? — לאכט
ציפקעלע.

— דערשראָקען? א האָר אויף ניט, נאָר צי אזוי שרייט
זען. — זי שעמט זיך פאר איהרע אייגענע ווערטער.

— שא, שא! זאל איך אזוי געזונד זיין, איצטער געהט
זי טאקי אויף אן אמת. — זאגט אן א צווייטע וועלגערין.
אלע ווערען שטיל.

עס עפענט זיך די טהיר און עס געהט אריין די גבירה
פייגע חנה, א הויכע דיקע פרוי מיט א שעהן־קוילעכדיגען־פנים,
מיט א פאך שעהנע נאך שטרענגע אויגען. אריינגעהענדיג
ווארפט זי א פאך שטרענגע בליקען אויף די וועלגער און נאך
דעם זאגט זי מיט א טאן פון א גענעראל, וואס „זראָאוועט“
זיך מיט זיינע סאלדאטען:

— גאט העלף אייך, ווייבער!

— שעהן־דאנק, שעהן־דאנק! — ענטפערען צוויי מאָל
די וועלגער: איין מאָל — אן ענטפער אויף איהר וואונש און
דאס צווייטע מאָל — דערפאר וואָס זי איז א גבירה.
די בעל־הבית'טע לויפט אריין דערשראָקען, וואָס זי האָט
ניט אָבגעהיט דאָס קומען פון דער גבירה. זי פערענטפערט
זיך פאר איהר:

— עס איז אזוי פיעל ארבייט, אזוי פיעל ארבייט! א קליין־
ניגקייט מען האָט צו טהאָן מיט מצה! זייט מוחל, זייט מוחל!..
די גבירה ענטפערט איהר דערויף ניט, זי געהט נאך צום
אויוען א קוק טהאָן.

— דער זעצער פערברענט האַמטש ניט? — פרעגט זי
ווענרענדיג זיך צו דער בעל־הבית'טע, האַמטש דער זעצער
שטעהט דערביי. ער פיהלט זיך דערפון בעלידיגט: „וואָס, ביי
מיר קען זי ניט פרעגען!“ קאָכט אין איהם דאָס האַרץ — א
גרויסע יחסנ'טע... איהם ווילט זיך זידלען און פאר כעס ווארפט
ער אריין אין אויווען א העלצעל.

און די בעל־הבית'טע דערשרעקט זיך פאר דער גבירה'ס
פראגע און זי צע'טענה'ט זיך:

— וועה צו מיר! וואָס רעדט איהר! זאלט איהר געזונד
זיין, גאט איז מיט אייך, וואָס הייסט בערברענען, מען פער-

ברענט ביי אונז קיינעמס מצה ניט, כפרט אייערע... עס געהט ארויס מצה ווי אויף דער זון געבאקט!...
— גערענקט-זשע — שמייכעלט די גביר'טע.

— א שאלה א ביסעל: — ענטפערט די בעלה-בית'טע צו-פריעדען פון דער גביר'טעס שמייכעל.

פייגע חנה געהט צו צו די וועלגער, די ווירטהיין געהט איהר הינטען נאך און ווינקט עפעס צו א וועלגעריין, יענע פערשטעהט ניט, וואס זי מיינט און שרעקט זיך.

— אט — א גולם! — רוימט איהר איין אויפ'ן אויער די בעלה-בית'טע, זעהענדיג, אז מיט'ן וואונק קען זי גאר נישט מאכען — פערשפילע דאס יאקעל!...
דאס באקען הייבט זיך אן.

גרונע די מלמד'קע האט זיך געפלייסט אוועקצושטעלען זיך נעבען דער גביר'טע, אפשר וועט איהר געראטהען צו פער-נאנדעררעדען זיך מיט איהר און אויספערצעהלען פאר איהר איהר ארעם-לעבען, און זי וועט איהר אליין א שעהנערע מתנה איבערלאזען. זי ווארפט אויף דער גביר'טע אויגען, חנ'ט זיך, קוקט איהר אין פנים און שמייכעלט חנפה'דיג, נאך רעדען עפעס האט זי קיין מוטה ניט, „אז זי וועט אנהייבען רעדען, דאמאלס“ קלערט זי און ווארט...

די גביר'טע זעצט זיך אויף א שטוהל ביי דער „מיירע“ און טהיילט די טייגלעך.

טייגלעך ניט זי קליינע, כדי די מצות זאלען דינער זיין. זי קנעט מיט דער קאטשעלעך די „מיירע“ און קוקט, צי מאכט מען ניט פון צוויי איינע. איהר דאכט אז יא און זי צעבייזערט זיך:
— ווייבלעך, מיידלעך — מאכט ניט פון צוויי איינע!

— ווער? — דערשרעקען זיך אלע און מען קוקט זיך איבער.

— עס קען זיי, איד האב א טעות געהאט, מיר האט זיך אבגעראכט, — זאגט די גביר'טע קאלטבלומיג.

אויף די וועלנער פאלט אן א שרעק, גרונע די מלמד'קע האָט שוין ניט אין זינען צו רעדען מיט איהר, זי דאנקט גאָט, אז „זי“ טשעפעט איהר ניט, זי סטארעט זיך נאָר וואָס בעסער צו וועלנערן און אז די מצה געהט ארויס געראַטהען הויבט זי איהר אויף אויף דער קאטשעלקע, כדי די גביר'טע זאָל זעהן, ווי גוט...

נאָר — דאנקען גאָט — דאָס באקען ענדיגט זיך! אלע ארבייטער פון „פאָדריאד“, אויסער'ן זעצער, ווערען פרעהליי-כער; אראָב אזא בארג — אזא שרעק; די מצות זיינען אויף „חדושים“, ווי די בעל'הבית'טע פון פאָדריאד דריקט זיך אויס. — נאָר געזונטערהייט צו עסען, — שמייכלט די בעל'הבית'טע אונטערטראַגענדיג דער גביר'טע א פאָר מצות.— איהר זעהט ווי עס שפיגעלט!

די גביר'טע געהט אליין צו צום בעט וואו מען ווארפט די מצה. זי בעטראכט און עס איז קענטיג, אז זי וויל עפעס אויסזעצען א חסרון, נאָר זי קען לייכט ניט געפינען. און זי איז דערפאר ווי אונזופריעדען, ענטפערט ניט דער בעל'הבית'טע, ווען יענע לויבט; ענדליך ווערט זי ווי פרעהליכער, זי בעמערקט: — צו שיטער גערעדעלט...

דער רעדלער דערשרעקט זיך און, א בלאַסער, גיעט ער איהר, ווי ווייט מעגליך עדעל, צו פערשטעהן, אז גערדיכטער רעד-לען האָט מען שוין ניט געקענט: עס וואַלטען זיך די מצות צע-ריסען.

— אז דו וואַלסט וועלען, למשל, וואַלסטו געקענט גע-דיכטער רעדלען.

דער רעדלער איז געבליבען אָהן ווערטער, — צי האָט איהם פארדראָסען, וואָס זיין מיה, זיין סטאראַניע איז נישט אָנגע-לעגט, צי ער האָט זיך בעלידיגט, וואָס זי האָט איהם, א צוואַנג-ציגיאַהריגען, „דו“ געזאָגט — ווער קען עס וויסען?... דער טרעגער לעגט אריין די מצות פון בעט אין צוויי

גרויסע קוישען, געפלאַכטען פון דינע קיין. ער לעגט זיי פאַרויב-
טיג, זיי זאָלען זיך ניט ברעכען, עס געלינגט איהם דאָך ניט, די
מצות זיינען אזוי געראַטהען-טרוקען, אז זיי ברעכען זיך לוי-
גענדיג שוין אין קויש, פייגע חנה צעשרייט זיך אויף דעם
טרענער:

— גולן! עס וועט דאָך מיר אויף קרוש איין גאנצע מצה
ניט בלייבען.

דאָס קליינדגעבויגען אידעל, דער טרענער, ווערט קלענער
און געבויגענער. ער וויל איהר זאָגען, אז ער איז ניט שולדיג,
נאָר אַ קוק טהוענדיג אויף איהר, פאלט איהם איין די דמים און
שטיל, מיט מעהר פאַרויכטיגקייט, לעגט ער איבער...

נאָר דאָס איבערלעגען איז שוין אויף פארטיג. די צוויי
גרויסע קוישען זיינען פול, דער טרענער שמעהט גרייט צו געה-
מען זיי טראָגען, ווי די גבירה וועט נאָר פון מויל אויסרעדען.
זי הויבט זיך אָן פערנאָנדער צאָהלען מיט דער ווירטהיין.

אלע איבעריגע אין פאַרריאָד ווארטען. די הערצער קלאָ-
פען — פיעל וועט זי לאָזען? ... אויסער וואָס פאר די אַרימע
איז יעדע קאָפיקע נייטהיג, איז זיי אויף אינטערעסאנט צו ווי-
סען: ווי פיעל? ...

אַבצאָהלענדיג דער בעלי־הבית'טע, העבט זי אָן טהיילען די
ארבייטער. זי טהיילט מיט גדלות, כלומר'שט ניט געצעהלטער-
הייט. עס ווערט א געווינשעריי ביז'ן הימעל, עס פליהען מיליאָ-
נען געלד... הונדערטער יאָהר לעבען, געזונד, נחת פון קינדער.
נאָר די ברכה, וואָס גרונע די מלמד'קע האָט מכיז געווען פרי-
הער. „לשנה הבאה בירושלים“, איז ביי איהר אזוי געבליבען;
עס איז עפעס ניט אויסגעקומען צו זאָגען. עס האָט זיך איהר
געדאכט, אז עס וואָלט געווען, ווי אַ הוסט אין אַ קרענק...

— אַ דאגה מיר — טרייסט זי זיך אין געדאנק — מעהר
קיין צער ניט האָבען! ...!

די גבירה געהט ארויס.

— ווי פיעל, ווי פיעל! — קלינגען די פראגען נאך איהר ארויסגאנג.

יעדער האפט זיך צו בעטראכטען די מטבעות און עס ווערט א געפילרעריי:

— אוי, וואס פאר א חזיר דאס איז — די וועלגערינס האט זי בלויז איין רובל געלאזען — פאר 18 וועלגערינס איין רובל! ...

— כדאי געוועזען זיך צו מאטערען אזוי!

— אזוי גערעקסעלט איהרע מצה!

— א גביר'טע האט מזל!

— וואס האב איך אייך געזאגט — שרייט דער זעצער—

מיר האט זי, דער חזיר, א גילדען געלאזען.

— מיר דאס אויך ניט! — קלאגט זיך דער רעדלער —

א זילבערנע גרווע האט זי מיר אריינגערוקט.

— גיעב א קוק, צי ניט קיין גלאטע, לאכט דער זעצער.

— הערט איהר, קינדער, מישט זיך אריין די בעל-הבית'טע

ווי א חברטארין — זי האט ביי מיר דאס ערשטע מאל געבאקט

און זאל עס זיין דאס לעצטע מאל. איך פערדיען פון איהר נאך

נישט. פאר דער צייט וואס איהרע מצה האט זיך געבאקט, האב

איך געקענט צוויי געבעקס אבבאקען. און צאהלען האט זי גע-

צאהלט סך-הכל מיט א גילדען טייערער אויפ'ן פוד, און רעד

מיט איהר האט זי מיר גליקליך געמאכט!

אין פארריאד ווערט פרעהליך, דער עולם הויבט אן צו

קריטיזירען פייגע חנה'ן — עס שיטען זיך ווערטלעך און וויצ-

לעך און די בעל-הבית'טע קוועלט.

— א חכם איז דער זעצער — לויבען אלע — ער האט

טאקי פריהער געזאגט.

דעם זעצער טהוט הנאה דער קאמפלימענט — „וואס דען“

קלערט ער — „געלד האבען זיי און שכל איז ביי מיר“, ער וויל

עפעס זאגען, נאר עס האט זיך פלוצים דערהערט א געוויין.

— שא, ווער וויינט דאס? — האבען אלע זיך פער-
וואונדערט. מען האט זיך אומגעקוקט און מען האט דערזעהן
ווי אין א ווינקעלע אָנגעשפארט דאָס קעפּעל אָן וואַנד שטעהט
דאָס שיטערעל און וויינט ביטער, רייבענדיג מיט'ן האַנד די נאָ-
סע אויגען און פּערשמוצענדיג זיך דאָס פּנים.
— וואָס וויינסטו, יענקעלע, וואָס איז? — האַבען אלע
זיך צו איהם אַ לאַז געטראָזן.

— מיר... האָט זי... גאָר נישט געלאָזען... — האָט ער קוים
אַרויסגעכליפּעט.

— אוי, זאָל נאָך איהר אַ קלאַנג פאַרגעהן! — האָט זיך
גלייך אַרויסגעדיסען פון יעדערענס מויל.

— ווי זי האָט פּערגעסען אַן דעם יתום'ל, אזוי זאָל גאָט
אַן איהרע קינדער פּערגעסען — האַבען אַנדערע געשאַלטען.
די קלאַות זיינען געווען ערנסטע, הערצליכע; קוקענדיג
אויף זיי, ווען זיי האַבען געשאַלטען, האָט זיך געדאַכט, אַז זיי
וואָלטען גליקליך געווען, ווען עמיצער וואָלט זיי צוואַנגען, אַז
די קלאַות וועלען מקוים ווערען.

— וואָס ביזטו אליין ניט צוגעגאַנגען, שוטה! — מוסר'ט
איהם ווייך די בעל־הבית'טע.

— איך האָב פאַר איהר מורא געהאַט! — כליפּעט דאָס
יתום'ל.

— פאַר אלעמען האָט ער ניט קיין מורא, נאָר פאַר איהר —
שטראַפט ווייטער די בעל־הבית'טע. — דו זעהסט אלעמען גיעט
„זי“ און דיר ניט, געהט מען צו און מען זאָגט „זייט מוחל, מיר
האָט איהר פּערגעסען“... ווי דען? ...

אין דער צייט ווען די בעל־הבית'טע האָט גערעדט, איז
דער זעצער געשטאַנען און געקוקט מיט אויגען פּערלאַפּענע
מיט בלוט; ער האָט צוזאַמענגעדריקט די פּויםטען און געהויבען
זיי אין דער לופט, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט שלאָגען; נאָר אַז
דאָס יתום'ל האָט זיך נאָך דער בעל־הבית'טעס רעדן, שטאַר-

קער צעוויינט, איז ער צו איהם צוגעגאנגען, א גלעט געטהאָן
 איהם איבער'ן קעפּיל און האָט, בעמיהענדיג זיך צו שמייכלען,
 געזאָגט:

— וויין ניט, נארעלע! פאר דיר האָט זי ביי מיר איבער-
 געלאָזען א צעהנעריל, — נאָ!
 ביי די ווערטער האָט ער איהם אין הענדטעל אריינגע-
 רוקט פינף קאָפּיקעס.

די וועלגעריןס האָבען זיך צוגעקוקט. גרונע די מלמד'קע
 האָט געוואָלט שוין קריטיזירען: „אן אַרימאן איז א בעל צדקה“.
 נאָר אַ קוק טהוענדיג אויף'ן יתום'לס פּערוויינטען פנים, האָט
 זיך איהר דער צונג ניט געקערעוועט אויסצורעדען א וואָרט,
 שטיל נאָר האָט זי אַ קרעכץ געטהאָן:
 — געוואָלט, רבונו של עולם! פאר וואָס קומט דאָס זיי?! ..

אַרימע לייט.

אויף די אַרימע לייט, וואָס קומען יעדען טאָג אַעהנדליגער
נאָך אַ נרבה, האָט חנו דער תבואה-הענדלער שטענדיג געקוקט.
ווי אויף אַ בעזונדערע אומה, האָטש אויסער אידישע אַרימע-לייט
פלעגען אין זיין שטיבעל קיין אנדערע ניט אַריינקומען. זייער
גאנצער הילוף, זייער האַלטען זיך, זייערע אלע פאַסטעמקעס האָ-
בען געטראָגען אַ האַראַקטער פון אַ פּרעמד, ווייט פאַלק. אַ חרוש
נאָר, וואָס רעדען רעדען זיי דוקא אידיש...

חנו איז ניט געווען קיין גוטערציגער, אַלענפאלס איז עס
פון זיינע בענעהמונגען ניט געווען קענטיג. שטענדיג אַ פּער-
טראָגענער, אַ בייזער, אַ צורייצטער פון שלעכטע, ניט-געראַטע-
נע מסחרים, פלעגט ער זיצען אין שטיבעל, שוין אפילו אין די
רוהיגע מינוטען, ווי אַ ברוגז'ער אויף וועלט און מענשען. אז עס
פלעגט אַריינקומען אַן אַרימאן, פלעגט ער זיך בייז ווענדען
צו איינעם פון די הויזיגע:

— גיעב איהם שוין אַ שטיקעל ברויט און זאַל ער געהן.
און אז דער אַרימאן פלעגט געהערען צו דער אַריסטאָקראַט-
טיע, וואָס געהען אַהן טאַרבעס און נעהמען בלוין מזומן, פלעגט
ער ווערען און אויפגעקאַכטער.

— ער וויל ניט, ווי ער וויל זיך...

און נאָכהער פלעגט ער אַ צורייצטער מורמלען:

— ברויט איז זיי שלעכט, דוקא אַ גראַשען!...

אַבואַרטשענדיג אַ ווילע אויפ'ן אַריסטאָקראַטישען אַרי-
מאן, פלעגט גלייך אַ מסחר-מחשבה פּערטרייבען דעם געדאנק
זועגען אַרימאן און חנו פלעגט פּערגעסען דאָס פאַרגעקומענע.

האָבען אבער די לעצטע יאהרען חנו'ם מסחרים אזוי שלעכט אָנגעהויבען צו געהן, אז צייטענווייז איז איהם א שאַך געווען אן אַרימאן א שטיקעל ברויט צו געבען. און וואונדערליך: דוקא איז די שווערע צייטען האָט ער געפיהלט, אז יעדער אַרײַ מאַן ווערט איהם געהענטער. על כל פנים האָט ער שוין זיכער געגלויבט, אז די אלע אַרימע לײט זײנען זײנע ברידער, געהערען צו דער אומה אידען...

און איינמאל, ווען ביי חנו'ען איז שפייכלער איז קיין קערענדעל תבואה ניט געווען, איז שטוב קיין גראַשען געלד ניט און נאָר א האַלבער לאַבען שוואַרץ ברויט איז געלעגען אויפ'ן נאַקעטען מיט, ווי א בייזער עדות אויף דעם ווילדען דלות, איז אַרײַן אן אַרימאן, זיך געשטעלט ביים טהיר און מיט א געבראַ- בענעם קול, שטיף און ווי שעמעוודיג אויסגעברומט:

— קאָנט איהר עפעס שענקען?

זאָ מין ווענדען זיך פון אן אַרימאן איז איהם געווען מאָד- נע אומבעקאנט, און די דאָזיגע נייע שאַף האָט איהם עפעס ווי געשראַקען און מיט געפאַלענקייט האָט ער געענטפערט:

— א שטיקעל ברויט, ר' איד, אויב איהר ווילט.

— א שטיקעל ברויט איז אויך גוט... — האָט דער אַרימאן שוין דרייסטער געענטפערט.

חנן האָט איהם אַלײַן אָבגעשניטען א שטיק ברויט, בע- טראַכט איז האַנד די וואָג און האָט משער געווען, אז עס וועט זיין אוראי א האַלב פונט. צופריעדען האָט ער עס דערלאנגט דעם אַרימאן צום טהיר און עס איז געווען קענטיג, אז דער אַרימאן וויל עפעס רעדען. חנן האָט אבער פאר א שמועס מורא געהאט, ניט וויסענדיג אַלײַן פארוואָס און האָט זיך אָבגעקעהרט פון איהם...

פון דעם טאָג אָן האָט זיך חנן שטארק גענומען אינטערע- סירען מיט ירימע לײט און פלעגט פון צײט צו צײט א מורמעל טהאָן, ווי פאר זיך.

— יעדער איד איז ניט בעוואַרענט פון געהן איבער די הייזער...

נאך דעם דאָזיגען געדאנק פלעגט ער זיס זיך צוויפצען און עס האָט אויסגעוויזען, אז אין עצם איז דאָס ניט אזוי שרעק ליד...

און וואָס טהוט טאקי א איד — האָט זיך איינמאָל חנו פערטראכט — אז די געשעפטען געהען אוועק אין דר'ערד און עס איז ניטאָ פון וואנען צו לעבען? ... טאָ וואָס טהוט מען? „מען געהט איבער די הייזער!“ — האָט איהם ווי א קלונג געטהאָן אין די אויערען.

גראָד האָט זיך געעפענט די טהיר און עס איז אריינגעקור מען אז אַרימאן, א איד פון א יאָהר זעכציג. חנו האָט איהם גענוי בעטראכט און ער האָט בעמערקט, אז דער אַרימאן טראָגט פונקט אזא קאפּאַטע, ווי זיינע... איין קאַליער און איין שניט... ער האָט א שוידער געטהאָן.

צו דעם דאָזיגען אַרימאן האָט איהם עפעס א ציה גע-טהאָן: קיין ברויט וועט ער איהם ניט געבען: ער וויל איהם ניט מבזה זיין: ער טראָגט אזא קאפּאַטע, ווי זיינע... ער וועט איהם געבען א גראָשען, וועלכער לייענט גראָד אויפ'ן קוימען, א רעשט פון נעכטיגע „הליאָק“, וואָס מען האָט געקויפט אויף וועטשערע. אַכגעגעבען דעם גראָשען מיט א ציטעהריגער האַנד, האָט ער זיך געווענדעט מיט א שאלה:

— עפעס א ווייטער איד? ...

דער אַרימאן איז פון דער שאלה ווי געהויבענער געוואָרען, ער האָט זיך אויסגעגלייכט, בנעימות א זיפּץ געטהאָן און גע-ענטפערט:

— א קאָוונער...

— א קאָוונער? — האָט זיך חנו מאַדנע פּערחידושט — עפעס גאָר ניט ווייט...

— צורפוס געהן איז גאנץ ווייט... — האָט דער אַרימאָן
געענטפערט מיט אַ ווייכען שמויבעלע...

חנן האָט איהם וויעדער בעקוקט, געפונען, אַז די קאפּאטע
איז פונקט ווי זיינע, נאָר די קנעפלעך זיינען אַביסעל גרעסער-
רע ווי ביי איהם... האָט ער אַ הוסט געטהאָן און ווייטער גע-
פרעגט:

— שוין לאַנג, אַז איהר זענט אין אַזאַ מעמד? ...
— שוין שעהנע עטליכע יאָהר... — האָט דער אַרימאָן גע-
ענטפערט און אין זיין ענטפער האָט געקלונגען אַ מין שטאַלץ...
— איהר האָט אַ ווייב און קינדער? — האָט חנן ווייטער
געפרעגט:

— עס איז דאָ אַ ווייב און קינדערלעך, זאָלען געזונד זיין
און מען ווארט אויפ'ן שפייזער...

— וואָס זענט איהר אַמאָל געווען?
„ער וועט געוויס ענטפערען אַ תּבואה־הענדלער“ — האָט
זיך חנן געשראַקען.

און ניט אומזיסט, דער אַרימאָן האָט וויעדער מיט שטאַלץ
געענטפערט:

— געהאנדעלט מיט תּבואה... געווען אַ סוחר...
איצט האָט שוין חנן געוואוסט דעם גאַנצען סוד, די צור-
קונפט האָט איהם ערשיינט אַהן אַ שלישער און ער איז ווי רוחי-
גער געוואָרען...

צוויי שוועסטער.

צו דער אַרימער חיענען פלעגט די רייכע שוועסטער, זעל-
דע, זעלטען קומען; דערפאר אבער, אז זי פלעגט שוין אמאָל
קומען, איז ביי דער אַרעמער חיענען אין שטוב קענטיג געוואָר-
ן: די רייכע שוועסטער האָט שטענדיג עפעס א מתנה גע-
בראַכט, אמאָל א שטיקעל סיין אויף א קליידעל, א מאָל א פאָר
אַבגעטראָגענע שיך פאר די קינדער, א מאָל אן עסענווארג און
א מאָל א מזומן קערבעל.

אז זעלדע פלעגט קומען, פלעגט די אַרעמע חיענע פון אַנ-
פאנגס צוטומעלט ווערען. אויף איהר געזיכט פלעגט זיך אויסגיר-
סען א פרייד און א שרעק צוזאמען, און די אויגען, די טיעפע
איינגעגראָבענע אויגען, האָבען דאכט זיך געלאכט און געוויינט
צוזאמען...

— ס'א ביוונות א ביסעל! — פלעגט חיענע קוים צו זיך
קומען — איד זעה אויס, ווי דער שווארץ-יאָהר!

און חיענע פלעגט אראַברוקען נידעריגער דאָס טיכעל אויפ'ן
שטערן און א וויש טהאָן מיט די הענד דאָס פנים און פלעגט
בלייבען שטעהן אָהן ווערטער.

— פאר וואָס בעטסטו ניט זיצען?... — פלעגט שוין
די שוועסטער חיענען פון פערלעגענהייט וועלען ארויסנעהמען...
— ווייס איד... פלעגט חיענע פערשולדיגט ענטפערן,
ווארפענדיג א בליק איבער'ן שטיבעל — עס איז ברוד השם
ניטא וואו — א הקדש...

— ניין! ניין! — פלעגט זעלדע ענטפערן — איד האָב

קיון צייט ניט, איד וועל באלד געהן. וואָס מאַכסטו עפעס,
חיענע? ...

— מען מוטשעט זיך.. וואָס זאָל מען מאַכען. „ער“ זיצט
א גאַנצען טאָג אין שטוב און גיט ניט א קלאַפּ א פינגער אָן א
פינגער...
דער מאן פלעגט כעס'דיג א ברום טהאָן און גאר ניט

ענטפערען, און חיענע, קומענדיג שוין צו זיך, פלעגט אָנהוי-
בען רעדען און רעדען, קלאַגען זיך און קלאַגען זיך, און זעלדע,
די רייכע שוועסטער, פלעגט שמעהן און אויסהערען אויפמערק-
זאם אלע טענות, דרעהענדיג די פרענז פון איהר מאַנטעל...
— נו, איד דארף שוין געהן! — פלעגט עטדליך זעלדען

נמאָס ווערען אויסהערען חיענעס מעשיות — נא, דאָס וועסטו
האַבען פאר די קינדער אויף א פאָר העמדלעך... טייערע פרעז...
— וואָס? איד זאָל דיר דאַנקען? — פלעגט חיענע גע-
ריהרט ווערען, צונעהמענדיג די מתנה — איד זאָג דאָך, פריהער
נאָט, דערנאָך דו... עס איז ברוד השם...

ביי חיענען פלעגען זיך שמעלען טרערען אין די אויגען, צי
פאר פרייד פון דער מתנה, צי פאר אַער, וואָס זי דארף געה-
מען... אזעלכע זאכען איז שווער צו וויסען... און זי פלעגט
ניט וויסען מיט וואָס צו ענדיגען.

— פאָרט א שוועסטער — זי פערגעסט ניט! — פלעגט
חיענע נאָך זעלדע'ס אוועקגאַנג זיך ווענדען צו די הויזיגע.
— א גרויל גאר! — פלעגט דער „מאן“ וועלוועל ניט
זיין צופריערען — וויפיעל מיינסטו איז דאָס ווערטא? ביי ליי-
טען רייכע שוועסטער...

— ביי לייטען, ביי לייטען! — פלעגט חיענע איבערקריי-
מען איהר מאן — דו האָסט ווען געזעהן „לייטען“, קבצן איי-
נער? ... דו דארפסט דאָך נעמען א טאַרבע און געהן איבער די
הויזער...

— שא, שרײַ ניט אזוי — פלעגט וועלוועל אַראַכפּאַלען

ביי זיך — וואָס האָב איך דיר אזוי געזאָגט... איך מײן גאר
ניט...

— אזוי, מײנסטו גאר ניט! — פֿלעגט חיענע זיך צוהי-
צען — איך קאָן דיר, איך ווייס, דו וואָלסט וועלען, אז זי זאָל
דיר וואָס זי האָט אוועקגעגעבען, דו זאָלסט קענען א גאנצען
טאָג שלאָפען...

און חיענע פֿלעגט נאָך דעם א שעה נאָכאנאנד רעדען ווע-
גען דער רייכער שוועסטער און דערצעהלען, אז זי איז אלע
מאָל א גוטע געווען; בשעת זיי זיינען נאָך מיידלעך געווען און
ביידע געהאָדעוועט זיך ביים אַרעמען טאָטען, פֿלעגט זי איהר
אויף, וואָס זי האָט נאָר געהאט, אוועקגעבען...

— דערפאר האָט איהר טאקי גאָט געהאָלפען! — פֿלעגט
זי אויסלאָזען מיט א פרומען זיפץ, — גאָט זאָל איהר געבען
צעהן מאָל אזוי פיעל — זי איז דאָס ווערטטה...

און חיענע, וועלכער האָט זיך שטענדיג געדאכט, אז זי איז
זעהר פיעל שולדיג דער שוועסטער פאר די פיעלע מתנות, וואָס
זי גיט איהר איבער, פֿלעגט האַטש צאָהלען מיט ברכות אונטער
די אויגען, ווי זי וואָלט וועלען גרינגער מאכען די שווערע משא,
וואָס לעגט זיך ביי איהר אויפ'ן האַרצען נאָך יעדער בעקומענער
מתנה...

דאָך וואָלטען די ברכות אליין ניט געווען אין שטאנד צו
פֿערגרינגערן חיענעס האַרץ. משטיינס געזאָגט, וואָס פאר א
ווערטטה האָבען איהרע ברכות? איהר מויל איז ניט אזא גע-
בענשטער; א גאנצען טאָג שעלט זי העם מאן, די קינדער און
זיך אליין — און ווער ווייסט צי איז גאר איהר מויל מסוגל צו
א ברכה?

פֿערגרינגערן איהר משא פון די בעקומענדע מתנה איז
בעשטאנען אין אן אנדער זאך גאר. די אַרעמע חיענע, וואָס
האָט ערנהערט כמעט אליין דאָס גאנצע געזינד, דערמיט, וואָס
זי פֿלעגט האַנדלען מיט גאסיגע „פֿויערטעס“, איז אויך אין

שטאנד געווען עפעס צו שענקען איין מאָל אין יאָהר דער רייכער שוועסטער. עס איז געווען א מתנה אפשר ניט אזא טייערע, אָבער זעהר אן אָנגעלעגטע.

די מתנה פֿלעגט זי איהר שיקען איין מאָל אין יאָהר — אסתר תענית — מאָהן אויף המנ'טאָשען.

חיענע האָט געהאט אין גאס א פויערטע, מיט וועלכער זי האָט זעהר גוט געלעבט. און די פויערטע, אנדזשע, פֿלעגט איהר אלע אָסיען שענקען א האלבען טאָפּ מאָן.

חיענע פֿלעגט דאָס מאָהן בעהאלטען ווייט, ווייט אויפ'ן בוידעם, כדי די קינדערלעך, וואָס האָבען מאָהן זעהר ליעב, זאָלען דערפון ניט דערשמעקען. און מיט א קלאַפענדיגען האַרצען פֿלעגט זי ארויפקריכענדיג א מאָל אויפ'ן בוידעם, קוקען אויפ'ן זעקעלע מאָהן און טראכטען:

— אסתר תענית! ...

מעהר איז זי ניט אין שטאנד געווען צו פאַרשטעלען זיך, דער געדאנק פֿלעגט איהר ווי פערשכור'ען און נאָר שטראהלענדיג פֿלעגט זי אויסרעדען הויך:

— אסתר תענית! ...

און אסתר תענית איז דער פריה פֿלעגט זי לאָזען אלע אַרבייט, ארויפקריכען אויפ'ן בוידעם, מיט ציטערנדע הענד אַראָפּנעמען דאָס זעקעלע מאָהן און מיט אן ערנסט בעזאָרגט פנים פֿלעגט זי זיך אָנהויבען עסק'ן מיט די מאָהן...

— אי, מאָהן, מאָהן! — פֿלעגען די קליינע קינדער זיך אַעיונגען און אוועקשטעלען זיך ביי'ם טיש מיט דאָרשטיגע אויגעלעך.

— אוועקט, אוועקט! — פֿלעגט חיענע פאַרויכטיג זיי אוועקטרייבען. דאָס איז פאר דער מומע זעלדען — טשעפעט ניט.

דערהערענדיג: „פאר דער מומע זעלדען“, פֿלעגען די קינדער זיך איבערקוקען און אַפּטרעטען אויף א פאַר טריט צוריק.

בלויז דאָס יונגסטע, דאָר אינגעלע מיט גרויסע שוואַרצע אוי-
געלעך פלעגט זיך בעטען :

— מאמע, וועל ניט נעמען, וועל נאָר קוקען... מיינע
נאמנות... קוקען...

— נו, קוק, קוק! — פלעגט די מאמע ווייכער ווערען...
דערזעהנדיג, אז די מאמע איז מתיר צו קוקען, פלעגען
זיך אלע קינדער א שאַט טהאַן צוריק צום טיש און בעטראכטען
די מאָהן מיט גרויס חרוש און דרד ארץ...

און חיענע פלעגט אָנהויבען מעסטען און מעסטען, איהר
געקנייטשטער שטערן פלעגט געקנייטשטער ווערען, די טיעפע
איינגעגראָבענע אויגען פלעגען נערווען אומלויפען. זי האַט ניט
געקאָנט בעשטימען, פיעל זאָל זי לאָזען פאר זיך אליין: א האַלבע
קוואַרט, צי א קוואַרטירעל...

— וואָס זאָנסטו, וועלוועל, עס איז ניט מיאום צו שיקען
איהר נאָר אנדערהאַלבען קוואַרט ?

— וואָס פרענסטו מיר ? — פלעגט וועלוועל זיך בלאַ-
זען — עס איז דאָך דיין שוועסטער, ווייסטו דאָך בעסער פאר
מיר...

וועלוועל האַט שוואַרצען מאָהן ליעבער געהאט פאר אלע
נוטע זאכען, ליעבער געהאט אפילו ווי מעהרען צימעס... און
הלואי וואַלט ער נאָך כאַטש א ביסעלע פערדיענט, וואַלט ער
געהייסען שיקען „איהר“ א קוואַרט און פאר זיך א קוואַרט. נאָר
וואָס העלפט דאָס ליעב האַבען ? אן אַרעמאן טאָר נאָר נישט
ליעב האַבען...

און חיענע פלעגט נאָך א לאנגען ישובי־הדעת לאָזען זיך
אליין נאָר א קוואַרטירעל און דאָס איבריגע פלעגט זי פערבינ-
דען פאר זעלדען...

שווער איז דאָס צוגעגאנגען מיט'ן אוועקטראַגען. אייגענט-
ליך, וואַלט חיענע זיך מחיה געווען, ווען זי וואַלט געקאָנט אליין
אוועקטראַגען, ווען זי וואַלט זיך ניט געשעמט... נאָר חיענע האַט

בשום אופן זיך ניט געקאנט פארשמעלען, ווי אזוי וועט זי דאס אריין און זאגען: איך האב דיר געבראכט א מתנה... ניין, זי וועט עס ניט קענען אויסרעהען... זי וועט זיך צעטומלען און עס וועט זיין א חרפה פאר'ן שוואגער...

און היענע ווענדעט זיך צו די קינדער.

— נו, ווער וויל אוועקטראגען דער מוחמען זעלדען די מאַהן?

— איד! — פלעגט איין קינד א שפרונג טהאן.
 — איד! — פלעגט א צווייטעס איבערשרייען דאס ערשטע.
 — איד! — פלעגט א דריטעס זיך איינשפארען...
 נאָר היענע פלעגט יעדעס קינד בעטראכטען און געפינען חסרונות.

— ביי דיר איז צוריסענע הויזלעך. עס זעהט זיך דאָס הויז-לע העמד... מיאום פאר'ן פעטער...

— ביי דיר איז א צעריסען קליידלעך...
 — דו, האצקעל, געהסט אפילו ניט שלעכט אָנגעטהאָן. ערסט פאר אכטאָגען א פאַר לאטקעלעך געלעגט... איך האָב אָבער מורא, דו קאָנסט אויפ'ן וועג אויפגעסען... ביזט א נאַשער. געדענקסט, ווי דו האָסט זומער אויסגעזופט א האַלבע גלאָז זויער-מילך...
 און האצקעלע, א יונגעלע פון צוועלף יאָהר, הויבט זיך אָן שווערען מיט אלערליי שבועות, מיט עולם הבא, מיט די ציצית, אז ער וועט אויפ'ן זעקעלע אפילו ניט קוקען, ניט נאָר ניט עסען. אי די האַלבע גלאָז זויער-מילך, האָט ער געמיינט, אז דאָס האָט מען איהם געלאָזען אויף אָנבייסען...

און היענע שיקט די מאַהן מיט האצקעלען. זי קוקט איהם גוט ארום, פערשפילעוועט איהם די קנעפלעך. שנייצט איהם אויס דאָס נעזעל און הויבט איהם אָן עקזאמינירען:
 — וואָס וועסטו זאָגען?

— איך וועל זאָגען — הויבט אָן האצקעלעך — און די אויגע-

לעך גלאנצען — איך וועל זאָגען: די מאמע האָט אייך געשיקט
שלח־מנות...

— משוגע'נער, — דערשרעקט זיך די אַרעמע מוטער —
און די איבריגע קינדער צעלאַכען זיך — משוגע'נער, וואָס איז
היינט פאר אַ שלח־מנות? ... מ א ר ג ע ז איז דאָך שלח־
מנות.

— איך וועל זאָגען: די מאמע האָט אייך געשיקט מאַהן
אויף המז'טאַשען...

— א, אזוי, אזוי, — ווערט חיענע צופריעדען... דו וועסט
פריהער זאָגען: גוט מאַרגען! שעה, הויך: גוט מאַרגען! ...
— גוט מאַרגען! — שרייט אויס האצקעלע — און אלע
קינדער לאַכען זיך פענאַנדער — די מאמע האָט אייך געשיקט
א מתנה מאַהן אויף המז'טאַשען...

— גוט! גוט! — קוועלט אָן חיענע ביי דעם וואָרט
מתנה — האצקעלע איז טאָקי א קלוגער...

און האצקעלע לויפט ארויס מיט'ן זעקעל מאַהן. אין שטיב־
בעל ווערט שטיב־אלע ווארטען אויף עפעס א גרויסע זאך. אלע־
מען דאכט זיך, אז האצקעלע וועט קומען צוריק און וועט עפעס
בריינגען אזא זאך, וואָס איז טייערער פאר אלץ, נאָך וואָס
דאָס גאנצע פינסטערע אַרעמע שטיבעל קאָן ליכטיג און רייך
ווערען...

נאָך מעהר אָנגעשטרענגט ווארט חיענע אליין. עס איז דאָך
איהרע מאַהן און איהר שוועסטער... וואָס וועט זי זאָגען? ... פאר
וואָס זוימט ער זיך לאַנג? ... דאָס הארץ שפּרינגט איהר
שיער ניט ארויס...

— שא, ער לויפט שוין צוריק! — זאָגט אָן א קינד, וואָס
קוקט די גאנצע צייט אין פענסטער.

און האצקעלע לויפט אריין א פרעהליכער אין שטוב...

— נו? — שטעלט אויס חיענע אויף איהם איהרע אויגען.

— איך בין אריין...

— דער פעטער געווען אין דער היים? — שלאגט חיענע איבער.

— ניין! — האקט האצקעלע אב פרעהליך.
 חיענע גיט א זיפץ און טרייבט ווייטער: נו, דערצעהל.
 — איך בין אריין, פרעגט מיך די דיענסט: וועמען דארפסטו, אינגעלע? זאג איך: איך דארף די מוהמע זעלדען...
 — גוט געזאגט! — שיינען חיענע'ס אויגען פאר גליק, וואס איהר ארעם אינגעל איז אזא יחסן...
 — די מוהמע זעלדע איז ארויס—דערצעהלט האצקעלע ווייטער—באלד וועט זי אריין, זאגט די דיענסט—ווארט. און באלד איז אריין די מוהמע. „גוט מארגען!“ האב איך געזאגט.
 — הויך? — פרעגט חיענע.

— הויך, אויפ'ן סול, זאל איך אזוי געזונד זיין, — שווערט האצקעלע — גוט מארגען — די מאמע האט אייך געשיקט מאהן אויף המזטאשען...
 — פאר וואס האסטו נישט געזאגט: א מתנה? — פרעגט די מאמע, ווי בעלידיגט...

— אוי, איך האב זיך פערגעסען... אוי — אוי! — האט האצקעלע חרטה און קראצט זיך אין פאה.
 — נארישע אידשנע! — ברומט וועלוועל—עס פערשטעהט זיך, אז דאס איז א מתנה, ממילא. וואס דארף מען נאך אויסרעדן. דען. אודאי אז דו שיקסט איהר מאהן איז דאס א מתנה... „זי“ פערשטעהט דען נישט?...

און חיענע גיט אין הארצען וועלוועלען גערעכט און א בערן היגטע פרעגט זי ווייטער:

— נו, נו! וואס האט זי געזאגט?
 — זי האט צוגענומען און עפעס געשמייכעלט...
 — עס האט איהר הנאה געטהאן! — קוועלט חיענע...
 — און האט אריינגעשאטען אין א גרויסער זילבערנער שיסעל און געזאגט: טייערע מאהן...

— שייך טייערע...—בעגייסטערט זיך היענע — גאלד!
 היינטיגעס יאהר איז גאר ניט צו קריגען אזא מאהן...
 — בעראנק דער מאמען! האט זי געזאגט, דערצהלט וויי-
 טער האצקעלע, און זאגט איהר, אז איך בעט איהר, זי זאל קומען
 מארגען צו דער סעודה...
 — א שוועסטער איז א שוועסטער! — זיפצט צופריערען
 היענע, קעהרט זיך אום צום פענסטער און ווישט די אויגען פאר
 פרייד...

* * *

אזוי האט זיך עס פיעלע יאהרען געצויגען. דאס זעקעלע
 שווארצע מאהן האט היענע'ן געמוטיגט. גענעבען שטאלץ: זי,
 די ארימע, דערשלאגענע פרוי, איז אויך איז שטאנד צו שענד
 קען, און וועמען? איהר רייכער שוועסטער... פאר די אפמע
 מתנות, וואס זי געהמט פון איהר, קעהרט זי איהר אום כאטש
 איין מאל אין יאהר א מתנה...
 און היענע איז גליקליך דערמיט געווען.
 נאך די ארימע פרוי האט דאס גליק פלוצים פערלארען און
 זי האט דערפיהלט, אז איהר וועלט איז שוין פערשפיעלט, זי
 האט שוין ניט אויף וואס צו האפען — איהר שוועסטער, וואס
 לעבט און איז רייך, איז פאר איהר אבגעשטארבען.
 עס איז געווען אסתר תענית. די ארימע היענע האט, ווי
 אלע מאל, מיט א קלאפענדען הארצען פאר פרייד, דאס זעקעלע
 שווארצע מאהן אראבגענומען פון בוידעם, געמאסטען און גע-
 מאסטען, געקלערט און געקלערט, וויפיעל זאל זי פאר זיך לא-
 זען: א האלבע קווארט, צי א קווארטירעל און קוים מיט דער
 הילף פון די צעהנדליגער קנייטשען אויפ'ן שמערן, האט זי
 בעשלאסען, ווי אלע יאהר, אז פאר זיך וועט זיין גענוג א קוואר-
 טירעל — און האט עס אוועקגעשיקט מיט ברוד'קען, ווייל

האצקעל איז גראד דאס יאהר געגאנגען אהן שטיוועלעך און ברוד'קען האט אכגעגאלטען: די אלטע שטיוועלעך, וואס די מוהר מע האט געשאנקען, זיינען פונקט געווען אויף זיין „פוס“.

מיט א קלאפענדען הארץ, ווי אלע יאהר און נאך מעהר ווי אלע יאהר, ווייל חיענע האלט שטארק, אז א הארץ „זאגט“ — האט זי ערווארטעט זיין קומען, וואס פאר א בשורה וועט ער ברענגען, וואס האט די שוועסטער געזאגט? ...

און אט איז אריין ברוד מיט'ן זעקעל מאהן צוריק... א דערשלאגענער, פערשעמטער, האט ער זיך אוועקגעשטעלט און ניט געקאנט א ווארט אויסרעדען...

— וואס ביסטו ניט געגאנגען? — האט חיענע ביזן גע-פרעגט.

— איך בין שוין געווען... — האט ברוד'קע קוים געענט-פערט.

— ניטאז זי אין דער היים? — האט חיענע ווייטער גע-פרעגט...

— אין דער היים איז זי...

— נו? — האט חיענע אויסגעשטעלט די אויגען...

— זי זאגט, אז זי האט שוין!

— וואס, ביזטו משוגע? רעד! — איז חיענע ווי צומישט

צוגעגאנגען נאָהענט צו איהם און אָנגעהויבען איהם צו טרייס-לען...

— וואס ווילסטו? — האט זיך דאס אינגעל פאנאנדערגע-

וויינט — וואס בין איך שולדיג, אז „זי“ האט שוין? ...

— פון וואנען? וואס? וועה איז מיר! וואס טהוט זיך

דא היינט מיט מיר? פון וואנען האט זי? ...

— איך בין אריין — דערצעהלט ברוד'קע פערוויינט —

זאג איך: די מאמע האט אייך געשיקט מאהן... זאגט זי: איך

האב שוין... איך האב גאר פערגעסען, דאס די מאמע שיקט מיר

אלע יאהר. איך האב נעכטען געקויפט ביי זלאמע דער אלמנה

א גאנצען האלבען טאָפּ פאר א האלבען רובעל... נעהם עס צוריק.
דער מאמען וועט עס צונוי קומען... — האט די מוהמע געזאָגט.
— זי האט שוין! — האט חיענע אויסגעשריגען.
און אין שטיבעל איז שטיל געוואָרען, ווי עמיצער וואָלט
עפעס אַנגעזאָגט זעהר א טרויעריגע בשורה, וואָס רויבט אוועק
די 5־עצטע האַפּנונג, וואָס לעשט אויס יעדען שטראַהל...
און א גאנצען פורים האט דאָס שטיבעלע געטרויערט, ווי
מען וואָלט דא „שבעה“ געזעסען, ווי מען וואָלט א געשטאַרבע־
נעם בעוויינט.
געשטאַרבען איז פאר חיענע'ן די רייכע שוועסטער...

רייזעלע.

1.

אז דאס אכטידיעהריגע רייזעלע שטעהט אויף אין דער פריה, רייכט זי אויס די פערשלאָפּענע אייגעלעך, קוקט זיך אום אין אלע פיער ווינקעלעך פון דעם קליינעם שטיבעלע און זוכט עפעס.

זי זוכט די מאמען. נאָר די מאמע איז שוין לאַנג אוועקגע-
גאנגען אין מאַרק מיט'ן קויש עפעל און רייזעלע זיפצט אָב:
— אזוי גיך איז זי שוין אוועקגעגאנגען!

פויל טהוט זי אָן דאָס אלט צוריסען קליידעלע, וואשט זיך און געפינט עפעס א שמאמע, עהנליך צו א האנטוך און ווישט זיך אָב. דעמאָלט ווערט איהר קלאָרער דאָס מוח'ל, זי דערמאָנט זיך, אז היינט איז דינסטאג, נאָכדעם דערמאָנט זי זיך, אז די מאמע האָט א גאנצע נאָכט געהוסט, געפאָכט מיט דער נשמה. זי האָט איהר דערלאנגט קאלט וואסער מיט א שטיקעל צוקער, נאָר עס האָט ניט געהאָלפּען... די מאמע האָט אויף איהר עפעס אזוי מאָדנע געקוקט... „רייזעלע האָט זי גע-
זאָגט, דו האָסט אויף מיר רחמנות?“ זי האָט ניט געענטפערט, זי האָט זיך נאָר פונאָדער געוויינט און איז אוועקגעלאָפּען אין א ווינקעלע, שטארקער אויסוויינען זיך. מעהר געדענקט זי ניט. זי ווייסט נאָר, אז איהר האָט זיך א גאנצע נאָכט גע'חלומט.
— זי איז שוין געזונד — טרייסט זיך רייזעלע — אזוי וואָלט זי דאָך אין מאַרק ניט געגאנגען.

זי געהט צו צו'ם טיש און געפינט דאָרט גרייט פאר איהר „אַנבייסען“ — א שטיקעל ברויט, און אביסעל מילך אין א צובראָכענעם גלאָז.

אז זי עסט אב דאָס אָנבייסען ווערט איהר אומעמינ. זי בעט נאָט, עס זאָל פינסטערליך ווערען און די מאמע זאָל שוין קומען. זומער קען זי זיך נישט איינהאלטען און לויפט אין מארק זעהן, וואָס מאכט דאָרט די מאמע, און האָטש די לעצטע פלעגט זיך שטענדיג קלאַגען, אז זי האָט גאַרנישט געלייזט, פלעגט דאָך רייזעלע קלויבען נחת שטעהענדיג נאָהענט נעבען דער מאמע. איהר נחת פלעגט זיך דייטליך אויסדריקען, ווען א קונה פלעגט אונטערקומען צום קאַשיק עפעל און געבען עפעס צוליי- זען. זי פלעגט פרעהליך אויסרופען:

— מאַמעלע, דו לייזט!

נאָר די מאמע פלעגט דאָס רוב טרויריג ענטפערן:

— אז אָך און וועה מיין טאַכטער צו'ם לייזונג — פאר א

גאנצען טאָג ערשט די דריטע קאַפיקע...

ווינטער אבער פלעגט רייזעלע דעם פערנגעניגען אויך ניט האָבען. קיין שיד האָט זי קיינמאָל ניט געהאט און לויפען אין מארק א באַרפיסע איז קאלט. די מאמע זאָגט, מען קען זיך פערקיהלען און חלילה שטארבען. און שטארבען האָט זי גע- וואוסט איז זעהר א שלעכטע זאך. ווען איהר טאָמע איז גע- שטאַרבען געדענקט זי ניט, נאָר זי ווייסט, אז ער ליענט דאָר- טען ווייט אונטער דער שטאָרט אויפ'ן בית-עולם אין א טיעפער גרוב און קען פון דאָרט קיינמאָל נישט ארויס, אפילו זומער אויך ניט... קיינמאָל ניט! ... דעריבער היט זי זיך און זי זיצט ווינטער א גאנצען טאָג אין שטוב און ווארט ביז וואנען עס ווערט פינס- טער, ווען די מאמע דארף קומען.

— שוין פינסטער! — געהט זי צו אלע וויילע צום פענס-

טער. — באַלד, באַלד קומט זי.

נאָר עס קומט איהר אויס נאָך פיעל צו ווארטען. אין דעם קליינעם שטיבעל מיט די פערפרוירענע קליינע שייבעלעך ווערט פינסטער בשעת אויפ'ן גאס איז נאָך גוט ליכטיג און עס ציהט זיך רייזלען אזוי לאנג די צייט.

— עס איז דאך שוין פינסטער, פאר וואָס קומט זי ניט ?
זיפצט זי מיט אונגעדולד.

און אז אין קליינעם שטיבעלע ווערט שוין די פינסטערניש
נעדיכט און רייזעלע קען שוין ניט זעהן, וואָס ארום איהר גער
פינט זיך אויסער דאָס שטיקעלע פריפעמשיק, וואָס די מאמע
האָט ניט לאַנג אָבגעקאלכט, דאמאָלס דערהערט זי א קלאַפּ אין
טהיר. איהר קליין הערצעלע שפּרינגט שיער נישט ארויס פאר
שמחה און זי צעזינגט זיך:

— די מאמע געהט, די מאמע געהט !

זי ווייסט, אז קיין אנדערער קומט צו זיי קינמאָל נישט,
און ווירקליך, עס קומט צו געהן די מאמע, א פערפרוירענע,
שטעלט אוועק דעם קאָשיק נעבען טהיר און רופט אויס :

— וואו ביזטו, רייזעלע ?

— אָט בין איד, מאמע, דאָ לעבען בעט — צינד אָן פייער.
די מוטער רייבט אָן א שוועלעלע, און צינדט אָן דאָס
לעמפעלע. א שוואכע שיין בעלייכט דאָס שטיבעלע, נאָר פאר
רייזעלע איז גענוג — זי דארף נאָר דערזעהן די מאמע און זי
זעהט איהר פאר'ן רויכגען פייער גאנץ גוט און זי ווערט
פרעהליך.

— מאמע, וועטשערע וועסטו קאָכען ?

— ווי דען ? — ענטפערט די מוטער. — ביזט אודאי א
הונגעריגע.

— ניין ! איד וויל נארניט עסען — דו ווילסט דאָך אבער...

— איד וויל אויך ניט, איד האָב אויפ'ן מארק געקויפט

א האלב פונט ברויט און געגעסען מיט א צופוילטער עפעל —
א מחיה !...

די מוטער לעגט פערנאנדער א פייער. אז עס ברענט זיך
פערנאנדער שטעלט זי צו א טעפעל וואסער און זי זעצט זיך
אוועק מיט רייזעלען. רייזעלע קוקט דאָ אויפ'ן פייער, דאָ אויף
דער מאמען און עס איז איהר אזוי גוט. אזוי וואריס...

דאָס טעפעל וואסער הייבט פּרעהליך אָן זיערען. די מוטער פּערקאָכט אביסעל גרויפּען און אין א האלבע שעה עסען זיי ביי דע די וועטשערע.

ביי די ערשטע צוויי לעפעל פּערהוסט זיך די מוטער. רייזעלע הערט אויף צו עסען און ווארט ביז וואנען די מאמע וועט זיך אויסהוסטען. די מאמע וויל איהר זאָגען, זי זאל נישט ווארטען און עסען, נאָר דער הוסט ווארגט זי און זי קען א ווארט נישט אויסרעהען.

— מאמעלע, גענוג דיר צו הוסטען, — בעט זיך די קליינע רייזעלע מיט טרעהרען.

— דו זשאָלעוועסט מיר? — פּרעגט די מוטער נאָכ'ן אויס-הוסטען זיך, גלעטענדיג רייזעלען איבער'ן קעפעלע. נאָר אַנשטאַט אן ענטפּער נעהמט זי רייזעלע ארום און וויינט זיך פּונאָנדער...

2.

רייזעלע איז אלט געווארען צוועלף יאָהר.

עס איז זומער געווען. דורך די קליינע מיט שטויב פּער-צויגענע שייבעלעך האָבען זיך שטראהלען פון דער זון, ווי מיט געוואלד אריינגעשפארט אין שטיבעלע און זיי זיינען געפאלען אויף רייזעלעס פנים'ס. רייזעלע, וואָס איז דעם גאנצען פרייה-מאָרגען געזעסען פּערטרויערט האָט זיך פון דאָס זיסע ליכט ערמונטערט און עס האָט זי געצויגען אויפ'ן נאָס... נאָר וואָס וועט זי דאָרט טהאָן? שפיעלען זיך האָט זי ניט מיט וועמען, אלע מיידלעך אין איהרע יאָהרען געהען אין פיינע קליידלעך, און זי האָט אפילו קיין שיד נישט. אלע שעמען זיך מיט איהר. איין חבר'טע האָט זי נאָר — די מאמע!... זי איז אזא גוטע, אזא גוטע... אלץ פּאָלגט זי איהר, די גוטע מאמע, אפילו אז זי

הוסט זיך פונאָנדער קומענדיג אהיים פון מארק, און זי בעט זי זאָל אויפהערען, פאלנט זי איהר אויף. נאר ביי נאַכט העלפט נישט איהר סעמען. היינט ביינאכט האט זי אזוי געהוסט... רייז זעלע האָט איהר צוויי מאָל וואסער דערלאנגט, נאר עס האָט ניט געהאַלפען... וואָס הוסט אזוי די מאמע? זי זאָגט דאָס איז א פעהלער, נאר מען קאָן דערמיט אויסלעבען די יאָהרען. איהר מאמע — די באַבע — איז אויף אזוי געווען און האָט אויסגע- לעבט די יאָהרען... „אוי גאָט, זאָל די מאמע לעבען!“ צעוויינט זיך אין רייזעלען דאָס קליינע הערצעלע. דער מאמעס בלאַס פנים מאַלט זיך איהר און עס ציהט זי צו איהר... דאָס ענג שטיי- בעלע ווערט איהר נאָך ערגער... „איז מארק“ — בליצט איהר דורכ'ן קליין קעפּעל — „צו דער מאמען“...

און א באַרפיסע, אין אן אַלט-צוריסען-קליידעלע לויפט זי גלייך אוועק צו דער מאמען.

— נו, וואָס ביזטו געקומען, רייזעלע? — פרעגט זי די מאמע מיט ליעבשאפט.

— אזוי זיך, מאמע... אומשטיג... — ענטפערט רייזעלע, ווי שעמעדיג.

— נו, נו, קיין בייז ניט... טרייסט זי די מאמע — שטעה זיך דאָ, קיין געלד לייזט זיך סיי ווי סיי ניט.

א זיצערין פון קעגענאיבער, וואָס קריעגט זיך שטענדיג מיט רייזעלעס מוטער פאר א קאָפיקע פרוין און ווערט „גוט- פריינד“ בשעת ביידע לייזען נישט, פערלאַזט איהר בענקיל און געהט צו זיי ביידען. בעטראכטענדיג רייזעלען מיט דורכ- דרינגענדע בליקען רופט זי זיך אָן.

— דו ווייסט, הייענע, אז דיין רייזעלע וואקסט אָהן עין- הרע.

— זאָל נאָר אזוי איהר מוז וואקסען! — זיפצט אָב היי- ענע, קוקענדיג מיט פייכטע אויגען אויף איהר קליין-דאר טאַכ- מער'ס.

— וואָס מיינסטו, — רעדט ווייטער די זיצערין — נאָך אַ יאהר, נאָך אַ יאהר — באלד ווערט זי א „מויד“ און זי דארף שוין אַ חתן. די יאָהרען לויפען... ווי לאַנג בין איך געווען אזאַ מיידעלע? דאכט זיך געכמען... אַ גאַנץ שעהן מיידעל — ענד־דיגט די זיצערין, בעטראכטענדיג רייזעלעס געקרייזעלטע העהר־רעלעך, וואָס פאלען אראָב אין לאַקען אויפ'ן בריימען שטער־רענדיף, בעטראכטענדיג איהר בלאַס פנים'ל, מיט די טיעפע, שוואַרצע אויגעלעך.

רייזעלע קען נישט פערטראַגען דער זיטצערינס בליקען, אויף איהר בלייבען פנים'ל בעווייזען זיך אַ פאַר רויטליכע פלעך קען און זי ווערט נאָך שענער. די זיצערין לויבט ווייטער:

— נאָר אַ שעהן מיידעל!

— זאָל זי האַבען נאָר אזאַ שעהן מזל ווי שעהן זי איז — זיפצט אָב חיינענע, — איהר טאַטע זאָל פאַר איהר זיין אַ גוטער בעטער, רב־נוש־שלזעולם!

— אודאי! — ענטפערט די זיצערין — ווער דען אז ניט „ער“. פון דעסטוועגען, חיינענע, האַסטו אליין געדארפט עפעס אָנהויבען זאָרגען פאַר איהר, עס איז קיין תכלית ניט... — נו, וואָס זאָל איך טהאָן — זיפצט די מוטער — איך זאָל זי שטעלען מיט אַ קויש עפעל? — איך אליין ליין נאָר־נישט.

— וואָס עפעס מיט אַ קויש עפעל! — האַקט אָב די זי־צערין, ווי זי וואַלט זיך דערשראָקען פאַר נאָך אַ קאַנקורענטקע. — גייעב זי בעסער אוועק אויף א „שטעל“... קיין יחוס איז היינט־טאָג צייטען ניטאָ...

חיינענע מיט רייזעלען האַבען זיך איבערגעקוקט, ביידענס פנים'ער זיינען בלאַס געוואָרען. זיי האַבען שטרענג אַ קוק גע־טהאָן אויף די זיטצערין, ווי זיי וואַלטען פאַרגעוואַרפען:

— גל'נטע! ווילסט אונז צושיידען!...

רייזעלע איז שוין פון דער מאמען ניט אוועקגעגאנגען. זי

האָט געוואַרט ביז עס איז פינסטער געוואָרען און זיי זיינען
ביידע אהיים געגאנגען; אויפ'ן וועג האָבען זיי צווישען זיך ניט
גערעדט, ווי זיי וואָלטען פֿלוצים שמום געוואָרען. מינוטער-ווייז
פלעגט רייזעלע אָננעמען דער מאמען פאר'ן קלייד, ווי זי וואָלט
פאר עפעס זיך געשראָקען...

אז זיי זיינען געקומען אין שטיבעלע, איז שוין פינסטער
געווען. רייזעלע האָט אָנגעצונדען פֿיער און האָט זיך דער-
שראָקען: איבער דער מאמעס געל-דאָר פנים האָבען זיך געקוי-
קעלט צוויי גרויסע טרעהרען.

— מאמעלע, דו ווינסט! — האָט זי מיט שרעק אויסגע-
שריגען, צוטולענדיג זיך צו איהר.

— וואָס דען, מיין טאכטער, לאָכען זאָל איד? ... „זי“ איז
דען ניט גערעכט? וועה צו מיר, דו ביזט שוין א מיידעל פֿון
12 יאָהר און האָסט אפילו קיין פֿאַר שיד ניט, קיין העמד אויפ'ן
לייב. און איד בין קראַנק, איין גאָט ווייס, ווי אזוי איד שטעה
אויפ'ן מאַרק... וואָס וועט זיין דער סוף? ...

— נו, וואָס זאָל איד טהאָן? — האָט רייזעלע געפרעגט—
אז איד וואָלט געקענט פערדיענען געלד, וואָלט איד זיך געמאכט
א קליידעל מיט שיד און דיר וואָלט איד אויך געמאכט אויף
יוב-טוב א שעהן קליידעל...

די מוטער האָט א וויילע געשוויגען, קוקענדיג מיט פֿולע
בליקען אויף איהר טעכטעריל, נאָכדעם האָט זי שטיל געפרעגט.
— דו, רייזעלע, ווילסט פערדיענען געלד?

— אָהאָ! — האָט רייזעלע זיך דערמונטערט — איד
וואָלט נאָר געוואוסט ווי אזוי. איד וואָלט גאָר וועלען זיין א
שניידעריין. לאה שרה'ס, וואָס וואוינט קענען אונז, איז אויך א
שניידעריין. און זי פערדיענט אזוי פיעל געלד! אלע שבת זעה
איד זי שפאצירען אין אזא שעהן קליידעל! ... אפילו אין מיטען
זאָרד געהט זי אין א היטעלע. נאָר איד וואָלט קיין היטעלע נישט
געטראָגען, איד וואָלט בעסער געקויפט דיר א גייעם פארוק,

ריינער האָט זיך שוין גאָר צוריסען...

— ניין, מיין טאָכטער — האָט איהר די מוטער איבער געשלאָגען — א שניידערין איז ניט פאר דיר, ביז וואנען דו וועסט אנהויבען געהמען געלד וועט געדויערען דריי יאָהר און קיין קליידעל וועסטו זיך אלץ נישט קענען מאכען. ביים אַנקור מען דארף מען נאָך געבען דער „בעל־הבית'טע" צעהן רובל פאר'ן אויסלערנען זיך.

— נאָ, ווי־זשע פערדיענט מען געלד? — האָט רייזע זעלע אומעטיג געפרעגט.

— דו האָסט דאָך געהערט, וואָס זי האָט געזאָגט...

רייזעלעס בלייד פנים'ל איז בלייבער געוואָרען, אין איהר רע טיעפע אויגעלעך איז אומגעשוואומען א שרעק.

— און דיר לאָזען אליין, מאמע, ביינאכט זאלסטו אפילו ניט האָבען ווער עס זאל דיר אביסעל קאלט וואסער דערלאנגען?

די מוטער האָט גארנישט געענטפערט — נאָר צוויי טרעה־רען ווינען אראָבגערוגען פון איהרע מאמע אויגען רייזע־לעס פנים'ל...

— נו, מאמע, וויין נישט, — האָט רייזעלע זיך געבעמען, — דו וועסט דאָך מיד אָבגעבען צו א גוטער „בעל־הבית'טע", וועט זי מיך לאָזען אלע נאכט געהן צו דיר שלאָפען...

— ניין, מיין טאָכטער — קיין גוטע „בעל־הבית'טעס" זיי גען ניטאָ — אז זיי צאהלען געלד, ווילען זיי האָבען אַ נוץ ביי טאָג און ביינאכט.

— און זיי האָבען נאָר קיין רחמנות ניט? ... — האָט רייזע זעלע דערשראָקען געפרעגט.

די מוטער האָט אויף דער פראגע נישט געענטפערט. זאָגען זיכער, „ניין" האָט זי ניט געוואָלט איבערשרעקען איהר איינ־ציג לייעב קינד, וועלכע וועט געוויס שוין מוזען צו „זיי" אריינ־

פאלען, און זאגען „יא“ האט איהר די צונג ניט געדיענט: ווי פיעל בעל־הבית'טעם זי האט געקענט, זיינען אלע ביזע געווען, און זי האט געשוויגען...

3.

איז אכט טאג ארום איז רייזעלע אָנגעקומען צו מאַדאַם גלאַצמאַן:

— דו זאָלסט נאָר זיין א בריה, — האָט איהר די מאַדאַם גלאַצמאַן די ערשטע אונטערריכט געגעבען — א בריה האָבען אלע ליעב. און דו זאָלסט פּאָלגען, וואָס מען וועט דיר הייסען, אלעמען דארפסטו פּאָלגען, אפילו דער קעכין, וועט דיר דאָ זיין גוט.

רייזעלע האָט אויסגעשטעלט די אויגען אויף דער גרויסער, גראַבער מאַדאַם. זי האָט ניט געקענט פערשטעהן, ווי אזוי קען דאָ זיין „גוט“, אז אַט די גרויסע, גראַבע מאַדאַם וועט איהר געבען עסען, וועט איהר זאָגען: „געה לעג זיך שלאָפען!“ אז אַט די גראַבע מאַדאַם וועט איהר „הייסען“ טהאַן אן ארבייט און זי וועט קיינמאָל ניט זאָגען „מיין קינד“, „מיין טאָכטער“, אפילו „רייזעלע“ וועט זיי ניט זאָגען, זי וועט איהר שטענדיג רופען „דו“.

— ניין! דו ביזט א ליגנעריין, א שלעכטע! — האָט רייזעלע די ערשטע נאכט געקלערט, ליגענדיג אויפ'ן בעטעל אין קיך: „גוט“ קען דאָ מיר ניט זיין; גוט איז דאָרטען אין דעם קליינעם שטיבעלע, נעבען דער קראַנקער מאַמען. דאָ איז פאַר מיר אן אסטראַג... ביינאכט וועט די מאַמע דאָרט הוסטען און איד וועל דאָ דארפען ארבייטען... און אויף וואָס דארף „זי“ מיר, אַט די גראַבע גרויסע, „בעל־הבית'טע“, זי הוסט דען, ווי מיין מאַמע, וואָס? ... זי איז דאָד אזא געזונטע... און טאָמער וואָלט זי אמאָל א הוסט געטהאַן — האָט זי אזוי פיעל מעי-

שען, וואָס וואָלטען איהר אפילו וויין דערלאנגט. און דאָרטען
 ליעגט מיין מאמע אליין און הוסט, הוסט. בעט זיך: רייזעלע,
 רייזעלע... אביסעל וואסער... רייזעלע, אביסעל וואסער...
 און רייזעלע האָט זיך אראַבגעכאפט פון בעטיל, צוגעגאנגן
 גען צום פענסטער, געזוכט מיט די אויגעלעך יענעם קליידשטיי-
 בעלע — וואו איהר מאמע ליעגט אליין און רופט זי...
 — מאמע, מאמע, מהייערע מאמע! — האָט רייזעלע ניט
 אויסגעהאלטען און האָט זיך פונאָנדערגעוויינט, אייננורעני-
 דיג דאָס קעפּעלע אין קישען.
 איהר געוויין האָט אבער קיינעם ניט געוועקט, אלע זיינען
 פעסט געשלאָפען.

די נייע לאמע.

יענקעלע איז א אינגעלע פון זיעבען יאָהר, נאָר זעהן זעהט ער אויס ווי צעהן יאָהר. אבער דערין איז ניט ער נעביד שול־דיג, נאָר די איבערגענעהמע קאפּאָטקעלע זיינע. זי עלטערט איהם פאר דער צייט, זי איז אויף איהם זעהר ברייט און לאנג. בשעת מען האָט זי איבערגענעהט פאר איהם, האָט די מאַמע בדעה געהאט, אז עס זאָל קלעקען אויף עטליכע יאָהר, ווייל דאָס קינד האַלט אין וואַקסען. אויך דאָס היטעלע זיינס איז אן אלט'ס און א גרויס, — פון טאַטענס קאַפּ, — און ער זעהט אין זיי אויס עלטער אויף שטאַרקע דריי יאָהר, און דער טאַטע זיינער, ווען ער איז אין גוטען הומאָר, רופט איהם „בעל הבית'עלע“... און יענקעלע איז צופריעדען.

ניט אזוי איז אבער מיט יענקעלע'ס הייזעלעך. זיי זיינען געווען זעהר קורץ, די לעצטע צייט זיינען די „קאַלאַש'עס“ פון זיי צעפליקט געוואָרען און ביי יענקעלען האָבען זיך נעבעך די הויַלע קנייה ארויסגעזעהען און די מאַמע האָט דורכ'ן ווינטער ניט איינמאָל דערמאָהנט איהר הייקלען.

— וואָס וועט זיין, הייקעל, מיט א פאָר הייזעלעך פאר יענקעלען? — זיי זיינען דאָך שוין צעברעקילט געוואָרען. און הייקעל פלעגט א קוק טהאָן אויף יענקעלען, איהם הייסען בעווייזען. יענקעלע פלעגט אויפדעקען די פאַלעס און אויסשטעלען די פיסעלעך, דער טאַטע הייקעל פלעגט מיט גרויס מבינות בעטראַכטען די „ריסען“ אין די הייזעלעך, און פלעגט ענטפערען:

— מען דארף זעהן מאַכען...

און א גאנץ ווינטער האָט מען אלץ געזעהן צו מאכען, עס איז אָבער א שווערער ווינטער געווען, מען האָט זעלטען א מוזמענעם גראָשען אין שטוב געזעהן, און מען האָט ניט געד מאכט...

נאָך פורים האָט יענקעלע שטארק גענומען מאָהנען:

— מאמע, געה מיר „הויזעלעך“... מאמע!

און די מאמע האָט פערזיכערט, אז ווי מען וועט נאָך אָב באקען מצה, איז די ערשטע זאָך יענקעלען מאכען הויזעלעך...

און דער טאטע האָט אויך געזאָגט, אז ווי נאָך די מצה וועט זיין אין שטוב, וועט מען געהן אין קראָם און נעהמען פאר אלע קינדער סחורה און יענקעלען הויזעלעך און אפשר א היטעלע וועט מען איהם אויך קויפען...

מען האָט מצה קוים אָנגעבאקט, עס איז געבליעבען א וואָך צו פסח און אין שטוב איז קיין גראָשען ניטאָ. חייקעל האָט אָנגעלעגט געהן אין קראָם אויף נאָך פסח.

— נאָך פסח וועט זיך אם ירצה השם ווייזען ארבייט! —

האָט ער מיט בטחון געזאָגט.

חייקעל האָט געהאט א מלאכה אין האַנר — א מאַליער

איז ער געווען — און בטחון אין האַרצען...

— וויל הויזעלעך! — האָט יענקעלע זיך געוואָרמען מיט

א געוויין, א פאָר טאָג פאר פסח.

— נו, יענקעלע, ווייזען טאָהר מען ניט! אין ווינקעלע

שטעהט דער בעזעם... — האָט חייקעל געסטראשעט.

דער בעזעם איז אפילו געווען אן אלטער; די ריטלעך צעדאָר-

טע און יענקעלע איז געווען מסופק צי וועט די עלטערע שוועס-

טער, וואָס היט דעם בעזעם, ווי דאָס אויג פון קאָפּ, לאַזען ריח

רען א ריטעלעך. — דאָך איז ער באלד שטיל געוואָרען.

אויף מאַרגען האָט ער אָבער זיך נאָך שטארקער פערנאָנ-

דערגעוויינט:

— נעה מיר הייזעלעד, מאמע, האסט דאך צוגעזאגט. — און
 יענקעלע האט אבגעדעקט די פאלעס און וויינענדיג אָנגעוויזען.
 — זעה, זעה, צערריסען! .. איך שעם מיד.
 — וואָלסט אפשר זעהן צוקריגען עפעס אויף הייזעלעד...
 האט די מאמע זיך געווענדעט צו חייקלען.
 — אפשר געהן ננב'נען! — האט חייקעל חוזק געמאכט.
 — ווייסטו גאָר וואָס, יענקעלע, — האט די מאמע זיך
 פלוצים ווי ערוואכט — איך וועל דיר לעגען אויף די הייזעלעד
 לאטעס, אז עס וועט זיין שעהנער ווי נייע...
 — טאָסי? — האט יענקעלע מיט לוסטיגע אויגעלעד טע
 פרענט.

— אויף נאמנות. מיין קינד... וועסט זעהן. באלד וועל איך
 ארויסנעהמען דעם קאסטען פון אונטער'ן בעט, דאָרטען ליגעט
 ביי מיר אודאי א האלבער ארשין קאָרט, פיינע, אין „קעסטע
 לעד“!

— אין קעסטעלעד! — האט יענקעלע זיך נאָך מעהר
 דערפרעהט. שוין לאנג, אז ער האט חשק צו אזא סאָרט בנד,
 נאָר ער האט גאָר קיינמאל ניט געהאט קיין העזה צו טראכטען
 פון אזא גליק.

און די מאמע האט ארויסגענומען דעם קאסטען פון אונט-
 טער'ן בעט און זיך גענומען זוכען דאס שטיקעל קאָרט אין
 „קעסטעלעד“.

זי האט עס געפונען און געוויזען חייקלען און יענקעלען.
 — אז אַנטיק אין דער וועלט — האט חייקעל אויסגע-
 שריען, כדי צו אַבנאָרען נאָך מעהר יענקעלען, — עס וועט
 זיין גאָר רייך. גאָר רייך — האט ער געדריקט ווערטער און גע-
 זשמורעט מיט די אויגען צום ווייב.

און יענקעלע איז געווען אויפ'ן זיבעטען הימעל, דאָס שטיק
 קעלע סחורה האט איהם ענטציקט. ער האט זיך גענומען צעהלען
 די קעסטעלעד.

— איינס — צוויי — דריי — פיער — אוי, סארא פולע
קעסטלעך! ...
— היינט ביי נאכט, וועל איך דיר פערריכטען, בשעת דו
וועסט שלאפען.
— עס וועט זיין שעה! — האָט יענקעלע מיט אַ שיינענדיג
פנים געזאָגט, האַלטענדיג דאָס שטיקעל סחורה.
— מאַמע, וואו האָסטו דאָס גענומען?
— עס לייעגט שוין ביי מיר לאַנג. איך האָב זיך נאָר פּער-
געסען.
ביינאכט האָט יענקעלע אויסגעטהאָן די הויזעלעך, זיך גע-
לעגט אין בעט און די מאמע האָט גענומען זיך צו דער גרויסער
רעפּעראַציע... אייך שטערען האָט זיך געקנייטשט, די אויגען
האַבען געלאָצט און דער מוח האָט געאַרבייט...
יענקעלע איז געלעגען אין בעט און האָט ניט געקענט איינ-
שלאַפען, אלע וויילע האָט ער פון בעטעל געפרענגט:
— נו, מאמע, באלד...
— שלאַף, שלאַף, מיין קינד, עס וועט נאָך געדויערען.
נאָר שווער איז יענקעלען געווען איינשלאַפען. דאָרטען
ביים טיש זיצט די מאמע איבער זיינע הויזעלעך, וועלכע דאָר-
פען מגולגל ווערען אין עפעס אזוינס, וואָס זיין מוח'ל קען זיך
בשום אופן ניט פאַרשטעלען... און די רעיונות האַבען איהם
שלאַפען ניט געלאָזט.
אויף מאַרנען פריה, ערב פסח, האָט די מאמע יענקעלען
געוועקט:
— שטעהט אויף, מיין זוהן — איך האָב דיר פּערטיג געמאַכט
די הויזעלעך.
— וואָסערע הויזעלעך — האָט זיך יענקעלע רייבענדיג
די פּערשלאַפענע אויגעלעך געפרענגט.
— דיינע הויזעלעך — פּערריכט.
אז ער האָט די אויגעלעך גוט אויסגעריבען און זיך גוט

אויסגעקראצט די רעכטע און לינקע זייט פלייצעלעך, איז ער ערשט געקומען צו זיך און זיך דערמאָהנט אָן דעם נעכטיגען האַלבען ארשין קאַרט אין די „קעסטעלעך“ און זיין פּנימ'על האָט גענומען שיינען.

— שעהן עפעס? הא, מאמע? — האָט ער אויסגעשטעלט זיינע אויגעלעך...

— אז אַנטיק! — האָט די מאמע געשמיכעלט, — נא, טהו אָן.

יענקעלע האָט אויף גיך זיי אָנגעטהאָן און אָנגעהויבען צו בעטראַכטען מיט אַן ערנסט פּנימ'על.

— אזוי ווי נייע! — האָט ער פרעהליך אויסגעשריען טאָפּענדיג די צוויי גרויסע לאַטעס, וואָס אויף יעדער „קאַלאַ-שע“.

— נאָך שעהנער! — האָט די מוטער ביטער געשמיכעלט.

— טאַקי שעהנער! — האָט יענקעלע איינגעווייליגט.

מאמע — האָט ער צום סוף בעמעליקט — אָט די אלטע איז אַ שעהנערע פאר דער אנדערער — זי איז אַ קיילעכדיגע, אזוי ווי אַ ראָד...

— די אנדערע איז אויך שעהן, מיין זוחן... — האָט די מאַמע איהם געטרייסט.

ער האָט זיך פאַרזיכטיג איינגעוואשען, ער זאָל חלילה ניט פּערשפּריצען די קיילעכדיגע לאַטע, עס האָט זיך איהם אָבער ניט איינגעגעבען. די אמת'ע שעהנע קיילעכדיגע לאַטע האָט זיך אביסעלע פּערשפּריצט און יענקעלע האָט אביסעל צער דערפון געהאט!... באַלד האָט זי זיך אָבער אויסגעטריקענט, ווייל יענקעלע האָט זיך געשטעלט נעבען קוימען, וועלכען מען האָט געברענגט אויף פּסח, און ער איז וויעדער פרעהליך גע-וואָרען.

ער האָט אָנגעטהאָן די קאַפּאַטקעלע און — אוי וועה — וויעדער אַ צער — די קאַפּאַטקעלע איז לאַנג און זי פּער-

שמעלט אזעלכע צוויי שעהנע לאטעס. אז ער וועט ארויסגעהן אויפ'ן נאם שפיעלען, וועלען אפילו די אינגלעך נאָר ניט זעהן... — מאמע, — האָט ער זיך געקלאָנגט — די קאפּאָטע איז אַ לאַנגע — עס זעהט זיך ניט די לאַטעס אַרויס...

— ס'א דאָגה מיין זוהן — האָט די מאַמע מיט אַ זיפּץ איהם געטרייסט — אז מען זעהט ניט איז נאָך בעסער... — איד וויל ניט, וויל ניט! ... — האָט ער זיך קאפּריזנע

געוואָרפּען — שנייד מיר אונטער די קאפּאָטקעלע. — שפּעטער, מיין זוהן — האָט די אַרימע מוטער איהם פּערשפּראַכען — עס אַב פּריהער דעם חמץ, כאַלד וועט מען דאַרפּען טראַגען אויפ'ן בוידעם.

אז ער האָט אַבגעגעסען אַנכייסען און איז אַרויס שפּיעל לען אויפ'ן הויף, וועלכען די פּריהלינגס־זון האָט שוין אַביסעל אונטערגעטריקענט, האָט ער גלייך געפונען אַ קאָמפּאָניע אינגלעך אלע אין נייע בגדים'לעך.

— דיר, יענקעלע, האָט מען גאָר נישט גענעהט אויף פּסח? — האָט איהם איין אינגעלע געפּרעגט.

יענקעל האָט גאָר ניט געענטפּערט, נאָר מיט שטאַלץ פּער־קאָשערט די קאפּאָטקעלע און געוויזען די צוויי נייע לאַטעס.

די אינגעלעך האָבען זיך פּונאַנדערגעלאַכט. — וואָס לאַכט איהר, וואָס? — איז יענקעלע אין כּעס גע־וואָרען און פּאַר פּערדרום, וואָס זיי שאַצען ניט אַב די שעהנ־הייט פון די לאַטעס, שיעור וויינען ניט אַנגעהויבען.

— חיי—חיי—חיי—נייע לאַטעס... חיי—חיי—חיי! ... — אוועקט! — האָט ער אויפּגעהויבען אַ שטיקעל בלאַט־טע און אַ וואָרף געטהאָן פּאַר כּעס, — אוועקט! ... און מיט פּערדרום איז ער אליין אוועק.

אונטערשניידען דאָס קאפּאָטקעלע האָט שוין יענקעלע ניט געוואָלט, ער האָט שוין פּערשטאַנען, אז נייע לאַטעס זיינען ניט אזא גרויס גליק, ווי ער האָט זיך פּאַרנעשטעלט...

דער הענדלער און זיין האפנונג.

צי ער האָט קיין כח ניט געהאט, צי ער האָט זיך גער-
שעמט, — וועד קאָן וויסען, אפשר ביידע זאכען. אבער שרייען
אויפ'ן הויף: האַנדעל! האַנדעל! ווי אלע העטלעך, פלעגט ער
ניט. מיט'ן זעקעל אין האַנד פלעגט ער פון דירה צו דירה אריינג-
געהן און שטיל פרעגען:

— אפשר האָט איהר עפעס צו פערקויפען?

מיט דער זעלבער פראגע איז ער אמאָל, א דארער, א בליי-
בער מיט פערשמאכטע ליפען מיט רויטע אויגען, אריין אין מיין
צימערל.

— ניין! — האָב איד ווי שולדיג געענטפערט.

— אפשר א פאָר אלטע שיד? — האָט ער תחנונים'דיג

געפרעגט און זיך איינגעבויגען אונטער מיין בעמעל.

— ניין איד האָב נאָר איין פאָר.

— אפשר אז אלטען הוט? — האָט ער ווייטער מיט'ן זעל-

בען טאָן געפרעגט, און געהויבען דעם קאָפּ אין דער הויך אויף
דער שאַפּע, מיין בעל-הבית'טעם שאַפּע.

— ניין!

— אפשר א העמד? — האָט ער ניט אויפגעהערט צו פרע-

גען, קוקענדיג אויף דעם טשעמאָראָן, וואָס איז געלעגען אויף א
שטוהל.

— ניין, איד האָב ניט, — האָב איד געענטפערט, און א

קוק טהוענדיג אויף איהם, האָב איד דערזעהן, ווי זיין פנים
דיקט אויס שרעקליכע פערצווייפלונג. איד האָב האַטש גע-

וואָלט איהם אויסדריקען מײן מיטגעפיהל און האָב איהם גע-
פרענט :

— וואָס, ר' איד, ניטאָ קיין פרנסה ?
— אי, ניטאָ, ניטאָ ! — האָט ער זיך אָנגעהאפט אָן מיינע
ווערטער, — אבער טאַקי גאָר ניטאָ ! האָטש געהם און ציה זיך
אויס אויף דער גאָס.

איד בין געריהרט געוואָרען. פאר מיר איז געשטאַנען,
האַלטענדיג אין די הענד אַ לײדיגען זאַק, די פערצווייפלונג
אַלײן, און האָט זיך ניט געריהרט פון אַרט.

איד האָב איהם געוואָלט געבען אַ פאַפיראַס.

ער האָט מיר געדאַנקט און געענטפערט:

— עס איז אזוי אויך בימער...

וואָס זאָל איד מיט איהם טהאַן, אזוי אוועקלאָזען מאַר
איד איהם ניט, פערקויפּען איהם עפעס האָב איד ניט וואָס, א
פאַפיראַס געחמט ער ניט און קיין גרבה האָב איד ניט (און
אַפּשר וואָלט ער אויך ניט גענומען), און פּלוצלונג האָט זיך פון
מײן מויל ארויסגעריסען :

— זײן אַ וואָך ארום קויף איד מיר אַ נייעם אַנצוג, קומט

צוגעהן, וואָלט איד אייך פערקויפּען דעם, וואָס איד טראָג.

— וואָ, וואָס זאָגט איהר ! — האָט ער, ווי ערוואכט פון

אַ גליקליכער בשורה, אויסגעשריען, און זיך צוגערוקט צו מיר
נעהנטער — אין אַ וואָך ארום ? געוויס ? ...

— אפּשר אין צעהן טעג ארום ! — האָב איד געפרובט

אַבלעגען זײן יום טוב אויף שפּעטער — אבער ווי איד קויף אַ

נייעם, פערקויף איד אייך דעם, וואָס איד טראָג...

— מיט אַ זאָל זײן אין צעהן טעג ארום. קיין נפּקא מינאַ

ניט... איד קאָן ווארטען... — האָט ער געשטאַמעלט, און אין

זײנע אויגען האָט זיך אָנגעצונדען אַ פּרעהליך פייערעל... ער

איז פאַר שמחה צו מיר צוגעגאַנגען גאָר נאָהענט און אַ טאַפּ

געטהאַן דעם ארכעל...

— א פראַסט סחורה/לע... — האָט ער געזאָגט מבינות,
און צוקוקענדיג זיך טיעפער, האָט ער ציגעגעבען :
— שוין גוט אַבגעטראָגען... נאָר עס מאַכט ניט אויס... איד
קויף ביי אייך אָב... איז, הייסט עס, ווען זאָגט איהר — איז
עטליכע טעג ארום...

— אין צעהן טעג ארום! — האָב איד איהם בעשטימט...
— גאנץ גוט! גאנץ גוט! — האָט ער ווי צורודערט פאר
גליק גערעדט און ניט אראַבגענומען די אויגען פון מיין אַנ-
צוג, וועלכער איז קענטיג איהם יאָ געפעלען געוואָרען...
ער האָט זיך שוין געזעגענט, געזאָגט א גוטען טאָג, נאָר
פּלוצים איז זיין פנים וויעדער דונקעל געוואָרען און מיט א
ציטערדיגער שטימע האָט ער זיך געווענדט שטעהענדיג ביים
טיהר.

— און מיט וואָס בין איד זיכער, אז איהר וועט איהם מיר
פּערקויפּען? אפשר וואָלט איהר ביי מיר גענומען א פּאַר גיל-
דען האַנדיגעלד?

— ניין! — האָב איד זיך ווי פּערשעמט פון דעם מאַדנעם
מסחר — איידער איד קויף א נייעם, קאָן איד דאָס ניט טהאָן,
אַבער איד פּערזיכער איד, אז אייך אַליין וועל איד פּערקוי-
פּען...

— נו, טאָ געדענקט-זשע...— איז ער וויעדער פּרעהליך גע-
וואָרען. דער אַנצוג געהערט מיר...

* * *

איז א וואָך ארום איז ער צו מיר געקומען.
איד האָב זיך פּערשעמט אין קוים געקאָנט ענטפּערן.
— נאָך ניין.

— נו, נו, עס מאַכט ניט אויס, — האָט ער מיר ווי גע-
טרייסט, — אַבער פּערקויפּען איהם וועט איהר דאָך מיר?

— אודאי — אייד, זיכער!

— נו, וועל איך ווארטען.

ער איז א פרעהליכער געבליבען שטעהן, און האט עפעס ווי געוואלט זאגען, נאָר קאָנטיג ניט געוואגט.

איך האב איהם געפרעגט:

— וואָס ווילט איהר ווייטער?

— אז איהר וואָלט אזוי גוט געווען ווייזען מיר דעם אונ-טערשלאַק פון רעקעל. איך דארף איהם אַנקוקען. איך בעט אייד.

זיין בקשה איז געווען לעכערליך. איך אָבער האָט זי פער-שטאנען און האָב ניט געלאכט. פערקעהרט — איך האָב א טיעפען זיפּ געטהאָן און האָב אראַבגעצויגען דאָס רעקעל פון זיך.

ער האָט זיך גענומען מיט מבינות בעטראכטען, גערדעמט דאָס רעקעל אין אלע זייטען און אויסגערופען:

— א פראַסטינקער אונטערשלאַק... נאָר נישקשה... איך

קויף ביי אייד... איז הייסט עס, ווען זאָל איך אריינגעהן...

— העכסטענס אין א וואָך ארום...

— זעהר גוט! זעהר גוט! — האָט ער פרעהליך און אויפ-

גערעגט פאר גליק געמורמעלט. — הייסט עס, אז דער אַנצוג

איז מיינער — אין א וואָך ארום.

און פול האַפנונג איז ער ארויס פון מיין צימער. איך האָב געקוקט אויף מיין אַנצוג מיט כבוד און אַבשיי, עפעס איז עס ניט קיין געוועהנליכער אַנצוג. איך האָב איהם גענומען שטארק היטען, ניט נאָך מיין געוואָהנהייט, איך זאָל חלילה ניט בערוי-סען דעם אַרימען הענדלערס האַפנונג, וואָס איך טראָג אויף זיך...

פערמאכט.

לייבעלע איז א אינגעל פון צעהן יאָהר. ער האָט בלאַסע
בעקעלעך, שוואַרצע, פייכטליכע פּערחלומ'טע אויגעלעך. זיינע
שוואַרצע הערעלעך פאלען אראָב אין קליינע געקרייזעלעכע לאַך-
קענדלעך, — פּערשטעהט זיך נאָר דאן זעהען זיך די לאַקענד-
לעך, ווען דאָס היטעלע זיינס פאלט אַרונטער פון זיין קעפּעלע—
אזוי איז לייבעלע א פרום אינגעלע און וועט דאָס היטעלע קיינ-
מאָל נישט אויסטהאָן...

לייבעלע האָט ליעב א סך זאכען און האָט זיי קיינמאָל
ניט, אָדער ער האָט זיי ניט אין גאַנצען און דערפאַר זיינען
טאַקי זיינע אויגעלעך שטענדיג פּער'חלומ'ט, פּערזאַרגט און א
בענקעניש שווימט אין זיי שטענדיג אום.

ער האָט ליעב דעם זומער — זיצט ער אבער א גאַנצען טאָג
אין חדר. ער האָט ליעב די זון, — פּערהענגט דער רבי שטענדיג
די פענסטער מיט זיין קאַפּאַטע און אין חדר ווערט פינסטער,
אזש ס'פאלט אָן א שווערע דריקעניש. לייבעלע האָט ליעב די
לבנה, די נאַכט, — פּערמאַכט מען ביי זיי אין שטוב די לאַדען
און ער פיהלט זיך אויף זיין געלענער'ל, ווי לעבעדיג בעגראַ-
בען...

און לייבעלע קאָן נישט פּערשטעהן, ווי אזוי די וועלט
פיהרט זיך עפעס מאָדנע. דאַכט זיך, אז די זון לייכט אין
פענסטער, קלערט ער, איז א מחיה; עס איז אזוי גוט און פּרעה-
ליך, — נעמט דער רבי און פּערשטעלט זי, — ניטאָ קיין זון! ...
ווען לייבעלע וואָלט א העזה געהאַט, וואָלט ער אזוי וועלען פּרע-
גען: וואָס אַרט אייד, רבי, אז די זון לייכט אין פענסטער? זי

שאַדט אייך דען? ...

נאָר לייבעלע וועט עס קיינמאל ניט פּרענגען — דער רבי איז אזא גרויסער איד און אזא קלוגער איד, מסתמא פּער-שמעהט ער דאָך — אי, פאר וואָס דאכט זיך איהם, לייבעלע, אז עס איז ניט גוט, מסתמא איז ער נאָך א קליינער — אז ער וועט ווערען א גרויסער, וועט ער אפשר אליין פּרעהענגען די פענסטער. אבער ווי די מעשה איז — ניט גוט איז לייבעלען און ער פיהלט זיך שמענדיג ווי א בעליידיגטער פון עלטערע מענשען...

פאר נאכט געהט ער פון חדר אהיים. די זון איז שוין פּער-גאנגען. איז גאס איז פּרעהליך און לעבעדיג, די שווארצע זשור-קעס הודושען און פליהענדיג טרעפען זיי איהם אין נאָז, אין אויער, אין שמערן. ער וואַלט וועלעך אביסעל שפיעלען אין גאס, לאַזען אין דער היים די גאנצע וועטשערע, האָט ער אבער מורא פאר'ן טאטען. דער טאטע איז אפילו א גוטער, אז ער רעדט מיט פּרעמדע מענשען איז ער אזוי ווייך, אזוי גוט, אזוי צוגע-לאַזען, — אבער צו איהם, צו לייבעלען, איז ער זעהר שלעכט, שמענדיג שרייט ער אויף איהם און זאָל ער קומען אמאל פון חדר מיט עטליכע מינוט שפּעטער, וועט ער זיך באלד צוביי זערן:

— וואו ביזטו דאָס געווען, שעהנער מענש? האַסט עפעס געשעפטען? ...

היינט געה, דערצעהל דעם טאטען, אז אויפ'ן גאס איז איצטער נאָך ניט שלעכט, אז ער האָט ליעב ווי די זשוקעס הר-דושען, ס'איז א מחיה צו הערען, אז אפילו דער קלאפ זייערער, וואָס זיי גיבען פּערביי-פליהענדיג, איז אויך זעהר פּריינדליך און מעשה-חבר! ...

עס איז דאָך טאקי א ווילדע נארישקייט. באַשר ער, לוי-בעלע, איז א קליינער, געפעלט עס איהם, האָט ער נחת דערפון — דער טאטע איז דאָך אבער א גרויסער איד, וואָס האַנדעלט מיט

ווייץ און מיט קארן און ווייס אלע מאָל דעם מקח, ווען עס איז טייערער, ווען עס איז וועלוועלער, דער טאטע קען רעדען גוט אויף גויעש און קען זיך דינגען, דער טאטע פערשטעהט אויף דער „פרייסשער וואַג“, — א קלייניגקייט דער טאטע! היינט ווי אזוי דערצעהלט מען דעם טאטען, אז אויפ'ן גאס איז איצט אזוי גוט...

און לייבעלע איילט זיך גלייך פון חדר אהיים. אז ער קומט אהיים פרעגט איהם דער טאטע וויפיעל קאפיטלעך תנ"ך ער האָט אבגעלערנט. אז ער ענטפערט: פינף — שווייגט דער טאטע און זינגט אונטער א ניגונדיק, נישט קוקענדיג איהם אין פנים אריין. טאמער ענטפערט ער: דריי, ווערט דער טאטע ביז און פרעגט:

— וואָס איז די מעשה וואָס אזוי וועניג? האָ?

און לייבעלע שווייגט און פיהלט זיך שולדיג קעגן טאטען.

נאָך דעם פרעגט דער טאטע ביי איהם עפעס א טייטש-

וואָרט:

— סטייטש: כמלונה?

— כמלונה — ווי אַן איבערנעכטיגונג — ענטפערט

לייבעלע דערשראָקען.

דער טאטע שווייגט — א סימן אז ער איז צופרידען. מען זעצט זיך צום טיש עסען וועטשערע. דער טאטע קוקט די גאנצע צייט אויף לייבעלען און לערנט איהם ווי צו עסען.

— ווי האַלסטו די לעפעל? — בעמערקט ער טרוקען. און לייבעלע נעמט די לעפעל נידריגער און דאָס עסען געהט איהם ניט איין.

נאָכ'ן עסען מוז לייבעלע בענשען הויך און זאָגען „עברי“, ווי עס דארף צו זיין. טאמער פערשלינגט ער א וואָרט, צושרייט זיך דער טאטע:

— ווי האַסטו געזאָגט? ווי? נאָך אמאָל: שאתה זן

ומפרנס אותנו... נו, זאג — האפ ניט, פליה ניט — עם ברענט
ניט...

און לייבעלע זאגט נאך אמאל כאטש ער איילט זיך זעהר,
כאטש ער וואלט וועלען זעהר פליהען אויפ'ן גאס, כאטש עם
ברענט איהם זעהר, זעהר...

אז עם ווערט פינסטער, דאווענט ער מעריב שוין פאר'ן
לאַמפ. דער טאטע כאפט איהם אלע וויילע ביי א גריון, און
לייבעלען קומט זעהר שווער און צו איינהיטען זיך. די לבנה,
ריין און קיילעכדיג, שווימט אויפ'ן הימעל און לייבעלע דאווענט
און קוקט אויף איהר און עם ציהט איהם אזוי אויפ'ן גאס, און
ער טומעלט זיך אין דאוונען...

נאך מעריב כאפט ער זיך ארויס אויפ'ן גאס, אויסקלער
דענדיג עפעס א תירוץ. ער זימט זיך אביסעל און קוקט דערווייל
אויף דער לבנה, וועלכע בעשיט מיט בלייכע שטראהלען די גאס.
כאלד אבער דערהערט ער דעם טאמענס קול:
— אין שטוב אריין שלאפען! ...

אויפ'ן גאס איז ווארעם, קיין מינדסט ווינטעלע בלאַזט
ניט, נאך לייבעלען דאכט זיך, אז עם איז פון טאמענס ווערטער
ווי א ווינט דורכגעפלויען. עם איז איהם מאַרנע קאלט געוואָ-
רען, און ווי א דערפראַרענער געהט ער אריין אין שטוב, שמעלט
זיך ביים פענסטער און קוקט, קוקט אויף דער לבנה...

— נו, מען דארף געהן צומאכען די לאַדען, ניטאָ וואָס
צו זיצען! — דערהערט לייבעלע דעם טאמענס קול און אן
אימה בעפאלט איהם.

און אַט געהט ארויס דער טאמע. לייבעלע דערהערט, ווי
די לאַדען קלאפען, עקשנ'ען זיך, ווי זיי וואַלטען זיך געגען זייער
וויילען פערמאכען. און כאלד דערהערט זיך א שטארקער קלאפ—
ניטאָ קיין לבנה! ...

— דער טאמע האָט זי בעהאלטען! ...

און א וויילע שפעטער ווערט דער לאמפ אויסגעלאָשען, אין שטוב איז פינסטער, אלע שלאפען שוין. לייבעלע אבער, וועלכער שלאפט גראָד ביים פענסטער, קען ניט איינשלאָפען, ער וואָלט נאָך וועלען שפיעלען זיך אויפ'ן גאס, פון וואנען עס דערטראגען זיך דורך די שפאלטען רופענרע קלאַנגען... ער פֿרובט זיך זעצען, איינקוקען זיך דורך די שפאלטען און טאקי א פֿרוב טהאָן אויפעפענען שטילערהייט א לאָדען און קוקען, קוקען... עס געלינגט אבער ניט. דער טאטע כאפט זיך גראָד אויף און ברומט:

— וואָס פֿאַרקעסטו זיך דאַרטען, האָ? ... זיילסט איך זאָל

אראַבגעהן מיט'ן „פּאַס“ און צוקאטעווען דיך? ...!

און לייבעלע נרעט זיך איון שטיל אין קישעלע, דעקט זיך

איבער מיט דער קאַלדרע איבער'ן קאַפּ און איהם. דאכט זיך,

אַז ער איז לעבעדיג בעגראַבען...

דאס בענשער'ל.

גרשון — א צעהניגהריג תלמוד תורה אינגעלע — האָט געהאט חשק צום קליין סדור'ל, וואָס האָט זיך געפונען ביים פאקטורטרעגער אין קאָשיק, ווייל דאָס דאָזיגע סדור'ל איז געווען אין אַ רויטען איינבונד און די אותיות אויפ'ן טאָוועל זיינען געווען אמת'ע גאַלדענע און האָבען געפונקעלט נאָך בע-סער ווי גאַלד. נאָר פאר דאָס סדור'ל האָט דער פאקטורטרעגער געבעטען א גילדען און גרשון האָט מעהר ניט געהאט, ווי א פיערער'ל, וואָס ער האָט אליין פערדיענט ביי זיין מאמען, גרונה די אלמנה. האָט ער זיך מיט געווען, אז ער וועט נאָר קויפען דאס בענשער'ל. אמת, בענשען קען ער אויסווייניג, אבער אין בענשער'ל שטעהט דאָך ניט נאָר בענשען אליין! דאָרטען שטעהט קריאת-שמע, ציצית-בענשען און א פולע ברכות, און דערצו איז נאָך דאָס בענשער'ל א קליינס מיט רויטע פאַרער-בלעמעלעך און שעהן צוזאמענגענייט.

און גרשון האָט עס אָבגעקויפט פאר א פיערער'ל.

געקומען אהיים, האָט איהם די מאמע געגעבען עסען ווע-טשערע — פאַרפעל.

— ווארט, ווי מאכט מען א ברכה אויף פארפעל? — האָט ער צו זיך אליין גערעדט. דער שניץ האָט געוואוסט, אז אויף פארפעל מאכט מען מזונות, נאָר ער האָט געוואָלט זיך אליין אָבנאָרען, אז ער ברויך דאָס בענשער'ל נויטיג צו האָבען, אז ער האָט עס געקויפט ניט חלילה דערפאר וואָס ער איז א צולאָזען אינגעל און פערשווענדט גלאט אומזיסט געלד, נאָר אדרבא, ווייל

ער איז אן עהרליך אינגעל, וואָס מוז האַבען אַ בענשער'ל ער זאָל
וויסען ווי אזוי מען מאַכט אַ ברכה.
— אויף פאַרפעל מאַכט מען מזונות! — האָט ער הויף
געלייענט.

— וואָס לייענסטו דאָרטען? — האָט די מאמע, פאַרענדיג
זיך ביים פריפעטשיק, געפרעגט.
— איך האָב געקויפט אַ בענשער'ל! — האָט גרשון גע-
זאָגט מיט אַ גלאַנץ אין די אויגען.
— ניט קיין נאַרישקייט, — האָט די מאַמע איהם נאָכ-
געגעבען: וויפיעל קאַסט?

— אַ פיערער... זעהסט — אַ טייערער בענשער'ל, — האָט
ער געלאָזען די טעלער פאַרפעל און צוגעטראָגען דאָס בענשער'ל
צום אויווען.

די מאַמע, ניט קיין געלעהרענטע, האָט עס גענומען אין
דער האַנד, אַריינגעקוקט אין איהם און מיט אַבשיי געענטפערט:
— אַ גוטער בענשער'ל — ווערט אַ פיערער. זיי נור אַ
איד און וויל לערנען.

גערשונקע עסט אַב וועטשערע און זוכט די ברכה אחרונה.
— ווערט אַ פיערער! — טרייסט ער זיך נאָך דער ברכה
אחרונה, האָטש דער שניץ קען די ברכה אחרונה ווי אלע ברכות.
אַ, וואָס מאַכלים עס טהוט זיך אויף דער וועלט! גאַנצע פיער
בלעטלעך איינגעטונקט מיט גוטע זאַכען!
— „אַגרעסען וואָס מען קען זיי עסען רייע“... ע... דאָס
ווייס איך... ער לייענט ווייטער.

— „אונגערקעס“... דאָס ווייס איך אויך.
— „איינגעמאַכטס“ — איינגעמאַכטס עסט מען דאָרט זיך
פּסט... מאַמע, ווען עסט מען איינגעמאַכטס?
— ווען גאָט העלפט! — זיפצט די מאַמע...
— „אייער“... אייער עסט מען צום סדר, דאָס ווייס איך—
ער לייענט ווייטער.

— „אינגבער...“ אײ, אינגבער איז א גוטע זאך. אינגבער-
לעד פערקויפט מען נעבען תלמוד-תורה צו גראַשען א שטי-
קעל... עס איז גאנץ געשמאק...

„פייכמע“ — מאכט מען „הארמה“, — „טרוקענע אהן
א ברכה“... ע... די אירינע פערקויפט טרוקענע, קוים וואָס
מען בייסט איין...

ער לייענט ווייטער:

— „און אזוי, איז דער דין ביי פעפער“... ע... פעפער
איז בלאַטע... פעפער האָט ער פיינט.

— „ארבױס, פאסאַליס“ — דאָס איז גאָר נישט...

— לימאָנע שאַלעכץ... — האָס ווייס ער ניט.

— מאַמע, וואָס איז דאָס לימאָנע שאַלעכץ?

— לימאָנע שאַלעכץ... פערטראַכט זיך די מאַמע: צי זאָל

דאָס ניט זיין אַפּטמאַל אזא מין ציטרין?

— א, ציטרין ווייס איד!...— שרייט גרשון אויס— עס איז

זויער... איד ווייס!

ער לייענט ווייטער און וואָס ווייטער ער לייענט, קריכט ער
אַלץ אַרײַן איז אומבעקאַנטערע מאַכלים, וואָס ער האָט קיינמאַל
זייער נאָמען אפילו ניט געהערט. איבערהויפט געפעלט איהם
דער מאַכל „סטרוּדיל“, אויף וואָס מען מאַכט „מוזנות“.

— וואָס איז דאָס סטרוּדעל, מאַמע?

— לאַמיר, מיין זעהן, אזוי ניט וויסען פון ביזן, ווי איד

ווייס ניט וואָס דאָס איז, עס מוז זיין אזא געפילטער טויגעכ-
ציף.

— עס מוז זיין געשמאק — איז זיך גרשון משער.

— מסתמא איז דאָס ניט שלעכט— ניט איהם נאָך די מאַמע.

גרשון לייענט ווייטער, ער פערטייעפט זיך שטארק אין בענ-

שער'ל, איהם איז ניט אזוי וויכטיג די ברכה ווי די מאַכלים,

די ברכות זיינען גאָר פשוט'ע: אַדער האַרמה, אַדער מוזנות.

אדער שהכל, די מאכלים אבער זיינען אזוי פיעל און אזוי פער-
שיעדען!...

ענדליך ווערט ער מיעד און, דאכט זיך, ווי ברוגז'לעך:
פארהאן אזוי פיעל גוטע מאכלים אויף דער וועלט און ער ווייסט
פון זיי גאר נישט! פאר וואס איז עס אזוי? ער איז אזא עהר-
ליך אינגעלע — ער האט פאר'ן לעצטען פיערער'ל געקויפט א
בענשער'ל, עפעס פיהלט ער, אז עמיצעד האט איהם געטהאן
אז עולה און ער ווייסט ניט ווער...

ער לאזט דעם צעטעל פון די מאכלים און נעהמט זיך צו
די אנדערע ברכות... „אויף א דונער מאכט מען: שכחו וגבורתו“..
ע... צו זומער איז גאר ווייט, טראכט ער און אויף שנעע מאכט
מען ניט קיין ברכה.

„אז מען טהוט אז א נייעם בנך, מאכט מען: ברוד אתה
מלביש ערומים“.

דאס איז שוין יא אן אינטערעסאנטע ברכה. גאר וואס
איז די פעולה אז ער טהוט קיינמאל ניט אן קיין ניי בנדל, אלץ
געלאטעט און געלאטעט. די מאמע האט א גרויסען קנויל פא-
רעם און לאטעט רק.

— מאמע, אויף פסח וועסטו מיר ניהען א בנך?—פרעגט
ער.

— הלואי, מיין זוהן.

„עט, זי וועט ניט ניהען“, איז ער זיך מיאש, די ברכה
„מלביש ערומים“ וועט ער קיינמאל ניט דארפען מאכען... קיינ-
מאל ניט! און וואס האט ער גאר געדארפט דאס בענשער'ל,
אז קיין זאך האט ער ניט!...

ביי דאקטוירים.

פון דער חברה „קרעדיט-געזעלשאפט פאר בעל-מלאכות“ איז יענקיל דער שניידער נתפעל. „זינד חברות האָבען זיך גע'חבר'ט“, וויצעלט ער, ווי זיין שטייגער איז: „איז נאָך אזא חברה ניט געווען“. ערשמענס געפעלט איהם, וואס א בעל-מלאכה, א רעמעסלענטיק, הייסט עס, איז נאָר דער, וואָס פיהרט אן אייגענעם טיש און האָט אייגענע געצייג... „וואָס דען, די שקאַציקעס, וואָס זייער געצוג איז בלוז זייערע צעהן פינגער און היינט ארבייטען זיי דאָ, מאַרגען דאָרטען — זיי זיינען דען מענשען? אַט, איד בין א שניידער, אָבער וויבאלד איד פיהר אן אייגענעם טיש און האַלט פּועלים, בין איד טאַקי א טשלען אין דער חברה און האָב קרעדיט ביז 30 רובעל. א קלייניגקייט ביי א „נאַש בראַט“ 30 רובעל! בשעת הדחק, למושל: א פאר פּסח, א פאר סוכות, עפּנען זיך דאָך די אויגען, אז מען קריגט געליהען 3 צעהנערלאָך... לייהען לייחט מען כלומרשט אויף געצייג, אויף „מאַטעריע“, אָבער ווער דאַרף דאָס וויסען, אז דאָס איז אויף מצה, צי נאָר אויף שיכלאָך פאר די קינדער?

און זינד די דאָזיגע חברה האָט זיך געגרינדעט, געהט זי איהם פון זינען און פון מויל ניט ארויס. עס איז א סברא, אז ניט די הילף, וואָס ער בעקומט פון דער חברה, איז איהם דער עיקר. איבערהויפט איז איהר שטאַלץ וואָס ער, יענקעל דער שניידער, וואָס האָט אין שפייז קרעמעל קאַנטאָ סך הכל ביז א האַלב-קרעביל ווערט נאָר פּלוצלונג א „טשלען“ און מען געטרויט איהם ביז 30 קערבלעך — אזא אייגענס געלד!...

— פאר אזא סומע געלד, — וויצעלט ער אַמאָל — זיי זאלען נאָר ניט אוועקגעהן אויף מצה, צי אזוי אויף דער הוצאה,

בשעת עם איז ניטא קיין ארבייט, קען מען דאך נאר אנהייבען
צו האנדלען און ווערען אויס בעל-מלאכה...

און יענקעל ליענט דערפאר מיט די ביינער אין דער דאך
זינער חברה. כאפט זיך אמאל אריין אין קאנטאר וויסען, וואס
„הערט זיך“, אמאל מיט א בקשה: אַבלייגען דעם טערמין פון
צאהלען, און אמאל: פּרוּאווען קריגען א הוספה אויף זיין קרע-
דיט נאך א צעהנרובעלדיגע... עם וואַלט, נישקשה, צוניץ געקוי-
מען! און ניט איין שעה האָט ער שוין מבטל געווען צוליעב דער
דאָזיגער חברה, פאר וואָס די ווייב זיינע פלעגט איהם אמאל,
אזוי פארבייגעהענדיג, א זאג טהאָן:

— די גליקען פון דיין חברה ווייס איך נאָך „ברוך השם“
ניט... דו צורייבסט מעהר צייט, ווי עם טרעפט אַן די געלד, וואָס
דו לייסט דארטען...

נאָר יענקעל ענטפערט איהר מיט א גוטמוטיגען שמייכעל
פון אויבען אראָפּ:

— דו האָסט א פנים א ידיעה אין אזוינע זאכען... אַט פּרעג
דיך בהרם...

נאָר שטארק נתפעל איז ערשט יענקעל געוואָרען, ווען די
דאָזיגע חברה האָט פּערברייטעט איהר טהעטיגקייט און האָט
געגרינדעט נאָך אַן אבטיילונג אין דער חברה מיט'ן
נאָמען: „ר ו פ א י ח ו ל י ם“.

די תקנות פון דער חברה זיינען בעשטאָנען אין דעם, אַז
יעדער מיטגליעד, ווען ער צאהלט איין צוויי
רובעל א יאָהר, האָט ער דאָס רעכט, ווען ער, צי ווער פון
זיין הויזגעזינד, ווערט חלילה קראַנק, צו ווענדען זיך צו יעדען
דאָקטאר, וועלכען ער וויל נאָר אליין. דערויף גיט זיך יעדערען
ארויס אַזאָ ביכעלע און ווי נאָר מען ווייזט דעם דאָקטאר דאָס
ביכעלע מיט'ן שטעמפעל „רופאי חולים“, מוז דער דאָקטאר
היילען אָהן א גראַשען געלד און דאָס גלייכען דאָרף יעדער אפ-
טייקער געבען רעצעפטען, ווי פיעל דאָס האַרץ געלויבט.

— דו בענעהמסט האטש, וואס פאר א טייערע זאך דאס איז! — האט ער געפראווט איינטאלקעווען מיט דער ווייב, אז זי זאל איהם ערלויבען איינשרייבען זיך אין דער דאזיגער חברה.

— יא, גוט איז דאס... — האט די ווייב אונטערנגעזיפצט — הלואי זאל מען ניט דארפען... א דאקטאר קומט צוניץ... אט בערעלע הוסט טאקי, און יענטעלען רינט שוין א פאך חדשים פון אז אויער, און וועלועלע פראוואוט גאר ניט עסען, אויסגעדארט נעבער איז ער געווארען. און איד אליין וואלט אויך געדארפט א דאקטאר... אבער צוויי רובעל איז דאך באלד א האלבע שורקע האלץ...

— ביזט א בהמה! — איז שוין יענקעל פון געדולד ארויס, און האט פאר די לעצטע צוויי רובעל איינגעשריעבען זיך אין דער חברה.

— זאלסט היינט נעהמען בערעלען און אוועקפיהרען צום דאקטאר מיניץ... א טייערער דאקטאר, — האט יענקעל פער זאגט דער ווייב אויף מארגען נאכ'ן איינשרייבען זיך. — מיניץ נעהמט דאך ניט אנדערס, ווי א האלבען רובעל. פערשטעהסט? דער בעסטער דאקטאר איז שטאדט. געה שוין אריבער, נא דיר דעם ביכעלע מיט'ן שטעמפעל „רופאי חולים“, וועסט איהם ווייזען און אוועקגעהן...

און אז דאס ווייב האט אבגעטהאן איהרע מלאכות האט זי בערעלען געהייסען גוט אויסשנייצען די נאז, אָנגעטהאן איהם די שבת'דיגע היטעלע און מיט איהם גענאנגען צו מיניץ... יענקעל האט איהר א גליקליכער נאכגעקוקט און האט געטראכט:

— א האלבער רובעל וועט שוין אראב... מארגען וועט געדען יענטעלע, איבער מארגען בערעלע, איבער-איבער מארגען וועלועלע...

— אזא טייערע זאך, ווי די חברות זיינען, איז ניטא אויף

דער וועלט! — האָט ער שוין זיך ניט געקאָנט איינהאלטען
 ניט אויסצודריקען זיין התפעלות פאר זיין איינציגען פּועל.
 דער פּועל, א הויכער און א דאַרער, מיט פייכטע אויגען
 האָט טרויעריג אָבגעענטפּערט:

— יאָ, וועמען גאָט העלפּט...

פון דעם דאָזיגען ענטפּער איז יענקעל שטארק געריהרט
 געוואָרען און ער האָט בעשלאָסען צו זעהען מאכען עפעס א
 שווינדעל אין ביבעלע און זעהן, אז דער פּועל זאָל זיך מיט
 איהם אויף קענען בענוצען.

— דו זיי נאָר א מענש — האָט ער זיך צום פּועל געווענ-
 דעט, — וועסט דו אויך אריינגעהן צום דאָקטאָר... איך וועל
 שוין זעהען עפעס מאכען א קונץ, וואָס טהוט דיר וועה?
 — אין האַרצען כאַפּט אמאָל שמעכען! — האָט דער פּועל
 געמאכט א קראַנקע מינע.

— אויף צו מינצ'ן! — האָט דער שניידער אויטאָריטע-
 טיש בעשטימט, — אויף א האַרץ־פּעהלער איז ער דער גרעסטער
 דאָקטאָר... מען זאָגט, אז ער האָט געקאָנט זיין א פּראַפעסאָר,
 נאָר ער וויל זיך ניט שמד'ען...

— פאַרט א איד! — האָט ער מיט שטאַלץ צוגעגעבען —
 דאכט זיך — וואָס? פאַהרט אום שבת. פיהרט א טרייפּע קיך
 און שמד'ען זיך — דאָס א מכה!

איז עמליכע טעג זיינען אלע קינדער איבערגעווען ביי
 דאָקטוירים. די קליינע שטיבעל איז פול געוואָרען מיט פלעשע-
 לעד, סלויטשיקלעך און שאַכטעלעך, יענקעל פלעגט זיי טאַפען
 שמעקען און שאַצען:

— די סלויטשיקלעך אליין זיינען עפעס ווערט...

זיין „ווויזט“ צום דאָקטאָר האָט ער אָבגעלעגט אויף שבת.
 איז מיטען וואָך געהן קורירען זיך פּערגינט ער זיך ניט. דאָס

איז ער ניט ביכלת. און אגב פאסט ניט פאר ליימען. א מענש געהט אום, עסט און טרינקט און נא דיר גאר קורירען זיך. שבת איז אנ'אנדער זאך. שבת קורירען זיך אלע אַרימע אידען... און ווי יענקעל האָט גאָר אַבגעדאווענט, האָט ער זיך גע- איילט צו געהן צום דאָקטאר.

געהענדיג האָט ער איבערגעוואָרפען אין קאָפּ אלע זיינע חלאת'ען און זיך אליץ מישב געווען, אויף וואָס זאָל ער פרע- גען, בעסער פאר אליץ וואָלט ער וועלען האָבען א רפואה צו זיין חלאת, וואָס עס האָט זיך ביי איהם די לעצטע צייט בעוויי- זען: ער קאָן אין באָד אויפ'ן פּאָל די פּאָרע ניט פּערנעהמען. עס פּערכאָפט איהם גלייך דעם אָטעם און ער מוז ארויסלויפען צור- ריק אין דער קאָלטער באָד. ער האָט אזוי ליעב פּאָרע! ... און גלאַט איז דאָס גאָר מעשה אינגעל... אמאָל איז ער געווען פון די ערסטע, וואָס פּלעגען אויף דער אויבערסטער באַנק זיצען און שרייען: פּאָדאוואַי פּאָרו! ... איצט-איז ער אינגאנצען אראָב פון זיין גדולה: אויף דער סאַמע אונטערסטער באַנק זעצט ער זיך צו, און דאָס גאָר אויף א וויילע — ער מוז גלייך ענטלוי- פּען...

אַבער צי איז דאָס א חלאת? עס קאָן זיין, אז דער דאָך טאָר וועט גאָר לאַכען דערפון... עס איז א ריוויקע צו פרעגען דאָס ערשטע מאָל וועגען אזא זאך.

און ער בעשליסט, אַז וועגען דעם וועט ער פרעגען, אז ער וועט געהען צו דאָקטוירים עטליכע מאָל און וועט ווערען געניט. דאָס ערשטע מאָל דארף מען פרעגען וועגען אן איידעלע קרענק: וועגען מאַגען. עפעס שוין א צייט, אז ווי ער עסט גאָר אַב בולבע מיט ראָסעל, שטעהט איהם מאַדנע אונטער'ן לע- פעלע, ערשט, אז ער עסט אַב מיטאַג, און לעגט זיך צו אויף א האַלבע שעה, ווערט איהם אביסעל לייכטער, אָבער אונטער'ן לעפעלע דריקט אליץ...

— יא, דאָס איז אן איידעלע קרענק! — בעשליסט ער—

און א וויכטיגע. עס איז דא וואס אַנצומעהמען. און שפעטער, אין עטליכע וואכען ארום, וועט ער פרעגען אויפ'ן „קאפּ“, אויפ'ן האַרץ, אויפ'ן שטערדיגען קאטער, וואָס ער האָט, אויף דעם גראַבען פינגער פון פּוס, וואָס זינד דער נאָגעל האָט זיך פון איהם אראָכגעריסען, ווערט ער אלץ שוואַרצער און שוואַרצער... — און נאָכדעם וועל איך ערסט א פרעג טהאָן וועגען דער באַד — בעשליסט ער...

און יענקעל לאָזט זיך ניכער געהען צום דאָקטאָר. „דער זייגער איז שוין שפעט“ טראכט ער, און דער טשאַלענט קען קאלט ווערען — און ביי יענקעלען א קאלטער טשאַלענט איז א פערשטערטער שבת...

געקומען צום דאָקטאָרס טיר, האָט יענקעל דערזעהן צוויי גלעקלעך, איינעם, ווייס ער, דארף מען קוועטשען און איינעם ציהען. און ניט וויסענדיג, וועלכער גלעקעל קלינגט צום דאָקטאָר, האָט ער אי געקוועטשט, אי געצויגען... און געקלונגען האָט ער נאָכאָנאָנד, ווייל איהם האָט זיך אלץ געדאכט, אז מען הערט ניט אינוועניג... די טיר האָט זיך געעפענט מיט האסט. און א בייזע צורה פון א לאַקיי האָט זיך בעוויזען און א געשריי געטהאָן:

— וואָס איז דאָס פאַר א מין קלינגען? ... דוראק?! ...
— איך דארף צום דאָקטאָר... איך בין א טשלען... און יענקעל האָט גלייך ארויסגעכאפט דאָס ביכעלע...
דער לאַקיי איז ווייכער געוואָרען. ער האָט א שמיכעל געטהאָן און געהייסען איהם וואַרטען אין צווייטען צימער, ביז דער דאָקטאָר וועט איהם א רוף טהאָן.
דער אויפנעהם-צימער איז געווען פול מיט פערשיעדענע מינים אידען אָהן בערד, אידען מיט בערד און דערהויפט — ווייבער. געזעסען זיינען זיי אלע שטום און יעדער פערטיעפט אין זיין קראַנקהייט... ווער ניט ווער, האָט זיך נאָר איבערגע-שושקעט אויפ'ן אויער. יענקעלען איז אזא גרויסער און שוויי-

גענדער עולם ניט געפעלען געווארען. עס איז איהם געווארען
זיצענדיג באלד לאנגווייליג. ער האָט זיך א ווענד געטהאָן צום
ערשטען בעסטען אידען און געפרעגט:

— איהר זייט אויך א טשלען?

— וואו? — האָט דער איד אויסגעשטעלט פֿערוואונדערט

די אויגען.

— אין „רופאי חולים“!

— לאָזט צו רוה... — האָט זיך דער איד אַנגעקעהרט.

— א בעל גאווה! — האָט יענקעל א טראכט געטהאָן און

האָט חרטה געהאט, וואָס ער האָט מיט איהם גאָר אַנגעהויבען:

אויפ'ן קוק, ראכט זיך, האָט יענער אויסגעזעהען א צוגעלאָזער

גער...

און ער האָט שוין מעהר מיט קייגעס ניט גערעדט. ער האָט

גאָר מיט גרויס אונגעדולד געקוקט אויף דער טיר, וועלכע האָט

געפיהרט צום דאָקטאר. נאָך יעדען מאָל, ווען די טיר פֿלעגט

זיך עפענען, פֿלעגט ער זיך אויפשטעלען, א טאפ טהאָן דאָס,

ביכעל — און זיך לאָזען געהן, גאָר דער לאַקיי, א רוח אין איהם,

פֿלעגט איהם מיט אַ בייזקייט אַכשטעלען, זאָגענדיג:

— ווארט, האָט צייט!

און פֿלעגט א צווייטען דורכלאָזען.

און יענקעל איז געבליעבען זיצען אין איינע שרעק: גאָט

ווייס, וואָס מיט דעם טשאַלענט וועט דאָרטען וושרען... מען

וועט איהם אין מויל ניט קאָנען נעמען...

ענדליך איז ארויס פֿון דאָקטאָרס צימער דער לעצטער

חולה. יענקעל איז ווי א משא פֿון די פֿליצעס אַראָבגעפאלען.

וואָרום די אלע בעזוכער זיינען ניט אויף שטוהלען, גאָר זוי

אויף איהם געזעסען, — אזוי האָט זיך איהם געצויגען די צייט.

צוטומעלט און צוטראָגען, האַלטענדיג אין האַנד דאָס ביר

כעלע מיט'ן שטעמפעל „רופאי חולים“, איז ער אריין צום דאָקט

טאָר און האָט זיך תּמ'עוואַטע אַנידערנעשטעלט אין מיטען צימער.

דער דאָקטאָר איז געזעסען אויף אַ שמוּהל, האָט געקוקט אויפ'ן פּאַציענט, געגענעצט הויך און האָט ענדליך, ווי דורך די צייהן, דורכגעזייהט:

— וואָס טוט וועה? ...

— דער מאָגען... עס שמעהט אונטער'ן לעפעלע... — האָט יענקעל דערשראָקען געענטפערט.

— שוין לאַנג?... האָט דער דאָקטאָר וויעדער, נאַכדעם ווי ער האָט אַ גענעץ געטהאָן, געפרעגט:

— אַ, שוין אַ צייט! — האָט יענקעל שוין ווי מיט אַ שטאַלץ געענטפערט — עס וועט זיין אַ יאָהר צעהן...

דער דאָקטאָר האָט איהם צוגערופען נעהענטער, אַ טאַפּ געטהאָן דעם בויך, אַ קוק געטהאָן אין די אויגען, און געזאָגט:
— אַבְהיטען זיך מיט'ן עסען... עסען אלץ פּרישע... ניט עסען די שבת'דיגע מאַכלים אייערע: קוגעל... קאַשע...
— האָ? — האָט יענקעל אויסגעשטעלט דערשראָקען די אויגען.

— נו, וואָס פּערשמעהט איהר ניט? — קיין טשאַלענט ניט עסען. — האָט דער דאָקטאָר דייטליכער ערקלערט...
— פּאַני דאָקטאָר — וואָס הייסט? — האָט יענקעל אָנגעהויבען בעמען זיך ווי צומישמעהר הייט... — טשאַלענט... וואָס הייסט טשאַלענט... ביי מיר איז גוטער טשאַלענט... הייסער... אַדרבא...

— איהר טאָרט ניט עסען קיין טשאַלענט, זאָג איה איהך! — איז דער דאָקטאָר אריין אין כּעס — און געהט איהך!
— האָט קיין פּאַראַיבעל ניט... — האָט יענקעל גענומען ציטערען. — איה בּין אַ פּראַסטער מענש... איה האַרעווע אַ נאַצע וואָך... ביי מיר איז טשאַלענט...

נאָר יענקעל האָט שוין ניט געהאט פאר וועמען צו רעד
 רען: דער דאָקטאר איז שוין ניט געווען...
 געקומען אַ היים. איז דאָס ווייב אויף יענקלען אַרויפגע-
 פּאַלען:

— וואו ביזט דו דאָס געווען? דער טשאַלענט איז אודאי
 שוין קאלט געוואָרען.
 — וואו זאָל מען זיין — זיך פּעררעדט אין בית-מדרש...
 האָט יענקעל פּערשולדיגט געענטפּערט... — אָט געה איך זיך
 וואַשען.

דער טשאַלענט איז גראַד געווען היים, נאָר עסענדיג איהם,
 האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער עסט ניט קיין טשאַלענט, נאָר
 עפעס אַ טרפ'ע זאָד און יעדער לעפעל קאשע און יעדער ביסען
 קוגעל האָט זיך איהם געשטעלט אין האַלז און געוואָרגען איהם.
 — ווער ווייס — האָט ער געטראַכט — וואָס איך קען
 נאָך אַנמאַכען: וואָס הייסט — ניט פּאַלגען אַ דאָקטאר!...
 און ער האָט פון גאַנצען האַרצען חרטה געהאַט אויף זיין
 אויפּטהו: איינשרייבען זיך אין „רופּאיי-חולים“.
 — צו וואָס האָב איך געדאַרפט האַבען צו טהאָן מיט די
 דאָקטוירים — האָט ער זיך גע'מוסר'ט...

דאס אייביגע לעבען.

נאך אינגעלווייז, אז ער האָט געהייסען, ניט ווי יעצט ר' בער, נאָר בערעלע, האָט ער זעהט אָפּט געטראכט וועגען טויט. אז ער האָט געלערנט די מעשה פון אָדם וחווה, האָט ער זיך שטאַרק אויפגערעגט און עס האָט איהם געאַרט, וואָס אדם וחווה האָבען בעסער ניט געגעסען פון עץ החיים, איידער פון עץ הדעת. אז זיי וואָלטען א סך געלעבט, וואָלטען זיי סיי ווי סיי קלוג געווען — האָט ער געטראכט דאמאָלס, און אפילו, אז זיי וואָלטען קיינמאָל ניט קלוג געוואָרען, וואָלט אויך קיין אונגליק ניט געווען, אבי אייביג לעבען, בפרט, אז זיי האָבען געקענט עסען אי פון עץ הדעת, אי פון עץ החיים — א געשעפט אָבצור-רייסען אן עפעל, בשעת די מלאכים מיט די צווייזייטיגע שווער-דען פערקוקען זיך? איהם וואָלטען זיי שוין ניט איינגעהיט. ער וואָלט שוין וויסען ווי אזוי אראָבצורייסען אן עפעל. אי גאָט וואָלט זיך וויעדער געבייזערט, נאָר וואָס וואָלט גאָט דאָ-מאָלס געקענט מאכען? אז מען לעבט אייביג קען מען שוין לאַכען פון אלץ, וואָס קען גאָט טהאָן מיט א מענשען וואָס לעבט אייביג! אזא מענשען קען מען ניט סטראשען מיט'ן גיהנום, מיט שווערע ארבייט; צו א מענשען וואָס לעבט אייביג קען מען נאָר ניט צושטעהן — אזוי ווי צו גאָט אליין. יעדערער וואָלט דאָן געווען א גאָט! — פלעגט בערעלע ענדיגען זיינע רעיונות. און דעם אמת געזאָגט האָט ער בשעת די דאָזיגע גע-דאַנקען ניט שטאַרק געהאַלטען פון גאָט, ניט שטאַרק צופריעדען געווען מיט דער גאַנצער וועלט-שאפונג. אמת טאַקי אין זעקס טעג האָט ער בעשאפען די זון מיט די שטערען, מיט האַק און

פאק, אבער וואס טויג דאס אלץ, אז מען דארף שטארבען און דאס אלץ פערלאזען. אט למשל איז ביי בערעלען געווען א קליין שוועסטער, דינה'לע, ער האט זי אזוי ליעב געהאט, און זי האט אפילו ניט געוואוסט, אז עס איז דא א זון מיט א לבנה מיט שטערען מיט פייגעלעך — צו צוויי יאהר איז זי געשטארבן בען און פאר איהר האט גאט גאר נישט בעשאפען, מעהר ניט ווי דעם מלאך-המות, וואס הלואי וואלט ער ניט בעשאפען געווארען.

שפעטער אבער פאָהרט בערעל אריין אין די ווייטערדיגע סדרות, ער לערנט פרשת נח, וואו גאט ווייזט זיך ארויס ניט נאָר פאר א בעשעפער נאָר פאר אַ בייזען צושטערער, געהמט אין מיר טען דערניצן און ברענגט אַ מבול אויף דער וועלט און מאַכט אלץ חרוב. דעם אמת געזאָגט איז דאָס בערעלען ניט געפעלען. ער, בערעלע, אז ער בויט אויס א שטיבעלע פון קארטען און עס פאלט איין, טהוט איהם וועה דאָס האַרץ, כאָטש ער איז ניט שולדיג — דאָס שטיבעלע איז פון זיך אליין איינגעפאלען, און גאָט געהמט אזא וועלט און מיט די אייגענע הענד מאַכט ער עס חרוב, פערטרינקט עס. אַבער שטארק אריינלאָזען זיך אין דעם דאָזיגען ענין האָט שוין בערעלע קיין חשק ניט. מיט אזא גאָט איז שוין א מורא אַנצוהויבען זיך. אבער דאָך ווייס ער, אז אלץ איז שולדיג דער טויט. ווען אַרם ווהו וואָלטען ניט געגעסען פון עץ הדעת, אָדער וואָלטען זיי אראַכנע/ננב'עט אן עפעל אויף פון עץ החיים, וואָלט מען געלאַכט פון מבול: ווי באלד, אז מען לעבט אייביג, טאָ וואָס קען טהאָן אַ מבול?

נאָך שפעטער געהט ער אריין אין די נאָך ווייטערדיגע סדרות. ער ווערט שוין מיט גאָט גאָר גוט בעקאנט, ער קען איהם דורך און דורך: ס'איז אַ בייזער, א שרעקליך בייזער. ס'איז ניט נאָר א מורא צו זאָגען עפעס אויף איהם, נאָר פשוט צו טראַכטען. ער ווייס אלץ, וואָס קומט פאַר אין האַרצען און פאר יעדער קלייניגקייט שטראַפט ער.

וועגען דעם טויט טראכט שוין דאמאלס בערעל ווייניגער. אביסעל ווערט ער מיט'ן געדאנק געוועהנט, און אביסעל פער שפיעלט ער זיך מיט חדר-אינגלעד; געהט זומער אין וואלד, ווינטער אויפ'ן גליטש און זעהט געניסען פון דעם קורצען לער בען ווי פיעל עס לאזט זיך און פערגעסט ביסלעכווייז אן אדם מיט חוה'ן, אן עץ הדעת און עץ החיים.

איצטער הייסט ער שוין ר' בער, א איד א פופציגער, האט שוין אויסגעגעבען קידער, לעבט רוחיג פון א קראם, וועלכע עס פיהרט זיין ווייב. ער אליין זיצט איבער זיינע ספרים און לערנט. גריבעלט און זוכט...

און וואס מעהר ער לערנט, גריבעלט און זוכט, אלץ מעהר ספיקות, אלץ מעהר קשיות, אלץ מעהר מחשבות ערוועקען זיך אין איהם; דער עיקר אבער לאזט איהם ניט אב די מחשבה פון טויט. ער דערמאנט זיך, אז, דאכט זיך, גאר ניט לאנג אין ער א קליין אינגעלע געווען, געלערנט די מעשה מיט אדם וחוה און אט איז ער שוין יעצט 50 יאָר. אז ער זאל שוין אויסלעד בען די יאהרען ווי אין פסוק שטעהט: אם בגבורה שמינים שנה, העכסטענס אכציג יאהר, אין איהם אויך סך הכל געבליען בען א 30 יאהרעלעד, אלץ ווייניגער ווי ביז אהער געלעבט, און נאך שנעלער וועלען זיי פערשווינדען...

ער בערוהיגט זיך אפילו אמאל, אז דאס אייביגע לעבען הייבט זיך ערשט אן אויף יענער וועלט; ס'איז אודאי א גרויסע נחמה. נאר וואו נעהמט מען דעם אמת'ען ריינעם גלויבען דער רין? ווארום נאך אלע זאכען, נאך זיין גאנצער פרומקייט און תמימות גלויבט ער דאך מעהר אויס מורא, ווי אויס גלויבען. בפרט זייט ער האט אריינגעקוקט אין א פאר פרייע העברעאיי שע ספרים, וואס האבען איהם אזוי צורודערט די מחשבות, איז דער גלויבען אזוי ניט עכט, אזוי גענארט, אזוי וואקעלדיג...

ער ראטעוועט זיך מיט ספרים, מיט'ן פעדאז, מיט'ן תורת אל מות, מיט א ספר פון א גלח פון חסידים אומות העולם, וועל-

כען ער האָט אויסגעשריעבען אזש פון וואַרשע, וואָס ווייזט אויף, אז ס'איז יאָ דאָ אַ יענע וועלט... די אלע ספרים שמעחען אַבער ניט צו צו זיין נשמה, זיי בערוהיגען זי ניט. די נשמה צאפּשעלט אלץ און פלאַטערט, ווי אַ פייגעלע אין אַ גרויסען פּראָסט... נאָך אלע ספרים און נאָך אלע הכּתוּת, וויל דער שוואַרצער בעגלייטער — דער געדאַנק פון טויט — ניט אכּטרע־טען פון איהם אויף אַ שריט און די פּראַזע: בער, דו וועסט שטאַרבען! קלינגט איהם אין די אויערען ווי אַ שוואַרץ גלע־קעל פון ערגעץ אַ ווייטען פּערשאַלטענעם לאַנד...

— אמאָל — דערמאַנט ער זיך — האָט שר געלעזען אַ מעשה'לע — אויף עבר־טייטש, ס'איז אכּער געווען זעהר אַ שעהן מעשה'לע, געקויפט האָט ער עס פאַר דער ווייב. זי זיצט אַ נאַנצען טאַג אין קראַם, זאָל זי האָבען וואָס צו לעזען, אַ איי־דענע האָט דאָך אויך אַ חשק אין עפעס אריינצוקוקען. דאָס דאָזיגע מעשה'לע האָט ער נאָכדעם אליין דורכגעלעזען. ס'איז געווען שוין זעהר לאַנג, דאָך געדענקט ער, אז דאָרט האָט זיך עפעס דערצעהלט, ווי אזוי איינער האָט זיך געלאָזען ערגעץ ווייט, ווייט צו אַ קוואַל, וואָס אז מען טרינקט פון איהם לעבט מען אייביג... ער דערמאַנט זיך יעצט אָן דעם מעשה'לע און קען ניט געדענקען דעם סוף — האָט יענער געפונען דעם קוואַל צי ניט. עס איז נאַרישקייט — אויב יענער האָט אפילו געפונען, גלויבט ער אויך ניט אין קוואַל, ס'איז אכּער ציקאווע צו וויסען צי האָט ער געפונען. דאָס מעשה'לע אליין איז גלאַט זעהר אַ שעזנס געווען... שוין עטליכע וואַכען, אז בער זוכט דאָס מעשה־לע צווישען זיינע דיקע ספרים און קען זי ניט געפינען.

— ווייסטו ניט, ביילע, וואו קען זיך ערניץ וואלנערען אַ מעשה'לע אויף עבר־טייטש? — האָט ער זיך שוין אכּגעשעהמט און האָט אַ שבת בייטאַג אַ פרעג געטהאַן מיט אַ מאַדנעם טרוי־עריגען קול וועגען דעם זיין ווייב. דאָס ווייב האָט איהם מאַדנע אַנגעקוקט, ניט פּערשטע־

הענדיג וועלכעס מעשה'לע ער מיינט.

— איך ווייס ניט וועלכע מיינסטו.

— אָט דאָס מעשה'לע, ווי אזוי איינער א מענש האָט זיך

אמאָל געלאָזען זוכען א קוואַל, וואָס אז מען טרינקט פון איהם לעבט מען אייביג.

— אַהאָ! איך דערמאָן מיך! — האָט ביילע געענטפערט

און איהר פנים האָט זיך ווי מיט שטראַהלען בעשאַטען — יאָ,

יאָ, איך דערמאָן מיך, ס'איז געווען טאקי א שעהן מעשה'לע.

איך האָב עם דריי מאָל געלייענט...

— נו, נו, ווייסטו אפשר וואו לייענט עם ערגעץ? — האָט

זיך בער אָנגעכאַפט מיט א בעהאַלטענער שמחה.

— ווער ווייס? — האָט ביילע געענטפערט — אוראי

לאנג אויף דער וועלט ניטאָ.

— א שאָד! א שאָד! — האָט בער באמת בערויערט. — איך

דארף דאָס גראַד איצט האָבען.. און נאָך א קליינער פּויוע האָט

ער זיך געווענדט:

— געדענקסטו ניט, האָט יענער געפונען דעם קוואַל?

— אוי, דאָס האָב איך שוין פּערגעסען — האָט ביילע

ווי פּערשולדיגט געענטפערט. — דער קאַפּ איז אזוי פּערדרעהט.

— א שאָד, וואָס די מעשה'לע איז פּערפאַלען געוואָרען —

האָט בער וויעדער בערויערט און האָט זיך וויעדער גענומען זוכען

צווישען די דיקע ספרים דאָס קליין ביכעלע פון קוואַל פון איי-

ביגען לעבען, מורמלענדיג דערביי:

— אפשר וועל איך פאַרט געפינען...

ער האָט אָבער ניט געפונען און ער האָט עם אויסגעלעגט

ניט צום גוטען...

מינאמורען.

געבליבען אליין.

1.

זיצענדיג אויף א באנק אין זאקסישען גארטען, האָב איך פאר לאנגוויילע ארויסגענומען פון מיין קעשענע די לעצטע נומער פון א אידישען בלאט און האָב אריינגעקוקט אין איהם. אויף דער זעלבער באנק, אביסעל אַבגערוקט פון מיר, איז געזעסען א אידישע רייכע דאמע פון א יאָהר 40 מיט א קליין-מיידעל, א טאכטערל, פון א יאָהר 11—12.

אז איך פלעג מינוטענווייז אַבווענדען מינע אויגען פון בלאט און ניט ווילענדיג א קוק טהאָן אויף מינע צוויי חשוב-דיגע שכנים, פלעג איך זעהען, ווי דאָס קליינע מיידעלע שטעלט אויס איהרע גרויסע אויגען און קוקט דאָ אויף מיר, דאָ אויפ'ן בלאט.

נאָך איהרע בליקען איז מיר געווען לייכט צו דערקענען, אז דאָס בלאט איז איהר פרעמד, זי האָט אזעלכע ווילדע אותיות קיינמאָל ניט געזעהן... יעדער בליק איהרער האָט קינד-דעריש פערואונדערט געפרעגט: וואָס איז דאָס אזוינס? עפעס ניט קיין רוסיש, ניט קיין פויליש און ניט קיין דייטש?... און באלד האָב איך דערהערט איהר דייטליכע פראגע אין דין פויליש.

— מאמעניא, צאָ טען פאן טשיטאָ?

איך האָב א קוק געטהאָן אויף די מוטער, אויף די רייכע דאמע און האָב דערזעהן, ווי איהר ווייס געזיכט איז דונקלער געוואָרען און איהר לאנגער נאָז האָט זיך פערקרימט אין א זייט; און גלייך נאָך דעם האָב איך דערהערט א קורצען ברוגז-דיגע ענטפער:

— ניץ!

דאָס מיידעלע איז אבער, זוי א רייד, געפעסטעט קינד,
איינגעשפארט געווען און האָט דורכאויס געפאָדערט, אז די מאַ-
מע זאָל איהר זאָגען, וואָס איד לעז אזוינס.

נאָר די מוטער האָט מיט כעס געשארט דעם זאָמד מיט
איהר זיידענעם שירם, זיך געבייזערט און ניט געזאָגט, אזוי
ווי זי וואָלט מלרא האָבען, מיט'ן אויסזאָגען איהר מויל אומד-
ריון מאַכען.

דאָס האַרץ האָט מיר שטארק געקלאַפּט. יענעס אַן אַלמע
וואונד האָט זיך אין מיר אַבגערוּפּען און האָט שרעקליך וועה
געטהאָן, גענאָגט און געצופּט... און פּלוצים, איד ווייס ניט ווי
אזוי, האָט זיך ביי מיר ווי מיט גוואָלט ארויסגעריסען אַן ענט-
פּער:

— טאָ יעסט זשידאָוסקא גאזעטא!...

און איידער איד האָב צייט געהאט זיך אומצוקוקען, וואָס
פאַר איין איינדרוק מיין ענטפּער האָט געמאַכט, איז שוין די
דאַמע מיט'ן מיידעלע פּערשוואונדען געוואָרען אין א צווייטער
אַלעע...

איד בין געבליעבען אליין...

ווארשוי 1900.

2.

נ י ט ק י י ן א י ד .

איד געה אין גאס. ניט ווייט פון מיר געהען צוויי אידישע
איינגלעך אין לאנגע קאפאָטקעלעך און שמועסען פּרעהליך.
און אָט זעה איד, ווי איינער פון זיי הויבט אויף דאָס
הענטעל און ווייזט אַן מיט א פינגער אויפ'ן אַלמען פּאַליציס-

טען, וואס שטעהט אין מיטען נאם און גיט אכטונג אויף די ארדענונג.

— דאס איז א אידישער סטאיקאוווע! — הער איד זוי ער זאגט מיט קינדערשען שטאלץ, און זיינע שווארצע אייגעלעך גלאנצען פאר פרייד.

דאס צווייטע אינגעלע קוקט אן זיין חבר ווילד, קען גיט גלויבען און לאכט:

— חע—גע—חע! א אידישער סטאיקאוווע!... משוגע גער יאסקע! א איד טאר גיט זיין קיין סטאיקאוווע...

דאס ערשטע אינגעלע, דער משוגענער יאסקע, האלט זיך אבער ביי זינס און שווערט מיט אלע כחות:

— אוי, זאל יאד אזוי געזונד זיין! ער דאווענט אפילו אלע שבת ביי אונז אין קלייזעל, ער שאקעלט זיך אזוי!...

— ס'א ליגען! שפארט זיך דאס צווייטע אינגעלע, אבער שוין אביסעל שוואכער: דעם חבר'ס הייסע שכועה, און דער פאקט, אז ער זעהט איהם אלע שבת אין קלייזעל, האבען גע-ווירקט אויף איהם.

און דאס ערשטע אינגעלע בעשטעטיגט נאך שטארקער זיינע ווערטער דערמיט, וואס הער אלטער סטאיקאוווע טראגט א בארד:

— זעהסט סארנע לאנגע בארד!

דאס ווירקט שוין אין נאנצען און דאס צווייטע אינגעלע שרייט אויס פרעהליך:

— אוי, טאקע, טאקע! אי וועה א איד א פאליציימאן!

איד וועל עס פשרצעהלען אלע אינגלעך אין חדר!
אויפ'ן טראטואר געהט דערווייל דורך א אידישער טרע-גער מיט א גרויסען קאסטען אויפ'ן פלייצע, דער פאליצייסט שרייט פון ווייטען:

— אראב פון טראטואר!

דער איד הערט גיט.

און דער פאליציסט לויפט צו צום טרענער מיט אימפעט,
 פיהרט איהם אראב פון טראטואר און בעגלייט איהם מיט זיד-
 לעריי און סטראשעט איהם מיט'ן צערקיל.
 — ניט קיין איד! ניט קיין איד! — צווינגט זיך אומע-
 טעג דאס צווייטע אינגעלע — ער טרייבט א אידען! ... ניט קיין
 איד, איד האָב געזאָגט...
 דאָס ערשטע אינגעלע קוקט טרויריג אויפ'ן פאליציסטען
 און קען גאר נישט ענטפערען...
 ווארשוי 1900.

3.

אין א איד'יש געוועלכ.

איד געה אריין אין א איד'יש געוועלכ און בעט איין אכ-
 טעלע טהעע, אמת'ע פאפאוו'ס.
 — ווי דען, ווי דען? — ענטפערט מיר א איד אין א לאג-
 נער קאפאטע — אודאי אמת'ע! ביי מיר איז גאר קיין פאלשע
 ניטא, איד האלט עס ניט!
 ער דערלאנגט מיר איין אכטעלע טהעע, איד בעטראכט עס
 פון אלע זייטען מיט ספיקות און פרעג איבער נאך אמאל:
 — עס איז געוויס אמת'ע פאפאוו'ס?
 — א מאַדנער מענש! — ווערט דער איד, ווי אין טעם —
 אז מען זאגט אייד געוויס, איז געוויס! איד וועל אייד דען אכ-
 נארען? איד האָב נאָך קיינמאל א אידען ניט אָבגענארט.
 — נו, אז א איד זאָגט, דארף מען איהם גלויבען, — ענט-
 פער איד מיט שטארקער אמונה אין א אידענס עהרליכקייט—
 א אידען גלויב איד שטענדיג.
 אויפ'ן אידענס פנים בעווייזט זיך עפעס א מאַדנער שמיי-
 בעל, ער גיט זיך א קראץ אין קאָפ און זאָגט ארויס:

— מי'לא, וואָס זאָל מען טהאָן מיט אייך? אז איהר גלויבט אזוי אין א אידען, דארף מען אייך טאקע ניט אַבנאַרען... ווייזט אהער דאָס אכטעלע טהעע און נאכט אייך טאקע אמת'ע פאָ פאָו'ס...

4.

ד ע ר פ א ל ש ע ר ט א ז .

די נאכט־קאפע, אין איינער פון די רוישענדע גאַסען פון שטאָדט איז פול מיט געסט. עס איז צוויי דער זייגער ביי נאכט, נאָר וועגען שלאָפען קלערט דאָ קיינער גיט. דאָ שפיעלט די נאָ טור זעהר א קליינע ראָלע, מיט איהר קעמפען דער ווייז, דער שוואַרצער קאווע און די מוזיק.

אין קאפע הויז איז רוישענד און פרעהליך.

ארום מאַרמאָרנע טישלעך זיצען געסט: פרויען מיט מע־ נער. די פרויען אין גרויסע היט מיט פיעל פערערן און בלור־ מען — פאלשע, געקינסטעלטע. די געזיכטער זיינען, לויט גע־ שמאק — ביי מאַנכע ווייס, ביי מאַנכע רויט, אבער די ביידע פארבען זיינען פאלשע, געקינסטעלטע... די מענער, וואָס זיצען נעבען די פרויען, זיינען, האַטש האַלב אַדער גאַנץ פער'שכור'ט, העפליך, נאָר די העפליכקייט איז פאלש און געקינסטעלט. זיי רעדען פון ליעבע, בשעת זיי טראַכטען פון דעם געמיינסטען פערנגיגען.

און די פרויען לאַכען פרעהליך און העל און קלינגענדיג. נאָר דאָס לאַכען איז א פאלשעס, א געמאכטעס, אינוועניג אין האַרץ טאַטשעט זיי אפעס א געדאַנק, אז דער סוף זייערער איז פערפוילונג, הקדש און טויט...

און דער ווייז, וואָס מען טרינקט דאָ, איז פאלש, און דער שאַמפאַניער איז פאלש, און מאַנכע מטבעות, וואָס מען רוקט

אריין דעם קעלנער אין טומעל, זיינען אויך פאלש און פאלש...
 קיינער ווייס דאס אבער ניט. ווער האט צייט צו בעטראכט
 טען? די נאכט איז אזוי קורץ און די תאוות זיינען אזוי פיעל
 און אזוי גרויס.

אויפ'ן עסטראדע, ניט ווייט פון בופעם, וואו עס זיצט א
 פערפודערטע קאסירערין, שפיעלט דער אַרקעסטער. די מוזיקאנט
 טען זיינען האלב בערוישט. די גוטע געסט פערגעסען זיי ניט,
 און מען איז זיי מכבד פון צייט צו צייט מיט משקה. דער דירי-
 זשאַר אבער איז נישטער און אַנגעשטרענגט. טריי, איבערגעגע-
 בען, מאכט ער אום מיט זיין שמעקעלע, איינהערענדיג זיך אין
 יעדען טאָן.

פלוצום שפרינגט ער אויף, ווי יעמאנד וואָלט איהם געבי-

טען:

— בע—מאָל! פאלש!

און אַבשפיעלענדיג דאָס שטיק, ווענדט ער זיך צום מוזי-
 קאנט, וואָס האט זיך טועה געווען, און מוסר'ט איהם און
 מוסר'ט איהם...

און דער מוזיקאנט פיהלט זיך אזוי שולדיג, אזוי שולדיג,
 און לאַזט אראָב די אויגען....
 דער איינציגער אין דעם נאכט-קאפע...

5.

ר ח מ נ ת.

איד האָב אמאָל מיט מיינעם א חבר דיספוטירט וועגען
 רחמנות. דער חבר האָט מיר געוואָלט אויפווייזען, אז רחמנות
 שטאַמט אויך פון עגאָאיזם, און אָט וואָס ער האָט מיר דער-
 צעהלט:

„איד בין געגאנגען אין דער אַרימער רוישענדער גאס,

וואָס וואָלט געקענט דערמאָהנען אָן אַ מוראוויניק אין וואַלד, ווען די מענשען וואָלטען ניט אזוי אומריין און די גאס וואָלט ניט אזוי שמוציג געווען. די גאס האָט ניט פאַרגעשטעלט אַ בילד פון לעבעדיגע ברואים, וואָס ראַנגלען זיך, אום צו לעבען, צו געניסען, נאָר אַ געטימעל פון עפעס בעשעפענישען, וואָס לויפען אום דערשלאָגענע און צוטומעלטע, ווי פון אַ ידיעה, אז זיי דארף פען אלע באַלד אויסשטארבען, און זיי זוכען מיטלען, ווי אזוי אויסצומיידען דעם טויט, פאַר וועלכען זיי האַבען אזוי מורא. דאָס זעהט זיך ארויס דייטליך פון די דערשראָקענע אויגען זיי־ערע, פון די בלייכע פנים'ער. —

אין דער צייט האָב איך בעמערקט, ווי איך געה נאָך, פונקט ווי איך וואָלט איהם בעגלייט, אַ אינגעלע פון אַ יאָהר 14—15, אין אַ צעריסענער לאַנגער קאפּאַטע, מיט צעריסענע שטיוועלעך, וואָס האַבען ערוועקט אַ וואונדער, ווי אזוי פאַלען די קליינע פיס ניט ארויס פון אזוינע גרויסע לעכער. אויפ'ן קאָפּ האָט ער געטראָגען אַ גרויסען קאַרב מיט זעמעל, קענטיג אַ בעקער. ער איז געגאנגען געשווינד, פונקט ווי די זעמעל האָט ער טאַקע געטראָגען פאַר אזוינע, וואָס האַבען ניט וואָס צו עסען און קור קען נאָר אויף איהם ארויס.

קוקענדיג אויף איהם האָט זיך מיר געדאַכט, אז דאָס אַרים אינגעלע אין זיין צעריסענע קאפּאַטע און שטיוועלעך ווינטער צייט, מיט דעם גרויסען קאַרב אויפ'ן קאָפּ, האַלטענדיג איהם אין דער הויך מיט די ביידע דאַרע הענטלעך, אז אָט דאָס אינגעלע דאַרף זעהר אונגליקליך זיין. עס האָט עפעס זיך ערוועקט אין מיר אַ געפיהל, וואָס האָט מיר געטריעבען צום אינגעלע אונטער געהן און טרייסטען איהם.

— אַ רחמנות, אזא אונגליקליך בעשעפעניש, וואָס האָט עס נעבעך אין לעבען? גיט עס ווען אַ לאַך, אַ זונג, אַ שפרונג? פערוואָגעלטע! האָב איך געטראַכט, און האָב שוין געוואָלט אַכשטעלען איהם, עפעס אַ פרעג טהאַן איהם, טרייסטען איהם,

זאל ער ניט מיינען אז ער איז אזוי אונגליקליך... ביי איהם וועט דאָך א ווארם וואָרט אזוי אָנגעלעגט זיין, פון וועמען הערט ער עס? פון זיין בעל־הבית אודאי ניט. און אויסער דעם בעל־הבית — וועמען האָט ער אויף דער וועלט! און איד האָב שוין געוואָלט צוגעהן צו איהם און אָנהויבען מיין „גוטסקייט“ בעד־ווייזען. נאָר מיין גוטען ווילען האָט אין מיטען איבערגעריסען עפעס אַ פרעהליך געזאנג, וואָס האָט פּערהילכט דעם גאצען טראטואר און אָנגעפילט די דיקע לופט מיט יונגע פרעהליכע טענער.

ווער זינגט עס אזוי שעחן, אזוי פרעהליך? ... עפעס גלויבט זיך מיר ניט, דאכט זיך דאָס אינגעלע מיט'ן קאָרב — עס קען ניט זיין. ער איז משונגע געוואָרען, וואָס? נאָר געזונגען האָט עס טאקע דאָס אינגעלע מיט דער צעריסענע קאפּאָטע, מיט די צער־ריסענע שמיוועלעך אין ווינטער, מיט דעם גרויסען קאָרב זעמעל אויפ'ן קאָפּ. ער האָט געזונגען פרעהליך און לוסטיג, אזוי, אז רחמנות האָבען אויף איהם איז נאָר ניט געווען צום אָרט און צו דער צייט. איד בין געבליעבען מיט מיין „רחמנות“ ווי אין דער לופטען, ניט וויסענדיג וואו אהין צו טהאָן עס; איד האָב זיך געפיהלט ווי א סוחר, וואָס האָט גערעכענט אויסברענגען א גוט שטיקעל סחורה און האָט ניט געפונען קיין בעלנים...”

— און דו וועסט גלויבען, האָט מיין חבר געענדיגט מיט אַ טרוקענעם שמייכעלע, עס האָט מיר די מעשה פּערדראָסען. ס'טייטש? א יך האָב אויף דיר רחמנות, א יך בין אזא גוטער און דו זינגסט! ...

6.

ה נ א ה ג ע ה א ט.

חיים בער איז א איד א נגיד, געהט אָנגעשטאָן ווי א נגיד, און אַרימע לייט, וואָס שטעהען אויף די גאסען, שטעלען

איהם שטענדיג אָב, יעדער אויף זיין נוסח.
 חיים בער קען זיי שוין אלע מיט זייערע מומים, מיט
 זייערע מינעס, מיט זייערע קללות. ער האָט זיי פיינד, ווי דעם
 טוידט, זיי עקלען איהם אלע, אלע. אפילו דער איד, וואָס האָט
 קיין ברעקעל פּוּס ניט, וואָס שארט זיך נאָר אויף די זייטען:
 אפילו דער איד מיט דער ווילד־אויסגערעהמער האנד; אפילו
 דער בלינדער, וואָס בעט די נדבה ווי אן אויטאָמאט, אפילו
 דאָס קליינע אינגעלע, וואָס שרייט אין פּלוג אזוי קליגענדיג
 שעהן:

— ר' איד, א געזונד אין איד, שענקט א קאָפּיקע — איד
 וויל עסען...

אלע, אלע עקלען איהם.

אמאָל גיט ער זיי אפילו א קאָפּיקע, אמאָל א פיערער
 (רעשט נעמען פון זיי איבעלט ער זיך), אבער ניט פון רחמנות
 וועגען, ניט ווייל עס האָט איהם געריהרט. נאָר אזוי — אָפּטשע-
 פען זיך, אפשר וועלען זיי דעם אנדער מאָל ניט בעמען. און
 געבען די נדבה, גיעט ער פאָרזיכטיג, זיין האנד זאָל זיך ניט
 אַנריהרען אָן דעם בעטלער, און צוליעב דער דאָזיגער פאָרזיכ-
 טיגקייט, פאלט דאָס רוב די מטבע אראָב אויף דר'ערד און דער
 בעטלער זוכט זי, ווער ווייס, וואו ער געפינט זי, — אמאָל אין
 דינשטאָק.

נאָר חיים בער איז דאמאָלס שוין ווייט, און ער מורמעלט:

— געהט צום טייוועל!

און נאָר יעדער נדבה געבען פיהלט ער זיך, ווי ער האָט א
 מיאוס'ע זאך אָבגעטהאָן און שפייט אויס.

נאָר מעהר פון אלע אַרימע לייט האָט ער פיינד די אידע-
 נע, וואָס שטעהט ביי דער רייכער רעסטאָראַציע. אין פּלוג א
 שעהנע אידענע פון א יאהר פונפציג, געהט געקליידעט ניש-
 קשה'דיג, כמעט בעל־בתיש, אין נאָך נאָך ניט קיין שלעכטער

פאטשילע. בעט א נדבה, דאכט זיך, גאר בנעימות/דיג, מיט א
יגונו'דעל, מיט א צובראָכענקייט:

— שענקט, ר' איד, א נדבה, האָט רחמנות...

און אָט דער אידענע — ער ווייסט ניט פאר וואָס — האָט
ער בעזונדערס פיינד, און אנשטאָט צו געבען איהר ווען א נדבה,
ענטפערט ער איהר שטענדיג מיט א מאַדנעם האַס:

— געהט, געהט! לאָזט צו רוה...

דער דאָזיגער אידענע האָט ער קיינמאָל קיין נדבה גענע-

בעזן... וואָס האָט ער צו איהר? איין גאָט ווייס!...

און די דאָזיגע אידענע, צי זי דערקענט איהם, צי זי מאכט
זיך ניט דערקענען, בעט שטענדיג, ווען זי זעהט איהם דורכגעהן:

— שענקט, ר' איד, א נדבה, האָט רחמנות!...

נאָר ער גיעט איהר קיינמאָל ניט... קיינמאָל ניט!...

איינמאָל איז געווען א גרויסער פראָסט, חיים בער, אָנגע-

טהאָן איז דעם גרויסען וואַרעמען פוטער, איז געגאנגען איז
גאָס, די אַרימע לייט, וואָס זיינען צוליעב דעם פראָסט וועניגער
געווען, האָט ער ניט בעמערקט, צי אפשר האָבען זיי איהם פאר
קעלט ניט בעמערקט. געגאנגען איז ער גיד, ניט ווי זיין שטייגער,
און צוקומענדיג צו דער רעסטאָראַציע, וואו די אידענע איז
געשטאנען, האָט ער דעם טריט נאָך פערגרעסערט.

הינטער זיך האָט ער דערהערט א זיפן און נאָכדעם עפעס
ווערטער און נאָכדעם וויעדער א זיפן. ער האָט זיך אינסטינקטיוו
אומגעקוקט און האָט דערזעהן געבען זיך די אידענע, זי איז
איהם נאָכגעלאָפּען און געשריען:

— גזלנים! שענקט א נדבה.

ער האָט זיך אָבגעשטעלט.

קענען איהם איז געשטאנען די אידענע און האָט געיאַמערט

הויך און די טרערען האָבען געפרוירען אונטער די אויגען.

— שאַ, וואָס וויינט איהר? ... וויינט ניט — האָט חיים

בער ווי איז כעס גע'מוסר'ט.

און ער האָט זיך גענומען גראַבלען אין טאָש. אַבקנעפּלענ-
דיג דעם פּוטער און סורדוט...
ער האָט פון דאָרט אַרויסגענומען אַ זילבערנע מטבע און
האַט איהר אַרײַנגעלעגט גלייך אין האַנד, און נאָך אַמאָל גע-
זאָגט:

— וויינט ניט, וויינט ניט!

און האָט עפעס געוואַרט.

נאָך די אידענע, ניט נתפעל ווערענדיג פון דער זילבערנער
מטבע, האָט געוויינט הויך און העכער, און ניט בעקומענדיג
קײן ברכה פון איהר, ווי ער איז געוואָהנט פון די איבריגע אַרײַ-
מעלייט, איז חיים בער אוועק ווייטער.

גראַבלענדיג זיך אין טאָש אַבגעשפּילעוועטערהײד, איז
איהם קאַלט געוואָרען, אויך האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער האָט
די שפּיץ פינגער פון האַנד אַבגעפרוירען, נאָך ער איז ניט ביזן
געווען, און עס האָט איהם ניט געעקעלט. דאָס ערשטע מאָל האָט
חיים בער געפּיהלט נאָך אַ נדבּה אזאַ גוט געפּיהל.

— אַ קלייניגקײט, אזאַ פּראָסט! — האָט ער געטראַכט
און דאָס ערשטע מאָל האָט חיים בער פון אַ נדבּה אַ הנאה גע-
האַט...

7.

געשלאסען אַ געשעפט.

אויף מאַרגען נאָך פּסט.

לייזער שטעהט בײַ זײן קלײן שטיבעל און קוקט אין דער
זעלט אַרײַן. זײן קוק איז אַ דערשראָקענער, אַ פּערצווייפעלטער.
די ליעבע זון, וואָס שיט מיט שטראַהלען פון דער פּולער האַנד,
וויקט ניט אויף איהם. פּערקעהרט, דער שעהנער ליכטיגער
טאָג דײַצט איהם, לאַכט פון איהם, מאַכט חוּק פון זײן בלאַסען

איינגעשרומפענעם פנים, פון זיין קליין בערדיל, וואָס האָט שוין צו פיערציג יאָהר פיעלע ווייסע האַר, און דער הויפט פון זיין סורדוט, וואָס איז כלומר'שט דער יום־טוב'דיגער און האָט סך הכל מיט צוויי לאַטעס און מיט איין ריס וועניגער, ווי דער וואַכענדיגער....

היינט, ווי וואָלט נאָך די זון געלאַכט, ווען זי וואָלט גע-וואוסט, וואָס ביי איהם „טהוט זיך“ אין שטיבעל, אין קעשע-נע... און אפשר וואָלט זי גאָר קיין האַרץ ניט האָבען דאָן צו לאַכען. זי וואָלט זיך פאַר שרעק אורדאי בעהאַלטען, און זי וואָלט דערמיט טאקי איהם א טובה געטהאָן. זי וואָלט איהם ניט אזוי געשמאַכען מיט איהרע שטראהלען, זי וואָלט איהם ניט אזוי געוועקט צום לעבען, ווען איהם איז געקומען ממש זיך אויס-צוציהען אין גאס און שטארבען.

עס איז אבער גרינג צו ריידען — אויסצוציהען זיך אין גאס און שטארבען. קיין שלעכטע זאך וואָלט דאָס אפילו ניט גע-ווען — א סוף — אן עק, וויפיעל איז דער שיעור צו מוטשען זיך! אבער וואָס טהוט מען מיט'ן ווייב און קינדער! אויסציי-הען זיך אין גאס מיט 7 פאַרשוין, צווישען וועלכע עס געפינען זיך א פאָר עופעלעך איז עפעס אביסעל צו שרייענדיג, ווער ווייסט וואָס פאַר א רעש עס וואָלט געוואָרען אויפ'ן הימעל פון אזא מעשה, און אפשר אויף דער ערד אויך...!

וואָס'זשע טהוט מען אבער פאָרט? אויף היינט אפילו איז נאָך געבליעבען פון פסח עטליכע מצות, אביסעל מצה־פאַר-פעל און אביסעל בולבע. אין דער פריה נאָך האָט ער געהערט, ווי זיין גרונע האָט זיך גע'חשבונ'ט און בעשלאַסען צו קאָכען א טעפעל בולבע און פערזופען מיט מצה פאַרפיל. שלעכט איז דאָס אפילו ניט, כמעט א יום־טוב'דיגער „ווארעמס“, אבער דאָס איז דאָך נאָר אויף היינט. וואָס וועט ער אבער טהאָן מאַרנען? די קשיה איז א הארבע, א שווערע און איהר שפיץ איז מיט נאָרלען אונגעשטעקט און די נאָרלען שמעכען אין האַרץ, אין

קאפ און אין אלע גליעדער. באלד אבער ווערט זי נאך הארבער, נאך שווערער, נאך שטעכענדיגער: וואס וועט ער טהאן איבער מארגען און וואס וועט ער טהאן א גאנצען זומער, דעם לאנגען גרויסען זומער, אז קיין ארבייט קען ער ניט, קיין קראם האט ער ניט און האנדלען איז ניטא מיט וואס און זומער איז ניטא וואס צו האנדלען — טויט! .

און לייזער ווערט ניט אויף געלעכטער אין כעס און ברומט :

— א, ניט געדאכט זאל ער ווערען, דער זומער! ...
און יענקל-חנן דער מלמד איז אויף ניט אין א בעזונדערע גוטער שטימונג. די ווארימקייט איז אפילו צו זיין הוסט א שטיר-קעל רפואה, אין א ווארעמען טאג הוסט זיך לייכטער, און דער עצם הוסט איז א ווייכער, אזש איז דעם הוסטען אליין שטעקט א שטיקעל תענוג, פון דעסמוועגען איז פאָרט ניט גוט, מיט'ן הוסט אליין קען מען ניט לעבען, מען מוז האַבען דערצו א קנע-לונג, און זומער בעקומען א קנעלונג איז נאך שווערער ווי וויי-טער צו בעקומען די ליחה.

נאָר יענקל-חנן איז א איד א בריה. ניט אומזיסט לעבט ער שוין 50 יאהר אויף דער וועלט און הוסט שוין 35 יאהר, — און ער לאָזט זיך ארויס אין גאס זוכען „קינדער“.
און זוכענדיג, קומט ער צו צו לייזערן. א גליקליכע אידעע פליהט איהם דורך אין קאפ. סטייטש! לייזער האָט דאָך א איג-געל, א חומש'ניק. ער וועט צו איהם צושטעהן, ער זאל איהם דאָס אינגעל אוועקגעבען. ער מוז איהם אוועקגעבען. פאָר גליק גיעט ער א פאָר מאָל א הוסט און געהט צו גלייך צו זיין קינפ-טיגען שפייזער, צו זיין „בעל הבית“, צו לייזער'ן, און נאָכ'ן „גוט מאָרגען“ פרעגט ער :

— ווי געפעלט אייך היינטיגער טאָג?

— ניט קיין מאוס'ער טאָג! — ענטפערט לייזער.

— דוקא א שעהנער טאָג! — לויבט יענקעל חנן.

ער ווערט שטיל, גיעט איידעל א הוסט, מאכט גאר אן אנ-
דער מינע און שמעהט צו גלייך צו דער זאך.

— וואס הערט זיך מיט אייער „בחור'ל" ? האט ער שוין
א מלמד ?

— האבען האט ער... — ענטפערט לייזער און וויל שמאלץ
זיין — גאר איד בין עפעס ניט צופריעדען.

— הייסט עס, האט ער דאך ניט — ווערט יענקיל מלא
שמחה.

— אזוי ווי ניט ! — איז זיך שוין לייזער האלב מודה.

— היינט וואס־זשע זוארט איהר ? — ווערט שוין יענקיל
חנן אין גאנצען פרעהליך, די האפנונג צו בעקומען דעם תלמיד
איז שוין כמעט ווי ערפילט. און ער הוסט זיך שוין פערנאנדער,
ווי געהעריג איז, ווי עס פאסט פאר א מלמד, וואס האט שוין
באלד זיין חדר פאר פול.

ער פערגעסט דעם מקח, וויפיעל קינדער האלט ער אין
חדר און ווי איז זיין שיטה אין לערנען. יענקיל־חנן ענטפערט
אזוי, אז לייזער איז אין גאנצען צופריעדען, און נאך א קורצען
ישוב־הרעת זאגט ער ארויס מיט א ברייטקייט :

— מילא, יער וועט געהן צו אייך !

— און איהר וועט זיין צופריעדען ! — פערזיכערט יענ-
קיל חנן און וויינט שיעור ניט פאר שמחה...

און אז דער מלמד געהט א גליקליכער אוועק, ווערט לייזער
אויך רוהיגער און האלב שמייכלענדיג, האלב וויינענדיג ברומט
ער ארויס :

— געשלאסען א געשעפט...

8

א ל ע ט א נ.

אייגענטליך האָט די „פּאָסט“ אין דעם קליין־שטעטערטעלע געקענט זיך בעגעהען גאָר אָן אַ בריעפּטרעגער, און דאָס געלד וואָלט בעסער צו ניץ געקומען אויף אַ גרעסערע שטוב פאַר דער קאנטאָר. די זאך איז גאָר פּראָסט. די איינוואָהער פון שטעד־טעל, וואָס האָבען געפיהרט אַ קאַרעספּאָנדענץ פּלעגען זיך ניט קענען דערוואַרטען ביז דער בריעפּטרעגער וועט זיי דעם בריעף בריינגען אין שטוב אַרײַן, און אלע אין דער פּרייה, ווען די פּאָסט פּלעגט נאָר אַנקומען, פּלעגט שוין דער בריעפּטרעגער געפינען אין קאנטאָר אַ פּאַר מינינים אידען, ווייבער און קינד־דער אפילו, וואָס האָבען מיט גרויס אונגעדולד געוואַרט, ביז וואנען ער וועט עפענען דעם זאַק, וואו עס ליגען די בריעף. און היענע, אַ יונג ווייבעל מיט אַ בלאַס, דערשראָקען פנים, פּלעגט קומען נאָך מיט אַ האַלבע שעה פּריעהר, איידער די פּאָסט פּלעגט אַנקומען. זי פּלעגט מורא האָבען, טאַמער זועט זי פּערשפעטיגען און איהר זאָל ניט אויסקומען צו ווארטען ביז צוויי אַ זייגער ביי טאַג, ווען דער בריעפּטרעגער, סטעפּקע, טראָגט ערשט די בריעף פונאַנדער.

אויסער דער מורא צו פּערשפעטיגען, האָט זי גלאַט אַ ווילדען חשק געהאָט צו בעקומען דעם בריעף פאַר אלעמען אין די אויגען, — זאָלען אלע הערען, ווי דער בריעפּטרעגער רופט הויף אויס: היענע עווענציק! — און זאָל מען ניט מיינען, אז איהר מאַן, חיים, האָט שוין טאַקי אין אמעריקא אַ דייטשקע טעקראָגען און האָט זי, היענען, שוין גאָר אוועקגעוואַרפען. וואָס איז? זי האָט דאָך אמאָל שוין בעקומען פון איהם צוויי בריעף, איינעם מיט געלד און דעם צווייטען מיט גוטע ווערטער — נישקשה. עס וועט נאָך איהר אַנקומען אַ בריעף, און שונאים וועלען נאָך צופוקעט ווערען...

ווי אויף צו להכעים אבער וויל איהר דער בריעפטרעגער
 קיין בריעה ניט אָבגעבען, און א פערביטערטע, א צוקלעמטע
 געהט זי אוועק אלע טאג פון פּאָסט.

— רבוננו של עולם! — טראכט זי מיט א פערבלוטטיגט
 הארץ — אזוי פיעל בריעה איז היינט אָנגעקומען, אפשר פיער-
 ציג! — ניט שוין דען איז פאר מיר דאָרטען קיין בריעה ניט
 געלענען? ...

און איהר דאכט זיך, אז סטעפקע איז א טריפה'נער ערל,
 אז ער האָט מיט א כיון איהר בריעה, פּאָהרענדיג, ארויסגע-
 ווארפען אויפ'ן פעלד, וואָס אַרט עס איהם? אורזאכען צו חושד
 זיין איהם זיינען דאָ גענוג:

אָפּט, אז זי פרעגט איהם: „יעסט פיסמאָ“? ענטפערט
 ער איהר מיט א שמויכעל: „פישעטסיא“ — און דאָס שמויכע-
 לע איז חיענען גאר ניט געפעלען. אויסערדעם, וואָס דער אר-
 מיגער עולם לאַכט צופריעדען, און זי ווערט רויט פאר חרפה,
 ווערט נאָך אָבער גרעסער איהר שרעק. אז סטעפקע וויל איהר
 איהרע בריעה ניט אָבגעבען.

און דאָך געהט זי אלע טאג אויף פּאָסט און האָט נאָך די
 האַפנונג ניט פערלאָרען.

אמת טאקי, ניט גרינג קומט עס איהר אָן. יעדעס מאל
 אריינגעהן אין פּאָסט האָט זי שפיכות דמים, די איבעריגע וויי-
 בער, וואָס האָבען מאנען אין אמעריקא, קוקען אויף איהר מיט
 פעראַכטונג. אויך מיר איין „אמעריקאנער“! — ניט געהן אָבער
 קען זי ניט — זי האָט קיין כח ניט צו וואַרטען ביז צוויי א זי-
 גער. דאָ איז פּאָסט האָט זי האַטש אן ענטפער: „גיעט“ אָדער
 „פישעטסיא“, שפעטער ביי טאָג, וועט זי דאָס אויך ניט הערען,
 דעם בריעפטרעגער וועט זי אפילו ניט אָנזעהן.

אָט ורופט אויס דער בריעפטרעגער: האשע דובענציק —
 חיענען ניט א קלאַפ אין האַרצען, און עס רייסט זיך ווי אינע-
 ווייניג עפעס אָב — איהר קלינגט אָב, אז דאָס האָט מען אויס-

גערופען חיענע עווענציק — „יא זייעס“! ... הייבט זי אָן צו שרייען, ווי משוגע. דער עולם לאַכט, דער בריעפטרעגער שמייט כעלט און זאָגט:

— נייע טעביע, גאַלובושקא; טיעביע יעשצע פישעטסיא... און דעם בריעה גיט ער אַב ראשע רובענציק — א יונג ווייבעל מיט בליהענדע באקען, וואָס דער מאן שיקט איהר אלע וואָך אַ בריעה פון אמעריקא, און אלע חודש אַ 25-ער... חיענע ווערט אין אזעלכע מינוטען ווי צוטומעלט און קוקט מיט זשערנע בליקען אויף ראשען, וועלכע עפענט אויף דעם בריעה אויף פאַסט טאקי און הייבט איהם אָן שוין צו לייענען. חיענע רוקט אריין אין בריעה איהרע אויגען, ווי א הונגעריגער אין אַ שיסעל געקעכטס, ווען א צווייטער עסט... ראשע רוקט זיך אַב מיט פערטאכטונג און פערשטעלט דעם בריעה. חיענע זוכט עפעס א בעהאלטענע טהיר, וואו זי זאָל קענען ארויס, אז קיינער זאָל זי ניט בעמערקען, און פאר צוטומלונג ווענדט זי זיך צו ראשען און פרעגט מיט הכנעה:

— וואָס שרייבט אייך אייערער? ...

ראשע ענטפערט ניט און לייענט ווייטער און חיענעס הארץ בלוטיגט זיך...

און דאָך געהט זי אלע טאָג אויף פאַסט... אלע טאָג... ענר-ליך וועט זי איהר בריעה בעקומען... זי שרייבט זיך...

9.

ד ע ר מ א ל ע ר.

ער איז פארבייגעגאנגען א גרויס־אַלטהויז אין א לאַנגער, אַרימער, רוישענדרער גאַס. ביי א טהיר פון א וואָהנונג אין דער נידער איז געשטאַנען א יונגע, אַרימע פרוי מיט א קינד אויף די הענד, און ביידע, די מוטער מיט דעם קינד, האָבען געקוקט

ערניץ ווייט, ווייט, איבער די הויכע הייזער, איבער די קווימענס
פון פאבריקען, איבער דעם געדיכטען שווארצען רויך, וואס האָט
פון די קווימענס זיך געטראָגען...

און אין ביידענס בליקען האָט זיך אויסגערוקט א שטום
געבעט: גוואלד, געהם אונז צו אהין, אהין, דאָ איז אונזער
שווער, מיר ווערען דאָ דערשטיקט אָהן לופט, אָהן ליכט...
און אין די בליקען איז אזוי פיעל טרויער געלעגען, אזוי
פיעל צער און בענקען, אז דעם מאַלער'ס הארץ האָט זיך אָנגער-
גאַסען מיט ימים ווייכע געפיהלען.

— דאָס איז דער עלענד אליין! — האָט ער אין געדאַנק
גערעדט — ווי שעהן און ערהאבען, ווי ריהרענד דאָס בילד
איז!... גאָט מיינער...

ער איז בענייסטערט געוואָרען. ער האָט נאָך אמאל אויפ'ן
לעבענדיגען בילד א בליק געטהאָן און האָט די זעלבש בליקען
בעמערקט, דעם זעלבען טרויער, דאָס זעלבע בעטען זיך: אהין,
אהין! און ווי געטריבען פון א געהיימע קראפט, איז ער אהיים
אוועקגעלאָפּען.

— איך וועל בעשאפען אזא בילד! — האָט ער הויך אויס-
געשריען, אריינקומענדיג אין זיין ארבייט-צימער.
און דריי טעג איז ער ווי צום לייוואנט צוגעשמירט גע-
ווען, דריי טעג האָט ער ניט געגעסען, ניט געטרונקען, קיינעם
ניט געזעהען, ער האָט געוואָלט בעשאפען פונקט אזא בילד, ווי
ער האָט אין דער אַרומער רוישענדער גאס געזעהען.
און עס איז איהם געלונגען!

אז עס איז פערטיג געוואָרען, האָט ער דערויף געקוקט מיט
אינוועניגסטער שמחה, ער איז גליקליך געווען, זיינע אויגען
האַבען געשטראהלט, ער האָט, דאכט זיך, ניט קיין בילד, נאָר
דאָס גליק פאר זיך בעשאפען.

ער האָט דאָס בילד „עלענד“ א נאָמען געגעבען און האָט
עס אויף אן אויסשטעלונג אוועקגעשיקט.

די קריטיקער האָבען דאָס בילד בעמערקט, מען האָט עס בעוואונדערט, דאָס פּובליקום האָט זיך ענטציקט. אַ מבין און אַ רייכער דאָצו האָט עס פאַר אַ סך געלד אָבגעקויפט.

— איהר זענט אונשטערבליך! — האָט איהם אויף מאַר גען אַ בעריהמטער קריטיקער געזאָגט — אייער בילד וועט אייַ ביג לעבען!

און דער מאלער איז ווי בעטרונקען פאַר גליק געווען: ער האָט אַן אייביגעס בילד בעשאַפּען...

און ער האָט זיך אָבער פון ערשטען גליק אביסעל אויסגעדיכטערט, האָט איהם אַ גיפטיגער געדאַנק אָנגעהויבען צו נאַסט צו קומען.

— וואו איז די אַרימע פרוי מיט'ן קינד? שפּעטער אביסעל איז דער געדאַנק נאָך גיפטיגער געוואָרן רען:

— דאָס בילד אויפ'ן ליינוואנט איז אונשטערבליך — וואו איז אבער דאָס לעבענדיגע בילד דאָרט אין דער אַרימער גאַס... און דער געדאַנק איז אלץ גיפטיגער און גיפטיגער געוואָרן רען, ער האָט איהם רוהען ניט געלאָזט, ער האָט איהם שאַפּען ניט געלאָזט...

און איינמאָל האָט איהם אַ ציה געטהאָן אהין אין יענער גאַס זעהען די אַרימע פרוי.

נאָר — אוי־וועה! די אַרימע פרוי, וואָס האָט אזוי שעהן געקוקט אין דער ווייט, מיט איהר אַרים, קליין קינד, איז שוין מעהר דאָרטען ניט געווען.

— וואו איז זי? וואו איז זי? — האָט ער פּערצווייפעלט נאַכגעפּרעגט וועגען איהר.

ווער ווייסט? — האָט מען איהם קאַלט געענטפּערט. — האַהאַהאַ! — האָט ער קומענדיג אהיים זיך ווילד פּערנאַנדערגעלאַכט — דאָס טויטע בילד אויפ'ן ליינוואנט וועט אייביג לעבען און זי אַליוו, מיט'ן האַרץ, מיט געפיהלען איז

פערשוואונדען געוואָרען, קיינער ווייסט פון איהר געביין אפילו
 ניט, קיינער וועט אפילו איהר נאָמען ניט וויסען... האַה-אחא!...

10.

דער סטאַטיסטיק.

דער הער ציפּרין, א מענש אין די מיטעלע יאָהרען, מיט א
 נאָז, וואָס זעהט אויס, ווי א 1, מיט אויגען, וואָס זעהען אויס
 ווי צוויי נולען, כעשעפטיגט זיך ספעציעל מיט סטאַטיסטיק.
 ער קוקט אויף דער וועלט נאָר פון סטאַטיסטישען שטאַנד-
 פונקט. מענשען אַז און פאר זיך עקזיסטירען ניט פאר איהם.
 זיי דיענען איהם נאָר אלס מאטעריאל פאר סטאַטיסטיק. אפילו
 פרויען, דער שעהנער מין פון דער מענשהייט, וואָס האָבען אזוי
 ניט ליעב דאָס חשבון'ען, — אפילו זיי זיינען פאר איהם אויך
 נאָר געצייג צו זיין סטאַטיסטישער קונסט: וויפיעל נקבות ווע-
 רען געבוירען אויף יעדע הונדערט זכרים, — און אויב די סטאַ-
 טיסטיק קומט אויס מיט דריי פרויען וועניגער פּרעהט ער זיך
 זעהר, אמת ניט פון שנאה צו די פרויען, ער קען צו זיי קיין
 שנאה ניט האָבען, ווייל ער קאן זיי גאָר ניט, נאָר פון דער חכמה
 אַליין, פון דעם קונצשטיק, וואָס אין אזא מין סטאַטיסטיק
 שטעקט, און פון די נוצען, וואָס די וועלט קאן דערפון האָבען...
 זאנסט בעציהט ער זיך צו זיין מיסיאָן אונפאַרטייאיש: די
 פּרעהליכע חתונה בעטראכט ער און נאָטירט אין זיין ביכעל, ווי
 די טרויריגע לוויה; מיט א שטענדיג גלייכער, זעהר אן ערנסטער
 מינע, פּערשרייבט ער: „פאַרגעקומען 273 חתונות, געשטאַרבען
 962, געבוירען 319“.

„אויף 300 מענשען, וואָס שלאָפען אין בעטלעד, געפינען
 זיך 90, וואָס בלאָנזשען אין די נאסען, געבטיגען אונטער'ן הי-
 מעל: פון 2000, וואָס זיינען קראַנק געוואָרען אויף טיפּוס, זיי-

נען געשטארבען 700. פון 12 טויזענער נאמען-פרויען, זיינען דא 8 טויזענער, וואס בעגעהען די זינר אויס נויט".

מיט איין ווארט, אלעס איז כיי איהם אויסגעצעהלט. א זאך, וואס האט ניט קיין בעוואוסטע ציפער, בעאונדוהיגט איהם. איהם דאכט זיך, אז אויב די צאהל וועט ניט גענוי אויסגעפארשט ווערען, קאן דערפון די גאנצע וועלט ליידען. און ער טאר דאס ניט דערלאזען — און ער נעהמט זיך צו צעהלען.

אט געהט ער אין גאס. עס וואלט געווען א יושר צו מאכען א סטאטיסטיק, וויפיעל פרויען געהען מיט די מענער, וויפיעל אהן די מענער... וויפיעל פאר א טאג לייזט די אידענע מיט די ביליגע נאשעריי, וואס זיצט אויפ'ן שפיץ טראטואר. וויפיעל קאטוילען, פארבייגעהענדיג דעם גרויסען קאסטיאל, נעהמען אראפ דאס היטעל און צלם'ען זיך, און וויפיעל מאכען זיך ניט זעהענדיג, ווי עס וואלט געשטאנען סתם א הויז, וואו קיינער וואהנט ניט...

דערווייל אבער געהט ער דורך די בריק, וואו עס שמעהט א בעטלער מיט צוויי הילצערנע פיס. דער בעטלער, דערזעהענדיג די ציפרינען און ניט וויסענדיג, אז ער איז א סטאטיסטיקער, מאכט א וויינענדיגע מינע און שמרעקט אויס זיין האנד מיט דעם היטעל.

ציפריין געהט פאראיבער, מיט אמאל לויפט איהם דורך עפעס אין קאפ.

עס האט איהם בעהערשט גלייך א סטאטיסטישע אידעע : ער וועט שמעהן און קוקען, וויפיעל געבען יא און וויפיעל געבען ניט קיין נדבה.

ער ווערט סטאטיסטיש בענייסטערט, וואס דאס דריקט זיך אויס ניט אין א שמייכעל, נאר פערקעהרט אין זעהר א שמרענדיגער מינע, ווי עס פאסט פאר אזא וויכטיגע ארבייט, וואס ער נעהמט איצט פאר.

עס געהט איינער פארביי. דער בעטלער שמעלט אן זיין

וויינענדיג פנים, שטרעקט אויס די האנד מיט'ן היטעל. עס ווירקט אבער ניט — יענער געהט פארביי, ווי ניט איהם מיינט מען נאָר.

— 1 — ניט! צעהלט ציפּרין אין געדאַנק און געהמט זיך וויעדער נאַכצוקוקען.

ער צעהלט אָן ביז 9 — קיינער גיט ניט. ציפּרין איז זעהר צופריעדען: ער וועט דערפון מאכען גאַנצע קאַמבינאַציעס...

ענדליך געהט פאַראיבער א פרוי; זי שטעקט אריין די האנד אין קליידעל־טאַש, געהמט ארויס פון דאָרט עפעס א מטבע און ווארפט עס אריין דעם בעטלער אין היטעל.

— פון צעהן גיט איינע! — ציפּרין האפט געשווינד ארויס דאָס נאָטיץ־ביכעל פון טאַש און וויל עס פערנאָטירען: נאָר באלד פאלט איהם איון א מעהר גליקליכע סטאַטיסטישע אי־דעע:

— ווער גיט מעהר: פרויען, צי מענער? — ער בלייבט שטעהן נאָד א לענגערע צייט און די סטאַטיסטיק קומט ענדליך אויס אזוי:

פון 100 דורכגעהענדע געבען א נרבה דעם הינקענדיגען בעטלער 7; פון די 7 זיינען 6 פרויען און 1 מאנסביל.

ער פערנאָטירט עס און וויל שוין, א גליקליכער, אוועק־געהן. עס איז ווירקליך זעהר א בעלעהרענדע סטאַטיסטיק. ער האַפט, אז ווען ער וועט זי פערעפענטליכען, קאן ער קונה שם זיין און אפּשר נאָד בעריהמט ווערען.

פאר גרויס גליק בעשליעסט ער צו געבען דעם בעטלער א נרבה. זאָל עס ניט הייסען, אז ער האָט עקספּלאָאטירט, או ס'גענוצט א בעטלער.

ער לאָזט זיך געהן צום בעטלער.

פלוצים האלט איהם עפעס אָב; ער הויבט אָן צו קלערען.

— אמת, איד ביז נאָר א סטאַטיסטיקער, אָבער אין רעכ־נונג וועל איד דאָד געהן אלס מענש. אלזאָ וועט שוין די סטאַ-

טיסטיק אנדערש אויסקומען, נעמליך: אויף יעדע 101 מענשען
גיבען א נדבה דעם בעטלער 8: זעקס נקבות און שוין צוויי
מאנסבילען.

איהם ווערט עס קשה:

— וואס הייסט? איך וואלט דאך איהם אזוי, ווען ניט
אלס דאנק פאר דעם נוי, וואס איך האב פון איהם, קיין נדבה
ניט געגעבען, דארף איך דאך אליין אין רעכנונג ניט געהן.

— ניין! — האפט ער זיך צוריק — ווי באלד איך גיב,
נישט קוקענדיג וועלכע סבה מיין געבען האט ארויסגערופען,
דארף אויך מיינן נדבה אריינגעהן אין די סטאטיסטיק
ווארום — ערקלערט ער זיך ווייטער — ווען מען זאל נעהמען
קוקען אויף אורזאכען אליין, קאן דאך געמאלט זיין, אז די אלע,
וואס האבען די נדבות געגעבען, האבען דאס אויך געטהאן צו
ליעב פערשיעדענע סבות. די וויסענשאפט אבער רעכענט זיך
ניט מיט אורזאכען, נאר מיט פארטיגע מעשים...

די לעצטע סברה לעגט זיך איהם אויפ'ן שכל, און ער וויל
שוין דעם בעטלער געבען א נדבה. ער דערשרעקט זיך אבער:

— אלענפאלס איז נאך ביי מיר ניט קלאר, צי איך דארף
אריינגעהן אין דעם חשבון, צי ניט. מיט מיין נדבה קאן איך
אויף אזא אופן קאליע מאכען די סטאטיסטיק. איך טאר ניט
געבען! — האט ער שוין פעסט בעשלאסען.

און אומזיסט האט דער בעטלער מיט די הילצערנע פיס און
דעם ווייטענדיגען פנים געהאלטען אנגעגרייט זיין היטעל: קיין
נדבה האט ער ניט בעקומען. ציפריגען האט אפילו פערדראסען,
וואס איהם קומט אויס אויסצונוצען א קאליקען בעטלער, דער-
פאר אבער, האט ער זיך געטרייסט, וועט די סטאטיסטיק זיין
קלאר...

11.

דאָס שליחות.

דער ווירטה פון גרויסען מאנאפאקטור מאנאזין, רייכמאן,
א הויכער דיקער איד, איז געשטאנען ביי דער קאסע און האָט
מיט גרויסער כונה געזעהלט פאפיערענע געלד; אז ער איז מיט'ן
צעהלען פערטיג געוואָרען, האָט ער געוואָרמען זיינע בליקען איר
בער'ן מאנאזין, ווי ער וואָלט עמיצען געזוכט, און האָט ענדליך
א געשריי געטהאָן:

— יוסף! — עס איז גלייך אונטערגעשפרונגען א יונג-בחור'ל
פון א יאהר אכטצהן-ניינצעהן, האָט זיך אוועקגעשטעלט קעגען
פרינציפאל און קוקענדיג איהם טיעף אין די אויגען אריין, האָט
ער ערווארטעט זיין בעפעהל.

— אָט דאָ האָסטו פינף הונדערט רובעל; נעם און טראָג
עס אוועק גרינפעלד'; ווייסט זואו?

— איד ווייס... גרינפעלד! איד ווייס. ראָג דלונא 17,
כ'ווייס, גרינפעלד... פון קליידער... כ'ווייס!...

נאָכ'ן ענטפער פון יונגען בחור האָט דער הער רייכמאן
פערשטאנען, אז ער איז איבערראשט פון אזא שליחות. ער האָט
שטאַלץ געשמייכעלט און געזאָגט:

— שוין טראָג עס אוועק, נאָר ענטלויף דער מיט נישט
קיין אמעריקא! א קשיא אויף היינטיגע יונגאטשעס...

— איד וועל אין אמעריקא נישט לויפען, וואָס פעהלט מיר
ביי איד? ...

אויסרעדנדיג מיט'ן פרינציפאל אזא לאנגע פראָזע, וואָס
איז נישט שייך צום געשעפט, האָט זיך יוסף'ן געדאכט נישט
דרד-אריין, און ער האָט דאריבער, פערשעמט זוערענדיג, זיך
ארויסגערוקט פון מאנאזין.

דאָס געלד האָט ער אריינגעלעגט אין בוזעמ'טאש, די הוי-

זען־טאשען האָט ער נישט געטרויט אזא פקדון און אפילו אין דער זיכערער טאָש האָט ער אלע וויילע גערוקט די האַנד זעהן, צי עס לינגט, און עס האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי ער קראַצט זיך. „מען געטרויט מיר פינף הונדערט רובעל“! אָט דאָס אין געווען דער אָקס, אויף וועלכען עס האָבען זיך געדערעהט יוסף'ס געדאנקען, טראַגענדיג דאָס געלד.

ער האָט אין זיין לעבען „געלד־שמחות“ א סך געהאט, אין שמחה ווען נאָכ'ן דריי־אַהריגען אומזיסטען טערמין האָט ער אָנגעהויבען צו נעמען געלד — צעהן רובעל א מאַנאַט; ווייטער האָט ער אַמאָל געהענדיג צעהן גולדען געפונען; היינטיגען ווייטער, חנוכה האָט ער מיט אַ חברה „האַנדעלס־אַנגעשטעלטע“ אין קאָרטען געשפיעלט און האָט געוואונען אכט גולדען, אבער יעצטיגע שמחה, נישט קוקענדיג, וואָס דאָס געלד איז פרעמדס, איז די גרעסטע ביי איהם. ער האָט יעצט דערפיהלט אין זיך אזא קראַפט, וואָס ער האָט קיינמאָל, קיינמאָל נישט געשפירט און אויף פיעל אַרעמע פערבייגעהענדע האָט ער געקוקט, ווי אויף קליינע ווערים: „אויך מיר נפשות! פינף הונדערט רובעל!“... „איצטער קען איך ערשט אָנהייבען וואַקסען“! האָט זיך צווישען זיינע געדאנקען אַ נייער אַרײן געדערעהט — איך בין שוין א מענש ווער ווייס? אפשר וויל „ער“ מיר מאַכען פאַר'ן עלטסטען אָנגעשטעלטען“!...

ער וועט דאָס, קומענדיג ביי נאַכט פון געשעפט, דערצעהלען זיין חבר חיים'ן — זאָל ער וויסען! ער בעטראַכט זיך אבער, אז חיים וועט איהם נישט גלויבען. איהם מאַהלט זיך שוין פאַר די אויגען, ווי חיים שמייכעלט איראַניש און זאָגט: אפשר גאָר א מיליאָן וועסטו זאָגען?...

און עס כאַפט איהם אָן אַ ווילדער פערלאַנג ש ו י ן אַרײן לויפען אויף אַ מינוט צו חיים'ן און ווייזען איהם — זאָל ער זעהן!...

חיים, יוסף'ס חבר, זיצט שוין צוויי מאָנאַטען אַהן א שטעך
לע, זיין ווירטה האָט באַנקראַטירט.

— „חיים“! — גיט יוסף א געשריי, אַרױנגלױפּענדיג
אויף זיין אַרעמער קוואַרטיר, א קליין צימערל ערגעץ, — חיים,
ביזט דאָ?

— וואָס איז? — פרעגט חיים מיט א שוואַכען, טרויריגען
קול — האַסט פאַר מיר אַפּשר א שטעלע?

— ניין! — האַקט יוסף אָב, — איד האָב אזוי זיך גע-
וואַלט דיך זעהן, פרעגען וואָס דו מאַכסט...

— עט, וואָס זאָל איד, ברודער, מאַכען? נישטאָ קיין גראָד
שען ביי לייב און זעל, איד ווייס גאר נישט וואָס וועט זיין דער
סוף, כאַטש לעג זיך און שטאר!

יוסף קוקט אויף חיים'ן און קען נישט עפענען דאָס מויל
צו דערצעהלען איהם דאָס פרעהליכע נייעס, און ער בעשליעסט
זיך שוין אַרויסצוגעהן און נישט בעריהמען זיך, נאָר חיים
שטעלט איהם אָב:

— ברודער לעבען! האַסט אַפּשר א זעקסערל ביי זיך...
אויף פאַפּיראַסען... איד שטאַרב רויכערן...

— א גראַשען נישט... — ענטפּערט יוסף — אַ גראַשען
נישט!...

— זאָנסט נישט קיין ליעגען?

— זאָל איד דאָס, ברודער-לעבען, פּערקרענקען, וואָס איד
האַב ביי זיך... — שווערט יוסף מיט האַרץ.

און אַרױסלױפּענדיג פּון חיים'ען איז יוסף אומעמינג גע-
וואַרען און האָט געמורמעלט:

— געה זיי גליקליך, ווען יענער איז אזוי אויף צרות...

12.

דער הייליגער.

א שווערע צייט איז דאמאלס אין דער אָרגאניזאציע גע-
ווען. מען האָט געראַרפט איבערפיהרען „ליטעראטור“ אין די
ארומיגע שטעדטלעך און מען האָט איינעם נאָכ'ן אנדערען
אהעסטירט אויף די וואַקזאלען. עס האָט ניט געהאַלפּען קיין
שום קאָנספּיראציע, פּונקט ווי די מיאוסע זשאַנדארען וואַלטען
אין הימעל א שר געהאט און יענער וואַלט אלץ אויסגעזאָגט.
נאָכרעם ווי מען האָט א פינף חברים ארעסטירט, האָט די
אַרטיגע אָרגאניזאציע געמאכט א פּערוואַלונג צו בעטראַכטען
אן עצה.

עס האָט זיך ארויסגעשטעלט אז דאָס גאנצע אומגליק בער-
שטעהט אין דעם, וואָס יעדער חבר ניט זיך אליין ארויס מיט
זיין אויסזעהען און מיט זיין הילוף, און מען האָט אריינגעטראָגען
א פאַרשלאַג, אז בשעת מען פיהרט „ליטעראטור“, מוז מען מתיר
מאכען און אנשטאַט א בלוזע טראָגען א ווייסע מאנישקע מיט
א קראגען.

מען האָט גלייך איינעם פון די גענאָסען געשיקט אין א
גאלאנטערע-געשעפט צו קויפּען א פּאפּירענע מאנישקע מיט א
פּאפּירענעם קראגען און מען האָט געוואָרפען גורל ווער עס זאָל
עס אַנטהאַן לשם קאָנספּיראציע.
דער גורל איז אויסגעפאלען אויף חיים „דעם אינטעלי-
גענט“.

— אוי וועה! — האָט ער אויסגעשריען, דערהערענדיג
דעם פינסטערען גורל, און מיט א מינע פון א פּער'משפּט'ען,
האָט ער זיך גענומען אַנטהאַן די מאנישקע מיט'ן קראגען.
נאַטירליך איז עס ביי איהם ניט אזוי גוט גענאנגען, און
דריי חברים זיינען איהם געקומען צו הילף.

נאכדעם ווי ער איז שוין געשטאנען אָנגעטהאַן און האָט
 אויסגעזעהען ווי אַ חתן, האָט דער עולם איהם בעטראכט.
 — אַצינד וועט מען איהם ניט ארעסטירען! — האָט איי-
 ער געזאָגט. ער זעהט אויס ווי אַ בעל־הבית'יש בחור'5.
 — צו מאַגער זעהט ער אָבער אויס, — האָט אַ צווייטער
 בעמערקט. — דאָס איז אויך זעהר פּערדעכטיג.
 — נו, דערצו איז שוין קיין מיטעל ניטאָ! — האָט אַ
 צווייטער געענטפּערט.

דער פּאַרויצענדער האָט אָבער דארויף זיך אָבגערוּפּען:
 — מיר דאכט, אַז עס וואָלט געווען צוועקמעסיג צו האָ-
 בען אין דער אַרנאניזאציע אַ מיטגליעד, וואָס זאָל אין גאַנצען
 אויסזעהען ווי אַ בורזשוי. מיט אזא וואָלט שוין קיין דורכפאַל
 ביין איבערפיהרען ליטעראטור ניט געשעהן.
 — ווארוזשע נעהמט מען אַ בורזשוי צווישען אונז? — האָט
 איינער טיעפּזיניג געפּרעגט.

און אַ צווייטער האָט איבערגעשלאָגען:
 — וואָס הייסט, וואו נעהמט מען? און אז דו וועסט יא
 נעהמען, וואָס טויג אונז אַ בורזשוי? ווי קען מען אַ בורזשוי
 אָנטרויען קאָנספּיראציע?

דאָ האָט דער פּאַרויצענדער ערקלערט:
 — מען מיינט ניט, נאַטירליך, קיין בורזשוי ממש. מען
 דארף נאָר האָבען אַזא, וואָס זעהט אויס ווי אַ בורזשוי. ער דארף
 אָבער, נאַטירליך זיין אונזערער אַ טרייער פּאַרטיימאַן. אזוי
 ווי אָבער ביי אונז זיינען קיין בורזשויען ניטאָ, דארף מען אזא
 מיין זעהן אויסאַרבייטען, פּראָדוצירען, הייסט עס.
 די איבעריגע מיטגליעדער האָבען דעם פּאַרויצענדען ער-
 שטוינט אָנגעקוקט.

— וואָס הייסט?

דער פּאַרויצענדער האָט ערקלעהרט:
 די זאך איז איינפאַך. מיר מוזען האָבען אַזא מיטגליעד

אין אונזער אַרגאניזאציע, וואָס זאָל קענען פראַנק און פריי אַרומפאַהרען איבער די באַהנען, זיך געפינען אויף פערשידענע וואַקזאלען און זאָל האָבען אַ מאַוס אויסזעהן, דאָס הייסט אַן אויסזעהן פון אַ קאַמיוואַיאַזשאַר...

— פוי! — האָבען די מיטגליעדער אויסגעשפיגען.

— פוי היינט, פוי מאָרגען! מען מוז! אַנדערש קען מען ניט טראַנספּאָרטירען קיין ליטעראַטור. די פראַגע איז אָבער, ווי אזוי ערציהט מען אזא מיין נפש? אום אויסצוזעהן ווי אַ קאָד מיוויאָזשדזשאַר דאַרף מען האָבען אַן אַכגעגעסענעם פנים, דערצו פאַדערט זיך עסען אַלע טאָג אַ גוטען מיטאג. היינט פרעגט זיך, צי וועט זיך געפינען צווישען אונז אזא מאַוסע בריה וואָס וועט זיך ערלויבען, אין דער צייט ווען אַרבייטער הונגען און לעבען אין דחקות, זיך אַנטהאַן וואוילטאָג, כדי צו בעקומען אַ פאַר שעהע באַקען.

— געוויס ניט!... — האָבען אַלע ווי איינער אויסגעשאַ-

סען.

— און דערצו — האָט דער פאַרויצענדער פאַרטגעזעצט — פאַדערט זיך נאָך צו רויכערן אַ גוטען סיגאַר, שמעהען אין אַ ליכטיגען רייכען צימער אין אַ האַטעל. געפינענדיג זיך אויפ'ן וואַקזאַל, מוז מען שטענדיג זיצען אין ערשטען קלאַס צווישען גראַבע, אַכגעגעסענע בורזשיווען...

— אוי, ווי עקעלהאַפט! — האָבען אַלע חברים אויסגע-

שאַסען.

— אויסער דעם — האָט דער פאַרויצענדער ווייטער געדראַחט, — מוז מען אויף יעדען אַרים-געקליידעטען, אויף יעדען הונגעריגען קוקען פון אויבען אַראַב, מיט פּעראַכטונג.

— ניין, פאַר קיין פאַל ניט! — האָבען אַלע ביז אויס-

געשריען.

— אַלזאָ געפינט זיך צווישען אייך קיינער ניט, וואָס וויל

זיך אונטערנעמען שפּיעלען די דאָזיגע ראַלע?

— קיינער ניט! — האבען אלע ווי איינער געענטפערט...
 נור פלוצים האט זיך איינער אויפגעשטעלט און מיט פרום-
 מערגלאַצטע אויגען האט ער געזאגט:
 — איך טהו עס פון דער פארטיי וועגען... איך נעהם אן
 דעם פארשלאג צו לעבען א גוטען מאָג...
 די מיטגלידערער האבען זיך איבערגעקוקט און איינער דעם
 אנדערן האט אויסגעדריקט זיינע התפעלות פון אזא חבר, וואָס
 וויל זיך אזוי זויט אויפאפּפּערן פאר דער הייליגער אידעע, און
 ער איז געוואָרען פּעררעכענט פאר א הייליגען...

די לשון-קודש'דיגע.

(א שפאט).

1.

ער איז געווען א ציוניסט און א לעהרער פון לשון-קודש. זי איז געווען סתם א בעל הבית'יש מיידעל, אויף א ציוניסטקע און האט אויף געקענט לשון-קודש, כאטש קיין לעהרערין איז זי ניט געווען.

בעקענט האבען זיי זיך אויף דער ערשטער פערזאמלונג פון דער חברה „דוברי עברית“.

קיין שעהנע מיידעל איז זי ניט געווען, נאָר אזוי ווי ער איז געווען א ציוניסט און א העברעאישער לעהרער האט ער אויף שעהנקייט ניט געקוקט. ער איז געוואָרען ענטציקט פון איהר לשון-קודש רעדען.

— העלמה דוברת צחות בשפת קרשנו — האט ער איהר געמאכט א קאמפלימענט.

זי איז רויט געוואָרען און האט געענטפערט:

— גם הארון דובר צחות בהשפה היחידה והשרידה...

2.

זיי האָבען זיך פערליעבט און האָבען א נדר גענומען צו רעדען שטענדיג לשון-קודש. צו זייער ריענסט איז געווען דער שיר השירים. גאנצע פסוקים פלעגען זיי ניט קארגען, אויסצורייקען זייער ליעבע איינער צו דעם אנדערען.

ביז איז א העלען פריהמאָרגען האט זיך דער שיר השירים זיין גאנצען אויסגענומען...

האָבען זיי אָנגעהויבען אויף דאָס ניי.

ביז דער שיר השירים האָט זיך אַ צווייטען מאל אויסגע-
נומען.

האַבען זיי וויעדער אָנגעהויבען אויף דאָס ניי.
— לבבתיני אחותי כלה באחת מעיניך! — פלעגט ער
איהר זאָגען.

— דודי צח ואדום! — פלעגט זי איהם ענטפערען.
— שובי, שובי השולמית! — פלעגט ער זי אמאל רופען.
— אני לדודי ודודי לי! — פלעגט זי איהם ענטפערען.
אזוי האָבען זיי זיך אויסגעלערענט דעם גאנצען שיר
השירים אויף אויסווייניג...

3.

זיי האָבען חתונה געהאט — און האָבען געגעסען קעסט
כיי איהרע עלטערען.

דעם שיר השירים האָבען זיי נאָר גענוצט דעם ערשטען
מאָנאט. שפעטער האָבען זיי שוין גערעדט מיט'ן לשון פון אהבת
ציון, אשמת שומרון.

נאָך שפעטער האָבען זיי גענוצט דעם חומש.

זיי זיינען אראָב פון קעסט.

די לשון קדש'דיגע ווייבעל האָט זיך געמוזט נעהמען אליין
פיהרען דאָס הויז.

דער לעהרער פלעגט קומען שפעט. נאָך דער חתונה האָט
ער געמוזט נעהמען מעהר אוראָקען.

— הנני רעב ככלב... פלעגט ער אויסרופען אביסעל ביין.

— אוי ואבוי לי! — פלעגט זי איהם מיט אנטהייל ענט-
פערען.

4.

עס איז פערגאנגען א יאָהר.

ער האָט לייעב געהאט בעבלאד, האָט ער אבער ניט גע-

וואוסט ווי אזוי זאגט מען אויף לשון קודש בעבלאך. האָט ער
געבײד געמוזט עסען אלע טאָג פּעריל־גרויפּען. איינמאָל האָט ער
זיך פּערלאָזען אויף גאָט'ס בעראָט און האָט איהר געזאָגט:
— עשי מטעמים כאשר אהבתי!

און אז זי האָט איהם געפרעגט וואָס? — האָט ער גע-
ענטפּערט:

— לפת.

איהר האָט מען אמאָל געטייטש: לפת — מעהרען. האָט
זי איהם געמאכט א מעהרען־צימעס.

ער איז געוואָרען בײז.

— בחול מעהרען־צימעס! ... לאַ נאה...

— הלא אמרת לפת! — האָט זי זיך געוואונדערט.

— לפת! ... לפת! — האָט ער געקריצט מיט די צײהן—

הלא לפת בעבליך בלע"ז...

האָט זי אבער גע'טענה'ט, אז לפת איז מעהרען.

איז ער נאָך בײזער געוואָרען: סטייטש, ער איז א העברע-

אישער לשהרער, קומט זי און מאכט איהם פאר אן עס־הארץ!

און ער האָט דעם ערשטען מאל אויסגעשריען מיט א פּסוק פון

איוב. (ביז אהער האָט ער איוב קיינמאל ניט גענוצט.)

דער פּסוק איז געווען א הארבער. אלענפאלס נאָך שיר

השירים האָט ער שלעכט געקלונגען. זי האָט איהם געוואָלט

אויסזידלען האָט זי ניט געוואוסט ווי אזוי מען זידעלט אויף

לשון־קודש. האָט זי א געשריי געטהאָן מאמע לשון:

— ביזט א שטיקעל משוגענער.

— און דו ביזט א נארישע אידענע — האָט ער געענטפּערט

צוריק מאמע־לשון.

און פון דאמאלס אָן רעדען זיי אידיש...

די ריהרענדע דרשה.

דאָס שטערטעלע ק. האָט געהאט מזל צו מגידים : עם פלעגט ניט אוועק די וואָך, איבערהויפט ווינטער־צייט, אז עם זאָל ניט קומען אהין א מגיד און בעגליקען עם מיט א פיער־פינף דרשות. די טהירען פון גרויסען בית־המדרש זיינען געווען פערשמירט גראָב מיט מודעות, וועלכע פלעגען זיך אָנהויבען מיט איין נוסח : „היום ידרוש“; און די שטאַרט־גויה, וואָס פלעגט וואשען אלע ערב־פסח די טהירען פלעגט נעבעך גענוג בעדאַר־פען האַרעווען אום אבצושייערען די איינגעגעסענע פערטריקענ־טע קליי, וועלכע מען האָט געשמירט פון דער פולער האַנד אויף קהל'שע הוצאות.

דאָס שטענדיגע הערען מגידים האָט זעהר שטארק אויס־געפיינערט און ענטוויקעלט דעם געשמאק ביי די צוהערער : עם האָבען זיך בעווייזען אין שטערטעל בעזונדערע טאלאַנטען קריטיקער, וואָס פלעגען מיט גרויסע געפיהל און בריה־שאפט אַבשאצען יעדען מגיד נאָך זיין ווערט. די קריטיקער פלעגען האַר־בען א גרויסע ווירקונג אויפ'ן איבעריגען עולם, און מען האָט גע־דארפט דערום האָבען א שטארקע קראפט צו קענען „נעהמען“ דעם ק־ער עולם. זיי פלעגען זיך ניט שעהמען אויסצוועצען פעה־לער אין אזעלכע מגידים ווי דער „סקידלער“, דער „ווידלער“, וואָס זיי האָבען אָנגעמאכט א גרויסען רעש „אויף דער וועלט“, ווי עם איז בעוואוסט פון די גאזעמען. אויפ'ן גרויסען מטיף, ליע־בערמאן, וואָס מיט איהם האָט ממש געקלונגען, האָבען זיי נאָר בעמערקט, אז ער זאָגט „ניט שלעכט“, אבער ניט נתפעל געוואָר־ען — זיי האָבען בעסערע געהערט! ...

מאום פלעגט דארט, נעבעך, אַכשניידען א מגיד פון די „פּוסיגעהער“, וואָס פיהרען זייערע דרשות צו פּוּס: שווער פלעגט איהם אַנקומען ביז וואנען ער פלעגט פּוּעל'ן ביי'ם שמש צו „זאָגען“ און אויף מאַרגען פלעגט איהם דערזעלבער שמש, אפילו ניט מחילה בעטענדיג, נאָר אָפען איבערגעבען אז דער עולם פערלאנגט ניט מעהר זיינע דרשות. דערביי פלעגט ער איהם אין האַנד אריינרוקען א פאָר גילדען, וואָס האָט זיך אויפגעקליבען אין דער „קערה“. אויב דער מגיד פלעגט האָבען די העזה, נאָך אזא קליינעם שכר-תורה, זיך א קרים צו טהאָן. פלעגט איהם דער שמש ענטפערען: דאָס שטעדטעל איז גרויס. דאָס איז געווען דער פּוּשט: „איהר קענט נאָך געהן איבער די הייזער“...

איין מאָל אָבער האָט געטראַפען, אז איינער פון די סאָרט מגידים פון די „פּוסיגעהער“, האָט אַנגעמאכט נאָר א גרויסען רעש מיט זיינער א דרשה. ער איז געקומען ווינטער, אין האַלב-שבת, מאַנטאג פריה נאָכ'ן דאוונען. ער איז אריין אין גרויסען בית-מדרש אַהן א פּעקעל. ווער ווייסט וואו ער האָט עס אין שטעדטעל איבערגעלאָזט. נאָר דער שמש, וועלכער איז געווען געניט אין מגידים, האָט מיט'ן ערשטען קוק פערשטאַנען, אז דאָס איז ניט פון די געהויבענע מגידים, געוויס א „פּוסיגעהער“, און ער האָט זיך אויף איהם אפילו נישט אומגעקוקט. דער מגיד האָט זיך ארום איהם ארום געדריעהט, אונטערברומענדיג עפעס א טרויריג גמרא-נגונ'דעל. עס איז געווען קענטיג, אז ער וויל זיך פאַרשטעלען פאר'ן שמש, נאָר ער ווארט, אז פריהער זאָל איהם דער שמש געבען שלום. אבער דער שמש האָט זיך קאַלט-בלוטיג געטהאָן זיינע ארבייט: פערשלאָסען די ספרים שראַנג קען, אויסגעלאָשען די לאַמפּען, אויסגעזידעלט א פאָר יונגע ישיבה-בחורים, וואָס זיי רויכערן און אויפ'ן אורח זיך אלץ ניט אומגעקוקט. און דער אוירה האָט זיך אלץ אומגעדריעהט און אומגעדריעהט, ברומענדיג זיין גמרא ניגונ'דיל... ענדליך האָט

דער אורח נישט אויסגעהאלטען, ער איז שטיל צוגעגאנגען צום שמש און שוואך ארויסגערעדט:

— שלום עליכם... איד בין א מגיד —

— עליכם שלום, — האָט דער שמש איהם קאלט געענט-

פערט און געוואָלט אוועקגעהן.

— וואָס, מען וועט קענען זאָגען? — האָט דער מגיד פער-

האלטען דעם שמש מיט א פראגע.

— דאָס וועל איד זעהן שפעטער, מנחת-צייט, האָט דער

שמש מיט א טאָן פול גרויסקייט געענטפערט.

אַבער דעם מגיד, וועלכער איז שוין אביסעל שטאַלצער גע-

וואָרען דערהערענדיג אז א האָפענונג איז פארהאן, האָט זיך

געשטעלט ברייט:

— איהר דארפט וויסען אז איד האָב יענע וואָך געזאָגט

איז מינסק און גאָט צו דאנקען איד האָב דאָרטען „נשיא-חן“

געווען, איד בין ניט חלילה פון די גראַשענע מגידים...

— אויב אזוי, — האָט דער שמש געענטפערט ווייכער

שוין, — קענט איהר „זאָגען“, ממה-נפשד דער עולם וועט הערען.

און באלד איז שוין געווען אויפ'ן טהיר צוגעקלעפט א

מודעה „היום ידרוש“ א. ז. וו.

נאָך מנחה האָט זיך שוין דער עולם צוזאמען געקליבען פון

אלע קלייזלעך — אין גרויסען „בית-מדרש“.

נאָך מנחה, איז דער מגיד ארויף ווי דרשראָקען אויפ'ן

בימה, א קוש געגעבען דעם פרכת, א בלעטער געטהאָן דאָס

ספר'ל, וועלכען ער האָט מיטגענומען און האָט מיט א שוואכען

ניגון א זונג געטהאָן:

— „רבתי! שלמה-המלך קומט צו געהן אין משלי און

זאָגט אזוי:

דער מגיד האָט געמאכט שלמה-המלך ווי דער אמת איז פאר

א גרויסען חכם, נאָר אויפ'ן פסוק האָט ער אָנגעפרעגט פינף

הארבע קשיות און אום זיי צו פערענטפערען, האָט ער געבראכט

א מדרש, א צוויי אגרות, דריי „רכיכי-בריחנא“, א שטיק פון „יערות-דבש“ ער האט אלץ געמישט און געמישט, נאכהער האט ער געבראכט א משל פון א בן-יחיד, וואס איז געפאָהרען למדינת-הים. בכלל האט ער די דרשה אָנגעצויגען אויפ'ן הויכען שניט, ער האט ערטערווייז פערטראַגען צו גרויסע מגידים. נאָר דער עולם האט עפעס די דרשה ניט גענומען, עס איז שווער געווען צו דערקלערען די סבה דערפון: צי דער ניגון איז זיי נישט געווען געפעלען צי אפשר איז געווען שולדיג אין דעם זיין באַרד. זיין ניגון איז געווען שטיל, נאָר גענוג טרויעריג, און איז אריינגעפאלען ערטערווייז אין א עכט אירישע הייזעריגקייט: די באַרד זיינע איז טאָקע געווען ניט קיין שעהנע, ניט קיין לאַנגע באַרד פון א מגיד, ווי דער עולם האט ליעב. די „צוהערער“ האבען מינוטענווייז פערלאָרען אלץ מעהר דאָס געדולד, אויפגעהערט צו קוקען איהם אין מויל אריין און די „קריטיקער“ האַבען זיך צו-וואַרפען מיט מיינונגען:

— נאָר ניט קיין זאָנער.

— נישטאָ וואָס צו הערען.

— ער האט נאָר קיין צונג ניט.

— ער האט נאָר קיין קול נישט.

— ער פלוידערט.

— עט...

און אין בית מדרש האט אָנגעהויבען צו זומען, וואָס וויי-טער אלץ שטארקער, ביז עס איז איבערגעשנאָנגען אין א גער-דער. אייניגע וואָס שטעהען נאָהענט נעבען בימה, רוקען זיך צוריק, צוריק, און ארום דעם מגיד ווערט אלץ מעהר ליידיגער פלאץ, אַט איז שוין א שטיק קיילעכדיגער פלאץ לעדיג... הינטען רודערט, דער שמש פאטשט...

און דער מגיד שטעהט אויפ'ן בימה א דערשראָקענער; דאָס גערודער, דאָס פונאַנדערגעהן זיך, דאָס פאטשען פון שמש שלאָגט איהם אראָב פון וועג און ער טומעלט זיך אין די רייד:

אנשטאט שלמה המלך זאגט ער דוד המלך, אנשטאט „דער מדרש“ זאגט ער „דער זהר“ און פערקעהרט, ער פערכאפט זיך צוריק, נאָר דאָס פערבעסערט נישט, עס ווירקט נאָך ערגער אויפ'ן עולם, וואָס האָט לייעב עס זאָל געהן גלאַט; ביסלעכ-וויון צוגעהט זיך דער עולם, די נעהנטערע רוקען זיך אָב, אַנ-דערע געניצען... דער גבאי זאָגט דעם שמש אויפ'ן אויער: שוין צייט מעריב צו דאוונען, נאָר ער זאָגט עס אזוי שטיל, אז דער מגיד הערט עס... אפילו דער אלטער משה דער קרעמער וואָס האָט זיין גאַנץ לעבען איין דרשה נישט דורכגעלאָזט, וואָס שטעט שטענדיג הארט נעבען בימה און קוקט אין מויל אריין יעדען מגיד און האַפט אונטער בעקאַנטע ווערטער פון פסוקים, וועלכע דער מגיד ענדירנט ניט, פערלאָזענדיג זיך אויפ'ן עולם'ס לומדות, אפילו ער גיט אויך אַ געניץ דעם מגיד גלייך אין מויל און ריקט זיך אָב ניט וועלענדיג אַ שטיק ווייטער.

און די דרשה ווערט אלץ מעהר אַבגעריסען און צופלאַנ-טעט. דער מגיד שטעהט דערשראָקען. עס איז קענטיג, אז ער זוכט אַן עצה, ווי צו בערוהיגען דעם שטורם, ער איז מבטיח, אז באלד איז ער מסים, נאָר ער קען נישט ארויסקריכען, ער האָט זיך צו שטארק פערדרעהט אין פסוקים, אַגדות און מדרשים, קענטיג ניט נאָך זיין כח... דער טומעל וואַקסט, אַט דאַכט זיך שפּרינגט ארויס אַן עזות־פנים און שרייט: גענוג שוין — מ'דאַרף שוין מעריב דאוונען... דער מגיד מאַכט מיט די הענד, וואַרפט זיך אום אין אלע זייטען, ווי ער וואַלט עפּים זוכען אַ וואָרט, וואָס זאָל קענען פּערהאַלמען און בערוהיגען דעם עולם, זיי זאָלען איהם אויסהערען... זיי זאָלען זיך ניט צוגעהן... נאָר נישטאָ אזא וואָרט!...

פּלוצים האַקט זיך אָב די דרשה, דער מגיד ווישט זיך דעם שוויים און קוקט מיט שטאַרע בליקען אויפ'ן עולם, און באלד ברעכט ער אויס איבער'ן בית־מדרש מיט זיין פּערצווייפּעל-טער הייזעריגער שטימע: רבתי! איך בין אַ איד פון אַכט

קינדער, איד בין שוין פון דער היים א יאהר, איד האָב זיי גע-
לעזאָן אַהן א גראַשען געלד... זיי הונגערען דאַרטען אַוודאי.
רבתי, רחמנים בני רחמנים, האָט רחמנות אויף א טאטען פון
אַכט קינדער...

אין בית-מדרש איז שטיל געוואָרען ווי אויף א בית-עולם.
א שוידער איז דורכגעלאָפּען יעדערן איבערן לויב. צייט מגידים
האַבען דאָ געזאָגט האָט נאָך קיינעם אזוי נישט געראַטען
צו ווירקען אזוי שטאַרק אויפ'ן עולם. אפילו דער רב, וואָס איז
בטבע אַ שונאָ מגידים, וואָס שלאָפט שטענדיג אַנשפּאַרענדיג
זיך אויפ'ן סטענדער, ווען דער מגיד זאָגט, האָט זיך דערפון
אויף אויפגעחאַפּט, ארויס געלאָזען א טיעפען זיפּ, געשאַקעלט
מיט'ן קאַפּ און געמורמעלט: נעביד, נעביד...

און איין קריטיקער האָט מיט אומעטיגע בליקען א קוק גע-
טהאן אופ'ן צווייטען און געפרעגט:

— האָסט געהערט?

— יא, זאָט יענער טרויעריג געענטפערט.

— נו, א וועלטעלע, האָט אַ דריטער געזיפּצט... — און

דאָרט הינטערן בימה, וואו די קערה שטעהט, איז געוואָרען אַ
שטופּעניש. דאָס האָט יעדער זיך געשטויסען צו דער קערה
אריינוואַרפען זיין נדבה פאַר'ן מגיד. עס זיינען געפּלויגען
גרויזנס, גילדענס און פּערציגערס, ווי די טויבען...

און אויף מאָרגען זיינען צוויי שעהנע בעלי-בתים אַרומ
געגאַנגען איבער'ן שטעדטעל צוזאַמען קלויבען געלד: עס איז
פאַר זיי גענוג געווען נור אויסצורעדען, אז עס איז פאַר'ן נעב-
טיגען מגיד, אז מען זאָל זיי שראָגען די נדבה אַנטקעגען. די
שענסמע נדבה האָט געגעבען יענער „קריטיקער“, וואָס האָט
נעכטען געזאָגט אויפ'ן מגיד, אז ער פּלוידערט. אריינקוקענדיג
צו די גבאים איז דאָס רויטע פאַטציילכען, וואו דאָס געלד איז
געלאָגען. האָט ער מיט האַרץ געזאָגט:

— עס איז א יושר אויפצוקלייבען וואָס מעהר: מילא

קען ער ניט זאגען, אבער א רחמנות איז דאך. פאָרט, א איד א
 למדן — איהר ווייסט — האָט ער געענדיגט צוהיצענדיג זיך
 אביסעל — איד וואָלט וועלען, אז היינט זאָל מען מיר איהם
 שיקען אויף וועטשערע. איד וואָלט זיין זעהר צופרידען!
 — ניין! — האָט איין גבאי געענטפערט, — יענקיל
 לייבעס האָט שוין פערבעטען, נאָך אין דער פריה ביים דאוונען.
 יענקעל לייבעס איז דערזעלבער, וואָס האָט נעכר
 טען אויפ'ן מגיד געזאָגט אז ער האָט גאָר קיין מויל נישט. —

אינהאלט:

7	—	—	—	—	—	די ארעמע קהלה
15	—	—	—	—	—	די קנעטעריין
20	—	—	—	—	—	דער שמעק טאבאק
27	—	—	—	—	—	דער אלטער טשעמלער
33	—	—	—	—	—	ווען עסט חיים מלמד א בויעל ?
38	—	—	—	—	—	דער אורח
42	—	—	—	—	—	בולקעס
47	—	—	—	—	—	א דראמא איבער 5 קארטאפעלס
54	—	—	—	—	—	דער קראנקער פינגער
63	—	—	—	—	—	דעם טאמענ'ס שטיוועל
68	—	—	—	—	—	די אידענע מיט'ן באָב
72	—	—	—	—	—	די מרידה ביי אקדמות
79	—	—	—	—	—	אויפ'ן בוידעם
82	—	—	—	—	—	דער קליין רעדלער'ל
89	—	—	—	—	—	מיינע ערשטע האַנאַראַרען
95	—	—	—	—	—	דער גימנאַזיסט
101	—	—	—	—	—	א אידיש האַרץ
105	—	—	—	—	—	די נאַשעריין
110	—	—	—	—	—	מייז באבעס גליק
114	—	—	—	—	—	די הייזער
121	—	—	—	—	—	די רעוואָלוציע אין קליינעם בית-מדרש
127	—	—	—	—	—	דער ארעסטירטער קרעמער
132	—	—	—	—	—	א פסח'דיגער טאַטע
139	—	—	—	—	—	גביצה'שע מצה
152	—	—	—	—	—	ארימע לייט

